

Bidrag till Göteborgs folkskolors historia

I.

SKOLLOKALERNA

BESKRIVNING, ENLIGT
UPPDRAG UTARBETAD

AV

A. HENRIKSSON

f. d. kamrerare vid Göteborgs folkskolor

Wald

WALD, ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
GÖTEBORG 1918

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Inledning.....	I
<i>Före 1858</i>	
»Allmän skola till ungdomens undervisning i bokliga konster»	4
Tyska skolan	5
Willinska skolan	7
Prins Oskars skola	10
Göteborgs stads barnhus	13
Frimurarebarnhuset	13
Några privata skolor, däribland Fruntimmersföreningens skola	14
Kjellbergsska flickskolan	15
Skolhuset vid Skolgatan (Östra Hagaskolan)	16
<i>1858—1867</i>	
Allmän översikt	22
Hyrda skollokaler	23
Nya Arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget	26
Holtermanska baracken (»Gamla baracken»)	27
Fastigheten n:o 13 litt. B B i 12:te roten vid Änäsavägen	29
Gamlestadens skolhus (n:o 10 litt. A i 12:te roten)	30
Hagahedens skolhus (n:o 109 litt. A i 12:te roten)	33
Gamla skolhuset å Otterhällan (n:o 101 litt. J i 2:dra roten)	36
Skolhuset vid Östra Skansgatan n:o 13 (Västra Hagaskolan)	38
Skolhuset å »Vita Knut» (Breda vägen, n:o 26 i Maj. 6:te rote)	41
Skolhuset vid Danska vägen (n:o 18 litt. B i 12:te roten)	44
<i>1868—1881</i>	
Allmän översikt	47
Karlgrenska skolhuset (Allmänna vägen, Maj. 4:de rote n:o 7)	47
Hyrda lokaler	50
J. J. Ekmans skolhus å Kviberg	57
Andreas Jonssons hus (Skolgatan n:o 39)	58
Kristinelund	58
Omdömen om de hyrda lokalerna	60
Skolhuset vid Klippan (Älvsborgsskolan)	64
Avsöndringsskolan	68
Brantdala skolhus	72
Behovet av nya skolhus	74
Skolhuset vid Koopmansgatan (Karl Johanssskolan), det äldre	80
Skolhuset å Kvarnberget	83

Viktoriaiskolhuset	Sid. 86
Gamla skolhuset i Annedal (nedbrunnet)	91
Skolhuset vid Gråbergsgatan	94
Skolhuset å Redberget	97
Skolhuset i Annedal	103
Annexbyggnaden till skolhuset i Annedal	108

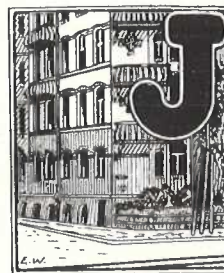
1882—1905

Allmän översikt	111
Fjällskolan	112
Landalaskolan	119
Skolhuset vid Djurgårdsgatan	126
Oskar Fredriks skolhus	131
Skolhuset vid Kämpegatan (Mårten Krakowsskolan)	138
Skolhuset å Kviberg	140
Ånässkolan	144
Marielund	151
Götabergsskolan	152

Tiden efter 1906

Allmän översikt	161
Lundby församlings första folkskollokaler	162
Lindholmens gamla skolhus	163
Gamla skolhuset i Lundby Kyrkby	166
Småskolehuset å Lindholmen	168
Nya skolhuset å Lindholmen	170
Skolhuset å Sannegården	174
Hisingstads skolhus	176
Häröds skolhus	179
Skolhuset å Ivarsberg	183
Brämaregårdens skolhus	185
Nya skolhuset i Lundby Kyrkby	189
Nya skolhuset å Otterhällan	192
Annexet till Nya skolhuset å Lindholmen	198
Nordhemsskolan	203
Rambergsskolan	217
Bagaregårdsskolan	227
Odinsskolan	233
Annex till Karl Johansskolan	242
Hyrda lokaler, däribland f. d. Sahlgrenska sjukhuset	249
Expeditionslokaler	251
Förra Husarkasernen, Södra Allégatan 10	252
Förra Vagnmästarebostället vid Järntorget	254
Fastigheten med adress Linnégatan n:o 55	255

FÖRORD

JÄMLIKT mig givet uppdrag får jag härmed överlämna beskrivning över Göteborgs folkskolelokaler från äldre tid till våra dagar. På samma gång anhåller jag att i korthet få redogöra för huru detta arbete kommit till.

Vid sammanträde i Göteborgs allmänna folkskolestyrelse den 10 februari 1915 föredrogs en skrivelse från stadsnotarien numera assessorn Gust. Hamberg, d:r Gösta Göthlin och ingenjören Gust. Engström. Skrivelsen slutade med förslag, att styrelsen måtte uppdraga åt undertecknad att utarbета en beskrivning över Göteborgs stads folkskolelokaler. Beskrivningen skulle bliva en uppslagsbok till gagn särskilt för förvaltningsnämnden och av styrelsen tillsatta byggnadskommittéer, men därjämte tillgodose ett kulturhistoriskt intresse.

Styrelsen biföll detta förslag och tillsatte en redaktionskommitté, som skulle vara författaren behjälplig med råd och anvisningar. Till ledamöter i kommittén utsågos förslagsställarne Hamberg och Göthlin samt överläraren Joh. Ohlander. Efter överläggningar med kommittén framlade författaren en plan för arbetet, som kommittén gillade. Sedan texten till större delen var utarbetad, blev den utskriven i tre exemplar, som kommitterade genomläste och granskade. Kommittén har sedermera med sig adjungerat styrelsens ledamot konsul J. Hyberg, som särskilt intresserat sig för bokens illustrering och utstyrrel. Såväl till honom som kommitténs övriga ledamöter frambär jag mitt hjärtliga tack för den värdefulla hjälp de lämnat mig. Ett särskilt tack är jag skyldig överlärare Ohlander. Genom sin snart 36-åriga verksamhet vid stadens folkskolor är han i besittning av en ingående kännedom om folkskoleväsendet här. Han har ytterligare genomgått och granskat manuskriptet samt deltagit i korrekturläsningen.

För att tillgodose det kulturella intresset har jag i inledningen i största korthet antydtt sättet, huru folkbildningen i vårt land tog sin början.

Därjämte har jag intagit en kort redogörelse angående åtskilliga skolor, som funnos här i staden, innan 1842 års folkskolestadga utkom, och således innan några kommunens folkskolehus byggdes.

Innehållet i inledningen är huvudsakligen hämtat ur ett arbete av d. v. folkskolläraren d:r Karl Linge om Stockholms folkskolors organisation och förvaltning. Uppgifterna om här i staden befintliga skolor före år 1842 äro till största delen tagna ur äldre tryckta skrifter av flera olika författare, såsom P. A. Granberg, K. M. Rydqvist, Axel Cederblad, S. A. Hedlund, C. G. Prytz, Rudolf Röding m. fl. En stor del av uppgifterna om Tyska skolan, Willinska skolan och Prins Oskars skola är hämtad ur protokoll och andra icke tryckta handlingar. Meddelandena om de skolhus, som blivit uppförda efter 1842, förskriva sig huvudsakligen från folkskolestyrelsens protokoll samt andra styrelsens handlingar och årsberättelser, stadsfullmäktiges handlingar samt kyrkoarkiven i Domkyrkoförsamlingen, Karl Johans och Lundby församlingar. I åtskilliga fall har jag av personer, som på ett eller annat sätt haft med skolhusen att skaffa, erhållit upplysningar, och slutligen ha dessa här och var kompletterats med mina egna hågkomster.

Vid beräkning av det antal barn, som bör kunna undervisas i de särskilda skolhusen, har jag, då antalet icke angivits i offentliga handlingar, i allmänhet, i enlighet med skolreglementet, beräknat ett barnantal av 48 i varje folkskolesal, dock under förutsättning, att luftutrymmet för varje folkskolebarn icke understigit 5 à 6 kubikmeter. Numera äro dock skolavdelningarna i allmänhet mindre. I de nyaste skolhusen äro folkskolesalarna avsedda för 40—44 barn. För folkskolesalar med mindre luftutrymme har barnantalet beräknats lägre (36—44). Även i fråga om småskolesalar har barnantalet i allmänhet beräknats efter det i reglementet för småskoleklass angivna antalet, 32. I fråga om lokaler med mycket begränsade dimensioner har dock ett lägre barnantal beräknats för varje sal. I de äldre skolhusen utgjorde luftutrymmet för småskolebarn endast mellan 4 och 5 kubikmeter per barn, så länge barnantalet i småskoleklasserna hölls uppe vid nämnda siffra.

Redogörelsen rörande vissa äldre skolhus i Lundby är mycket ofullständig, beroende därpå, att uppgifterna i såväl kyrkostämmornas som skolrådets protokoll från denna tid angående skollokaler äro synnerligen knapphändiga. Tack vare kontraktsprosten d:r P. Rydholms tillmötesgående och intresse för saken har jag dock blivt i tillfälle att lämna några meddelanden även om dessa folkskolebyggnader.

Slutligen har jag tillåtit mig att som ett bihang införa en kortfattad redogörelse för de förvaltningslokaler, i vilka folkskoleväsendets ledning

och expedition här på platsen haft sitt centrum, en redogörelse, som, även den, är ägnad att ge en föreställning om den kraftiga utveckling Göteborgs folkskolor förete.

Göteborg i mars 1918.

A. Henriksson.

INLEDNING

HURU vissa av katolska kyrkans män redan under sista delen av medeltiden kände behov av att meddela kristendomsundervisning åt allmänheten, kan man dock knappast tala om någon folkundervisning i vårt land före reformationens införande. Men reformationens män lade synnerlig vikt vid, att ungdomen erhöll kristendomskunskap; och deras lärofader Luther ansåg, att kyrkans medlemmar själva borde kunna läsa sin bibel, och ville därför, att skolor för folkets barn skulle inrättas. Olaus och Laurentius Petri voro de första i vårt land, som började arbeta för allmän folkundervisning, och dessa understöddes i sina strävanden av Gustav Vasa. Men det dröjde ännu mycket länge, innan behovet av skolor för folkets barn blev allmännare insett. Färdigheten att läsa i bok vann sålunda ej någon allmännare utbredning bland vårt folk varken på 15- eller 16-hundratalet. Undervisningen var inskränkt till kristendomskunskap. Katekesen måste inläras genom prästernas muntliga undervisning. Kyrkan var allmänhetens bildningsanstalt och prästerna folklärarna.

En särskilt för folkundervisningen intresserad biskop, Laurentius Paulinus (1565—1646), påbjöd i sitt stift, att katekesförhör skulle hållas med ungdomen varje söndag, samt att församlingarna borde anställa boklärd klockare till biträde vid kristendomsundervisningen. En annan biskop, Johannes Rudbeckius (1581—1646), föreskrev inom sitt stift särskilda förhör, för att prästerna skulle kunna övertyga sig om, att den meddelade undervisningen blivit rätt uppfattad. Rudbeckius liksom även andra för folkupplysningen nitälskande biskopar verkade för upprättande av s. k. barnskolor, vilka i någon mån motsvarade, vad vi nu kalla folkskolor. Sådana upprättades på 1600-talet i icke så få städer och undantagsvis även på landsbygden.

En allmän för hela riket gällande lag, nämligen kyrkolagen av 1686, bestämde, att kapellanen eller klockaren skulle tillhållas att med flit

»driva barnaläran och undervisa barnen att läsa i bok», och år 1723 utfärdades en kunglig resolution med föreskrift, att föräldrar och förmyndare skulle »flitigt hålla sina barn till att lära sig läsa i bok och deras kristendomsstycken». Målsmännen ålades vid vite att antingen själva i hemmet eller genom skolmästaren, klockaren eller annan lämplig person draga försorg om barnens undervisning. Kristendoms-kunskap och innanläsning blevo härmed obligatoriska för ungdomen, och skulle kyrkoherden tillse, att målsmän i detta avseende fullgjorde sina skyldigheter. Men det gick icke så lätt att genomföra dessa bestämmelser som att utfärda dem. Kaplaner funnos icke i alla församlingar, klockarna voro för få för att kunna hinna att resa omkring i församlingarna och meddela undervisning, helst som de voro upptagna med många kyrkliga bestyr. Böcker voro länge mycket dyra. Fler-talet av vårt folk var mycket fattigt och ansåg sig icke hava råd att avlöna skolmästare.

Prästerskapet, som år 1695 vid ansvar blivit ålagt att icke tillåta varken unga eller gamla att komma till nattvarden utan att äga någon insikt i kristendoms-kunskap, insåg nödvändigheten av skolor för allmänheten och lyckades på många ställen förmå församlingarna att upprätta sådana. Men i de flesta församlingar saknades dock skolor. Och de lärarekrafter, som stodo till buds, voro vanligen mycket underhaltiga. Läskunniga gamla soldater, gummor och krymplingar bestredo oftast undervisningen. Vid riksdagen 1778—1779 framlade prästeståndet ett fullständigt förslag angående barnskolors inrättande på landsbygden, men detta ledde ej till något resultat. Både i tal och skrift framträdde dock allt starkare, även vid riksdagarna, kravet på förbättrad folkundervisning. Sedan flera kommittéer utan resultat sysslat med detta viktiga ärende, avlät 1840—1841 års riksdag efter skarpa debatter en skrivelse till regeringen, enligt vilken de särskilda stånden i huvudsak gillade de principer angående folkundervisning, som lågo till grund för ett av kungl. maj:t till riksdagen inlämnat förslag i ärendet.

På grund av denna skrivelse utfärdades den 18 juni 1842 kungl. maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i riket. Huvudbestämmelserna i denna stadga voro följande. Varje församling i riket ålades att upprätta och underhålla minst en folkskola. Alla föräldrar ålades att låta sina barn inhämta ett visst minimum av kunskaper. Staten åtog sig att sörja för utbildning av folkskollärare. Varje församling ägde att utse ett skolråd, som skulle deltaga i organisationen och förvaltningen av skolorna.

Genom denna stadga erhöll folkskoleväsendet en fast organisation och blev en riksangelägenhet, och såväl upprättandet av folkskolor som deras begagnande blevo obligatoriska. De skolor, som på grund av denna förordning upprättades, voro nog i början, jämförda med våra dagars folkskolor, mycket torftiga, men stadgans huvudprinciper gälla ännu i dag och hava möjliggjort den utveckling, vi i våra dagar bevittna.

FÖRE 1858

Skolor i Göteborg, innan folkskolan blev obligatorisk

REDAN år 1624 fick Göteborgs stadsstyrelse av regeringen befallning att låta uppföra »en skolstuga»,¹⁾ men brist på medel synes ha hindrat vederbörande att efterkomma denna befallning. Först 1630, då enligt regeringens medgivande någon del av tullinkomsterna fick därtill användas, upprättades en *trivialskola* under benämning: »*Allmän skola till ungdomens undervisning i bokliga konster*», och ett skolhus av trä blev uppfört. År 1640 vidtogos åtgärder för upprättande av ett *gymnasium*, och 1648 blev en dylik lärdomsskola upprättad. År 1654 hade trivialskolan 3 lärare och mellan 70 och 80 lärjungar. Gymnasiet hade vid samma tid 7 lektorer och en adjunkt samt omkring 50 lärjungar.

Det gamla trähuset blev snart bristfälligt och otillräckligt; ett nytt uppfördes och blev färdigt 1663. Det var beläget vid hörnet av Västra Hamnen (Västra Hamngatan) och Kungsgatan i samma kvarter som domkyrkan. Huset var uppfört av tegel i två våningar utom vinden, och flera av dess rum beskrivas som stora och ljusa, men golven i skolhuset voro stensatta samt därför kalla och fuktiga. Lektorer och gymnasister hade sin ingång från Västra Hamnen, trivialskolans lärare och lärjungar från Kungsgatan. Betecknande för sättet att hålla disciplin i skolan under denna tid är, att ett fängelserum, Proban kallat, var inrett i skolhuset.²⁾ Den gamla gymnasiebyggnaden, som skadades av eldsvåda 1721, återställdes 1722. Den nedrevs 1823. Skolan inrymdes därefter under några år i Ostindiska kompaniets hus, till dess det nya skolhuset år 1826 blev färdigbyggt. Byggnaden var belägen vid Västra Hamngatan N:o 15. Det var således samma hus, ehuru ändrat, där

¹⁾ Enligt P. A. Granberg.

²⁾ R. Röding.

sedermera först auktionskammaren och därefter telegraf- och telefonverket inrymdes. År 1862 den 23 september blev det nuvarande latinläroverkets hus vid Vitfeltsplatsen invigt för sitt ändamål.

* * *

Ännu tidigare än trivialskolan upprättades den *Tyska skolan*. Den hade nämligen sin upprinnelse ända från år 1625. Redan år 1622 började till Göteborg inflyttade tyskar och holländare samlas i enskilda hus för gemensamma andaktsövningar, och då även holländarne förstodo tyska språket, blev en tysk präst inkallad för att predika för dem. År 1623 anhöllö nämnda utlänningar hos kungl. maj:t om rättighet att få uppbygga kyrka och skola samt att få inkalla tyska präster och lärare. Detta medgavs med villkor, att sökandena själva bestredo kostnaderna därför. Nu inköpte de ett träkapell i Nya Lödöse, vars invånare fått befallning att flytta till Göteborg. Kapellet flyttades till staden och uppfördes på den plats, där Kristine kyrka nu är belägen. År 1625 inkallades till lärare en ung studerande från Lybeck och försågs med bostad och skolrum. Först år 1648 uppfördes ett särskilt skolhus. Det gamla kapellet från Lödöse hade på grund av sin bristfällighet blivit nedrivet. Av det nedrivna templet uppfördes ett skolhus. Men vid en större eldsvåda nedbrann detta, och ett nytt uppfördes under åren 1673 och 1674. Även detta var ett trähus, och efter 60 år var det så otillfredsställande, att det år 1734 blev nedrivet. Ett nytt uppfördes därefter på samma tomt som det gamla huset, bakom tyska kyrkan vid Köpmansgatan. Även detta hus var av trä, men dock en ansenlig byggnad i två våningar med bostäder för lärarne.¹⁾ I början hade skolan endast en lärare men sedan 1674 både en rektor och en apologist eller räknemästare. I denna skola undervisades i samma ämnen som i trivialskolan, dessutom i tyska språket.

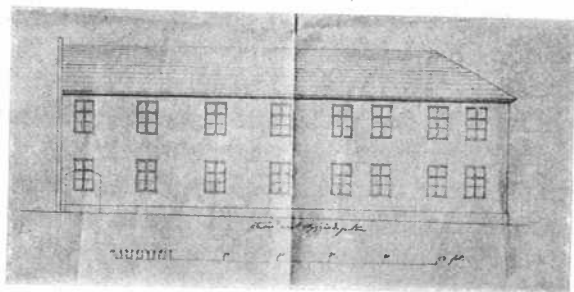
Redan efter 12 år eller 1746 förstördes det nya huset genom eldsvåda. Man måste således ånyo gripa sig an med en nybyggnad. För en summa av 1,000 daler s. m. inköptes för ändamålet en tomt vid norra sidan av Köpmansgatan, där Kristine församlingshus nu ligger. Under åren 1749 och 1750 uppfördes här en ny byggnad av sten i två våningar.

Ursprungligen hade både gossar och flickor undervisats i Tyska skolan, men i början av 1800-talet intogos där endast gossar. Lärjungeantalet var vid denna tid omkring 50. Denna skola var ingen friskola, utan avgifter för undervisningen erlades av barnens föräldrar. Detta framgår

¹⁾ Enligt Erik Cederborg.

därav, att kommerserådet Sebastian Tham år 1731 till skolan donerade en summa av 2,000 daler s. m. med villkor, att räntan därav skulle användas för att bereda kostnadsfri undervisning åt fattiga bättre mans söner. Även andra donationer kommo skolan till del. Köpmannen Wincent Beckman donerade sålunda 1784 till densamma 6,000 daler s. m. I Granbergs »Göteborgs Historia», tryckt 1814, uppgives, att 20 fattiga gossar vid den tiden erhöilo kostnadsfri undervisning i kristendom, skrivning och räkning. Skolhuset blev under årens lopp reparerat och i vissa delar ändrat. År 1841 beslutades, att rektorsklassen skulle indragas. År 1850 indrogs även apologistklassen.

Såsom redan i inledningen blivit omnämnt, hade en allmän folkskolestadga utfärdats år 1842, som bland annat bestämde, att minst en folk-

Tyska skolan, efter ritning

skola skulle upprättas i varje församling. Med anledning därav beslutades år 1844, att Kristine församling skulle i sitt skolhus inrätta en fast folkskola. Lönen för läraren i denna bestämdes till 333 rdr. 16 sk. banko jämte fri bostad om 2 rum och kök. Till lärare antogs Petter Rydberg (broder till skalden Viktor Rydberg). Under de närmast följande åren blev folkskolan utvidgad med en flickklass, i vilken flickorna bland annat fingo lära sig sy, sticka och spinna, och en andre lärare blev anställd. Enligt Historisk-statistisk beskrivning över Göteborg hade skolan vid 1855 års slut 112 lärjungar.

Sedan ett förslag, att folkskoleväsendet i Göteborg skulle utgöra en för stadens alla församlingar gemensam angelägenhet, vunnit anslutning såväl av Domkyrko- som Kristine församling, utfärdades den 11 december 1857 ett kungligt brev, varigenom ledningen av stadens folkskoleväsende uppdrogs åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, som skulle bestå dels av stadens kyrkoherdar som självskrivna, dels av ett antal valda ledamöter. Rätten att pröva skolväsendets behov och att anslå

nödiga medel till detsamma uppdrogs åt allmän rådstuga och sedermera åt stadsfullmäktige, sedan denna institution år 1863 blivit inrättad.

Genom beslut den 28 juni 1858 överlämnade Kristine församlings skolråd Tyska skolans lokaler och inventarier till allmänna folkskolestyrelsen, som det därefter ålåg att ombesörja, att nämnda församling tillhörande barn erhöilo vederbörlig undervisning.

Tyska skolhuset var beläget å tomten 25 i 6 roten vid hörnet av Tyggårds- och Köpmansgatorna. Det var en tvåvåningsbyggnad av tegel och innehöll vid denna tid i första våningen dels 3 skolsalar, dels en lärarebostad om 4 rum och kök. I andra våningen, som församlingen fortfarande skulle disponera, inrymdes bostadslägenheter för komminister och klockare. Då den ena skolsalen var större än behovet påkallade, blev den med församlingens medgivande uppdelad i två mindre salar. En skolsal blev senare på församlingens begäran återlämnad till församlingen för dess ändamål.

Sedan det av kyrkofullmäktige blivit beslutat, att det gamla, bristfälliga huset skulle rivas och ett nytt pastorsboställe uppföras å tomten, avflyttade de där inrymda skolklasserna år 1889 och inflyttade i lokaler i Nya arbets- och försörjningshuset vid Drottningstorget.

* * *

Willinska skolan,

inrättad 1767, var Göteborgs äldsta folkskola. Ingen av de förutnämnda skolorna hade till uppgift att meddela undervisning åt den stora massan av folkets barn, som till mycket stor del växte upp utan all undervisning. Många sådana fattiga barn, däribland åtskilliga, som saknade all föräldravård, kommo till fattighuspredikanten Johannes Willin¹⁾ för att bedja om mat, och genom samtal med de stackars barnen lärde han känna, hur illa det stod till med fattiga barns uppfostran vid denna tid. Han greps av ett djupt medlidande. Han ville så gärna föda, kläda och undervisa dessa vanlottade. Men huru skulle det tillgå? Han beslöt att inrätta en skola för fattiga barn och meddelade sin plan till sin förre lärjunge, handlanden P. P. Ekman (Willin hade varit Ekmans informator) och andra vänner, som med villighet lämnade bidrag till skolans upprättande och framtida bestånd.

1767 kunde Willin öppna sin skola i ett hyrt hus på Stampen i närheten av Fattighuset, där Willin bodde. Lärjungarna voro i början 17,

¹⁾ Själv torpareson från Kärralund i Örgryte.

som Willin själv undervisade. Men antalet växte hastigt. Skolan erinrade om senapskornet, som blev ett stort träd. Lärjungar strömmade dit, och gåvor inflöto så rikligt, att skolan 1775 kunde inköpa ett eget hus, beläget på samma plats, där Willinska skolan än i dag är belägen, nämligen på tomten N:o 50 i 16:de roten. Willin hade redan 1772 vid endast 40 års ålder gått ur tiden, men hans vackra plan genomfördes av hans vänner. Omkring 1790 hade skolan 300 lärjungar, därav 200 hade fria middagar och en del hemlösa hel försörjning.

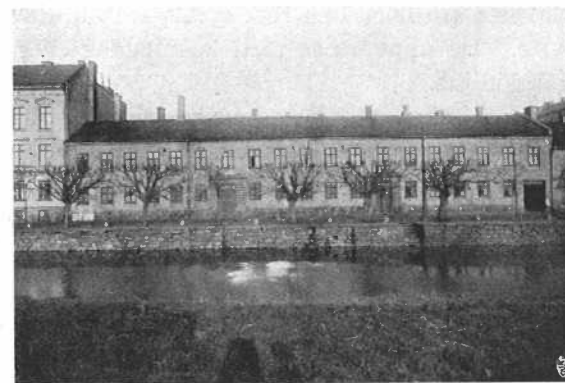
Då många av skolans lärjungar hade sina hem i Haga och Masthugget, beslöt skolans styrelse år 1817 att inköpa tomten 34½ och 35 i Östra Haga och att där uppföra ett skolhus. Detta var den äldsta delen av skolhuset i Haga, det nedrevs år 1896 och lämnade plats för det nuvarande trevånings stenhuset vid Skolgatan N:o 22. 1827 tillbyggdes åt norr det 1817 uppförda huset med en byggnad, som jämte förstuga bestod av ett enda skolrum, 33,5 alnar långt, 14,5 alnar brett och 7 alnar högt. Ritningen var uppgjord av en person vid namn Hagberg. Efter inflyttningen i den sålunda uppförda annexbyggnaden undervisades i moder-skolan (Willinska skolan) och annexet i Haga tillsammans 630 barn av 14 lärare och lärarinnor. År 1830 nedbrann det gamla skolhuset vid Stampgatan, varefter det nuvarande uppfördes efter ritning av major Weinberg. Huset är uppfört av tegel i två våningar och kostade, jämte därtill hörande flygelbyggnader åt gårdssidan, omkring 30,000 kronor.

Några år efter eldsvådan 1830 utbröt kolera jämte andra smittosamma sjukdomar här i staden. En del av skolans lärjungar utpensionerades då av fattigvården på landsbygden. Därigenom minskades lärjungeantalet till 268. Alla dessa inrymdes nu i skolhuset vid Stampgatan, och annexbyggnaden i Haga blev för några år uthyrd. Den såldes år 1845 till Domkyrkoförsamlingen och blev nämnda församlings folkskolehus.

Willinska skolans styrelse hade länge med bekymmer sett, att gossar, som vid 12 à 13 års ålder avgått från skolan, saknade lämplig sysselsättning. Man beslutade därför 1837 att inrätta en klass, där gossarne skulle få undervisning i handaslöjd jämte fortsatt undervisning i bokliga ämnen. År 1853 uppfördes för en kostnad av omkring 15,000 kr. en tillbyggnad till skolan (efter ritning av löjtnant Edelsvärd), där undervisning i snickeri och smide anordnades. Byggnaden uppfördes av byggmästaren A. Krüger.

Som förut är nämnt, avled skolans stiftare redan 1772, men hans vänner fortsatte hans verk. De upprättade stadgar för skolan, som år 1795 fastställdes av magistraten, enligt vilka skolans angelägenheter skulle handhavas av 4 föreståndare utom skolans inspektör. På dessa

föreståndares nitälskan för skolans uppgift att vårda och uppfostra fattiga barn berodde skolans existens. Det var i synnerhet två köpmansfamiljer, inom vilka detta intresse gick i arv från far till son i flera

Willinska skolan

generationer, nämligen familjerna Ekman och Lindström. Ännu 1917 fungerade en medlem av Lindströmska släkten som föreståndare och kassaförvaltare, och stadsfullmäktiges mångårige ordförande, J. J. Ekman, var en av föreståndarna och ordförande i Willinska skolans styrelse från 1845 till år 1908. Han hade mottagit uppdraget efter sin fader, Gustaf Henrik Ekman, liksom denne efterträtt sin fader, förenämnde P. P. Ekman, Willins forne lärjunge. Som man finner, har skolan alltid haft sin egen styrelse, och så är det ännu. Skolans inkomster utgöres av avkastningen å donerade medel samt hyror av fastigheter.

Sedan folkskoleundervisningen blivit obligatorisk, och staden blivit lagligen skyldig att bekosta densamma, har Willinska skolan icke haft samma betydelse, som den hade, då den var nästan den enda skolan för fattiga barn i staden. Men ända till år 1886 verkade den som folkskola bredvid de av staden underhållna folkskolorna. År 1885 erhöll allmänna folkskolestyrelsen ett meddelande, att Willinska skolan från början av år 1886 komme att förändras till ett internat med slöjdskola, och att allmänna folkskolestyrelsen i följd därav finge vara beredd att sörja för undervisning åt de omkring 200 barn, som dittills undervisats i Willinska skolan. Saken ordnades så, att den av Willinska skolan anställda lärarepersonalen, nämligen 2 folkskollärare, 2 folkskollärarinnor och 1 småskollärarinna, överflyttades på folkskolestyrelsens stat, varjämte folkskolestyrelsen hyrde de 5 skolsalar, som ovannämnda lärare

och lärarinnor begagnat i Willinska skolhuset. Vissa förändringar med avseende å lokalerna i skolhuset ha sedan dess blivit vidtagna, men folkskolestyrelsen hyr fortfarande i Willinska skolhuset 2 större och 2 mindre skolsalar mot en årlig hyra av 1,800 kr.

Ehuru dessa lokaler äro höga och rätt rymliga, fylla de icke nutidens krav på skolsalar. De uppvärmas med kakelugnar eller kaminer och belysas med gasglödljus.

De övriga lokalerna i skolhuset begagnas av Willinska skolan, som nu utgör ett internat för omkring 30 gossar. Dessa undervisas i bokliga ämnen av en föreståndare med titel inspektor samt i smide och snickeri av två slöjdlärare.

* * *

Prins Oskars skola

var belägen å tomterna n:o 41 och 42 i 1:sta roten med adress Kasern-torget n:o 7.

År 1757 hade konung Adolf Fredrik förordnat, att *soldatbarnhus* skulle upprättas vid garnisonsregementena, men av okänd anledning blev någon dylik anstalt ej upprättad i Göteborg. Med anledning därav, och då många soldatbarn här i staden med avseende å sin uppfostran blevo i hög grad vanvårdade, träffades i början av år 1810 en överenskom-melse, att såväl officerare som personer tillhörande civilstaten vid Göta artilleriregemente skulle tillskjuta något av sina löner till en stiftelse med syfte att förekomma vanvård av soldatbarn. Saken omfattades med så livligt intresse, att stiftelsen redan den 2 juli 1810 kunde öppna en skola för dylika barn. Stiftelsen anmälde hos hans maj:t konungen med anhållan, att skolan efter arvfurstens Prins Oskar skulle få kallas Prins Oskars skola. Genom nådigt brev den 4 februari 1812 lovade konungen skolan sitt särskilda hägn och medgav, att den finge bära prins Oskars namn.

I början inhystes skolan i tvenne vakthus; ett vid Karlsport och ett vid Lilla Bommen. Sedermera upplätos 2 rum i garnionskasernen till skolrum. År 1820 hyrde skolans direktion andra och tredje våningen i bryggaren Svananders hus mot en årlig hyra av 300 rdr banko. I tredje våningen inrättades skolor i skradderi- och skomakeriyrkena. Dessa skolor fingo även till uppgift att sy och reparera barnens skodon och kläder. I början hade skolan inga andra inkomster än de överenskomna lönetillskotten, men då stiftelsen omfattades med livligt intresse även av utomstående, fick den snart även andra inkom-

ster. Sedan vallarna och de gamla befästningarna inom vallgraven blivit slojade, erhöll skolan av det förra fästningsområdet ett stycke, som år 1813 såldes till byggnadstomter för ett sammanlagt belopp av 14,000 rdr banko. Genom subskriptioner och gåvor hade redan förut bildats en fond, utgörande 5,500 rdr. År 1818 delades artilleriregementenas soldatbarnhuskassa, och av denna erhöll Prins Oskars skola 3,746 rdr banko.

Nu ansåg direktionen tiden vara inne att skaffa skolan en egen byggnad. År 1823 inköptes tomterna n:o 41 och 42 i 1:sta roten för 54 rdr banko, och major Weinberg uppgjorde en ritning till skolhus, som direk-

* Prins Oskars skola

tionen efter mindre ändringar godkände. Efter denna ritning utbjöds byggnadens uppförande på entreprenad, och kaptenen J. A. von Matern antogs till entreprenör. Han uppförde byggnaden för en summa av 7,899 rdr riksgäld, vartill kom en summa av 1,500 rdr riksgäld för uthusbyggnad, planering och stensättning av gårdsplanen m. m.

Skolan invigdes den 22 april 1824 i närvaro av landshövdingen, biskopen med flera högre ämbetsmän samt ett antal skolbarn med deras föräldrar. Direktionens ordförande höll invigningstalet, som slutade med en maning till skolbarnen att troget tjäna Gud, konung och fosterland. Därefter manade biskopen till gudsfruktan, dygd och medborgerlighet samt slutade med att nedkalla Guds välsignelse över skolan.

Ett hundratal soldatbarn, 60 gossar och 40 flickor, erhöll vid denna tid undervisning i kristendomskunskap, historia, geografi, räkning och skrivning. De äldre flickorna undervisades därjämte i kvinnlig slöjd, och gossarna hade varje onsdags och lördags eftermiddag militäriska öv-

ningar och fingo exercera med gevär. Alla gossar erhöilo s. k. paradkläder, bestående av blå jacka med gul kant på kragen, vita byxor och blå mössa med kompaniets märke. 25 barn erhöilo fria middagar, och 5, som voro alldeles värlösa, hade full försörjning i skolan.

Undervisningen bestreds av en överlärare, som tillika var bataljonspredikant vid regementet, samt en underlärare för gossar och två lärarinnor för flickor. Yrkesskolorna i skrädderi och skomakeri fortsatte i det nya skolhuset men upphörde år 1851, »enär inga elever begagnade sig av dem».

Sedan 1842 års skolstadga utkommit, och folkskolor blivit upprättade i stadens församlingar, synes lärjungeantalet i Prins Oskars skola hava minskats. Enligt C. M. Rydqvists historisk-statistiska beskrivning hade skolan år 1855 endast 68 lärjungar, därav 18 voro soldatbarn. De övriga 50 tillhörde Garnisonsförsamlingens civila avdelning. För undervisningen av dessa senare betalade nämnda församling en årlig avgift av 300 rdr banko. Regimentets avgift till skolan uppgick nämnda år till 570 rdr banko och skolans kapital till 25,900 rdr, varjämte skolans fastighet var bokförd till ett värde av 7,000 rdr, allt banko.

Sedan skolväsendet på grund av kungliga brevet den 11 december 1857 blivit en för stadens alla församlingar gemensam angelägenhet under allmänna folkskolestyrelsens förvaltning, kom även Prins Oskars skola att lyda under denna styrelse. Direktionen för Prins Oskars skola medgav, att allmänna folkskolestyrelsen finge i dess skola insätta högst 60 barn med villkor, att styrelsen till direktionen betalade en årlig avgift av 450 kr. som hyra för lokal och bidrag till lärares avlöning. Folkskolestyrelsen åtog sig sedermera att avlöna lärarepersonalen och fick begagna skollokaler intill år 1870.

År 1869 meddelade chefen för Göta artilleriregemente allmänna folkskolestyrelsen, att på grund av k. maj:ts medgivande Prins Oskars skollokaler från den 1 januari 1870 komme att begagnas till undervisningslokaler för regementets befäl och manskap, och att skolans fonder där efter skulle användas till pensioner och gratifikationer åt avskedad befäl och manskap samt till manskapets efterlevande änkor och oförsörjda barn. Göteborgs folkskolor kunde således efter nämnda tid icke få begagna Prins Oskars skolas lokaler, liksom från skolans kassa utgående bidrag till lön åt lärare komme att upphöra från den 1 januari 1870.

Sedan kungl. maj:t därtill lämnat tillstånd, blev skolhuset år 1896 försålt på offentlig auktion och är nu i enskild persons ägo.

* * *

Göteborgs stads barnhus

Av inrättningar, som avsågo fattiga barns vård och undervisning i Göteborg, upprättades år 1737 Göteborgs stads barnhus. Detta liksom så många andra fromma stiftelser här i staden upprättades genom frivilliga gåvor och donationer. Handlanden Wincent Beckman donerade 1784 till denna inrättning 20,000 daler s. m. Även anordnades ett lotteri till förmån för samma ändamål. Barnhuset äger nu betydande kapital och en egen fastighet vid Stampgatan. Byggnaden uppfördes 1857 efter ritning av löjtnant Edelsvård och utgör ett tvåvånings stenhus i rundbågsstil, 118 fot långt och 46 fot brett. Den innehåller förutom undervisningssalar rum för 30 barn jämte nödiga bostadsrum för föreståndare och betjäning. Uppförandet kostade 50,000 rdr s. m.

Stiftelsen tillkom genom biskop Benzeliuss tillskyndelse, och dess styrelse (kuratorer) utgöres av länets hövding, stiftets biskop och stadens båda borgmästare. Här intagas fattiga fader- och moderlösa barn, helst sådana, vilkas fäder varit skattdragare eller ämbetsmän i Göteborg. Omkring 30 barn, gossar och flickor, åtnjuta här helt underhåll och undervisas i folkskolans vanliga ämnen jämte tyska språket. Även slöjdundervisning meddelas. Barnen intagas i en ålder av 6—12 år och få kvarstanna i inrättningen, till dess de blivit konfirmerade.

* * *

Frimurarebarnhuset

En annan inrättning av liknande slag är Frimurarebarnhuset, som tillkom 1757. Stiftelsen, som på sin tid hade lokal vid Drottninggatan, utpensionerade de späda barnen på landsbygden och intog dem i sitt barnhus först vid 8 års ålder. De erhöilo undervisning i sådana ämnen, som för deras framtida bestämmelse voro viktiga, och utgingo sedan mest till hantverk och varjehanda sysslor. Stiftelsen finnes ännu kvar och verkar i sitt ursprungliga syfte men har ej nùmera eget barnhus.

* * *

Småbarnsskolan grundades den 26 januari 1839, då åtskilliga samhällsmedlemmar till minne av Karl XIV Johans födelsedag sammansköto medel till en fond för ändamålet. Stiftelsens inkomster bestå av årsavgifter från sällskapets medlemmar, anslag av staden och räntor å

stiftelsens donationer. Institutionen har nämligen blivit ihågkommen med många gåvor och äger betydliga kapital. Redan år 1847 erhöll skolan ett eget hus vid Vittfeltsplatsen. Det nedrevs 1878, och ett nytt uppfördes år 1880 i Annedal. Sedan dess hava flera andra nya småbarnsskolhus blivit uppförda, företrädesvis i de delar av staden, där arbetarefamiljer i stort antal bo. Sådana skolor finnas nu vid Karl Johansgatan i Majorna, i Masthugget, Landala och Redbergslid. Mödrar, som om dagarna ha arbete utom hemmet, få i småbarnsskolan inlämna barn, som ännu ej uppnått skolåldern. Mot en ringa avgift erhålla barnen middagsmat i skolan,¹⁾ där de sysselsätts med för dem lämpad undervisning och lekar. Skolan är till stort gagn för arbetsklassen och har rönt stor uppmuntran.

* * *

Även i stadens grannkommuner inrättades stiftelser för barns uppföstran. I Majorna inrättades 1794 efter mönster av Willinska skolan *Majornas fattigfriskola*, som omnämnes längre fram under rubrik Karl-grenska skolan.

Också i Örgryte inrättades genom frivilliga gåvor en friskola för fattiga barn. Församlingens kyrkoherde hade tillsynen över densamma.

I början av år 1815 inrättades *Göteborgs hantverksskola* för fattiga gesäller och hantverkslärlingar samt underhölls genom subskription bland borgerskapet.

Sedan slöjdföreningens skola 1846 blivit upprättad, och sedan undervisningen i folkskolorna mer och mer förbättrats, blev hantverksföreningens skola obehövlig och upphörde år 1882.

* * *

Av *privata skolor*, som ännu äga bestånd, tillkom *Fruntimmersföreningens flickskola* år 1819. Redan år 1815 bildades en förening, som i början omhändertog ett fåtal fattiga flickor och ombesörjde deras undervisning. År 1819 upprättades stadgar för Fruntimmersföreningens skola, och elevantalet ökades till 10. Skolan underhölls från början uteslutande genom föreningsmedlemmarnas årsavgifter à 4 rdr banko. Efterhand erhöll den dock flera donationer, däribland 4,000 rdr av handlanden A. G. Lewgren och 10,000 kr. av handlanden Jonas Kjellberg på Storeberg.

¹⁾ I det allmänna talesättet benämnas dessa anstalter »Mjölkskolor».

Företrädesvis döttrar av lägre ämbetsmän och borgare intagas i skolan. Den hade år 1855 30 elever och ett kapital av 14,325 rdr banko. År 1882 inflyttade skolan i sitt nya hus vid Chalmersgatan N:o 7.

* * *

Kjellbergska flickskolan

stiftades 1826, då grosshandlaren Jonas Kjellberg på sin 75:te födelsedag, den 22 oktober, bestämde, att en summa av 50,000 rdr efter hans död skulle utbetalas till stiftande av en skola eller »fruntimmers-seminarium» i Göteborg »till förmån för detta i så måtto vanlottade kön», och skulle där undervisas »i allt vad flickan, för att beredas till en kunnig, sedig och väl utbildad samhällsmänniska, god maka och from husmoder, har nödigt att lära och veta». Skolan öppnades år 1835 för 15 elever och har under årens lopp tillförts stora kapital av den Kjellbergska familjen, så att skolan kunnat mer och mer utvidgas. Den hade enligt C. M. Rydqvist år 1855 ett kapital av 46,255 rdr banko och 30 elever. År 1870 inflyttade skolan i sitt då nybyggda hus vid Storgatan, och, sedan även detta blivit otillräckligt, år 1897 i sin nuvarande präktiga byggnad vid hörnet av Södra vägen och Kristinelundsgatan. Skolan är numera förenad med ett högre lärarinneseminarium.

* * *

Även åtskilliga skolor för utbildning till särskilda yrken upprättades efter hand. *Handelsinstitutet* upprättades 1826, *Chalmersska slöjdskolan* 1829, *Folkskolelärareseminariet* 1842 och *Navigationsskolan* 1843.

Utom redan nämnda funnos många andra privatskolor. Det framgår bland annat därav, att en kommitté, tillsatt i syfte att utröna dels de skolpliktiga barnens antal, dels huru många av dem, som åtnjöt skolundervisning, i skrivelse till domkyrkorådet den 7 oktober 1844 uppgav, att barnen i åldern 7—14 år utgjorde 1,360, och att av dessa 560 undervisades i privata skolor, 146 voro utpensionerade på landsbygden och 93 hade tillfredsställande undervisning i hemmen. Dessa siffror äro belysande för skolförhållandena i Göteborg, innan folkskoleundervisningen blev obligatorisk, och visa, att mer än 40 procent av barn i skolåldern saknade undervisning.

* * *

Skolhuset vid Skolgatan n:o 22

(Östra Hagaskolan)

Tomt: Östra Haga n:o 35, $\frac{1}{2}$ 36 och 41.

Byggnadstiden: 1817, 1827, 1861, 1865 och 1897.

Arkitekt- och byggnadskostnad kan icke uppgivas för byggnadskomplexets äldsta delar. I de fall, där dessa fakta äro kända, uppgivas de i redogörelsen för skolhusets tillkomst.

Beräknat barnantal: omkring 750.

Som redan är nämnt, ålades varje församling i riket genom skolstadgan av 1842 att inrätta minst en folkskola. Med anledning därav påminde stiftets biskop, Anders Bruhn, vid domkyrkorådets sammanträde den 25 november 1843 om det stora antal barn i skolåldern, som saknade undervisning, och meddelade, att Willinska skolan ägde en skolbyggnad i Haga, som väl lämpade sig för domkyrkoförsamlingens behov. Efter åtskilliga undersökningar och förhandlingar beslöt domkyrkoförsamlingens stämma den 6 februari 1845, att av Willinska skolan inköpa tomterna n:o 35 och 41 samt andel av 36 i Östra Haga med därå uppförda byggnader för en summa av 5,000 rdr. De å tomterna befintliga byggnaderna voro uppförda av Willinska skolan och utgjordes av ett tvåvåningshus av trä, uppfört 1817, och en envåningsbyggnad, uppförd 1827, båda med fasad åt Skolgatan. Tvåvåningshuset innehöll vid köpet i övre våningen 5 rum, 2 kök och 1 sal, i bottenvåningen 6 rum och 1 kök. Envåningsbyggnaden bestod av utom förstuga 1 skolsal, 33,5 alnar lång, 14,5 alnar bred och 7 alnar hög. Den ansågs synnerligen lämpad för undervisning efter växelundervisningsmetoden och beräknades att kunna rymma 300 skolbarn. Denna stora sal blev på grund av allmänna folkskolestyrelsens beslut den 21 januari 1859 genom en plankvägg delad i 2 skolsalar. En andra våning, innehållande 3 skolsalar, uppfördes å envåningsbyggnaden, således över nämnda salar, år 1871. Byggnadsarbetet utfördes av byggmästare Johannes Olsson för en kostnad i rundt tal av 6,300 kr.

Den 22 februari 1861 beslutade allmänna folkskolestyrelsen att för en beräknad kostnad av 15,000 kr. tillbygga skolhuset med ett stenhus. Detta uppfördes på entreprenad av byggmästaren A. Krüger för en summa av 14,900 kr., efter ritning av byggmästaren F. W. Ullrich, i 2 våningar utmed Skolgatan å den obebyggda södra delen av tomten, söder om det 1817 uppförda trähuset. Den nya byggnaden innehöll 4 folkskolesalar med en tambur till varje sal och blev färdig under hösten 1861. Huset uppfördes av rött murtegel på gråstensgrund. Grunden, som fogades utvändigt, vilar på ett vågrätt, väl sammannaglat rost-

verk av moget timmer. Fasadmurarna fogströkos och skorstenarna ovan taket murades av gulsten. Golven i skolsalar och tamburer lades av plank, och yttertakets täcktes med taktegel. Alla fönster blevo försedda med ut- och invändiga bågar. Av innanfönstren gjordes två öppningsbara i varje sal. I varje skolsal skulle uppsättas en gul eller grön kakelugn. Invändiga tak och väggar blevo putsade och strukna samt målade efter anvisning. Invändiga trappsteg voro av plank. Uthusbyggnaden uppfördes av korsvirke och täcktes med tegelpannor.

Å tomten n:o 41, som ingick i köpet av skolhuset vid Skolgatan, uppförde fattigvårdsstyrelsen, efter förhandlingar med allmänna folkskolestyrelsen och med anslag av stadsfullmäktige, år 1865 det så kallade »Soppuset». Huset utgör en tvåvånings tegelbyggnad med fasad av gultegel åt Husargatan och en flygel i en våning inåt skolgården. Byggmästaren J. Dähn uppförde huset, som nu innehåller: 2 folkskolesalar och 1 biblioteksrum samt tambur i tvåvåningshuset, 1 gymnastiksal i flygeln samt i källaren en barnbispisningslokal med kokrum. Allt sedan byggnaden blev uppförd, använde folkskolestyrelsen tidtals än en, än flera av dess lokaler till skolsalar mot årlig hyra till fattigvårdsstyrelsen. Först år 1888 överlämnades huset genom stadsfullmäktiges beslut till folkskolestyrelsen, som sedan dess helt disponerar det utan erläggande av hyra.

Sedan skolinspektören i skrivelse till folkskolestyrelsen framhållit det trängande behovet av nya skollokaler i 4:de distriktet, hade styrelsen för ärendets utredning tillsatt en beredning, bestående av styrelsens ledamöter Ernst Carlson, Hugo Segerdahl, M. E. Falck och Axel Söderblom samt folkskoleinspektören.

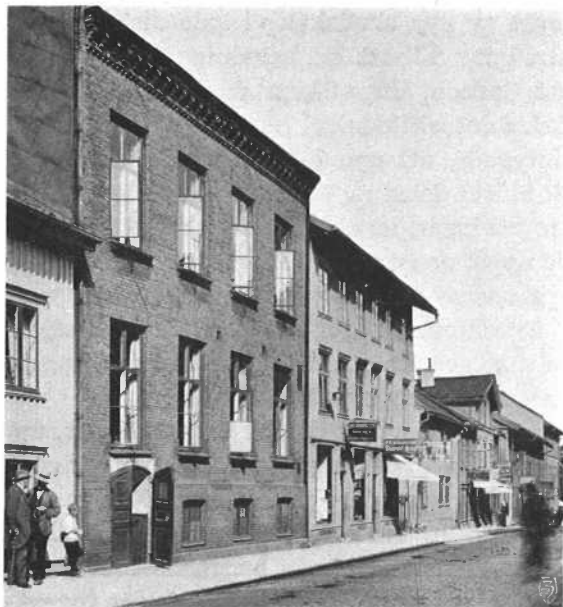
Beredningen intygade, att nya lokaler voro nödvändiga, och föreslog att i stället för äldsta delen av trähuset vid Skolgatan skulle uppföras ett stenhus i tre våningar, innehållande 7 skolsalar och 1 materiellrum. Därjämte skulle uppföras en vaktmästarebostad och en handarbetslokal i en särskild byggnad av trä. Med bifall till beredningens förslag beslöt styrelsen den 28 oktober 1896 att hos stadsfullmäktige hemställa om ett anslag av 48,500 kr. dels till det föreslagna byggnadsföretaget, dels till inventarier för den nya byggnaden.

Sedan stadsfullmäktige beviljat det begärda anslaget, uppdrog styrelsen åt sin ekonomiska avdelning att ombestyrja arbetets utförande. Vid slutet av år 1897 voro de nya lokalerna färdiga.

Byggnadsinspektören A. Nilsson hade uppgjort ritningarna. Byggmästaren Abraham Pehrsson utförde byggnadsarbetet. Kostnaden för byggnaderna utgjorde 45,145 kr. 2 öre och för inventarierna 2,401 kr. 20 öre eller tillsammans 47,546 kr. 22 öre.

Skollhuset vid Skolgatan N:o 22

* »Sopphuset», Husargatan N:o 25

Vaktmästarebostaden å skolgården vid Skolgatan N:o 22

Det nedrivna huset var det av Willinska skolan år 1817 uppbyggda. I detsamma var Göteborgs första skolkökslokal inrättad.

Beskrivning

I fråga om det 1897 uppförda stenhuset gäller följande:

Grunden är lagd av sprängd gråsten på dubbel restbädd, vilande på i jorden neddrivna 7 à 8 meter långa pålar. Murarne äro uppförda av välbränt, rött tegel och omsorgsfullt fogade. Solbänkar och de inre trappornas steg utgöras av kalksten, de yttre trappstegen av granit. Yttertaket är täckt med järnplåt. Golven i våningarna äro av furuplank och fernissade, murväggarna i skolsalar och tamburer oljemålade. 1,5 meter hög bröstpanel är uppsatt å väggarna i alla skolsalar, men i trappan och tamburerna är panelen 1,8 meter hög. Innertaken äro panelade och liksom väggpanelen fernissade. I första våningens korridor finnes ett tvättställ med 3 emaljerade stjälp-skålar och försett med vatten- och avloppsledningar. Det nybyggda trähuset, som inrymmer vaktmästarebostad i första och en handarbetslokal med tambur i andra våningen, är beläget vid brandmuren till närgränsande hus, inpå gården vid tomtens norra gräns. Stenfoten är av gråsten, väggarna äro av plank med tjärdrev i fogarna och utvändigt panelade, men invändigt putsade. Bröstpanel, 1,5 meter hög, är uppsatt i handarbetssalen. I trappan och korridoren äro väggarna panelade och fernissade likasom i stenhuset.

Såväl handarbetssalen som lokalerna i stenhuset uppvärmas medelst ventilationskaminer med rör. Till alla kaminer äro anbragta friskluftstrummar under golven och för utsugning av osund luft evakueringsrör med ventiler och galler.

Av denna redogörelse finner man, att vad som i dagligt tal ävensom i folkskolestyrelsens årsberättelser kallas skolhuset vid Skolgatan består av 5 byggnader, uppförda under olika tider. Tomten n:o 35½, 36 sträcker sig utmed Skolgatan i hela sin längd och n:o 41 emellan den nämnda gatan och Husargatan. Husraden utmed Skolgatan å först-nämnda tomt, räknat från norr, utgöres av det 1827 i en våning uppförda, sedermera år 1871 med en andra våning påbyggda trähuset, det 1897 färdigbyggda trevånings-stenhuset och det 1861 uppförda tvåvåningshuset av sten. Det s. k. »Sopphuset» har sin fasad åt Husargatan med en flygel åt den gemensamma skolgården. Vaktmästarebostaden ligger på skolgårdens norra del.

I de äldre byggnaderna hava under årens lopp vissa förändringar och förbättringar blivit vidtagna. År 1903 anordnades förbättrad ventilation i en del äldre skolsalar. Trummor för inledning av friskluft inleddes från någon yttervägg till kaminen för uppvärmning av den friska luften, och andra sådana, försedda med ventiler och galler, anbragtes för avföring av skämd luft. Samma år inleddes gas i alla skollokalerna, och auerslampor anbragtes i alla lokaler, nämligen 5 lampor i varje folkskolesal, 6 i varje handarbetssal, 4 i småskolesalen och 1 i varje tambur. Förut hade lokalerna belysts av fotogenlampor, även i det nybyggda stenhuset.

Alla byggnaderna sträcka sig i sin längdriktning i norr och söder och hava följaktligen sina fönster åt öster och väster, utom vaktmästarebostaden och »Sopphusets» flygel, som hava sina fönsterfasader åt söder. Fönsteranordningarna äro dock icke sådana, som man kräver i moderna skolsalar. Alla skolsalarna i såväl det gamla trähuset som i tvåvåningsstenhuset hava fönster såväl åt öster som väster. Vissa lokaler i första våningen äro icke desto mindre rätt mörka. Även i andra avseenden äro åtskilliga lokaler i dessa Göteborgs äldsta folkskolehus mindre tillfredsställande. Flera lokaler i det 100 år gamla trähuset sakna tambur. Men utan tvivel ansågos de, då de uppfördes, som för sin tid synnerligen lämpliga skolsalar.

Den 26 juni 1916 beslöt folkskolestyrelsen, dels att en del av källaren i det s. k. Sopphuset skulle anordnas till vattenklosetter för en beräknad kostnad av 6,571 kr., dels att handarbetslokalen och den därtill belägna tamburen i samma hus skulle anordnas till en gymnastiksal för en beräknad kostnad av 3,500 kr. Därjämte anslogs 3,000 kr. till gymnastikredskap. Byggnadsinspektoren E. H. Brihs hade uppgjort ritningarna till dessa förändringar, och förvaltningsnämnden fick i uppdrag att ombestyra deras utförande.

I sitt nuvarande skick innehålla dessa byggnader följande lokaler med de dimensioner, som här nedan angivas.

Lokalfördelning		Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I det gamla tvåvånings-trähuset:</i>				
1:sta vån. i folkskolesal		9,6	8,5	3,9
I »		9	8,5	3,9
2:dra vån. i » 1)		8,5	8,2	4,1—3,2 ²⁾
I » 1)		8,5	8,1	4,1—3,2
I » 1)		8,5	7,8	4,1—3,2
<i>I det nya trevånings-stenhuset:</i>				
3 folkskolesalar, en i varje våning		9,5	7	3,4
3 » » » »		7,3	7	3,4
3:dje vån. i småskolesal		7	5	3,4
2:dra » lärare- och materialrum		7	5	3,4
1:sta » i förstuga		7	5	3,4
3 korridorer, en i varje våning		22,5	3,1	3,4
<i>I tvåvånings-stenhuset:</i>				
3 folkskolesalar		10,5	7	3,3
1 handarbetssal		10,5	7	3,3
4 tamburer, 2 i varje vån.		10,5	2	3,3
<i>I det s. k. Sopphuset:</i>				
2 folkskolesalar, en i varje vån.		11	6	3,6
1 biblioteksrum i 2:dra vån.		7,7	6,5	3,6
1 tambur i 1:sta vån.		7,7	6,5	3,6
1 gymnastiksal		14,5	6	4,5—3,4
1 barnbespisningslokal i källaren		12	7,7	2,7
<i>I vaktmästarebostadshuset:</i>				
1 handarbetslokal i 1:sta vån.		9	7	3,6
1 tambur » » »		7	1,6	3,6

¹⁾ Har brutet innertak.

²⁾ Ingång från tamburen i stenhuset.

1858—1867

Å grund av kungl. brevet den 11 december 1857 började Göteborgs allmänna folkskolestyrelse sin verksamhet 1858 och övertog ledningen av stadens folkskoleväsende. Styrelsens förste ordförande var biskop G. D. Björck, under åren 1858—1866, och dess vice ordförande under större delen av denna tid handlanden E. G. Lindström, från 1860 till sin död den 6 december 1865. Under denna tid var Lindström den ledande kraften och i stor utsträckning även den verkställande. Som en gärd av aktning för den avlidnes minne och som ett erkännande av hans stora förtjänster om samhällets folkskolor firades efter hans död enligt styrelsens beslut en minnesfest i alla stadens folkskolor, därvid vederbörande lärare och lärarinnor för sina lärjungar framhöll den förlust, som skolorna lidit genom Lindströms bortgång. Efter honom blev med. d:r Charles Dickson vice ordförande för året 1866 och, sedan biskop Björck av sagt sig ordförandeskapet, vald till ordförande 1867. Till vice ordförande efter honom utsågs landtbrukaren J. D. von Holten. Under åren 1858—1862 var handlanden Julius Lindström kassaförvaltare och efterträddes som sådan av handlanden Olof Wijk. Stadens förste skolinspektör var magister A. Th. Bruhn, som dock redan den 1 juli 1859 efterträddes av läroverksadjunkten magister J. A. Wallin.

Det var dåvarande domprosten P. Wieselgren, som sammankallade styrelsen den 26 mars 1858 till konstituerande sammanträde. I enlighet med ovannämnda kungl. brev blev en av styrelsens första åtgärder att indela staden i smärre distrikt eller rotar och att för varje rote utse en tillsyningsman, som noggrant skulle tillse, att alla barn inom hans rote erhöle undervisning vare sig i allmän läroanstalt, enskild skola, hemmet eller folkskolan. I en bilaga till styrelsens protokoll beräknades de i skolåldern varande barnen i alla stadens rotar till 3,830, och i en skrivelse till magistraten den 15 november 1858

uppgger styrelsen, att i folkskolorna undervisades 948 barn mot 727 inskrivna år 1857.

Sedan styrelsen erhållit en föreställning om det antal barn, som skulle beredas undervisning, gällde det att anskaffa lokaler och lärare för dem alla. Med avseende å lokaler hade styrelsen till sitt förfogande de redan nämnda skolhusen, nämligen domkyrkoförsamlingens skolhus vid Skolgatan, Kristine församlings skolhus eller det s. k. Tyska skolhuset vid Köpmansgatan och Garnisonsförsamlingens eller Prins Oskars skolhus vid Kaserntorget. Willinska skolan, som var oberoende av allmänna folkskolestyrelsen, fortfor med sin verksamhet och lämnade vid denna tid undervisning åt något över 200 barn.

Tydligtvis måste många nya lokaler anskaffas. Redan den 14 maj 1858 meddelade E. G. Lindström, att verkställda undersökningar visat, att större lokaler icke kunde anskaffas, utan finge styrelsen inrätta smärre skolor med omkring 25 lärjungar i varje. I sammanhang härmed hemställdes, att styrelsens pedagogiska avdelning måtte erhålla uppdrag att anskaffa nödiga lokaler. Denna hemställan bifölls vid sammanträde den 20 maj s. å.

Vid styrelsesammanträde den 6 september 1858 meddelades, att pedagogiska avdelningen förhyrt följande 13 lägenheter, nämligen:

2 rum och kök i fastigheten n:o 97 i 2 roten vid Sörliden mot årlig hyra av 250 rdr	
3 rum och kök i fastigheten n:o 58 i 4:de roten på 3 år mot en årlig hyra av 500 »	
(I årsberättelsen för året betecknas huset med n:o 58—63, Magasinsgatan.)	
1 rum och kök i huset 49 litt. A i Arbetarebostaden n:o 3, Sprängkullsgatan, mot årlig hyra av	108 »
1 rum och kök i huset 49 litt. B i Arbetarebostaden n:o 20, Sprängkullsgatan, mot årlig hyra av	108 »
2 rum och kök i nya arbetarebostäderna litt. A n:o 1 i Västra Haga, mot årlig hyra av	180 »
2 rum och kök i nya arbetarebostäderna litt. C n:o 20 i Västra Haga, mot årlig hyra av	180 »
(I årsberättelsen betecknas de två sistnämnda fastigheterna n:o 85 litt. A och C vid Nygatan.)	
2 rum och kök i fastigheten n:o 101 litt. A å Hagaheden, husägare A. Olsson, hyra	180 »
2 rum med del i kök i fastigheten n:o 109 i 12 roten, ägare H. Röhs, årlig hyra	180 »
2 rum och kök i fastigheten n:o 11 i 12 roten, ägare polisfiskal Lang, mot årlig hyra	216 »
2 rum och kök i fastigheten 73 litt. A i 12 roten vid Örgrytevägen, ägare A. Johansson, årlig hyra	210 »
2 rum och kök i fastigheten n:o 17 litt. D i 12 roten, ägare handl. Bengtsson, årlig hyra	180 »
2 rum och kök i fastigheten n:o 13 litt. O. O. i 12 roten vid Änäs vägen, ägare C. Olsson, årlig hyra	180 »

1 rum och kök i fastigheten n:o 10 litt. G i 12 roten, ägare J. D. v. Holten, hyra för $\frac{1}{2}$ år 60 rdr
 I de hyrda lägenheterna skulle ekonomiska avdelningen enligt uppdrag låta verkställa sådana nödiga reparationer, som ej kunde fordras av husvärdarne.

En lokal, som hyrdes och begagnades redan från början, utgjordes av en stor sal och en bostadslägenhet om 3 rum och kök i nya arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget. Vidare uppgifter om denna längre fram.

Det visade sig snart, att de redan hyrda lokalerna voro otillräckliga, och ännu flera måste förhyras.

Vid styrelsesammanträden den 25 januari och den 25 februari 1859 beslutades, att följande lokaler skulle förhyras:

i *Walterska huset* n:o 100 i 12 rot.: 1 större sal jämte boningsrum med kök mot årlig hyra av 300 rdr;

i *egendomen Anäs*, ägare J. Åkermark, 2 lägenheter, vardera bestående av ett större och ett mindre rum och kök, för ett halvt år, mot hyra av 200 rdr;

i *huset* n:o 13 litt. O. O. i 12 roten vid *Anäsvägen*, ägare Carl Olsson, ytterligare en lägenhet om 2 rum och kök mot årlig hyra av 200 rdr;

i *nedra våningen* av *nya huset närmast Gelebergsängen å Liseberg* hyrdes av fröknarna Nonnen 4 rum och kök mot årlig hyra av 400 rdr, som dock efter några år höjdes till 500 rdr;

ytterligare en lägenhet i *Nya arbetarbostäderna i Västra Haga*, n:o 85 litt. F vid Nygatan, mot hyra av 15 rdr i månaden.

I september 1859 förhyrdes en större sal i fastigheten 54 i 7:de roten mot en hyra av 250 rdr om året. Husets ägare var Andreas Jonsson.

Däremot blevo hyreskontrakten angående fastigheterna 73 litt. A i 12 roten och 13 litt. O. O. uppsagda.

Sedan det meddelats, att tillsyningsmannen J. A. Colliander anmält, att 19 minderåriga barn, som ej kunde läsa, saknade skolundervisning, och då även av andra anledningar nya lokaler erfordrades, hyrdes under år 1860 följande lägenheter: 1 skolsal i 3:dje våningen av gamla Baracken och ännu en lägenhet i Arbetarbostäderna i Västra Haga. Dessutom träffades avtal med J. D. von Holten om förhyrande av ett hus, som han hade för avsikt att uppföra. Härnämnes längre fram.

Sedan styrelsen uppfört egna skolhus å Otterhällan och i Haga, uppsade styrelsen år 1868 hyresavtalen rörande 4 lägenheter i arbetarbostäderna i Västra Haga, den hyrda lägenheten i fastigheten 58 i 4:de roten samt angående en lokal i Gamla Baracken.

Men redan år 1865 måste nya lokaler förhyras. Under nämnda år hyrdes en mindre lokal i Alekärr (Gamlestaden) och en lokal i det förut omförmälda »Sopphuset» vid Husargatan. Därjämte träffades avtal om hyrande av 3 lokaler i ett hus vid Skolgatan, som styrelsens ledamot, handlanden Andreas Jonsson, hade för avsikt att uppföra. Under år 1867 träffades avtal med bemälda Jonsson om förhyrande av flera nya lokaler.

Att de många hyrda lokalerna icke fyllde några större krav på skolsalar, ligger i sakens natur. Många av dem ansågos även av den tidens män underhaltiga. Redan år 1859 yttra sålunda revisorerna: »De lokaler, som för folkskolorna användas, lämna, med undantag av de i Gamlestaden och Arbetshuset samt möjligen i Östra Haga, mycket övrigt att önska, för att de i sanitärt hänseende skola motsvara nutidens fordringar; men då kostnaden för vad som skall underhållas,

med högst betydliga belopp kommer att öka stadens invånares därförutan särdeles dryga skattebördor, torde en lämpligare tid böra avvaktas för erhållande av de medel, som inrättande av fullt lämpliga skolsalar kräva.»

Revisorerna för år 1861, Edward Dickson, C. J. Vred och C. O. Bredberg, uttala sig på följande sätt: »Flera av de rum, som äro hyrda för småskolorna, äro trånga och osunda. Revisorerna äro övertygade om, att styrelsen, i mån som mera passande lägenheter kunna erhållas, avhjälper denna olägenhet; dock tro revisorerna, att det överklagade i småskolorna kan därigenom minskas och luftväxlingen i rummen förbättras medelst ventilers anbringande ovan kakelugnsspjället, och att åtminstone ett av innanfönstren göres till att öppnas, på det att om vintern under rasten full luftväxling kan åstadkommas.»

Härpå svarade styrelsen, att »styrelsen länge varit betänkt på och även till en del gått i författning om att anskaffa egna lokaler, som skulle motsvara ändamålet, men så länge hyrda lokaler måste begagnas, vill styrelsen, så vidt på den ankommer, söka bereda de för luftväxlingen önskvärda förbättringar, som utan svårighet kunna åstadkommas.» Styrelsens svarsskrivelse är undertecknad av E. G. Lindström.

I ett besiktningsinstrument, dagtecknat den 25 maj 1866, anmärktes angående vissa hyrda lokaler, att innanfönster saknades och att golven vore mycket bristfälliga. I ett annat yttrande, daterat den 12 juli 1867 och undertecknat av Olof Wijk, Andreas Jonsson och P. A. Gabrielson, heter det: »Annonser (om skollokaler) hava blivit i stadens tidningar införda, men icke en enda person har anmält sig hava dylika lägenheter; och torde anledningen därtill vara att söka däri, att husägare i allmänhet äro obenägna att uthyra lägenheter till folkskolan.»

Angående en hyrd lägenhet å Otterhällan yttra samma besiktningsmän: »Denna lokal är väl icke så fullkomligt lämplig som önskvärt vore; men då så stor svårighet, åtminstone för närvarande, möter för erhållande av annan lämpligare lokal i denna stadsdel, anse vi den tillsvidare böra bibehållas.»

Revisorerna för år 1866, C. J. Sundström, J. A. Colliander och C. Hellstenius, yttrade: »Då lärjungarna i dessa (överbefolkade) skolor måst fördelas på två avdelningar, av vilka den ena undervisats på förmiddagen och den andra på eftermiddagen, har en sådan anordning haft till följd, att barnen ej kunnat få oavkortat begagna den för deras undervisning i allmänhet bestämda och välbehövliga lärotiden, varför denna olägenhet bör med det första undanröjas.»

Härpå genmälde styrelsen i skrivelse till magistraten: »Styrelsen har i detta fall fått lämpa sig efter förhandenvarande tvingande omständigheter, då å ena sidan ett mot förväntan stort antal barn blevo

anmälda till inträde i folkskolan och, å den andra, det åt folkskoleväsendet bestämda anslaget ej tillät den utvidgning, som varit önskelig, vadan denna tillfälliga anordning upphör, så snart medel kunna erhållas att bebygga till skolor lämpliga platser eller lämpliga lokaler kunna erhållas.»

Dessa allmänna omdömen om lokaler och lokalförhållanden, som röra de hyrda lokalerna och äro fällda av personer i ansvarig ställning, torde få anses tillräckliga för att giva läsaren en mera allmän föreställning om lokalernas beskaffenhet och tillräcklighet. Endast angående ett par hyrda lokaler, som voro eller varit i stadens ägo eller som under längre tid blivit använda som skollokaler, må några detaljuppgifter här meddelas.

* * *

Nya Arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget, 12 roten n:o 67 litt. A

Huset uppfördes på 1850-talet och blev fullt färdigt år 1856. Byggnadens ändamål anges av dess benämning. Det avlöste Holtermanska Baracken och var beräknat att inrymma 1,100 understödstagare. Byggnaden uppfördes på entreprenad av kapten O. Åqvist för en summa av 319,000 rdr och under tillsyn av handlanden E. G. Lindström, rådman Tengberg och snickaremästare Bark. Den innehöll 128 rum. Tidigare än man väntat, visade sig denna anläggning för liten. Redan 1883 beslöts fattigvårdens förflyttning till sin nuvarande plats å Gibraltar. Stadsfullmäktige anslog till de nya byggnaderna 1,262,767 kr. Inflyttningen skedde 1888. Allmänna folkskolestyrelsen hyrde, som redan är nämnt, i juni 1858 i Nya Arbetshuset en stor sal i första våningen åt gården samt 3 sammanhängande rum i 2:dra våningen mot en hyra av 500 rdr. Den stora salen användes till en skola, där undervisningen bedrevs efter Lancastermetoden. De tre rummen i 2:dra våningen blevo lärarebostad. Lärare i skolan blev Ola Svensson, som blivit därtill antagen efter rekommendation av domprosten P. Wieselgren. Sedan nämnda metod icke längre användes i stadens folkskolor, blevo de hyrda lokalerna uppsagda 1865. Större delen av lärjungarna flyttades till seminariets övningsskola.¹⁾

¹⁾ Ola Svenssons skola hade i viss mån gjort tjänst som övningsskola för seminariet, vars elever där gingo som åhörare.

Nya Arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget

Under de närmast följande åren användes ingen lokal i Arbetshuset till skolsal, men under åren 1873—1887 begagnades en lokal till undervisningslokal. Sedan fattigvården flyttats till Gibraltar, och skollokaler i Tyska skollhuset överlämnats till kyrkoinstitutionen, upplätos år 1888 två och under år 1890 ytterligare en lokal i midtpartiet åt Drottningtorget i nämnda hus till folkskolesalar. Arbetshusets flygel närmast stationshuset hade blivit inredd till skolsalar för Östra femklassiga läroverket och begagnades av nämnda läroverk, tills dess nya byggnad blev färdig. Sedan läroverket avflyttat, upplätos år 1905 tillsvidare åt folkskolan de 7 lokaler, som nu blivit lediga, och till drätselkammaren återlämnades de tre år 1888 och 1890 till folkskolestyrelsen upplåtna lokalerna. Nämnda 7 lokaler begagnades av skolstyrelsen t. o. m. vårterminen 1916. Ehuru dessa lokaler ej kunde anses som förstklassiga skolsalar, voro de tämligen tillfredsställande. 3 av dem voro belägna i 1:sta våningen, på ömse sidor om en tvärs genom huset gående tambur, och 4 i 2:dra våningen, på ömse sidor om en tambur, lik den i 1:sta våningen. Rummen uppvärmdes med kaminer och hade elektrisk belysning. Jämte de tre salarna i 1:sta våningen fanns där en bostadslägenhet för en städerska, bestående av 1 rum och kök. Byggnaden är nu nedriven, och en byggnad för postverket skall uppföras å tomten.

* * *

Holtermanska baracken (också kallad Gamla baracken)

är belägen å tomten 54 i 7:de roten med adress Smedjegatan 3. Vid en eldsvåda år 1804 nedbrann stadens dåvarande försörjningsanstalt.

Köpmannen Martin Abraham Holterman upplät då vinden i sin magasinbyggnad å tomten n:o 54 i 7:de roten till fattigvården, som inrättade den till bostäder för sådana fattiga, som genom eldsvådan blivit husvilla. År 1806 donerade Holterman hela huset med tomt till fattigvården, som anordnade det till en försörjnings- och arbetsinrätt-

* Holtermanska baracken vid Smedjegatan

ning, kallad Holtermanska baracken. Sedan denna i mån av stadens tillväxt blivit otillräcklig, och försörjningstagarne överflyttats till Nya arbetshuset vid Drottningtorget, blev Holtermanska baracken obehörlig för fattigvården.

År 1859 disponerades Holtermanska huset av handlanden Andreas Jonsson. Av honom hyrde folkskolestyrelsen, såsom förut är nämnt,

sagda år i 2:dra våningen en stor sal, belägen åt gårdssidan, mot en årlig hyra av 250 rdr. Salen var avsedd till en »högre folkskola». 1) Under 1860 hyrde styrelsen en sal i 3:dje våningen mot årlig hyra av 233 rdr 16 sk. och en i samma våning för 250 rdr. Under år 1861 förhyrde styrelsen för 500 rdr om året i samma hus ytterligare 2 större rum och 1 mindre, avsett till gemensam tambur för de större rummen, med tillhörande uthus. Även under 1862 hyrdes en ny skollokal här, men under 1863, då styrelsens egna hus å Otterhällan och vid Östra Skansgatan blivit färdiga, kunde styrelsen uppsäga en av de hyrda lokalerna. Under år 1865 hyrdes dock ånyo en skolsal i huset. År 1872 höjdes hyrorna för samtliga salarna, och i det nya kontrakt, som då upprättades att gälla 1½ år, räknat från den 1 oktober, bestämdes den årliga hyran för 6 lokaler till 1,800 kronor. Sedan den i kontraktet bestämda tiden utgått, blevo de i huset undervisade klasserna förflyttade till lokaler i det hus vid Köpmansgatan, där Nya elementarläroverket för flickor förut varit inrymt. Det gamla Holtermanska huset, som nu äges av enskild person, kvarstår fortfarande, och lokalerna uthyras till bostäder och verkstäder.

* * *

Ett litet hus, som under lång tid hyrdes av skolstyrelsen och begagnades som skolhus, var *fastigheten n:o 13 litt. B. B. i 12:te roten*, vid Änåsvägen. Om tillkomsten av detta hus meddelas i styrelsens protokoll den 22 februari 1861 följande: Vid sammanträdet anmälde herr von Holten: att han, efter samråd med pedagogiska avdelningen, gått i författning om att å Bagaregårdens grund vid Redberget uppföra ett hus av trä, innehållande på nedre botten 2 mindre skolsalar och på vinden 2 boningslägenheter för lärarinnor; att huset, som redan vore under byggnad, skulle, såsom han hoppades, den 1:ste instundande juli vara färdigt till begagnande; och att han vore villig att till styrelsen på 10 års tid, räknat från den 1:ste nästföljande oktober, uthyra detsamma mot en årlig hyra av 500 rdr, med rätt för styrelsen att vid hyrestidens utgång eller dessförinnan tillösa sig huset mot en summa av 5,000 rdr. Styrelsen mottog med tacksamhet anbudet och hyrde huset på 10 år. Kontraktet blev därefter förlängt, så att huset begagnades ända till år 1881, då däri befintliga skolklasser överflyttades till skolhuset å Redberget.

En nu pensionerad småskollärlarinna, Agnes Wickstrand, som under många år tjänstgjort i det lilla huset, berättar som en kuriositet,

1) Dåtida benämning på de övre klasserna i egentliga folkskolan.

Fastigheten N:o 13 litt. BB i 12 rot. vid Änäs vägen

att folket där i trakten kallade huset »arka» (arken). Anledningen uppgavs vara den, att huset ursprungligen legat på en landtunga i den sankta trakt, där slakthuset nu ligger, där det vid högvatten blev omflutet av vatten på alla sidor, och att huset därför nedrevs och flyttades dit, där det ännu ligger. Folkskolestyrelsen inlöste aldrig huset. Det är nu i enskild ägo, väl underhållet och till sitt yttre oförändrat utom i fråga om färgen.

Av det anförda finner man, att allmänna folkskolestyrelsen under denna tidsperiod i stor utsträckning begagnade sig av hyrda lokaler, men styrelsens mål var dock att, i den mån medel därtill kunde erhållas, skaffa folkskolorna egna lokaler.

* * *

Gamlestadens skolhus å Mariebäck

Tomten: n:o 10 litt. A i 12:te roten.

Byggnadstiden: åren 1858—1859.

Arkitekt: stadsbyggmästaren J. A. Strömberg; byggmästare: J. Dähn.

Kostnaden för hus och tomt: 14,500 rdr.

Barnantal, som däri kunde inrymmas: 130.

Byggnadens tillkomst

Redan innan folkskoleundervisningen blev en för staden gemensam angelägenhet, hade i Domkyrkoförsamlingens skolråd framhållits nödvändigheten av att upprätta skolor i stadens utkanter. Så snart allmänna folkskolestyrelsen börjat sin verksamhet, blev denna tanke realiserad. Den 20 maj 1858 erbjöd J. D. von Holten styrelsen att för en »högre folkskola» av honom få hyra ett större läsrum jämte bostad för läraren mot en hyra av 10 rdr i månaden för det förra och 5 rdr för bostaden, och den 6 september samma år meddelades i styrelsen, att kontrakt om nämnda lokaler vore undertecknat. Ehuru det icke i tillgängliga handlingar direkt angives, finner man genom sammanställning av vissa uppgifter, att de hyrda lokalerna inrymts i ett hus å Mariebäck, som blivit nedrivet för att lämna rum för Gamlestadens skolhus, och att virket i det nedrivna huset användes till nybyggnaden.

I protokoll den 12 november 1858 meddelas, att ritning och kostnadsförslag företeddes i styrelsen av stadsbyggmästaren H. J. Strömberg till ett skolhus, som, efter granskning i pedagogiska avdelningen, den 25 januari 1859 godkändes i styrelsen, sedan von Holten uppgivit, att han på egen bekostnad ville bygga och under 10 år mot en årlig hyra av 1,000 rdr tillhandahålla ett i huvudsaklig överensstämmelse med den företedda ritningen uppfört skolhus med tillhörande tomt. Efter 10 år vore han villig, att, om styrelsen önskade det, sälja huset till styrelsen för 14,500 rdr, därav 1,000 rdr för tomten, som då skulle avsöndras från Marieholms landeri. Styrelsen mottog för sin del anbudet med tacksamhet och uppdrog åt rådman Roy att uppgöra förslag till kontrakt. Sådant uppgjordes och godkändes vid sammanträde den 2 februari 1859 med den ändringen, att huset skulle redan från början tillhöra styrelsen, och att von Holten i stället för hyra skulle uppbära ränta efter 6 procent med bevillningsavdrag å oguldnadskapitalet, räknat från den 1 oktober 1859. Tomten innehöll 1 tunnland 5,5 kappland. Huset skulle enligt kontraktet innehålla 3 skolsalar samt bostadslägenheter för tre hushåll jämte erforderliga uthus, allt i överensstämmelse med ritning och arbetsdevis.

Byggnaden uppfördes av byggmästaren J. Dähn. Snickaremästaren A. Bark och handlanden Andreas Jonsson övervakade arbetets utförande.

Beskrivning

Huset uppfördes av trä och bekläddes med hyvlade bräder samt oljemålades. Yttertakets beläggning bestod av röda tegelpannor, av vilka endast

nya fingo användas åt vägen. Väggarna blevo rappade och putsade. I förstugan och trappan uppsattes $2\frac{1}{2}$ alnar hög väggpanel, som fernissades. Alla fönsterluster skulle förses med innanfönster. Skolsalarna skulle förses med fyrkantiga kakelugnar med kanaler för ventilation. (Lektor Blomstrand hade i styrelsen förordat centraluppvärmnings- och ventilationsapparat).

Huset var ett envåningshus med takvåning. Skolsalarna voro förlagda i bottenvåningen och hade en höjd av $5\frac{1}{2}$ alnar, varemot bostadsrummen, som funnos i takvåningen, endast hade $4\frac{1}{2}$ alnars höjd.

Gamlestadens skolhus

I takvåningen inrymdes en lärarebostad om tre rum och kök och två lärarinnebostäder, vardera om 1 rum och kök.

Den 22 september 1859 meddelade von Holten i styrelsen, att huset var färdigt utom i fråga om sådana arbeten, som skulle uppskjutas till påföljande års sommar.

Vid styrelsesammanträde den 24 april 1864 meddelade von Holten, att han av en enskild person erhållit bidrag för anordnande av en skolträdgård vid Gamlestadens skolhus, och anhöll att omedelbart få utföra en dylik anläggning, vilket styrelsen medgav. Vid ett följande sammanträde den 27 maj kunde han omtala, att skolträdgården var färdig, och att de särskilda små landen redan blivit fördelade på barnen.

År 1891 blev en småskolesal inrättad i vindsvåningen, i det att en lärarinnebostad, bestående av ett rum och kök, apterades för ändamålet.

Då skolhuset vid Kviberg år 1901 blev färdigt, utrymdes skolsalarna i Gamlestadens skolhus utom en småskolesal, som begagnades ännu en tid, till dess styrelsen fick hyra en småskolelokal å landeriet Marie-lund, varefter styrelsen år 1904 överlämnade fastigheten till drätselkammaren.

Gamlestadens skolhus (Mariebäck)

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I bottenvåningen:</i>			
1 folkskolesal.....	13	7,5	3,27
1 »	7,5	6,5	3,27
1 småskolesal.....	7,5	6	3,27
1 tambur	8,5	3,5	3,27
<i>I vindsvåningen:</i>			
1 småskolesal.....	8	4,5	2,67

Då skolhuset avlämnades till drätselkammaren, fanns dessutom i vindsvåningen en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök, och en lärarinnebostad om 1 rum och kök.

* * *

Hagahedens skolhus

Tomten n:o 109 litt. A i 12 roten.

Ombyggdes 1859 och påbyggdes 1869.

Kostnaden för hus och tomt: 18,437 rdr.

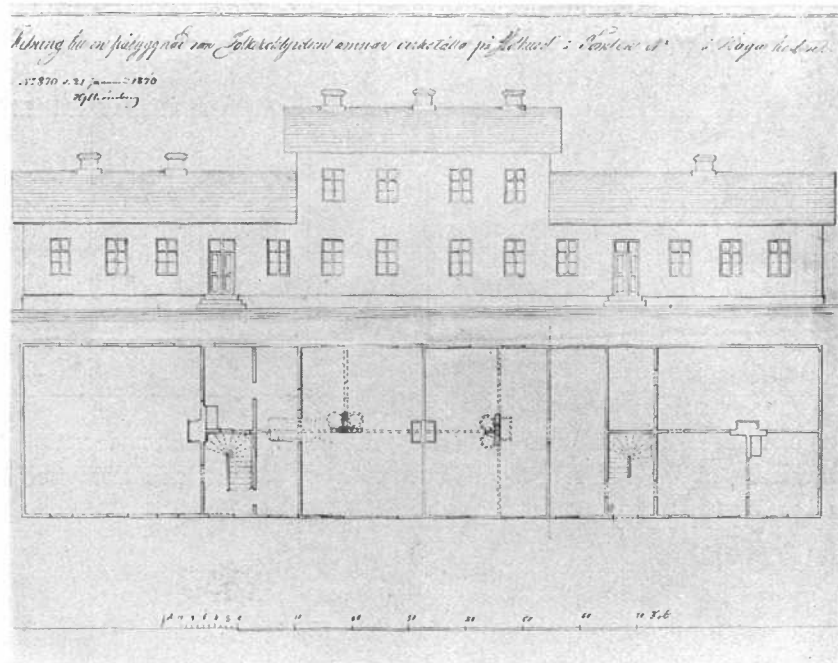
Beräknat antal barn: 260.

Skolhusets tillkomst

Såsom redan är nämnt, hyrde folkskolestyrelsen i september 1858 en lägenhet, avsedd till en mindre skola, i huset n:o 109 A i 12:te roten. Av en tryckt förteckning över skolorna i december 1858 finner man, att i nämnda hus inrymdes en »lägre skola» med 19 lärjungar. Nämnda

lokal måtte hava varit mindre tillfredsställande, ty i styrelsens protokoll den 25 februari 1859 nämnes, att denna lokal den 1:ste april s. å. skulle utbytas mot en bättre och rymligare i samma hus mot hyresbeloppets höjning från 180 rdr till 300 rdr.

Sedan fastighetens ägare, H. Röhs, avlidit, beslöt styrelsen för sin del den 17 maj 1859 att av sterbhuset inköpa fastigheten för en summa av 12,000 rdr och att ändra och inreda huset för sitt nya ändamål.

Hagahedens skolhus, efter ritning

Enligt kostnadsförslag av byggmästaren A. Krüger skulle ändringsarbetena medföra en kostnad av 3,150 rdr. Styrelsens beslut godkändes av allmän rådstuga den 28 juni samma år. I en tryckt redogörelse för folkskolorna år 1864 uppgives, att 2 »högre» och 2 »lägre» skolor voro inrymda i skolhuset, varjämte bostäder för lärare och lärarinnor därstädes funnos inrymda. I nämnda köp ingick ett större jordområde, som enligt utdrag ur drätselkammarens protokoll den 2 juli 1862 utgjorde 1 tunnland $26\frac{3}{16}$ kappland, och som på herr S. A. Hedlunds förslag och delvis på hans bekostnad år 1862 anordnades till trädgård. En del därav uppläts genom beslut den 3 april 1873 tills-

vidare till sällskapet Smååglarnas Vänner, bildat av den kände museiintendenten professor A. W. Malm, som till sin död 1882 med synnerligt intresse ägnade sig åt detta sällskap. Det var samma sällskaps lika intresserade skattmästare, folkskolläraren C. G. Svensson, som skötte ifrågavarande trädgård.

Då bristen på skollokaler i trakten kring skolhuset var kännbar, hade styrelsen beslutat att påbygga och ytterligare förändra huset. Vid sammanträde den 29 september 1868 meddelades, att stadsfullmäktige med bifall till styrelsens framställning anslagit 3,287 rdr 40 öre för ändamålet. Efter det ritning blivit uppgjord, och anbud å byggnadsarbetets utförande inkommit, antogs byggmästare Joh. Olssons anbud den 28 maj 1869 att för 2,772 rdr utföra arbetet. Därtill kommo utgifter för en del ändringar i undervåningen. Påbyggnaden innehöll 2 skolsalar, vardera 29 fot lång, 21 fot bred och 12 fot hög, och blev färdig under hösten 1869. En mindre skolsal inreddes i samma hus 1887.

Genom beslut i styrelsen den 30 december 1886 avstod styrelsen en del av tomtområdet, som var behöfligt för utläggandet av Götabergsgatan, och sedan Landalaskolhuset år 1891 blivit färdigt, avlämnades hela fastigheten till drätselkammaren. Därefter blev skolhuset nedrivet, och tomtområdet jämte »Skojarbacken» och andra därtill gränsande områden utlades till park, den nuvarande Vasaparken.

Skolhuset var ett trähus med tegeltak.

Hagahedens skolhus

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I bottenvåningen:</i>			
1 folkskolesal	9,5	8,5	3
1 småskolesal	10,5	4	3
1 »	9,5	4	3
1 »	8,5	4	3
1 »	8,5	3,5	3
1 »	5	5	3
<i>I vindsvåningen:</i>			
2 folkskolesalar	8,61	6,23	3,56

Den förste läraren i »högre skolan» i detta skolhus var B. C. Rodhe. Han antogs till denna befattning den 2 juli 1860. Av styrelsens protokoll rörande hans antagande finner man, att flera av hans med-

sökande hade högre betyg än han, men att Rodhe föredrogs, »emedan han hade ett särdeles mjukt och godt sätt att behandla barn och visste att i undervisningen inlägga ett särdeles stort intresse». År 1863 hade Rodhe tjänstledighet $\frac{1}{2}$ år och företog under denna tid med statsunderstöd en studieresa till Danmark, Tyskland och Schweiz, under vilken resa han i synnerhet inhämtade kännedom om den s. k. ljudmetoden, som då var en nyhet. Han utgav sedermera en läsebok för småskolan enligt denna metod. Boken vann synnerligen stor spridning. År 1865 tog Rodhe avsked från folkskolläraretjänsten och upprättade en privatskola, kallad B. C. Rodhes primär- och elementarskola, som förvärvade sig stort anseende och hade många elever. B. C. Rodhe avled år 1897. Den av honom upprättade skolan, som nu förestås av herr Frithiof Kalén, fortgår under oförändrat namn.

* * *

Gamla skolhuset å Otterhällan

Tomt n:o 101 litt. J i stadens 2:dra rote.

Byggnadstiden: år 1863.

Arkitekt och byggmästare: A. Krüger.

Beräknat barnantal: 200.

Byggnadskostnad utom för tomt: 17,000 rdr.

Byggnadens tillkomst

Sedan stadens invånare vid allmän rådstuga den 5 december 1861 anslagit 30,000 rdr bland annat till nya skolhus, blev nybyggnadsfrågan på förslag av E. G. Lindström för utredning remitterad dels till pedagogiska och dels till ekonomiska avdelningen. Den 14 februari 1862 meddelades i styrelsen, att ekonomiska avdelningen undersökt flera erbjudna tomter i norra delen av staden, vilka avdelningen dock funnit mindre lämpliga. Ett staden tillhörigt område å Stora Otterhällan syntes avdelningen vara det mest passande. Avdelningen fick nu uppdrag att låta upprätta en karta över den ifrågasatta tomten. Den 17 mars s. å. avlämnades i styrelsen en av stadsingenjör C. J. Nyström upprättad karta över den del av Otterhällan, där skolhuset skulle ligga, vilken utvisade, att marken tillhörde staden. Sedan en annan obebyggd tomt blivit ifrågaställd till skolhustomt, meddelade A. Krüger angående den kartlagda tomten följande: Tomten, som

komme att i öster och väster begränsas av två tillämnade gator, vore vid sin västra gräns 78 alnar och vid sin östra gräns 74 alnar lång samt vid norra gränsen 24 alnar och vid södra 34 alnar bred. Den vore tillräckligt rymlig för uppförande av ett skolhus, 48 à 50 alnar långt och 18 alnar brett, samt lämnade dessutom utrymme för en mindre uthusbyggnad. Tomtens bergiga beskaffenhet utgjorde icke hinder för byggnadens uppförande, men någon rymligare lekplats utom den kringliggande bergplatån kunde ej erhållas. Därtill kom, att då den tillämnade gatans bredd endast vore 8 alnar, en del ljus borttoges, särskilt från nedre våningens lokaler, om innehavarna av när-

Gamla skolhuset å Otterhällan

liggande tomter komme att bebygga dessa med större hus. Styrelsen beslöt emellertid att i skrivelse till magistraten anhålla, att den kartlagda tomten måtte kostnadsfritt upplåtas till skolhustomt, och den 20 påföljande september meddelades i styrelsen, att denna anhållan var bifallen.

För att bereda ökat utrymme föreslog E. G. Lindström den 20 september att inköpa gördelmakare Hallbergs och handlanden Erikssons söder om skoltomten belägna hus med tomt, n:o 101 litt. D. E., och den 25 september 1863 inropades detta å auktion för styrelsens räkning för en summa av 1,600 rdr.

Vid styrelsesammanträde den 23 februari 1863 företeddes en av A. Krüger uppgjord ritning till skolhus, enligt vilken 3 småskolesalar och vaktmästarebostad skulle inrymmas i 1:sta våningen, och 2 folkskolesalar i 2:dra våningen. Enär det vore svårare att få hyra större salar än mindre, beslutade emellertid styrelsen, att ritningen skulle ändras,

så att även 1:sta våningen komme att innehålla 2 folkskolesalar, och att vaktmästarebostaden inrättades å vinden. Kostnaden var beräknad till 16,000 rdr.

Sedan genom ekonomiska avdelningens försorg ritningen blivit ändrad i enlighet med nämnda beslut och därefter vederbörligen fastställd samt förseglade anbud å byggnadens uppförande anskaffade, antogs A. Krügers anbud att för 17,000 rdr uppföra byggnaden. Den 25 september var byggnadsarbetet avsynat, varvid endast mindre betydande brister förekommit, och skulle dessa skyndsamt avhjälpas genom Krügers försorg. Invigning av skolhuset ägde rum den 28 september 1863 och förrättades av domprosten P. Wieselgren.

Huset var ett stenhus i två våningar. Murarna av tegel på grundmur av granit, vilande på berget. Fasaderna voro klädda med gul tegel och yttertakets med tegelpannor. Invändigt trappor av trä med steg av plank, yttre trappsteg av sten. Innertak och väggar voro putsade och limfärgstrukna. Rummen uppvärmdes av kakelugnar med kakelugnsinsättningar. Huset innehöll 4 folkskolesalar med var sin tambur. Varje sal inrymde 48 à 50 barn.

Den lilla fastigheten n:o 101 litt. D. E., Alphyddan, som den allmänt kallades, blev icke, som ursprungligen var ämnat, nedriven, och lekplanen blev icke utvidgad. Rummen i det lilla huset uthyrdes, och först sedan fastigheten år 1892 överlämnats till drätselkammaren, avröjdes tomten.

Det gamla skolhuset överlämnades till drätselkammaren genom beslut i styrelsen den 2 februari 1910, sedan det nya skolhuset å Otterhällan, vid Västra Liden, tagits i bruk.

* * *

Skolhuset vid Östra Skansgatan n:o 13

(Västra Hagaskolan)

Skoltomten utgöres av n:o 72—74 i Västra Haga.

Byggnadstiden: år 1863; påbyggnad 1893.

Byggnadskostnad: 47,274 kr., då kostnaden för tomten och de nya lokalerna medräknas.

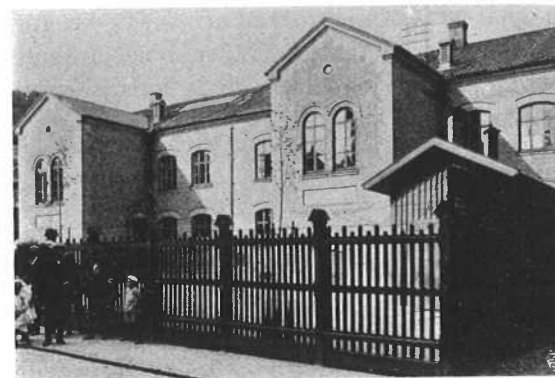
Arkitekt och byggmästare: A. Krüger.

Beräknat antal barn: 480.

Byggnadens tillkomst

Staden inköpte tomten, enligt styrelsens protokoll den 10 december 1862, av snickaremästaren A. Bark för 4,500 rdr. Tomten är enligt samma protokoll 75 alnar lång och 45 alnar bred på smalaste stället.

Ritningen jämte kostnadsförslaget, som slutade på en summa av 36,000 rdr, godkändes av folkskolestyrelsen den 22 februari 1863. Sedan ritningen blivit vederbörligen fastställd av byggnadsnämnden, och

Östra Skansgatan skolhus, fasad åt skolgården

Östra Skansgatan skolhus, fasad åt Kaponnergatan

anbud å byggnadens uppförande inkommit, antog styrelsen den 17 mars s. å. A. Krügers anbud att för den av honom beräknade summan, 36,000 rdr, uppföra byggnaden fullt färdig. Huset blev under hösten

färdigt och invigdes av domprosten P. Wieselgren den 30 oktober 1863. Hela kostnaden för huset jämte tomten uppgick till 43,750 rdr.

Då stor brist på skollokaler var rådande i Haga och Annedal, beslöt folkskolestyrelsen den 19 oktober 1892 att i sitt budgetsförslag för år 1893 upptaga en beräknad kostnad av 3,524 kr. för inredning av två småskolesalar med tamburer å vinden i detta skolhus. Anslaget beviljades av stadsfullmäktige, och de av byggnadsinspektoren A. Nilsson uppgjorda ritningarna fastställdes av byggnadsnämnden, varefter arbetet utfördes under sommaren 1893 i samband med reparation å skolans fastigheter.

Beskrivning

Skoltomten är belägen emellan Östra Skansgatan och Kaponniergatan. Skolhuset, som har sin huvudfasad åt Kaponniergatan och skolgården åt Östra Skansgatan, har 4 ingångar, alla åt skolgården. Utmed gränsen vid Östra Skansgatan äro träd planterade. Skolhuset utgör en tvåvåningsbyggnad av tegel, täckt med tegeltakpannor. Två trapphus, vardera försett med två ingångar, utskjuta åt gårdssidan med trappgångar som leda till andra våningen och vinden. Dessa trappor voro ursprungligen båda försedda med steg av plank, men då småskolelokalerna å vinden inrättades, blev den ena trappan omlagd av sten. Yttre trapporna äro lagda av kalksten. Liksom i det gamla skolhuset å Otterhällan gå såväl folkskolesalarna som tamburerna tvärs över huset, och då detta har sin längdriktning i norr och söder, hava folkskolesalarna fönster både åt öster och väster, men av småskolesalarna hava 3 sina fönster åt öster och 4 åt väster. Lokalerna å vinden ha takfönster. Golven i alla skolsalarna äro av plank, men golven i tamburerna, som även de från början voro trägolv, hava under senare tid blivit belagda med s. k. svensk förhydningsmassa. Inner-taken äro putsade och kalkstrukna, och väggarna, som ursprungligen voro strukna med limfärg, äro nu målade med oljefärg. Skolsalarna uppvärmdes från början med kakelugnar, men dessa blevo snart kompletterade med kaminer, eller koksgrytor. Någon annan ventilation än den, som kunde åstadkommas genom fönstrens öppnande, förekom ej förr än år 1904, då friskluftstrummor inlades i eller under bjälklagen och utmynnade vid eldstäderna, där den friska luften uppvärms. Den skämda luften avföres genom ventiler. Ungefär samtidigt med ventilationsanordningen inleddes gasbelysning medelst Auerlampor. I varje folkskolesal finnas 5 och i varje småskolesal 3 Auerlampor, alla med en ljusstyrka av 60 normalljus. Även trappor

och tamburer belysas av Auerljus. Förut hade ingen annan belysning förekommit än med fotogenlampor.

Skolsalarnas antal och dimensioner

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I 1:sta våningen:</i>			
7 småskolesalar	7,5	5,3	3,7
4 tamburer	11	2	3,7
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 1 rum och kök.			
<i>I 2:dra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	11	7,5	3,7
4 tamburer	11	2	3,7
<i>Å vinden:</i>			
2 småskolesalar	7,6	5,8	3-3,3
2 tamburer	4,3	2,5	2,5

* * *

Skolhuset å »Vita Knut»

Tomt n:o 26 i Majornas 6:te rote, Breda vägen.

Tiden, då fastigheten förvärvades och påbyggdes: 1864 och 1870.

Kostnad: 17,900 rdr.

Beräknat barnantal: 300.

Skolhusets tillkomst

Ehuru Masthugget vid denna tid icke tillhörde Göteborgs stad utan Karl Johans församling, som ännu icke införlivats med staden, bodde där många familjer från stadens olika församlingar. Enligt folkskolestyrelsens protokoll den 1 maj 1862 gingo icke mindre än 45 barn från Masthugget i stadens folkskolor, och genom dåvarande domprosten P. Wieselgrens åtgörande blev det uppdragat, att ytterligare 20 barn i skolåldern, som saknade undervisning, bodde i Masthugget, men tillhörde stadens församlingar.

Med anledning av dessa förhållanden föreslog folkskolestyrelsens dåvarande vice ordförande, handlanden E. G. Lindström, att styrelsen

skulle hyra skollokaler i varvsägaren A. Kristianssens hus i Masthugget. I enlighet med detta förslag beslöt styrelsen den 2 juni 1862 att hyra två småskolelokaler jämte två bostadslägenheter, vardera om ett rum och kök, till lärarinnor, mot en årlig hyra av 600 rdr. Den 20 november 1863 hyrdes ytterligare en småskolesal jämte en lärarinnebostad om 1 rum och kök för 300 rdr, allt i Kristianssens hus, n:o 26 i Majornas 6:te rote.

Då man förutsåg behov av ännu flera skolor i denna trakt, och sedan styrelsen, efter underhandlingar med ägaren, vid flera sammanträden

* Skolhuset å »Vita Knut» vid Nyströmsgatan

haft överläggningar i ärendet, beslöt styrelsen för sin del den 14 februari 1864 att av A. Kristiansson inköpa fastigheten n:o 26 i Majornas 6:te rote för en summa av 12,000 rdr. Senare blev köpet av stadsfullmäktige godkänt och behövlige medel beviljade. Utan synnerligt stor kostnad företogs en del ändringar i huset.

Då brist på skollokaler alltjämt förekom, beslöt folkskolestyrelsen, efter överläggningar vid flera föregående sammanträden, den 28 maj 1870, att huset för en beräknad kostnad av 7,000 rdr skulle tillbyggas och förändras, varigenom 4 större och 2 mindre skolsalar, d. v. s. platser för mer än 200 barn, skulle vinnas. Sedan stadsfullmäktige beviljat det begärda beloppet, hade dåvarande vice ordföranden i sty-

relsen, J. D. von Holten, antagit ett av byggmästaren Abraham Pehrsson ingivet anbud att för 6,607 rdr i enlighet med arbetsdevis och vederbörligen fastställd ritning utföra den beslutade tillbyggnaden. Denna vice ordförandens åtgärd godkändes av folkskolestyrelsen den 7 september 1870. Ritning och arbetsdevis voro uppgjorda på Abraham Pehrssons kontor, och kostnaden därför ingick i entreprenadsumman.

Beskrivning

Av en i ärendet uppsatt skrivelse till stadsfullmäktige angående inköpet av fastigheten finner man, att det gamla huset var uppfört av trä under tegeltak, att det utan synnerlig kostnad kunde så förändras, att, utom de tre redan befintliga skolsalarna med därtill hörande lärarinnebostäder, en 4:de skollokal med bostad för lärarinna däri kunde inrymmas, och att tomten, varå även fanns ett uthus, innehöll $6\frac{25}{40}$ kappland.

Liksom det gamla huset blev även tillbyggnaden uppförd av trä i två våningar under tegeltak, men nybyggnaden, som uppfördes i rät linje med det gamla huset och förlades närmast Nyströmsgatan, var bredare än den gamla och gick följaktligen längre in på skolgården. Därigenom kunde lokalerna i tillbyggnaden göras rymligare än de i den gamla byggnaden.

Lokalernas antal och dimensioner synas av följande:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I 1:sta våningen:</i>			
1 folkskolesal	9,7	5,5	3,56
1 småskolesal	5—6,1	5,5	3,56
1 »	6,3—7,1	4,2	3,56
1 tambur	9,7	1,8	3,56
2 småskolesalar	8,5	4,3	2,85
1 småskolesal	6,8	3,8	2,85
2 tamburer	4	1,6	2,85
Dessutom 1 rum och kök.			
<i>I 2:dra våningen:</i>			
1 folkskolesal	9,7	5,5	3,56
1 småskolesal	5—6,1	5,5	3,56
1 »	6,3—7,1	4,2	3,56
1 tambur	9,7	1,8	3,56
2 småskolesalar	8,5	4,3	2,85
2 tamburer	4	1,6	2,85
Dessutom 2 lärarinnebostäder om 1 rum och kök.			

Alla skolsalarna voro försedda med tamburer, som dock i den äldre byggnaden begagnades även av bostädernas innehavare.

Sedan Fjällskolan tagits i bruk, överlämnades fastigheten till drätselkammaren men är nu i enskild ägo. Vid Nyströmogatans reglering har större delen av tillbyggnaden blivit nedriven, och även den gamla byggnaden, som står kvar, har i någon mån undergått förändring.

* * *

Skolhuset vid Danska Vägen

Tomten n:o 18 litt. B i 12 roten.

Tiden då fastigheten förvärvades: 1865.

Kostnad: 5,500 rdr.

Ritning till husets förändring av A. Krüger; byggnadsarbetet utfördes av byggmästaren J. Olsson.

Skolhusets tillkomst

Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 5 februari 1865 framhöll E. G. Lindström, att nya skolor för barn från Redbergslid, Nyfikeliden och kringliggande trakter sannolikt snart måste upprättas, och att styrelsen måste vara beredd att skaffa därtill lämpliga lokaler. Han hemställde därför, att försök skulle göras att för folkskolestyrelsens räkning förvärva avlidna änkan Lindbergs hus med besittningsrätt till tomten n:o 18 i 12:te roten, enär huset komme att å offentlig auktion försäljas. Styrelsen beslöt, att, i händelse huset efter besiktning av ekonomiska avdelningen befunnes vara för skolan lämpligt, uppdraga åt Lindström att i samråd med Andreas Jonsson inköpa nämnda hus för styrelsens räkning. Sedan ekonomiska avdelningen vid företagen undersökning funnit, att huset med fördel kunde apteras för styrelsens ändamål, inköptes det. Lindström meddelade i styrelsen den 28 april 1865, att Andreas Jonsson vid auktion den 13 april inropat huset med tillhörande jordlägenhet för 5,500 rdr på följande villkor: Om styrelsen ville avhända sig egendomen, skulle den hembjudas för inlösen till tomtens ägare, innehavaren av Gubbero; om denne icke ville begagna sig av sin lösningsrätt, skulle i köpehandlingen med en blivande ny ägare bestämmas, att försäljning av spritdrycker icke finge utövas i huset. Innehavaren av Gubbero, kommandörkapten E. Ekman, hade dessutom avgivit en skriftlig förklaring, att han, om folkskolestyrelsen bleve ägare av huset, ville ned-

sätta den årliga grundlegan för detsamma från 100 till 50 rdr. Vid sammanträde den 19 maj 1865 godkändes i styrelsen kontrakt rörande köpet, och vid samma tillfälle företeddes ett av byggmästare A. Krüger upprättat förslag till förändring av huset. Sedan detta blivit granskat och godkänt, uppdrog styrelsen åt sin ekonomiska avdelning att låta utföra den beslutade förändringen och att tillse, att byggnaden bleve färdig för sitt nya ändamål till nästa flyttningsdag, så att den då kunde tagas i bruk. Därjämte beslutades, att jordområdet skulle under sommarens lopp planeras och iordningsställas till skolträdgård.

Skolhuset vid Danska Vägen

Beskrivning

I styrelsens årsberättelse för år 1865 förekommer följande yttrande om ifrågavarande skolhus: »Under årets lopp har styrelsen genom inköp av änkan Lindbergs hus i Redbergslid beredt sig tillfälle till anskaffande av goda skollokaler i denna del av stadens landerier. Sedan nämnda hus blivit ändamålsenligt apterat och inredt, har styrelsen att där disponera 4 rymliga och ljusa skolsalar samt 3 boningslägenheter för lärarinnor».

Huset utgör en byggnad av trä i två våningar och är täckt med tegelpannor. Åt gårdssidan fanns ett trapphus med uppgång till andra

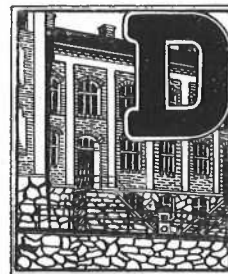
våningen. Nya eldstäder hade anordnats i alla rum, och fönstren voro försedda med ändamålsenliga ventiler. Huset var utvändigt oljemålat. Det innehöll 3 småskolelokaler, vardera med plats för 30 barn, samt en folkskolelokal och 3 lärarinnebostäder. Dessutom funnos i vardera våningen en tambur och en förstuga.

Å tomtens östra del fanns ett uthus, innehållande vedbod och avträdeslokaler. Skolgården var dränerad och planterad enligt avtal med trädgårdsmästare Liepe för en summa av 500 rdr.

Sedan skolhuset å Redberget vid höstterminens början år 1881 blivit färdigt, flyttade skolorna från det gamla till det nya huset, och skolhuset vid Danska Vägen överlämnades till drätselkammaren i september 1881. Huset äges nu av enskild person.

1868—1881

De ledande männen i folkskolestyrelsen under denna tid voro följande: med. dir Charles Dickson, ordförande åren 1867—1871; possessionaten J. D. von Holten, vice ordförande åren 1867—1871, ordförande 1872—1891; kontraktsprosten C. S. Lindskog, vice ordförande 1872—1886, då han avled; rektorn A. O. Heurlin, ledamot i styrelsen sedan år 1862 och dess sekreterare 1870—1891; kassaförvaltare voro handlanden Olof Wijk 1868—1871, handlanden C. A. Rhedin 1872—1878 och fabrikören Carl Wahlgren 1879—1886. Till folkskoleinspektör hade under 1867 blivit utsedd fil. magistern och teol. kand. C. A. Uddgren, förut vice pastor i Domkyrkoförsamlingen. Från början av år 1868 blev förstaden Majorna införlivad med Göteborg. Enligt en uppgift i stadsfullmäktiges handlingar för år 1863 uppgick antalet skolpliktiga barn i Majorna vid denna tid till 1,494, därav 513 voro inskrivna dels i en fast folkskola, dels i 8 småskolor, och 99 undervisades i stadens folkskolor, enär de tillhörde stadens församlingar. Dessutom undervisades en del därav i privata skolor, varav flera funnos i Majorna; men många barn i skolåldern voro i saknad av skolundervisning.

Karlsgrenska skolhuset i Maj. 4 rote n:o 7

Den äldsta skolan i Majorna, som var avsedd för de breda lagren av kommunens barn, upprättades år 1794 av dåvarande vice pastorn, sedermera kyrkoherden Magnus Roempke. Efter mönstret av den tidigare inrättade Willinska fattigfriskolan i Göteborg inrättade han en skola, kallad Majornas fattigfriskola, till en början för omkring 30 barn, av vilka ett mindre antal erhöilo full försörjning, till dess de fyllt 15 år. Skolan, som var grundad genom frivilliga gåvor och donationer, var sannolikt i början inrymd i en hyrd lokal vid Sågen i Majorna. Enligt skolans protokoll den 30 januari 1821 blev skolan

vid den tiden ombildad till en växelundervisningsskola, som kunde mottaga omkring 200 lärjungar. Några smärre s. k. friskolor, som blivit upprättade av Majornas fattigvård, skulle nu uppgå i växelundervisningsanstalten, och sjömanshusdirektionen, som förut hade lämnat ett årligt anslag av 500 rdr banko till fattigvårdens skolor, överflyttade nu nämnda årsanslag till växelundervisningsanstalten. Styrelsen för denna anstalt skulle utgöras av pastorn i Varvs- och Mariebergs församlingen, ordföranden i Kustförsamlingens fattigvårdskommitté och sjömanshusets ombudsman samt två församlingsledamöter, som de tre förstnämnda ägde att utse.

Man kände nu stort behov av ett eget skolhus och beslöt uppföra ett sådant. Av G. Blomberg inköptes en tomt för 100 rdr banko, och ritning till skolhus uppgjordes av I. F. Weinberg, sannolikt samme Weinberg, som uppgjorde ritning till Prins Oskars skola. Kostnaden beräknades till 4,000 rdr smt. Huset skulle enligt protokollet få en längd av 30 aln. och en bredd av 14 aln. samt förses med en vindsvåning. Med hänsyn till kostnaden skulle dock uppförandet av vindsvåningen tillsvidare uppskjutas. Den 1 mars 1824 beslöt styrelsen, att två tredjedelar av barnen skulle erhålla kostnadsfri undervisning, men de övriga barnens föräldrar skulle betala en skolvavgift, till en början av 1 rdr i terminen.

Den 7 juli 1826 förstördes skolhuset genom eldsvåda. Styrelsen vidtog genast åtgärder för att bygga ett nytt skolhus. Av kapten Wickman inköpte man den 31 juli 1826 en ny skoltomt vid Allmänna Vägen, Maj. 4 rote n:o 7, för 500 rdr banko, och majoren Weinberg uppgjorde ritning. Huset skulle byggas efter räkning. Under byggnadstiden erhöll skolan en donation av handlanden J. Kjellberg å 500 rdr banko till en läroanstalt för flickors undervisning i handarbete. Med anledning därav inrättades en lokal för ändamålet i skolhuset, vilket synes hava blivit färdigt sommaren 1827. Kostnaden för skolhuset är ej uppgiven i protokollen, men till ledning för bedömandet av kostnadsfrågan kan uppgivas, att skolhuset blev brandförsäkrat för 5,000 rdr banko. Som skolans föreståndare anställdes den 1 maj 1834 en prästman, Karl Karlgren, som kvarstod i tjänsten till sin död den 8 maj 1849. Sedan den tiden kallades skolan Karlgrenska skolan.

År 1849 omnämnes i skolans protokoll för den 8 maj, att skolans reglemente blivit omarbetat i enlighet med då gällande folkskolestadga av år 1842, och skolan blev nu efterhand en församlingens folkskola. Dock förestods skolan fortfarande av präster, då ej tillfälliga vikarier

uppehöllo tjänsten, intill år 1863, då till skolans förste lärare antogs skolläraren och slottskantorn Daniel Nyström.

Vid Majornas införlivning med Göteborg år 1868 kom Karlgrenska skolan liksom de få övriga skolorna där under allmänna folkskolestyrelsens ledning. Redan vid sammanträde den 19 februari 1868 beslöt styrelsen, att den stora skolsalen, 30,5 alnar lång, 14,5 alnar bred och 7 alnar hög, som använts för växelundervisningsmetoden, skulle genom en mellanvägg delas i 2 salar, varjämte en del andra förändringar i skolhuset beslutades. Därigenom erhöles i bottenvåningen 4 skolsalar, lämpliga för folkskolor. I skolhuset funnos dessutom bostadslägenheter för en lärare och en lärarinna.

Karlgrenska skolhuset

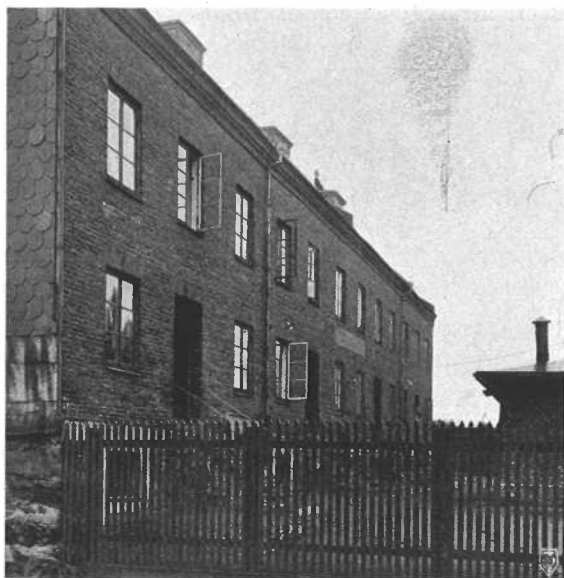
Å skoltomtens norra del låg ett handtverksföreningens tillhörigt, år 1859 uppfört gymnastikhus, som med full äganderätt överlämnades till allmänna folkskolestyrelsen 1869. Detta apterades 1873 till slöjdlokal, men nedrevs för att lämna rum för Karl Johansgatan, då denna blev utlagd år 1880.

Sedan folkskolestyrelsen erhållit och för folkskolans ändamål apterat Majornas femklassiga läroverks gamla hus vid Djurgårdsgatan, överlämnades det gamla Karlgrenska skolhuset till drätselkammaren år 1895. Det har sedan blivit använt och användes fortfarande av Majornas arbetsstuga.

* * *

I Majorna fanns vid denna tid endast ett folkskolehus, det så kallade Karlgrenska skolhuset, beläget vid Allmänna Vägen i Maj. 4 rote n:o 7, och som redan är beskrivet. Det blev därför en av skolstyrelsens

första omsorger att anskaffa skollokaler, och redan vid sitt första sammanträde 1868 synes styrelsen hava uppdragit åt sin ekonomiska avdelning och skolinspektören att undersöka lokalförhållandena och inkomma med de förslag, som kunde av förhållandena påkallas. Vid styrelsens andra sammanträde s. å., den 18 februari 1868, föredrogs nämligen ett besiktningsinstrument över skollokaler, undertecknat av M. F. Leffler, Andreas Jonsson, P. A. Gabrielsson och C. A. Uddgren. Däri föreslogos dels åtskilliga förändringar i Karlgremska skolhuset, dels att nya lokaler skulle hyras i stället för de förut begagnade, som ansågos vara allde-

Robert Dicksons stiftelse vid Amiralitetsgatan (se sid. 51)

les olämpliga. Som allmänt omdöme om dessa yttra besiktningsmännen: »Av småskolelokalerna finnes ingen enda, som i sitt nuvarande skick bör av styrelsen för framtiden behållas. De äro ock alla hyrda av lärarinnorna själva, men (lokaler) böra så fort sig göra låter av styrelsen anskaffas, och de därför för varje skola utgående beloppen, 75 rdr, till styrelsen indragas.»

Besiktningsmännen föreslå, att styrelsen skulle hyra följande lokaler, nämligen:

I klockaren Wikanders nya hus, Maj. 2 rote n:o 83, 84 vid Allmänna Vägen: 2 folkskolesalar för flickor, den ena 13½ alnar lång och 9 alnar bred, den andra 11 alnar lång och 8 alnar bred; dessutom ett

mindre rum på undra botten, allt för en årlig hyra av 350 rdr. Dessa lokaler blevo varmt rekommenderade i yttrandet. De blevo förhyrda och begagnades som skollokaler till år 1876.

I Robert Dicksons stiftelses arbetarebostäder, Maj. 3 rote n:o 48, 49 vid Amiralitetsgatan, var redan förut en småskola inrymd. Om lokalen yttra besiktningsmännen, att, ehuru den ej vore så rymlig, som för ändamålet varit önskligt, den dock borde behållas, varjämte ännu en dylik lokal i samma hus borde hyras, enär de där inskrivna barnen uppgingo till mellan 50 och 60. Då det år 1870 åter behövdes nya lokaler i denna trakt, hyrdes ytterligare 2 lokaler i samma hus. Varje lokal bestod av 2 rum, som på folkskolestyrelsens bekostnad apterades till en skolsal. Årliga hyran för vardera salen utgjorde 168 rdr. Alla dessa lokaler begagnades som skolsalar till år 1876, då skolhuset vid Koopmansgatan blev färdigt.

I mamsell Möllerbergs hus å Majberget, Maj. 1 rote n:o 162, var en småskola inrymd. Besiktningsmännen hade ansett önskvärdt att kunna anskaffa en lokal med högre rum, men då en sådan icke kunde erhållas, hemställde besiktningsmännen, att lokalen tillsvidare måtte användas. Ehuru hyran för densamma 1873 höjdes från 160 till 180 kr., fortfor styrelsen att hyra den till år 1876, då även skolan i detta hus flyttades till skolhuset vid Koopmansgatan.

I änkan Nilssons hus å Majberget, Maj. 1 rote n:o 179, begagnades en småskolelokal, »som», yttra besiktningsmännen, »med det första måste utbytas mot en bättre». Avtal hade därför träffats med änkan Nilsson, att hon för styrelsens räkning skulle inreda en annan lokal i sitt hus till den 1 april samma år. Den skulle bliva 12 alnar lång, 10 alnar bred och 5 alnar hög. Den årliga hyran för densamma bestämdes till 144 rdr.

I handlaren Höglunds hus vid Allmänna Vägen, Maj. 2 rote n:o 19, hyrdes en lämplig småskolesal mot årlig hyra av 120 rdr i stället för en lokal i skomakare Erikssons hus, Maj. 2 rote n:o 18, som var så trång och mörk, att vistelsen där skulle medfört skada för barnens hälsa. Ytterligare ett par lokaler hyrdes senare i Höglunds hus. De avträdades jämte den förstnämnda, sedan skolhuset vid Gråbergsgatan år 1876 blivit färdigt.

I klampare Bomans hus, Maj. 4 rote n:o 4, var en småskolelokal inrymd, som visserligen var låg, men tämligen rymlig, och som tillsvidare kunde användas. I detta hus hyrdes ytterligare under 1869 två ljusa och vackra rum mot årlig hyra av 200 rdr. År 1876 flyttades skolorna i detta hus till skolhuset vid Koopmansgatan.

I klampare Jonssons hus, Maj. 5 rote n:o 49, var en småskolelokal för-

hyrd. Den var för trång, men för tillfället kunde ingen bättre anskaffas. Kontraktet om denna lokal blev uppsagt 1870.

I fastigheten n:o 25 i Maj. 6 rote inrymdes en småskola i en synnerligen otillfredsställande lokal. Besiktningsmännen hade emellertid lyckats träffa avtal med husägaren om en bättre lokal i samma hus mot en årlig hyra av 200 rdr. Denna senare lokal begagnades till år 1875, då skolan blev flyttad till »Vita Knut.»

I fru Rangströms hus vid Rangströmsliden, Maj. 6 rote n:o 146, hyrdes en lokal, som var användbar för en folkskola. Hyran för skolsalen jämte ett rum till lärarinnebostad bestämdes till 275 rdr. Lokalen begagnades till 1877, då skolan flyttades till Viktoriaskolhuset.

I fru Tellgrens hus i Maj. 3 rote n:o 25 hyrdes 2 skolrum för 168 rdr om året; redan år 1869 avflyttade de där inrymda skolorna därifrån.

Besiktningsmännen sluta sin skrivelse med att framhålla nödvändigheten av, att ett nytt skolhus måtte uppföras i Västra Majorna.

Styrelsen godkände besiktningsmännens förslag och de av dem vidtagna åtgärderna, och styrelsens ordförande meddelade, att han redan vidtagit en förberedande åtgärd för att erhålla en skoltomt i västra Majorna.

Men de redan hyrda lokalerna visade sig vara alldeles otillräckliga. Såväl under 1868 som under de följande åren hyrdes den ena lokalen efter den andra, icke blott i Majorna utan även i de äldre stadsdelarna. Förhyrningen verkställdes antingen av ekonomiska avdelningen eller någon dess ledamot, som därtill erhållit uppdrag, vanligtvis i samråd med folkskoleinspektören. Men i många fall hyrdes lokaler, utan att styrelsen därom fattat beslut, dels av ordföranden, dels av folkskoleinspektören. Vanligtvis anmäldes dock dylika avtal vid nästföljande styrelsesammanträde. Då ett nytt skolhus tagits i bruk, uppsades vanligen kontrakten rörande de hyrda lokalerna i skolhusets närhet, men det hände stundom, att en eller flera av de sålunda avlämnade lokalerna åter efter något år måste förhyras.

Under år 1868 hyrde styrelsen ytterligare följande lokaler:

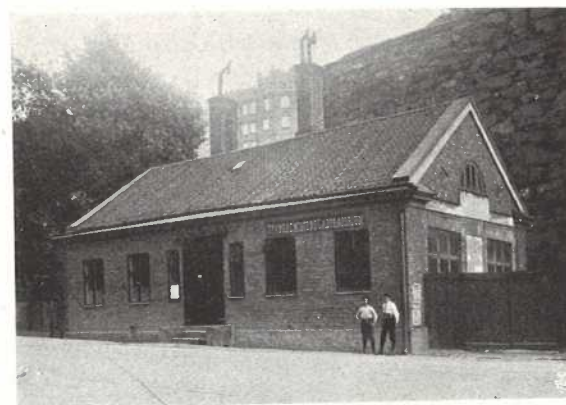
I Oléhs hus vid Östra Hamngatan n:o 52, stadens 2 rote n:o 4, hyrdes 6 rum mot en årlig hyra av 1,400 rdr, som år 1873 höjdes till 1,800 rdr. I dessa lokaler undervisades 3 folkskole- samt 2 småskoleklasser, och det ena rummet användes som styrelsens expeditiionslokal. Styrelsen förhyrde rummen t. o. m. 1875.

I huset n:o 9 i Maj. 2 rote hyrdes 4 rum och kök för en tid av 11 månader mot hyra av 230 rdr.

I fru Gunnarssons hus vid Stigbergstorget, Maj. 4 rote n:o 16, hyrdes 1 rum mot årlig hyra av 168 rdr. Detta fortfor styrelsen att hyra t. o. m. 1876.

I handlanden Lundbergs hus vid Kusttorget hyrdes 4 rum för två år. Hyran utgjorde 300 rdr per år.

1 rum i kopparslagare Olssons hus vid Svinberget hyrdes också för 2 år; hyran 180 rdr om året.

Gamla Tullhuset vid Karlsport, Kungsgatan N:o 3 (se sid. 54)

»Harmonien» vid Allmänna Vägen, Maj. 1 rote N:o 112 (se sid. 54)

4 rum hyrdes i handlanden Hammars hus vid Kusten under två år mot årlig hyra av 300 rdr.

I handlanden Bökelunds hus, Maj. 3 rote n:o 33 litt. A, hyrdes en småskolesal för 250 rdr och en lärarinnebostad för 100 rdr, allt per år. Dessa lokaler behöll styrelsen till den 1 oktober 1873.

Vid styrelsesammanträde den 17 februari 1869 beslutades, att, då lo-

kaler saknades till de nya skolor, som kunde komma att upprättas efter blivande uppexaminering, *duplikation*¹⁾ skulle anordnas tillsvärdare i några småskolesalar. Vid ett senare sammanträde samma år beslöts, att åtskilliga hyreskontrakt skulle uppsägas med anledning därav, att skolhuset vid Klippan skulle under årets lopp bli färdigt. Å andra sidan hyrde styrelsen under detta år 2 skollokaler och 2 bostadsrum i f. d. *Sahlgrenska sjukhuset*, *Östra Hamngatan n:o 11*, mot hyra av 600 rdr om året. Dessa lokaler begagnades som skollokaler t. o. m. 1876. Detta år träffade styrelsen avtal med drätselkammaren att mot årlig hyra av 200 kr. få begagna 4 rum med kök i

Hallbäckska huset, Allmänna Vägen N:o 16 (se sid. 55)

det gamla, staden tillhöriga *Tullhuset vid Karlsport, Kungsgatan n:o 5*, med rätt för styrelsen att på egen bekostnad verkställa nödiga ändringar. Här inrättades en handarbetslokal för flickor, som i bokliga ämnen undervisades i gamla skolhuset å Otterhällan. År 1905 återlämnades lokalen till drätselkammaren. Nu användes huset till laboratorium för stadskemisten.

Under år 1870 hyrdes en skollokal av en fru Lundal i *huset n:o 24 å Stampen*; den årliga hyran var 200 rdr. Den småskola, som inrymdes i lokalen, blev år 1873 förflyttad till huset n:o 62, 63, likaledes på Stampen.

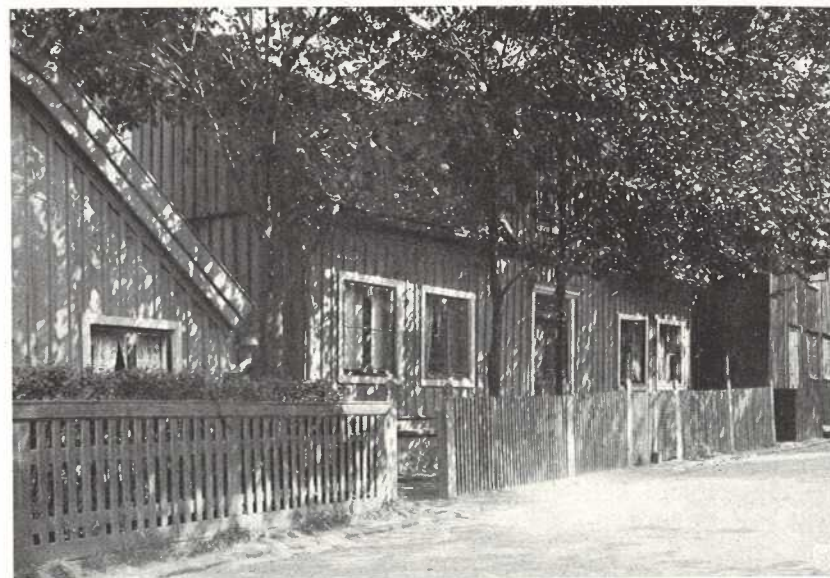
I fastigheten »*Harmonien*», *Maj. 1 rote n:o 112* vid Allmänna Vägen, hyrdes under 1871 av dess ägare, kamrer Adler, 4 skolrum och en

¹⁾ En anordning, varigenom två skolklasser på olika tider av dagen använde samma läskolal.

bostadslägenhet för 1,000 rdr om året. Styrelsen använde dessa lokaler t. o. m. år 1877.

I *Hallbäckska huset vid Allmänna Vägen n:o 16*, med tomtnummer 48 i Maj. 1 rote, hyrdes samma år (1871) en småskolelokal, som begagnades som skolrum t. o. m. år 1875. Styrelsen erbjöds att få köpa hela fastigheten för 9,000 kr., men avböjde köpet.

I änkefru Arvidssons hus vid *Slottsskogsgatan n:o 22 litt. B* och med tomtnummer 93 i Maj. 1 rote hyrdes 2 småskolelokaler för 400 rdr om året. Hyran blev 1874 höjd till 450 kr. De hyrda lokalerna begagnades åren 1871—1875 till skollokaler.

Fru Arvidssons hus, Slottsskogsgatan N:o 22, litt. B

I blockmakare Petersons hus vid *Allmänna Vägen, Maj. 2 rote n:o 26*, hyrdes under 1872 2 skolsalar, som begagnades till folkskolesalar under åren 1872—1876.

I fastigheten *Maj. 1 rote n:o 31* hyrdes av bolaget D. Carnegie & Co 3 läsrum och en bostadslägenhet från och med den 1 april 1873 mot årlig hyra av 1,000 kr. Av läsrummen begagnades två till folkskolesalar och ett till småskolesal till år 1876, då skolklasserna flyttades till skolhuset vid Gråbergsgatan.

Sedan kontraktet angående de år 1859 hyrda lokalerna å Liseberg blivit av styrelsen uppsagt, hyrdes 2 småskolesalar och 2 lärarinnebostäder i *Uljstorp vid Underås bro, 12 rot. n:o 73 litt. A*, ägare L. Lund-

Ulfstorp vid Underås bro

gren, mot en årlig hyra av 500 kr. Till de hyrda lägenheterna hörde även en huset omgivande trädgård. Åren 1875—1886 begagnades dessa lokaler av styrelsen.

I *korkskärare Anderssons hus, Pilgatan n:o 15*, hyrdes under åren 1871—1875 en småskolelokal mot årlig hyra av 225 rdr, som 1874 höjdes till 250 kr.

Den 15 december 1873 beslöt styrelsen att inleda underhandlingar med styrelsen för Göteborgs barnhus om förhyrande av lokaler i huset vid *Köpmansgatan n:o 24*, sedan nya elementarläroverket för flickor flyttat därifrån. Den 9 september meddelades i styrelsen, att avtal om förhyrandet vore träffat. En hyra av 3,000 kr. skulle betalas. I huset funnos 10 skollokaler och vaktmästarebostad, dessutom 2 rum och ett magasin till uthyrning. Huset begagnades av folkskolorna åren 1874—1877, eller till dess skolhuset å Kvarnberget blev färdigt.

I *Arbetareföreningens hus vid Järntorget* hyrdes enligt styrelsens protokoll den 25 februari 1874 2 lokaler under villkor, att den begärda hyran, 1,000 kr., nedsattes till 800 kr. Då lokalerna den 27 mars blevo hyrda, synes arbetareföreningen ha ingått på styrelsens villkor.

* * *

J. J. Ekmans skolhus å Kviberg, 12 roten n:o 7

Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 19 januari 1876 anmälde ordföranden, att styrelsen nu vore i tillfälle att få hyra ett av herr Ekman under 1875 uppfört skolhus, innehållande en folkskolesal, en småskolesal samt en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök, och en lärarinnebostad, som bestod av 1 rum och kök. Styrelsen beslöt att hyra skolhuset och uppdrog åt sin ordförande att med Ekman träffa avtal om hyresbeloppet, som senare blev bestämt till 1,000 kr. om

Ekmanska skolhuset å Kviberg

året. Huset var uppfört av tegel och omgivet av en ansenlig trädgård. I undervåningen inrymdes ovan nämnda skolsalar samt lärarinnebostaden och i en takvåning lärarebostaden.

Den 15 december 1884 uppkom eldsvåda i skolhuset, som blev i hög grad ramponerat, men under vårterminen 1885 lät Ekman återställa huset i sitt förra skick, och den 15 augusti s. å. upprättades ånyo hyreskontrakt mellan styrelsen och herr Ekman, varvid hyran liksom förut blev bestämd till 1,000 kr. om året.

År 1890 sålde Ekman landeriet Kviberg till staten för regementsförläggning, varvid även skolhuset kom i kronans ägo. Sedan det av folkskolestyrelsen byggda skolhuset å Kviberg år 1901 blivit färdigt, överlämnades det förra Ekmanska skolhuset till kronan.

* * *

Andreas Jonssons hus, Skolgatan n:o 39

Sedan det blivit för folkskolestyrelsen känt, att dess ledamot Andreas Jonsson ämnade bebygga sina tomter, n:o 26 och 27 i Östra Haga, hade styrelsen redan 1864 vidtalat Jonsson att inreda 2—4 skolsalar i nybyggnaden. Då Jonsson begärde ett bestämt besked om huru många salar, som skulle förhyras, beslöt styrelsen den 14 februari 1865 att i fastigheten hyra 3 skolsalar och 3 bostadslägenheter, och blev årliga hyran för dessa lokaler bestämd till 975 rdr. Under 1867 hyrdes ytterligare en skolsal och en bostadslägenhet mot 350 rdr om året. Kort därefter förstördes huset genom eldsvåda, men då Jonsson

Andreas Jonssons hus, Skolgatan N:o 39

ofördröjligen vidtog åtgärder för att uppbygga ett nytt hus å samma plats, beslöt styrelsen den 15 juli 1867 att hyra 4 skolsalar och 4 lärarinnebostäder i det nya huset mot årlig hyra av 1,300 rdr. I detta hus hyrde styrelsen år efter år, i den mån behov yppade sig, allt flera lokaler, så att 10 skolsalar där voro förhyrda sedan år 1872. Dessa lokaler begagnades av folkskolorna till år 1882, då därvarande skolor flyttades till skolhuset i Annedal, som då blev färdigt.

* * *

Kristinelund

Sedan landeriet Kristinelund år 1875 blivit inlöst av staden, hade det nyupprättade realläroverket någon tid varit inrymt i Kristinelunds huvudbyggnad, som var belägen vid hörnet av Kungsportsavenyen

och Kristinelundsgatan. Läroverket flyttade år 1881 till andra lokaler, och då folkskolorna hade brist på lokaler i dessa trakter, och drätselkammaren var villig att uthyra Kristinelund till folkskolestyrelsen, beslutade styrelsen den 13 april 1881 att hyra Kristinelund samt uppdrog åt sin ordförande att träffa avtal därom. Vid sammanträde den 14 september samma år meddelade ordföranden, att styrelsen skulle betala en hyra av 2,000 kr., men att han hade uthyrt lokaler, som styrelsen icke behövde, för 1,000 kr. om året. De återstående lokalerna, 7 lärum och 3 expeditjonsrum, kostade således endast 1,000

Kristinelund, medan det ännu begagnades till bostadshus

kr. om året. Kristinelund återlämnades till drätselkammaren i början av 1892, då de där undervisade skolbarnen flyttades till Landala skolhus, som då blivit färdigt. Det gamla landtliga Kristinelund har för länge sedan fått lämna plats för storstadshuset vid Kungsportsavenyen.

* * *

Som man finner, användes under denna tidsperiod hyrda lokaler i mycket stor utsträckning, större än under någon annan tid. Att större delen av dessa lokaler voro olämpliga efter nutida uppfattning, ligger i sakens natur, enär de voro uppförda för helt andra ändamål.

Också finner man, att vederbörande revisorer gång på gång göra anmärkningar mot dem. Redan revisorerna för år 1868, C. J. Hellstenius, J. A. Vesterberg och C. J. Sundström, anmärkte, att lokalerna, särskilt de i Majorna, vore otillfredsställande. Även revisorerna för år 1869 framhålla, att de hyrda lokalerna vore olämpliga, men anse, att detta mest gjorde sig kännbart i egentliga staden, där de hyrda lokalerna ej vore försedda med lekplatser och saknade det lugn, som vore ett villkor för skolans trevnad och undervisningens ostörda gång. I revisionsberättelsen för 1870 upprepas anmärkningarna med tillägg, att några av lokalerna voro alltför trånga och osunda. Detta gällde särskilt lokalerna i Oléhnska huset, Gamla Baracken och f. d. Sahlgrenska sjukhuset.

I årsberättelsen för 1870 har folkskoleinspektören infört ett tillägg, däri han bland annat yttrar: »På tal om lämpliga skollokaler kan jag ej undertrycka min innerliga önskan, att man ju förr dess hellre måtte föranstalta om ett nytt skolhus i norra delen av den egentliga staden, där bristen på ett sådant hus kännes särdeles tryckande. Även i mitten av Majorna är ett sådant numera nödvändigt. Jag känner väl styrelsens villighet i detta hänseende, och att det blott är av undseende för samhällets utgifter, som den så länge låtit avhålla sig från att begära de nödvändiga medlen; men mig synes detta skäl böra giva vika för ett ännu viktigare, det nämligen, att pekuniära uppoffringar äro mindre dyrbara än tillbakasättandet av intellektuella och andliga krafter, vilket i själva verket kan sägas ske, när lärare och barn ej disponera över sådana lokaler och yttre hjälpmedel, som för en harmonisk utveckling av själsförmögenheterna äro nödvändiga.»

Skarpast och utförligast yttra sig i detta ärende revisorerna för år 1871, nämligen bokhandlaren N. Zetterström, med. d:r Otto Thorstensson och fil. d:r Fr. Åkerblom, som utlåta sig sålunda:

»Vad skollokaler angår, finna sig revisorerna nödsakade att uttala, att de funnit de *flesta* skolorna överbefolkade och *ingen enda* i avseende på luftväxling fullt motsvara nutidens fordringar på en god skollokal. Att överbefolkningen ingalunda är för styrelsen obekant, synes av ett protokoll för ett sammanträde på hösten, vari det heter: »Inspektör anmälde, att..... flera skolor voro överbefolkade, så att uti lokaler, avsedda att rymma 30 barn, måst intagas omkring 50.»

För att bilda sig ett säkert omdöme om förhållandet mellan inskrivna barn och den luftmängd, som under läsetimmarna står vart och ett av dem till buds i de olika skolorna, hava revisorerna, genom inspektörs välvilliga medverkan, låtit uppmäta kubikinnehållet av samtliga skolor och jämfört det med barnens antal, varvid visat sig,

att på varje barn i den egentliga folkskolan belöper sig i 9 skolor 200 kbf. (eller något däröver), i 18 skolor mellan 200 och 150, i 15 skolor under 150 ända ned till 68 kbf.

I småskolan består: emellan 200 och 150 i 4, mellan 150 och 100 i 63 och under 100 ned till 70 kbf. luft i 30 lokaler för varje barn. Då de tillförlitligaste källor, revisorerna haft i ämnet att rådfråga, anse 200 kbf. luft för de större barnen och 160 för de mindre vara den luftkvantitet, som alldeles nödvändigt fordras i en ändamålsenlig skolor för varje barn, synes härav, att de flesta av Göteborgs folkskolorlokaler långt ifrån uppfylla fordringarna i detta avseende. Detta blir så mycket anmärkningsvärdare, om man betänker, att ovan uppgivna luftkvantitet är beräknad för skolor, försedda med verksamma luftväxlingsapparater och med varma tamburer, där barnen kunna avlägga sina ytterplagg; men att i de allra flesta av Göteborgs folkskolor ej någon annan ventilation kan åstadkommas än medelst fönstrens öppnande på rastestunderna, och att barnens kalla, ofta våta ytterkläder måste upphängas på väggarna i själva skolorna. Också kunna revisorerna av egen erfarenhet intyga, att luften i flera skolor efter en timmes läsning varit nära nog outhärdlig för andedräkten. Att dessa ogynnsamma förhållanden i skolorna inverka skadligt på såväl lärares som lärjungars hälsotillstånd, är påtagligt, varför ock det ingalunda förvånat oss att finna en betydligare procent av lärarinnorna vara klena och sjukliga, även sådana, som enligt vad inspektör upplyst, vid inträde i skolans tjänst för 3 eller 4 år sedan hade en blommande hälsa. Ehuru revisorerna känna, att frågan om uppförande av nya och ändamålsenliga skolhus är under överläggning i styrelsen, anse vi oss dock ej kunna underlåta framhålla vikten av, att kraftiga mått och steg måste vidtagas såväl till att bygga nya tidsenliga skolhus som, att sådana anordningar i de gamla skolorna — vare sig egna eller hyrda — vidtagas i avseende på utrymme och ventilation, att de billigaste anspråk härutinnan någorlunda tillgodoses.

Att uppförande av nya skolhus även i ekonomiskt avseende skulle för kommunen vara fördelaktigt, synes lätt av de stora summor, som de hyrda lokalerna kosta i jämförelse med styrelsens egna, i det att de förra kosta omkring 7 kr., de senare blott 4 à 5 kr. per år för varje barn. Som emellertid nya skolhus, motsvarande behovet, ej genast äro färdiga, anse revisorerna det vara ett alldeles oundgängligt behov, att styrelsen för instundande läsetermin låter i skollokaler anbringa lämpliga mindre kaloriferer och avledningsventiler i taken, ävensom, så vidt möjligt, uppvärmda tamburer för ytterplaggens förvarande.»

På dessa anmärkningar avgav styrelsen svar i skrivelse till magistraten den 22 februari 1872 och yttrade:

»Herrar revisorers yttrande om beskaffenheten av befintliga skollokaler och överbefolkning i desamma rör ett ämne, som i förening med barnens ojämna skolgång utgör styrelsens stora bekymmer, och finner sig styrelsen villigt böra tillstå, att anmärkta förhållanden mer eller mindre befinnas grundade. Styrelsen vill dock framhålla svårigheten att bereda lokaler, så väl belägna i lämpliga stadsdelar, att barnen, i synnerhet småskolans lärjungar, icke må hava allt för lång väg till sina hem, som ock i andra avseenden passande. Husägarna äro ock ofta av lätt insedda skäl icke benägna att till skollokaler upplåta sina hus eller lägenheter, vartill kommer, att byggnader, avsedda till hushållslägenheter, sällan lämpa sig till de fordringar, man har på skolrum, nämligen att de skola vara höga och luftiga. Att bristen på lämpliga skollokaler årligen ökats, beror ytterst på den utomordentliga tillväxten av skolbarnsantalet under senare år, och bekänner sig styrelsen hysa en lätt förklarlig tvekan att genom begäran om anslag till utomordentliga och storartade byggnadsföretag på en gång ådraga kommunen alltför betydliga kostnader. Styrelsen tillåter sig ock erinra gent emot det uppgivna förhållandet emellan inskrivna barn och den luftmängd, som under lästimmarna står vart och ett av dem till buds i de olika lokalerna, att antalet inskrivna barn tyvärr icke är liktydande med de i skolan ständigt närvarande. Skulle en praktiskt utförbar och av erfarenheten väl vitsordad luftväxlingsapparat bliva känd, skall styrelsen nog skynda att tillgodogöra sig dess fördelar. Vad beträffar lärares och lärarinnors hälsotillstånd såsom försämrat genom vistelsen i olämpliga eller till och med osunda lokaler, får styrelsen även i detta avseende påvisa de omständigheter, som här ovan blivit omnämnda. I vad mån skolrummens beskaffenhet kan vara skulden till de krämpor, som visa sig hos en eller annan eller flera av lärarepersonalen, i synnerhet av kvinnokönet, tror styrelsen emellertid vara förenat med yttersta svårighet att bestämma. För övrigt erkänner styrelsen gärna, som ovan redan är nämnt, skollokalernas stora och många brister, vadan ock styrelsen uti skrivelse till stadens fullmäktige sökt ådagalägga behoven av nya fullt lämpliga skolhus.»

Att den anförda revisionsberättelsen för år 1871 både var välgrundad och hade avsevärdt inflytande ifråga om folkskolelokalerna, synes vara obestriddt. Visserligen hade styrelsen redan förut haft överläggningar om byggande av nya skolhus, men att nämnda berättelse dels påskyndade styrelsens åtgärder, dels underlättade framgången av

styrelsens förslag i stadsfullmäktige, torde ej kunna betvivlas. Dessutom torde denna berättelse även inverkat på de planerade skolhusens beskaffenhet. Folkskolestyrelsen hade under denna period byggt Klippans skolhus och dess ordförande, d:r Dickson, 2 mindre skolhus, som staden sedermera inköpte, men icke något av dessa, ännu mindre något av de äldre skolhusen, var försett med uppvärmda tamburer eller någon ventilationsapparat. De tre skolhusen, som nu närmast planerades, nämligen Koopmansgatans, Kvarnbergets och Viktoria-tomtens skolhus, blevo försedda med centraluppvärmnings- och ventilationsapparater. Under de närmast följande åren vidtog styrelsen kraftiga åtgärder för åstadkommande av egna skolhus, och i den mån sådana blevo färdiga, kunde den ena efter den andra av de hyrda lokalerna avstås.

Men ännu några år ökades de hyrda lokalernas antal, ty det kräves ju tid för att bygga skolhus. År 1875 var antalet hyrda skollokaler större än både före och efter nämnda år. Hela antalet i stadens folkskolor undervisade barn utgjorde vid denna tid 6,720. Därav undervisades 2,462, delade i 76 avdelningar, i hyrda lokaler, som voro inrymda i 30 olika fastigheter. Oaktat detta stora antal hyrda lokaler förekom duplikation i rätt stor skala. I styrelsens protokoll den 22 oktober 1873 meddelas, att duplikation förekom i 37 skolor.

Systemet att hyra skollokaler i boningshus medförde många obehag såväl för lärare och lärarinnor som för husägare och andra hyresgäster, vilka sistnämnda ofta klagade över ofog och ohägn, som skolbarnen förorsakade dem. Och icke så sällan, särskilt vid skolans avflyttning från en lägenhet, kom husägaren med krav på ersättning för det försämrade skick, i vilket lokalerna avlämnats.

De nya skolhus, som anskaffades under denna tidsperiod, voro följande: Skolhusen vid Klippan och Brantdala, Avsöndringsskolan, Annedals gamla skolhus, skolhusen vid Gråbergsgatan, Koopmansgatan och Kvarnberget, Viktoria-skolhuset, skolhuset å Redberget samt nya skolhuset i Annedal. Det sistnämnda blev dock icke färdigt förr än år 1882.

* * *

Skolhuset vid Klippan

(Älvsborgsskolan)

Tomt: n:o 40 A i Maj. 1:sta rote.

Byggnadstid: 1868—1869.

Arkitekt: H. J. Strömberg.

Byggnadskostnad: omkring 73,400 kr., inberäknat senare tillbyggnader, men utom tomten.

Beräknat barnantal: 640.

Redogörelse för byggnadens tillkomst

Som redan är nämnt, hade de ledamöter av folkskolestyrelsen, som jämte folkskoleinspektören strax efter Majornas införlivning med staden verkställt besiktning å Majornas skollokaler, uttalat som sin mening, att ett nytt skolhus snarast möjligt borde uppföras i västra Majorna. Då besiktningsmännen framställde sitt förslag, meddelade dåvarande vice ordföranden, J. D. von Holten, att han utan styrelsens hörande, enär tiden ej medgivit det, å styrelsens vägnar hos drätselkammaren anhållit, att vid Älvsborgs kungsladugårds utarrendering måtte bestämmas som villkor, att arrendatorn skulle vara skyldig att till skoltomt avstå en areal av omkring ett tunnland i närheten av Allmänna Vägen. Detta hade drätselkammaren bifallit. Styrelsen, som gillade den vidtagna åtgärden, beslöt att hos stadsfullmäktige anhålla om tillstånd att uppföra ett skolhus i västra Majorna av ungefär samma storlek som skolhuset vid Östra Skansgatan, ävensom att tomtplats måtte upplåtas å Kungsladugårds ägor. Sedan stadsfullmäktige bifallit denna framställning, utsåg styrelsen den 17 april 1868 som delegerade för att överlägga med drätselkammaren om tomtområde sina ledamöter von Holten, C. S. Lindskog och M. F. Leffler. Sedan man enats om ett område, som var beläget mellan ladugården och Allmänna Vägen och innehöll 49,038 kvf., såsom lämpligt till skoltomt, uppdrog styrelsen åt stadsarkitekten H. J. Strömberg att med ledning av ritningar och arbetsdevis för skolhuset vid Östra Skansgatan uppgöra ritningar och kostnadsberäkning för det avsedda skolhuset. Den 9 juni hade Strömberg fullgjort sitt uppdrag, och såväl ritningar som kostnadsförslag översändes nu till stadsfullmäktige för fattande av beslut.

Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 23 september s. å. meddelades, att stadsfullmäktige beviljat nödiga medel till skolhus, varefter styrelsen uppdrog åt ordföranden att utfärda kungörelse om entreprenad å byggnadens uppförande. Sedan de inkomna anbuden blivit

granskade och jämförda med varandra, antogs lägsta anbudet, avlämnat av byggmästare Abr. Pehrsson, att utföra byggnadsarbetet för 27,500 kr. Därtill kom dock ett belopp av 2,500 kr. för tomtens planering, dränering m. m. Dessutom tillkom arkitektarvode m. m., så att hela beloppet, som styrelsen av stadsfullmäktige begärde till skolhuset, uppgick till 32,580 kr. 44 öre. Sedan skolhuset blivit avsynat av stadsbyggmästaren A. Hansson, blev det den 20 oktober 1869 till alla delar godkänt.

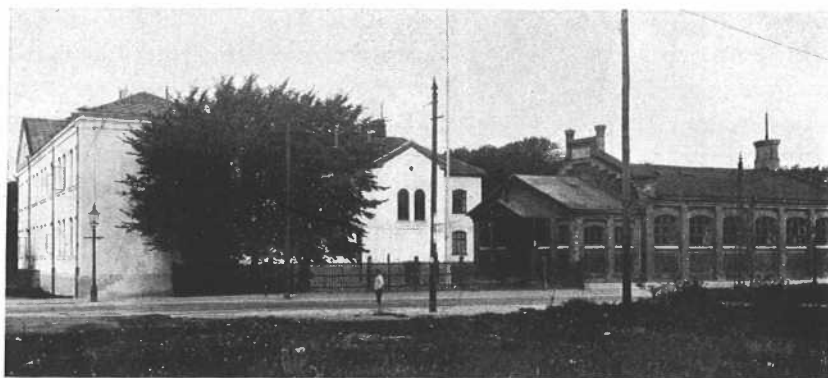

Skolhuset vid Klippan, fasad åt Allmänna Vägen

Då behovet av ökat antal skolsalar i Majorna var stort, beslöt styrelsen den 26 februari 1885 hos stadsfullmäktige anhålla om anslag till en flygelbyggnad vid Klippans skolhus, som skulle innehålla 4 folkskolesalar. Sedan denna anhållan blivit bifallen, och styrelsen genom drätselkammaren fått tomtområdet reglerat, utarbetades ritningar till byggnaden och kostnadsförslag, som slutade på 30,000 kr. Den 5 juni 1885 begärde styrelsen detta belopp, som blev av stadsfullmäktige beviljat. Därefter infordrades anbud. Lägsta anbudet avlämnades av byggmästaren A. Krüger, som erbjöd sig att uppföra flygelbyggnaden för 20,000 kr. Hans anbud blev av styrelsen antaget. Men utom entreprenadsumman kommo kostnader för ändringar i den äldre byggnaden, i vilken vaktmästarebostaden i 1:sta våningen apterades till en skolsal, och ny vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök, inreddes på vinden. Hela kostnadssumman uppgick till 24,619 kr. Arkitekten H. Hedlund var kontrollant vid byggnadsarbetet, som var färdigt vid höstterminens början 1886.

År 1897 väckte kyrkoherde P. Lundén i folkskolestyrelsen förslag, att ett gymnastikhus skulle uppföras vid Klippans skolhus. Utredning i ärendet gav vid handen, att ett sådant var synnerligen behöfligt, ty den enda gymnastiksalen, som styrelsen disponerade i Majorna, den vid Djurgårdsgatan, var alldeles otillräcklig. En hel del gymnastiktimmar hade till följd därav måst bortfalla. Dessutom var den nämnda salen alltför avlägsen för skolbarnen i Klippans skolhus.

Ritning och kostnadsförslag till det föreslagna gymnastikhuset uppgjordes av byggnadsinspektoren A. Nilsson. Styrelsen begärde i samband med årsbudgeten för år 1898 ett anslag av 11,300 kr. till gymnastikhus, och det begärda anslaget beviljades den 22 december 1897.

Skolhuset vid Klippan, fasad mot Karl Johansgatan

Folkskolestyrelsens ekonomiska avdelning, som ombestyrde byggnadens uppförande, antog till entreprenör byggmästaren John Larsson, som för en summa av 10,609 kr. 99 öre uppförde byggnaden. Kostnaden för gymnastikattiralj utgjorde 1,525 kr.

I samband med reparationer å folkskolans fastigheter uppfördes under sommaren 1914 ett nytt avträdeshus i stället för det gamla, som var uppfört av trä samt både bristfälligt och otillräckligt. Ritningen till det nya huset var uppgjord av byggnadsinspektoren E. H. Brihs. Kostnaden torde ha uppgått till omkring 5,600 kr.

Såväl den äldre byggnaden som flygelbyggnaden är uppförd i två våningar av tegel på gråstensgrund. Yttertaket å den äldre byggnaden är beklädt med tegelpannor, men å flygelbyggnaden med galvaniserad plåt. Yttertrapporna ävensom de inre trapporna och trapporna till källaren äro lagda av kalksten, med undantag av trapporna till 2:dra våningen i husets norra ända, vilka äro av trä med steg av plank.

Innertaken äro putsade och kalkstrukna; väggarna, som från början voro strukna med vattenfärg, hava senare blivit oljemålade. Väggararna såväl i tamburer som trappor och skolsalar äro försedda med bröstpanel. Golven äro i alla skolsalar av plank, men i förstugor och de flesta av tamburerna hava golven under de senare åren blivit belagda med svensk förhrydningsmassa; i barnbespisingenslokalen är golvet av cementbetong. Ursprungligen voro alla fasaderna, som äro murade av rött tegel, endast fogstrukna, men nu äro de både åt skolgården och Älvsborgsgatan putsade och vitmålade, och endast fasaden åt Allmänna vägen och norra gaveln hava fortfarande sitt ursprungliga utseende. Även gymnastikhuset och avträdeshuset äro uppförda av tegel och fogstrukna. Gymnastikhuset är täckt med plåt, avträdeshuset med rött tegel.

Skolsalarna uppvärmas med kakelugnar och kaminer samt hava under senare år blivit försedda med likadana anordningar för luftväxling som salarna i skolhuset vid Skolgatan. Likaledes på senare tid har gas blivit inledd i skolhuset, och i alla skollokaler hava Auers glödlampor blivit anbragta. Här liksom i alla de äldre skolhusen finnas i varje folkskolesal 5 lampor, i varje småskolesal 3, alla med en ljusstyrka av 60 normalljus vardera.

I sitt nuvarande skick innehåller skolhuset följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I det äldre husets första våning:</i>			
8 småskolesalar	7,2	5	3,6
2 tamburer	10,1	1,8	3,6
1 tambur	8,3	3,6	3,6
<i>I det äldre husets andra våning:</i>			
4 folkskolesalar	10,1	7,2	3,6
2 tamburer	10,1	1,8	3,6
1 tambur	10,1	3,6	3,6
<i>I källaren:</i>			
1 barnbespisingenslokal	10	7,1	2,4
<i>Å vinden:</i>			
En vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök.			
<i>I flygelns 1:sta våning:</i>			
2 folkskolesalar	9,8	7	4
1 tambur	5,6	3,6	4

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I flygelns andra våning:</i>			
2 folkskolesalar	9,8	7	4
1 tambur	5,6	3,6	4
<i>I gymnastikhuset:</i>			
1 gymnastiksal	15,5	11	4—7
1 avklädningsrum	10,2	4,2	4

* * *

Avsöndringsskolan

Tomt: n:o 6 i 4:de kvarteret, 11:te roten.

Byggnadstid: 1871—1872; 1903—1904.

Arkitekter: Stadsarkitekten och styrelsens byggnadsinspektör A. Nilsson.

Kostnad: Det ursprungliga huset 30,000 kr.; tillbyggnaden 31,134 kr.
Beräknat barnantal: 120.

Redan i den första årsberättelsen, som utkom under folkskoleinspektören C. A. Uddgrens tjänstetid, framhöll denne nödvändigheten av att från de vanliga folkskolorna avsondra vanartiga barn. Han yttrade nämligen: »Samhället bör känna sig förpliktadt att så vårda barnen, att de, som visa ett fördärligt inflytande på andra, avsondras och upptagas i anstalt, som motsvarar deras ställning, på det att dels det förlorade må återvinnas, och dels det, som är svagt och nära att falla i frestelse och fördärv, må kunna räddas från de snaror, som ställas i dess väg. Det lärar någon gång hava i styrelsen blivit framställt att inrätta sådana avsöndringsskolor, men utan att hava lett till önskat resultat.» Inspektören föreslog den 25 november 1868, att särskilda skolor skulle upprättas för barn, som voro vanartade eller vanvårdade, enär därigenom det skadliga inflytande, som sådana barn utövade på kamrater, kunde i betydlig mån förekommas. Med godkännande av detta förslag uppdrog styrelsen åt inspektören att söka anskaffa lämpliga lokaler och lärare till dylika skolor.

Vid sammanträde den 17 februari 1869 meddelade inspektören, att han funnit en till avsöndringsskola passande lokal, bestående av 3 rum, i stadens hus vid Järnvägen, 11 rot. 54, som förr begagnats till polisvaktkontor, men nu vore obegagnade. Med anledning därav

beslutade styrelsen att hos drätselkammaren anhålla om upplåtelse av nämnda rum med rätt för styrelsen att ändra de tre rummen till ett. Sedan drätselkammaren bifallit denna anhållan, beslöt styrelsen den 6 april 1869, att en avsöndringsskola för gossar skulle anordnas i nämnda rum, att till lärare i densamma antaga extra läraren Noack Berggren och att hos fattigvårdsstyrelsen anhålla, att de barn, som komme att intagas i avsöndringsskolan, måtte erhålla fria middagar i sopphuset i Haga samt vartdera en halv kaka bröd till frukost. Då fattigvården icke ansåg sig kunna bevilja mat åt barn, vilkas föräldrar själva kunde föda dem, ordnades saken så, att en enskild person, d:r Ch. Dickson, betalade maten till fattigvården för barn, som ej av vården kunde få maten kostnadsfritt; därigenom vanns den fördelen, att alla avsöndringsskolans gossar kunde få intaga sina middagar gemensamt. Redan under 1869 anordnades slöjdundervisning vid avsöndringsskolan i det förra arrestrummet, som upplåtits för ändamålet, och styrelsen anslog 50 rdr till slöjdverktyg.

Under år 1870 begärde styrelsen och erhöi av stadsfullmäktige ett årligt anslag av 800 rdr till barnens bespisning, och samma år beslöts, att även en avsöndringsskola för flickor skulle inrättas. En sådan öppnades 1871 i en hyrd lokal vid Rangströmsliden i fastigheten n:o 146 i Maj. 5:te rote.

Då de hyrda lokalerna voro föga lämpliga för sitt ändamål, beslöt styrelsens dåvarande ordförande, d:r Charles Dickson, att på egen bekostnad uppföra ett för avsöndringsskolans båda avdelningar lämpligt skolhus. Efter ritning av stadsarkitekten uppfördes nu för Dicksons räkning en tvåvåningsbyggnad av tegel under tegeltak, innehållande 4 större salar, 2 bostadslägenheter om 3 rum och kök samt en vaktmästarebostad om ett rum och kök å vinden. Huset uppfördes vid Fjärde Långgatan å tomterna n:o 2 och 3 litt. F.I—F.IV i 11:te roten. Numera betecknas fastigheten med n:o 6 i 4:de kvarteret av 11:te roten med adress 4:de Långgatan n:o 7. Sedan skolhuset var färdigt, beslöt skolstyrelsen den 25 november 1872 att hyra skolhuset av d:r Dickson, och hyreskontrakt med honom blev upprättat, varefter dåvarande ordföranden, J. D. von Holten, fick uppdrag att fram-bära styrelsens tacksamhet till Dickson för det nya husets uppförande.

I skrivelse till styrelsen uppsade Dickson hyreskontraktet, räknat från den 1 oktober 1880, och meddelade, att han vore villig att sälja skolhuset till staden för en köpesumma av 30,000 kr. Styrelsen anmälde detta förhållande till stadsfullmäktige och föreslog, att huset skulle för styrelsens räkning inköpas. Som skäl för inköpet anfördes, att byggnaden, som vore uppförd för avsöndringsskolan, vore för sitt

ändamål fullt lämplig och i hög grad behövlig, samt att annan lämplig lokal ej kunde anskaffas till den tid, avflyttningen skulle ske, ej heller för den bestämda köpesumman. Stadsfullmäktige biföllo styrelsens förslag och inköpte huset för 30,000 kr.

På grund av lagen av den 13 juni 1902 angående uppfostran av vanartade och i sedligt avseende försummade barn skulle staden inrätta ett barnhem. Med anledning därav hade styrelsens ekonomiska avdelning, vid behandlingen av remitterat ärende angående inrättande av ett ständigt, i samband med avsöndringsskolan stående internat, uppdragit åt byggnadsinspektoren A. Nilsson att uppgöra ritning och kostnadsförslag för en tillbyggnad till avsöndringsskolans hus. Sedan Nilsson fullgjort detta uppdrag, och avdelningen granskat och för sin

Avsöndringsskolan

del godkänt förslaget, tillstyrkte avdelningen styrelsen att hos stadsfullmäktige anhålla om anslag för ändring och tillbyggnad av avsöndringsskolans hus. Den 8 oktober 1902 beslöt styrelsen hemställa, att stadsfullmäktige måtte besluta, dels att ett barnhem för i sedligt avseende försummade gossar skulle inrättas under namn av Göteborgs folkskolors barnhem för gossar, dels att anslå 30,000 kr. för förändring och tillbyggnad av avsöndringsskolans hus i huvudsaklig överensstämmelse med de av A. Nilsson upprättade ritningarna. Sedan stadsfullmäktige den 15 maj 1903 bifallit styrelsens hemställan, uppdrog styrelsen åt sin ekonomiska avdelning att ombesörja utförandet av ifrågavarande byggnadsföretag, varefter nämnda avdelning till byggnadsentreprenör antog byggmästaren Axel Engström. Vid höstterminens början 1904 var arbetet fullbordat, och lokalerna togos i bruk. Hela kostnaden uppgick till 31,134 kr.

Beskrivning

Grunden till nybyggnaden utgöres av gråsten i kalkbruk på restbädd, vilande på pålar, och murarna uppfördes av tegel. Fasaderna spritputsades, och yttertakets bekläddes med galvaniserad plåt. Däremot äro fasaderna på den äldre byggnaden fogstrukna, men taket, som från början var tegeltak, är nu liksom på tillbyggnaden plåtbeklädt. Såväl yttre som inre trappor äro av kalksten, då däremot trapporna i det gamla huset äro av trä. Golven äro lagda av plank. Nedre delen av väggarna ävensom innertak i skolsal och tambur äro panelade och, liksom även golven i dessa lokaler, fernissade. Boningsrummen hava putsade tak och tapetserade väggar. Såväl i nya som gamla huset uppvärmas skolsalarna med ventilationskaminer och boningsrummen med kakelugnar. I skolsalarna leda friskluftstrummor till kaminerna, och evakueringsrör äro anbringade för utsugning av den skämda luften.

Såväl i den äldre byggnaden, vilken från början upplystes med fotogenlampor, som i tillbyggnaden är numera anordnad gasbelysning medelst Auers glödlampor. Antalet lampor med 60 normalljus styrka är liksom i alla de äldre skolhusen 5 i varje skolsal. Även i de övriga skollokaler och i internatet äro Auerlampor anbragta. I nybyggnadens källare äro badrum och desinfektionsanstalt anordnade. Vid det äldre skolhusets gavel har under senare tid uppförts en glastäckt veranda, som tjänstgör i stället för tambur för en av skolsalarna. I det av Dickson byggda huset funnos nämligen icke några tamburer, vare sig till skolsalar eller bostadslägenheter.

I sitt nuvarande skick inrymmer avsöndringsskolan följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I första våningen.</i>			
1 skolsal.....	10	7	3,8
1 »	8,2	7	3,8
1 »	8,2	6	3,8
1 materialrum	6,8	5	3,8
1 isoleringsrum	4,8	3	3,8
1 rum för betjäning	5	3,3	3,8
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök, samt 1 expeditjonsrum.			
<i>I andra våningen.</i>			
1 bespisningslokal	10	7	3,8
1 dagrum	7,5	4,7	3,8

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
3 rum för betjäning	5	3,2	3,8
1 sovrum	7,5	5	3,8
Dessutom bostad för barnhemmets föreståndare om 4 rum och kök samt jungfrukammare.			
<i>På vinden:</i>			
1 bokbinderiverkstad	8,5	4,25—6,5	2,5
<i>I källaren:</i>			
1 mattflättningsverkstad	10	6	2,3
Dessutom badrum och desinfektionsugn samt ved- källare.			

* * *

Brantdala skolhus

är beläget vid Karl Gustavsgatan med adressnummer 30 å tomten n:o 23 och 24 i Västra Brantdala. Tomten var förr betecknad med n:o 105 litt. B.

I en av folkskoleinspektören C. A. Uddgren för år 1867 avgiven berättelse om skolväsendet yttras angående bristande tillgång på skollokaler: »Styrelsen har nödgats anordna duplikation i flera småskolor, ett förhållande, som dock medför stora hinder för barnens utveckling och gör, att de komma ett eller annat år senare till det med deras undervisning avsedda målet. Principmässigt har man dock ej antagit duplikationssystemet, utan har det varit undantagsfall, som blivit upphävida, så snart omständigheterna medgivit. Den trakt, som därav mest lidit, har varit den s. k. Hagaheden, där ännu småskolorna befinna sig i samma skick, enär omöjligt varit att där anskaffa lokaler. Förhoppning finnes dock att mot hösten få denna svårighet avhjälpt, enär ett nytt skolhus, avsett för den nämnda trakten och Landalabergen, är under uppförande, vilket visserligen ej av styrelsen kunnat bekostas, utan genom en välvillig, för saken intresserad person bygges för att hållas styrelsen tillhanda. Det har dock icke blott varit småskolorna, som i denna trakt lidit av överbefolkning; även de där befintliga folkskolorna hava arbetat under samma menliga

förhållanden, vilka dock alla bliva genom det nya skolhusets uppförande avhjälpta.»

Den 26 augusti 1868 tillkännagavs vid styrelsens sammanträde, att dess ordförande, d:r Dickson, erbjudit styrelsen att uti ett honom tillhörigt hus i Brantdala få hyra passande lokaler till 2 större och 4 mindre skolor. Då detta antal lokaler var behöfligt, beslutade styrelsen att förhyra hela huset mot en årlig hyra av 1,500 rdr. Vid ett nytt sammanträde förelåg en skrivelse från Dickson, däri han erbjöd styrelsen att få inköpa huset, som enligt kontrakt och räkningar kostat

Brantdala skolhus

honom 18,675 rdr, för 18,000 rdr på fördelaktiga betalningsvillkor. Med anledning av detta erbjudande beslutade styrelsen att hos stadsfullmäktige anhålla om bemyndigande att antaga anbudet, framhållande som skäl bland annat det i förhållande till byggnadens och tomtens storlek billiga priset och de särdeles förmånliga betalningsvillkoren. Den 2 december 1869 beslutade stadsfullmäktige inköpa huset till uppgivna priset.

Angående samma skolhus yttrar skolinspektören i sin årsberättelse för år 1868: »I den trakt av gamla staden, som vid årets början hade största trångmål, nämligen Hagaheden, kunde i oktober all duplikation upphöra. Skolstyrelsen har nämligen genom en av dess ledamöters välvilja blivit satt i tillfälle att få hyra ett skolhus, som i glada och friska rum inrymmer 2 folkskolor och 4 småskolor.»

Sedan Götabergsskolan vid höstterminens början 1906 blivit färdig,

överflyttades skolorna i Brantdalaskolhuset till denna, och det av Dickson uppförda huset överlämnades till drätselkammaren. Det användes nu av fattigvårdsstyrelsen till ålderdomshem.

Huset var uppfört i 2 våningar på gråstensgrund, av tegel, under tegeltak. Fasaderna voro fogstrukna. Yttertrappan var av sten, men trappan till 2:dra våningen och vinden av trä. Bröstpanel var anbringad i skolsalar och korridorer. Väggarna i skolsalar och korridorer voro strukna med vattenfärg. Skolsalarna uppvärmdes med kakelugnar och kaminer. Korridorerna saknade uppvärmningsanordningar, liksom även ventilationsanordningar i skolsalarna saknades. Salarna upplystes av fotogenlampor.

Skollokaler i Brantdalaskolhuset hade följande dimensioner:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
2 folkskolesalar (1 i var våning).....	10,5	7,5	3,4
4 småskolesalar (2 » » »).....	7,5	5	3,4
2 korridorer (1 i var våning)	8	3,5	3,4
På vinden fanns en vaktmästarebostad, bestående av 1 rum och kök.			

* * *

Behovet av nya skolhus

Som redan i det föregående är nämnt, var bristen på lämpliga skollokaler mycket stor, vilket de av stadsfullmäktige utsedda revisorerna även upprepade gånger och särskilt revisorerna för år 1871 starkt framhållit. Frågan om uppförande av nya skolhus var därför en angelägenhet, som icke kunde undanskjutas, och sedan folkskolestyrelsen haft flera överläggningar i ärendet, beslutade styrelsen den 6 mars 1872 att till stadsfullmäktige avlåta en skrivelse med bifogade tabeller, utvisande kostnaden för lokal per år och barn dels i hyrda lokaler och dels i stadens egna skolhus. Skrivelsen var av följande lydelse:

»Huru folkskoleväsendet härstädes på senare tider utvecklat sig, samt i vilken utomordentlig grad antalet lärjungar förökats, har uti de årligen avgivna berättelserna om folkskolorna framhållits; här må därför blott nämnas, att barnens antal utgjorde år 1866 2,897 samt 5

år därefter eller år 1871 6,390, en tillväxt, visserligen i många avseende glädjande, men även helt naturligt förenad med åtskilliga olägenheter. Särskilt vill styrelsen vid detta tillfälle framhålla svårigheten att bereda lokaler, såväl i andra avseenden passande som även belägna i lämpliga stadsdelar, så att barnen, i synnerhet de minsta, icke må hava allt för lång väg från sina hem till skolan. Också kan styrelsen icke förneka, vad som dels av de genom stadsfullmäktige utsedda revisorerna flera gånger och senast av 1871 års revisorer blivit påpekat, och dels av statens folkskoleinspektör uti en avgiven ämbetsberättelse ganska allvarsamt blivit anmärkt, att nämligen beskaffenheten av en del bland folkskolornas lokaler icke är tillfredsställande, ja, stundom rent av underhållig. Även med största omsorg har det nämligen icke alltid varit möjligt att genom förhyrning erhålla tillräckligt höga, ljusa och luftiga lokaler. I vissa stadsdelar torde sådana saknas. Ofta äro husägarna av lätt insedda skäl icke benägna att för sådant ändamål upplåta sina lägenheter, vartill slutligen även kommer, att byggnader, avsedda till boningshus, i allmänhet icke, vad angår inredningen och övriga anordningar, motsvara de fordringar, som på ett skolhus böra ställas, samt att behörig lekplats nästan aldrig förefinnes.

Styrelsen har varken förbisett eller varit likgiltig för dessa olägenheter, utan städse hyst en varm önskan att genom uppförande av egna, särskilt för sådant ändamål avsedda byggnader få behovet av lämpliga skollokaler avhjälpt. Också hava ansökningar om anslag för beredande av nya skollokaler upprepade gånger till stadsfullmäktige inkommit, och — styrelsen måste tacksamt erkänna det — alltid blivit med välvilligt bifall mottagna, tillfölje varav flera, varibland några ganska stora skolhus, blivit uppförda, så att antalet egna skollokaler ökats från 18 till 66 eller med 48, och antalet uti sådana lokaler undervisade barn från 977 till 3,644 eller med 2,667. Härav visar sig således, att numera finnas egna lokaler för ett större antal barn än som år 1866 inalles funnos i stadens folkskolor. Att det oaktat bristen på lämpliga lokaler icke förminskats, beror tydligen på den utomordentliga tillväxten av skolbarnens antal under dessa år samt en lätt förklarlig tvekan hos styrelsen att genom lika utomordentliga och stortartade byggnadsföretag för närvarande ådraga kommunen alltför betydliga omedelbara kostnader.

Då emellertid styrelsen nu efter moget övervägande funnit sig föranlåten att för herrar stadsfullmäktige framställa dessa förhållanden, anser styrelsen sig även från en annan sida böra belysa saken samt

uppvisa, vilkendera anordningen, förhyrda eller egna lokaler, för staden medför de största verkliga kostnaderna. I sådant avseende får styrelsen hänvisa till bifogade tabeller, vilka med nödig och, enligt styrelsens förmenande, tillförlitlig noggrannhet angiva förhållandet härmed dels vid olika skolor, dels i olika stadsdelar, och varav framgår, att beredande av skolplats för varje barn uppgår överhuvudtaget uti förhyrda lokaler till 5 rdr 22 öre och uti stadens egna skolhus till omkring 3 rdr 88 öre.

Efter att således hava, om än i största korthet, påpekat dels det stora behovet av flera lokaler, dels svårigheten, att icke säga omöjligheten av, att genom förhyrning anskaffa ändamålsenliga läskolor, dels även förhållandet med de verkliga kostnaderna för de olika slagen av lokaler, egna och förhyrda, får styrelsen härmed anhålla om nödiga anslag för anskaffande av nya skolhus, men utbeder sig därjämte att härvid få tillägga följande.

Vad beträffar först beskaffenheten av de ifrågasatta nya skolhusen, anser styrelsen dem i allmänhet icke böra byggas allt för stora, icke större än de båda senast uti Västra Haga och vid Klippan uppförda, om vilka styrelsen får upplysa, att de innehålla vardera 11 skolsalar jämte andra lokaler, samt att kostnaden för dem uppgår för det i Västra Haga med tomt till 43,750 rdr och för det vid Klippan utom tomt till 32,500 rdr; men att till följe av nu stegrade priser kostnaderna sannolikt bliva icke obetydligt högre, varjämte styrelsen anser sig särskilt böra framhålla behovet av rymliga lekplatser.

Vad vidare angår antalet nya egna lokaler anser styrelsen, att för närvarande 80 sådana äro nödiga, samt att säkerligen behovet ytterligare kommer att ökas. Dock, enär önskvärdt är, att icke allt för många barn, särdeles i småskolorna, på några få ställen sammanföras till ett större antal i varje hus, utan äro fördelade på spridda trakter i de olika stadsdelarna, och sålunda lokaler fortfarande tillsvidare måste förhyras, och då skolväsendet fortfarande härstädes befinner sig i en så snabb och utomordentlig utvidgning, att framdeles inträdande förhållanden med barnens antal i olika trakter av staden icke med säkerhet kunna bedömas, och slutligen i betraktande av de för närvarande till ovanlig höjd stegrade byggnadskostnaderna, anser styrelsen sig böra för innevarande år inskränka sig till att härmed vördsamt anhålla om nödigt anslag för anskaffande av 3 nya skolhus, beräknade att inrymma i varje 11 skolsalar, samt belägna: ett uti mellersta Majorna, ett i Masthugget samt ett i norra delen av egentliga staden, varande behovet särskilt av sistnämnda skolhus synnerligen trängande.»

År 1871 hyrda lokaler

	Årlig hushyra för läskolor	Antal skolorum	Antal skolbarn	Hyreskostnad årligen för varje barn
Handl. Oléhus hus	1,400			
	¹⁾ 100	1,300	5	197
Sahlgrenska Sjukhuset	600			
	¹⁾ 150	450	2	114
Gamla Baracken		1,500	6	237
Skolgatan n:o 39	3,000			
	¹⁾ 500	2,500	10	400
Pilgatan n:o 5		230	1	38
Sprängkullsgatan		480	2	82
Haga Nygata n:o 6	576			
	¹⁾ 200	376	2	98
Hagaheden n:o 112 litt. B	350			
	¹⁾ 100	250	1	31
Lisebergsäng		400	2	72
12 roten n:o 13	500			
	¹⁾ 200	300	2	81
Stampen n:o 24		200	1	39
5:te roten n:o 146		275	1	46
Maj. 6 rote n:o 25		200	1	37
11 roten n:o 57		200	1	39
Maj. 3 rote n:o 48 & 49	588			
	¹⁾ 100	488	3	150
» 2 » » 83 & 84		350	2	83
» 4 » » 4		200	1	50
» 4 » » 16		168	1	40
» 3 » » 83		180	1	46
» 3 » » 33	250			
	¹⁾ 100	150	1	38
» 2 » » 16		120	1	38
» 1 » » 48		300	1	38
» 1 » » 112	1,000			
	¹⁾ 250	750	4	167
» 1 » » 180		144	1	40
» 1 » » 188		160	1	42
» 1 » » 93		300	2	74
» 2 » » 34		180	1	39
Stadens 2 rote n:o 102		300	1	30
		12,451	58	2,386
				Årl. medeltal 5: 22

¹⁾ Avdrag för bostadslägenhet.

Stadens egna folkskolehus år 1871

	Kostnad för inköp eller nybyggnad	8 % därå	Avdrag för be- räknat boställe åt lärare eller vaktmästare	Kostnad årligen för skollokaler	Antal		Kostnad årligen för varje barn
					Skol- rum	Skol- barn	
Otterhällan med tomt.....	18,000	1,440	100	1,340	4	297	4: 51
Östra Skansgatan n:o 13 med tomt	43,750	3,500	100	3,400	11	651	5: 22
Skolgatan n:o 22	15,000	1,200	—	1,200	4	227	5: 29
» (tillbyggnad)	7,000	560	—	560	3	163	3: 44
Hagaheden n:o 109 med tomt	18,000	1,440	500	940	6	322	2: 92
Landala (Brantdala med tomt)	18,000	1,440	100	1,340	6	295	4: 54
Gamlestaden med tomt.....	14,500	1,160	450	710	3	181	3: 92
12 roten n:o 18 (vid Danska Vägen) med tomt	11,000	880	350	530	4	136	3: 90
Maj. 6 rote n:o 26 med tomt	19,000	1,520	400	1,120	10	537	2: 09
» 4 » » 7 » »	11,000	880	400	480	4	213	2: 25
Vid Klippan (utom tomt)	32,500	2,600	100	2,500	11	622	4: 02
Summa	—	—	—	14,120	66	3,644	3: 88

Stadsfullmäktige remitterade skrivelsen till drätselkammaren för yttrande och med särskilt uppdrag om utlåtande, huruvida icke behovet av flera skollokaler skulle kunna avhjälpas medelst upplåtelse av erforderliga lägenheter i staden tillhöriga hus utan nybyggnad. Drätselkammaren meddelade den 15 april 1873, att staden icke ägde några fastigheter, som lämpligen kunde apteras till skolor, och hemställde, att stadsfullmäktige, med bifall till folkskolestyrelsens anhållan, måtte besluta, att tre nya skolor skulle uppföras. Som lämpliga platser för dessa hade stadskamreraren lämnat anvisning på följande områden. För ett skolor i norra delen av staden vore änkan Emilia Charlotta Andersson tillhöriga tomterna n:o 39—58 i 10:de roten passande. För ett skolor i Östra Majorna lämpade sig en del av lägenheten Enhörningen, betecknad n:o 48 och 49 i Majornas 3:dje rote, tillhörig Robert Dicksons stiftelse. Till tomt för ett skolor i Masthugget utpekade stadskamreraren dels tomten Viktoria n:o 233 i Majornas 6:te rote, dels en del av lägenheten n:o 3 & 4 i Masthugget, som ägdes av firman Johansson & Carlander. Den 8 maj 1873 biföllo stadsfullmäktige folkskolestyrelsens anhållan och uppdrogo åt styrelsen att själv inköpa tomter till de beslutade skolorn.

Kort därefter utsåg folkskolestyrelsen en nämnd, som erhöi uppdrag att inköpa de behöfliga tomterna, och valde till ledamöter i nämnden rådmannen E. Melin, handlanden C. Rhedin och stadsingenjören H. V.

Brandel samt till suppleanter stadsmäklaren J. Dahl och rådmannen F. Colliander. Den 27 augusti s. å. kunde nämnden meddela, att den inköpt dels ett tomtområde i Masthugget, dels ett i stadens 10:de rote för ett pris av sammanlagt 16,000 kr., och den 28 november, att köp var avslutat om en del av tomten Enhörningen för 3,920 kr.

Sedan styrelsen den 22 oktober 1873 haft överläggning rörande skolorhusens beskaffenhet och uppdragit åt inspektören att uppgöra program för de tillämnade skolorbyggnaderna, företeddes vid sammanträde i styrelsen den 5 november såväl program som förslagsritningar till desamma. Vid granskningen därav beslutades vissa ändringar i ritningarna, varefter en byggnadskommitté erhöi uppdrag att med ledning av förslagsritningarna och de fattade besluten låta utarbета fullständiga ritningar och kostnadsförslag. Den 4 april 1874 ingick folkskolestyrelsen till stadsfullmäktige med skrivelse, åtföljd av ritningar och andra bilagor, och anhöll om tillstånd att uppföra 3 skolor enligt de medföljande ritningarna med rätt att få uppbära de medel, som kunde därtill bli va erforderliga.

Stadsfullmäktige remitterade ärendet till en beredning, bestående av herrar Julius Lindström, J. E. Leo, Philip Leman, A. O. Heurlin och S. A. Hedlund. Beredningen ansåg, att skolorsalarna i de föreslagna skolorhusen voro för stora (de voro avsedda för 60 barn), att antalet barn i en lärosal för egentlig folkskola icke borde överstiga 40 à 50 och för småskola 25 à 30, att för äldre barn borde beräknas ett luftutrymme av 200 kbf. och för mindre barn 160 kbf., att varje skolorhus icke borde inrymma mer än 500 barn jämte bostad för vaktmästare och, om så lämpligen kunde ske, för en eller två lärare, samt att intet skolorhus hädanefter borde byggas utan att förses med en rymlig slöjdsal för gossar. Beredningen slutade med en hemställan till stadsfullmäktige, att ifrågasvarande ritningar ej måtte godkännas, och att ärendet måtte återremitteras till folkskolestyrelsen med uppdrag för styrelsen att låta uppgöra nya ritningar. Ärendet återremitterades till folkskolestyrelsen för vidare omprövning.

Sedan folkskolestyrelsen den 10/6, den 28/10 och den 25/11 år 1874 haft överläggningar i ärendet och beslutat att låta uppgöra nya ritningar till ett av de beslutade skolorhusen i enlighet med de grundsatser, som stadsfullmäktiges ovan nämnda beredning uttalat, godkändes av byggmästaren J. Rapp uppgjorda ritningar till ett skolorhus vid Koopmansgatan, som jämte skrivelse överlämnades till stadsfullmäktige.

Skolhuset vid Koopmansgatan (Karl Johansskolan)

Tomt: n:o litt. 49 A i Majornas 3:dje rote.

Byggnadstid: 1875—1876.

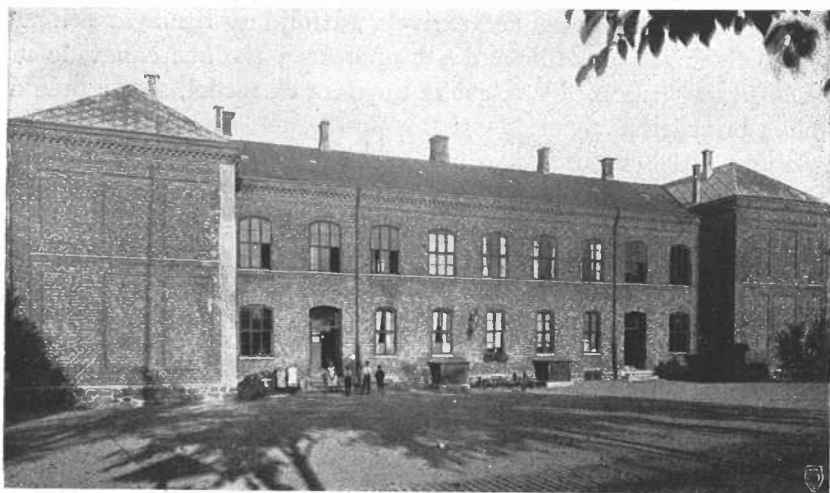
Arkitekt: byggmästaren P. J. Rapp.

Kostnad: med tomt 124,466 kr.; senare ändringar och påbyggnad 13,500 kr., tillsammans 137,966 kr.

Beräknat barnantal: 692.

Byggnadens tillkomst

Sedan stadsfullmäktige, såsom förut är nämnt, återremitterat ärendet om uppförande av tre nya skolhus till folkskolestyrelsen, och sedan

Skolhuset vid Koopmansgatan

denna vid flera sammanträden haft överläggningar i ärendet och låtit uppgöra nya ritningar till ett av de beslutade skolhusen i enlighet med de grundsatser, som stadsfullmäktiges ovan nämnda beredning för sin del fastställt, godkände styrelsen av byggmästaren P. J. Rapp upprättade ritningar till skolhus i Majornas 3 rote och beslutade den 25 november 1874 att ingå till stadsfullmäktige med anhållan om ett anslag av 116,000 kr. utom anslag till värmeledning, som eventuellt senare skulle begäras. Sedan stadsfullmäktige bifallit denna framställning, utsåg styrelsen den 30 december s. å. en byggnadsnämnd, bestående av översten P. Melin, handlanden Oscar Larsson och majoren J. A. Lindgren med rektorn C. F. Winkrans och disponenten D. Kennedy som suppleanter. Denna nämnd antog till byggnadsentreprenör byggmästaren Abraham

Pehrsson. Vid höstterminens början år 1876 var skolhuset färdigt och togs i bruk. Hela kostnaden för skolbyggnaden utom tomten uppgick till 120,546 kr. Tomten, som enligt vad ovan är nämnt, kostade 3,920 kr., omfattade enligt en av H. V. Brandel år 1884 upprättad tomtkarta 39,200 kvadratfot (3,439,69 kvm.). Sedermera har folkskolestyrelsen för uppförande av en annexbyggnad till det nuvarande skolhuset den 13 november 1907 begärt och genom beslut i drätselkammaren erhållit ett område väster och söder om den förutvarande skoltomten, innefattande 3,600 kvadratmeter.

Under årens lopp hava vissa förändringar blivit vidtagna i skolhuset. År 1885 inrättades å vinden två skolsalar för en kostnad av omkring 4,400 kr., 10 år senare, år 1895, apterades en skolsal till expeditionsrum med tillhörande tambur för överläraren i 6:te distriktet. Samma år förändrades gymnastiksalen till 2 folkskolesalar; sedan styrelsen fått övertaga femklassiga läroverkets gamla hus med tillhörande gymnastiksal. Samtidigt blevo 4 i husets norra flygel befintliga småskolesalar sammanslagna till 2 folkskolesalar, varjämte skolgården blev genom sprängningar i berget jämnad och utvidgad, det gamla avträdeshuset blev nedrivet, och ett nytt rymligare sådant uppfört. Utgifterna för dessa förändringar uppgingo till omkring 8,000 kr. År 1907 uppdelades en skolsal i första våningen i två delar, varav den ena delen inreddes till ett bostadsrum, som tillades den bredvid liggande vaktmästarebostaden; den andra delen inreddes till ett lärare- och materiellrum. Kostnaden för denna ändring uppgick till omkring 1,100 kr.

Beskrivning

Skolhusets plan utgör en rektangel, sträckande sig i norr och söder, med 10 fot å ömse sidor utskjutande flyglar å husets båda ändar. Till bottenvåningen leda 4 ingångar, 2 åt öster och 2 åt väster. Huset är uppfört i två våningar med två tvärs över byggnaden gående tamburer i varje våning.

Byggnaden är uppförd på gråstensgrund av rött hårdbränt tegel och var ursprungligen täckt med tegelpannor, som dock sedermera blivit utbytta mot galvaniserad plåt. Golven i våningarna äro lagda av furuplank, men i källaren äro golven stensatta med kullersten, dock icke i rummet, i vilket värmeapparaten är placerad, där golvet är belagt med stenhallar. Å vinden finnes ej brandbotten, utan golv av hyvlade och spåntade bräder. Såväl inre som yttre trappor äro lagda av täljsten. Ytermurarna äro fogstrukna med cementblandat kalkbruk. I skolsalar, tamburer och trappor är anbragt 4,5 fot hög bröstpanel, som är oljemålad. Väggarna i skolsalar och tamburer voro ursprungligen

strukna med vattenfärg, men äro nu oljemålade. Alla fönster i våningarna äro försedda med ytter- och innanbågar, och ett öppningsbart innanfönster finnes i varje småskolesal, i varje folkskolesal två sådana. Ljuset inkommer i 7 skolsalar från söder, i 1 från väster, i 5 från norr och i 4 från öster.

Skolhuset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsapparater enligt Reinhardts system och levererade av Kockums mekaniska verkstad. Leverantören har garanterat, att temperaturen skall kunna hållas uppe i alla skolsalar i + 18 grader Celsius och i tamburerna i + 14 grader med fullständig ventilation, allt vid en yttre temperaturskillnad av omkring 35 grader Celsius.

Enär man vid den tidpunkt, då skolhuset byggdes, i allmänhet endast begagnade skolsalarna vid dagsljus (under den mörkare årstiden började undervisningen kl. 9 f. m. och slutade kl. 3 e. m.), vidtogs vid skolhusets uppförande ingen anordning för konstgjord belysning av skolsalarna. I skolsalar, som begagnades av aftonskolor, använde man fotogenlampor. Först år 1905 infördes gasbelysning såväl i detta som de flesta övriga av stadens skolhus. I varje folkskolesal anbragtes 5 Auers glödljuslampor och i varje småskolesal 3 dylika, som hade en ljusstyrka av 60 normalljus. Även tamburer, trappor och skolgård blevo försedda med auerlampor.

I sin nuvarande gestalt inrymmer skolhuset följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10	7	3,8
2 »	10,5	7	3,8
4 småskolesalar	7	4,8	3,8
1 lärare- och materiellrum	7	5	3,8
2 tamburer	14	3	3,8
Dessutom vaktmästarebostad om 2 rum och kök.			
<i>Andra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10	7	3,8
2 »	10,5	7	3,8
1 »	9	7	3,8
1 exp.-rum med tambur	7	5,5	3,8
2 tamburer	14	3	3,8
<i>Vinden:</i>			
1 folkskolesal	10,5	6,2	3,3
1 handarbetssal	10,5	6,2	3,3

* * *

Skolhuset å Kvarnberget

Tomt: n:o 37—39, 44, 46—58 i 10 roten.

Byggnadstid: 1875—1877.

Arkitekt: Viktor Adler; byggmästare: F. O. Peterson.

Kostnad: 146,743 kr.; därtill kommer för ändringar 10,980 kr., tillsammans 157,723 kr.

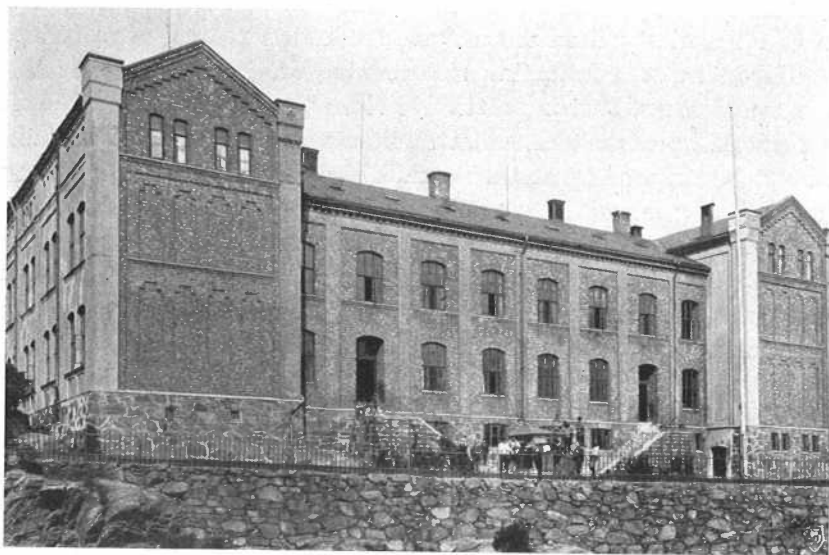
Beräknat barnantal: 752.

Skolhusets tillkomst

Sedan folkskolestyrelsen vid sammanträde den 10 juni 1874 förklarat sig gilla de av stadsfullmäktiges beredning uttalade grundsatserna rörande nya skolhus, låtit upprätta nya ritningar till det tillämnade skolhuset vid Koopmansgatan, vilka blivit av stadsfullmäktige godkända, samt det begärda anslaget till nämnda skolhus blivit beviljat, tillsatte styrelsen den 3 februari 1875 en kommitté, bestående av prosten C. S. Lindskog, rektorn A. L. Schiller och inspektören C. A. Uddgren. Kommittén erhöi uppdrag dels att låta uppgöra ritningar till skolhus å Kvarnberget och å Viktoriatomten, dels att utreda behovet av nya ifrågakända skolhus i Annedal och Majorna samt att fullständigt utreda behovet av nya skolhus även i andra stadsdelar. Ritningarna skulle uppgöras i enlighet med de av stadsfullmäktiges beredning angivna grundsatserna och med ledning av ritningarna till skolhuset vid Koopmansgatan. Den 22 mars 1875 inkom kommittén såväl med ritningar och kostnadsförslag till de beslutade skolhusen å Kvarnberget och Viktoriatomten som även med den begärda utredningen om behovet av nya skolhus. (Den senare kommer att omnämnas i sammanhang med beskrivningar över gamla skolhuset i Annedal och skolhuset vid Gråbergsgatan.) Såväl ritningar som kostnadsförslag voro uppgjorda å byggmästaren P. J. Rapps kontor. Då ritningarna bära Viktor Adlers namn, synes alltså Adler hava varit anställd å samma kontor. Kostnaden för Kvarnbergsskolhuset var beräknad till 120,000 kr. och för Viktoriaskolhuset till 125,000 kr. Folkskolestyrelsen godkände för sin del såväl ritningar som kostnadsförslag samt ingick till stadsfullmäktige med anhållan om det enligt beräkningen nödiga anslaget eller 245,000 kr. Med villkor av åtskilliga ändringar i ritningarna, vilka ändringar beräknades att öka byggnadskostnaden med 13,000 kr., biföllo stadsfullmäktige den 6 september 1875 styrelsens framställning och beviljade till båda skolhusen tillsammans 258,000 kr.

Sedan ritningarna av arkitekten Adler blivit ändrade i enlighet med stadsfullmäktiges beslut, tillsatte folkskolestyrelsen den 26 september

1875 en byggnadskommitté, med uppdrag att ombestyr båda de ifrågavarande skolhusens uppförande och bestående av rektor A. L. Schiller samt handlandena Carl Wahlgren och F. O. Strömman med rektor C. F. Winkrans som suppleant. Till byggnadsentreprenör för skolhuset å Kvarnberget antogs byggmästaren F. O. Peterson. Kontrakt med honom undertecknades den 28 oktober 1875. Entreprenadsumman uppgick till 126,000 kr., men därtill kommo kostnader för sprängning i berget, planering, staket m. m., tillsammans 20,473 kr., vadan hela

Skolhuset å Kvarnberget

kostnaden belöpte sig till 146,743 kr. Enligt kontraktet skulle huset vara färdigt den 1 december 1876, men slutavsyningen skedde först den 26 maj 1877. Skolhuset hade dock tagits i bruk den 1 april 1877.

Beskrivning

I sitt ursprungliga skick innehöll skolhuset 10 folkskolesalar, 8 småskolesalar, 4 slöjdlokaler, 1 gymnastiklokal, bostadslägenhet för en lärare, bestående av 3 rum och kök, samt en vaktnästarebostad, bestående av 1 rum och kök. Under de gångna åren hava åtskilliga förändringar vidtagits i skolhuset. År 1885 inreddes en slöjdlokal i vindsvåningen till

folkskolesal. 1903 inreddes en barnbespisningslokal å vinden, där redan förut ett kokrum för barnbespisning blivit inrättat. Lärarebostaden apterades år 1907 dels till en skolsal med tambur, dels till ett läraretrum. Samtidigt blev skolgården, som förut hade allt för stor lutning, genom påfyllning betydligt höjd och ett nytt avträdeshus uppfört. Skolgårdens höjning, planering och grusning beräknades kosta 7,280 kr. och avträdeshuset 3,700 kr. Några andra smärre förändringar i skolhusets lokaler hava dessutom vidtagits i samband med de årliga reparationsarbetena.

Som redan är nämnt, hade folkskolestyrelsen av änkefru Emilia Charlotta Andersson till plats för skolhuset inköpt tomterna n:o 37—39, 44, 46—58. Tomten kostade 12,000 kr. och utgjordes av en hög bergplata. För att erhålla lämplig lekplats måste man företaga betydliga bergsprängningar och uppföra höga terrassmurar, varefter skolgården inhägnades med staket av järn. Under 1877 uppfördes en hög stentrappa från Övra Spannmålgatan till skolplanet, och som uppkörsväg till samma plan användes Kvarnbergsgatan. Skolhuset är i huvudsak uppfört efter samma plan som skolhuset vid Koopmansgatan och liksom detta i två våningar, men källaren i Kvarnbergshuset är vida högre, vartill kommer att flyglarna å detta sistnämnda äro försedda med vindsvåningar. Till källarvåningen leda två och till första våningen fyra ingångar.

Grundmurarna, av sprängd gråsten, vila på berget, och murarna äro uppförda av hårdbränt, rött tegel, utom pilastrar, listverk och skorstenar, som äro murade av Flensburger pressad gulsten. Yttre och inre trappor äro av täljsten. Alla fasader äro fogstrukna med cementblandat kalkbruk. Yttertaket är beklädt med sinkplåt. Golven i våningarna lades av hyvlad och spåntad furuplank och i källaren av skifferhallar, lagda i kalkbruk. Innertaken voro putsade och kalkstrukna, väggarna målade med vattenfärg. De ha sedermera blivit oljemålade. Bröstpanel var anbringad å väggarna i alla skolsalar, tamburer och trappor.

Huset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsapparater av samma beskaffenhet som de i skolhuset vid Koopmansgatan. Även denna anläggning är utförd av Kockums mekaniska verkstads aktiebolag.

Liksom i skolhuset vid Koopmansgatan funnos i skolhuset inga andra anordningar för belysningen, än att fotogenlampor voro anbragta i skolsalar och tamburer, till dess år 1903 gas inleddes i skolhuset, och Auers glödlampor anbragtes i alla lokaler på samma sätt som i nämnda skolhus. I gymnastiksalen uppsattes 5 lampor och i varje slöjdlokal 6 å 7 sådana.

I sitt nuvarande skick innehåller Kvarnbergsskolan:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I källaren:</i>			
1 slöjdlokal	14,55	6,83	3
1 »	9,80	6,83	3
1 materialrum	9,8	6,83	3
<i>I första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	7,42	7,13	3,86
7 småskolesalar	7,13	4,75	3,86
1 expeditiionslokal	7,13	4,75	3,86
1 gymnastiksal	22,27	7,13	3,86
2 tamburer	13,95	3	3,86
<i>I andra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10,09	7,13	3,86
2 »	10,09	7,13	3,86
2 »	7,42	7,13	3,86
2 tamburer	14,55	3	3,86
<i>I vindsvåningen:</i>			
1 folkskolesal	9,8	7,13	3,8—3
1 slöjdlokal	9,8	7,13	3,8—3
1 folkskolesal	7,5	7,2	3,8—3,2
1 tambur	7	2,3	3,8—3,2
1 lärarorum	5	3,5	3,8—3,2
1 barnbispisningslokal	22	5	3 —2,1

Dessutom finnas i vindsvåningen dels 1 mindre kokrum, avsett för barnbispisningen, dels en vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök.

Såväl barnbispisningslokalen som kokrummet och vaktmästarens kök äro försedda med takfönster.

* * *

Viktoriaiskolhuset

Tomt: Majornas 6:te rote n:o 59.

Byggnadstid: 1875—1877.

Arkitekt: Viktor Adler; byggmästare: Abraham Pehrsson.

Kostnad: 134,272 kr.; därtill kommer för ändringar 6,000 kr.

Beräknat barnantal: 744.

Skolhusets tillkomst

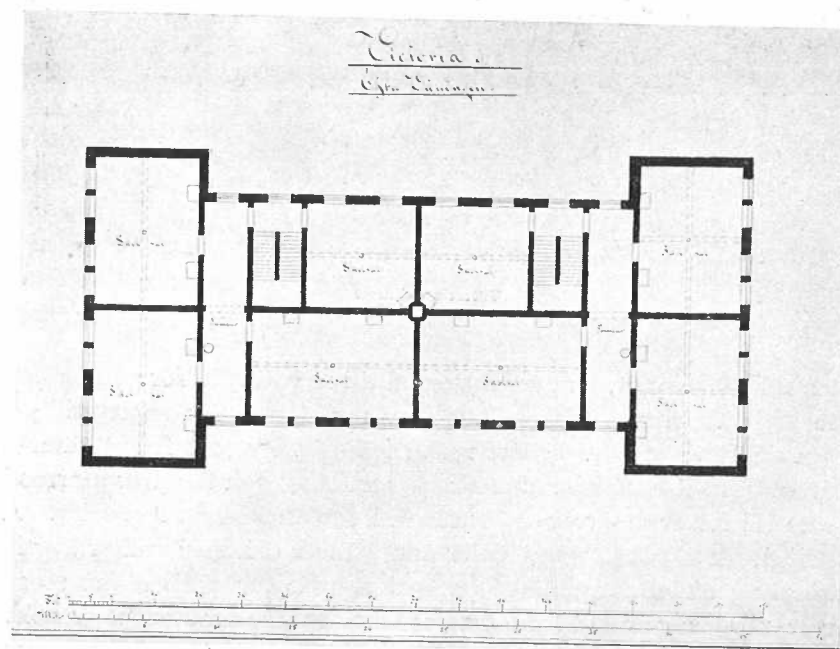
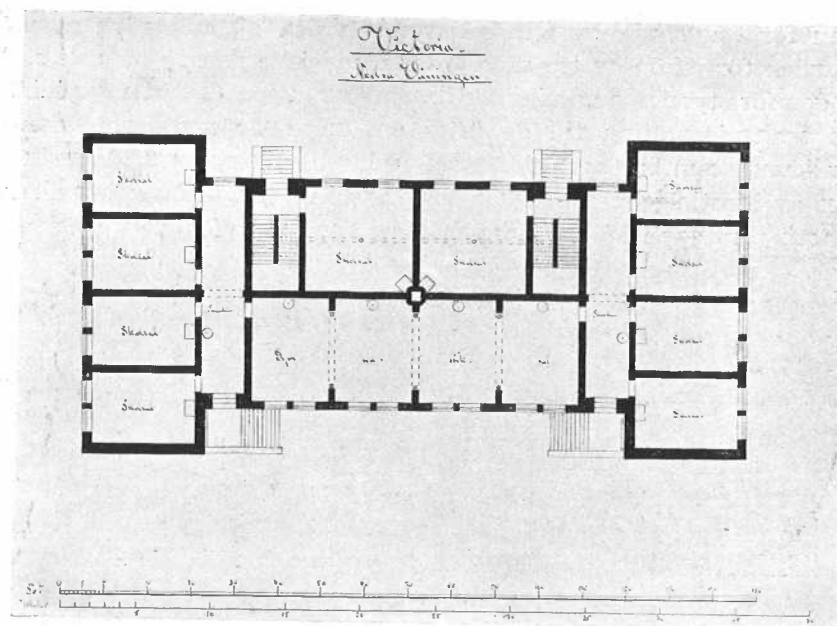
Den förut nämnda av folkskolestyrelsen den 28 maj 1873 utsedda nämnden för inköp av tre skoltomter meddelade den 27 augusti s. å., att den för styrelsens räkning av firman Johansson & Carlander inköpt dels besittningsrätten till de öster om 2:dra Tvärgatan (nuvarande Nordhemsgatan) belägna delar såväl av lägenheten n:o 3 & 4 i 21 kvarteret av Masthugget, innehållande 19,950 kvfot, som även lägenheten Viktoria n:o 233 i Majorna, innehållande 23,100 kvfot, dels nyttjande-

Viktoriaiskolhuset

rätten till 7,680 kvfot, som vore avsedda till en gata, allt för en summa av 4,000 kr. Att ritning till skolhus blev upprättad, och anslag till skolhusets uppförande blev begärt redan i april 1874, att framställningen remitterades till en stadsfullmäktiges beredning och därefter återremitterades till folkskolestyrelsen, är redan i det föregående meddelat. Att nya ritningar av arkitekten Adler upprättades och med villkor av vissa ändringar godkändes av stadsfullmäktige, och att styrelsen den 26 september 1875 uppdrog åt en byggnadskommitté, bestående av rektor Schiller, handlandena Wahlgren och F. O. Strömman, att ombestyra bygg-

Viktoria skolhuset

nadens uppförande, är meddelat i beskrivningen över skolhuset å Kvarnberget. De ändrade ritningarna fastställdes av byggnadsnämnden den 1 december 1875, varefter byggnadskommittén upprättade kontrakt med byggmästaren Abraham Pehrsson om byggnadens uppförande. Hela kostnaden för skolhuset uppgick till 134,272 kr., och vid höstterminens början 1877 kunde skolhuset tagas i bruk.

Även i detta skolhus hava åtskilliga förändringar under årens lopp blivit vidtagna. Under sommaren 1889 ändrades en slöjdsal i vindsvåningen till folkskolesal. En barnbespisningslokal med tillhörande kokrum har blivit inredd i källarens midtparti åt skolgården. År 1899 uppfördes ett nytt avträdeshus. Kostnaden för detta senare uppgick till omkring 4,000 kr.

Lärarebostaden, som var inrymd i södra flygelns vindsvåning och bestod av tre rum och kök, ändrades år 1911. Större delen därav inreddes till en ritsal med avklädningsrum och rum för modellsamling. En mindre del av lägenheten inrättades till lärarorum med tambur. Kostnaden var beräknad till 2,000 kr. för hela förändringen.

Beskrivning

Skoltomten har vid utläggning av nya gator blivit reglerad och omfattar nu ett helt byggnadskvarter, omgivet av Linnégatan, Plantagegatan, Nordhems- och Prinsgatorna. Den norra delen av tomten, som är inhägnad med trästaket, är planterad och under sommaren år 1915 utlagd till skolträdgård. Även ett hörn av skoltomten mellan skolhuset och Prinsgatan är planterat. Den övriga delen av skolplanen är grusad. Byggnaden, som är förlagd utmed Nordhemsgatan på tomtens sydvästra del, är såväl med hänsyn till planläggning som beskaffenhet i allt väsentligt lika med skolhuset å Kvarnberget och liksom detta uppförd i två våningar utom källare och takvåning å de båda flyglarna. Murarna äro uppförda av tegel på gråstensgrund, och denna vilar på restbädd och pålar, som enligt arbetsdevisen skulle räcka ned till berget, vilket utgjorde ett sluttande plan. Med hänsyn till grundens beskaffenhet uppdrog byggnadskommittén åt stadsarkitekten von Gegerfelt att lämna föreskrift rörande grundläggningen och att övervaka densamma. Svåra sättsprickor ha emellertid uppkommit i murarna, och dessa ha påkallat många reparationer och dyrbara anordningar. Såväl yttre som inre trappor äro av täljsten och trapplanerna av finhuggna hallar, vilande på valv. Fasaderna äro av rött murtegel, utom pilastrar, en del listverk och skorstenar, som äro klädda med pressad gulsten. Yttertaket är beklädt med sinkplåt. Golven i våningarna äro av hyvlad och spån-

tad furuplank, men i källaren av gråsten eller skifferhallar, lagda i murbruk. Å vinden finnes brandbotten och däröver golv av hyvlade och spåntade bräder. Innertaken putsades, och såväl tak som väggar beströkos med limfärg. I såväl skolsalar och tamburer som trappor anbringades bröstpanel, 4,5 fot hög. Väggarna i skolsalar och tamburer hava sedermera blivit oljemålade och innertaken i vissa lokaler panelade. Alla fönster i våningarna försågos med ytter- och innerbågar. I varje småskolesal gjordes ett innanfönster öppningsbart och i varje folkskolesal två sådana fönster. Huset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsapparat enligt Reinhardts system liksom skolhusen å Kvarnberget och vid Koopmansgatan. Apparaterna äro levererade av Kockums mekaniska verkstadsaktiebolag, som lämnat samma garanti rörande dessa som i fråga om apparaterna till skolhuset vid Koopmansgatan.

Skollokaler upplystes med fotogenlampor intill år 1905, då gas inleddes i huset, och Auers glödljuslampor anbringades av samma ljusstyrka och till samma antal som i skolhuset å Kvarnberget, sålunda 5 lampor i en folkskolesal, 3 i en småskolesal och 6 lampor i varje slöjdlokal och handarbetslokal samt i gymnastiksalen.

I sitt nuvarande skick inrymmer Viktoriaskolan följande lokaler:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I källaren:</i>			
2 slöjdlokaler	9,7	7	3
1 »	15	7	3
1 förrådsrum	7	4,5	3
1 barnbespisningslokal	7	7	3
1 kokrum	7	7	3
Dessutom utrymme för värmeapparat och bränsle.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	7,42	7,13	3,86
8 småskolesalar	7,13	4,75	3,86
1 gymnastiksal	22,27	7,13	3,86
2 tamburer	13,95	3	3,86
<i>Andra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10,09	7,13	3,86
2 »	10,99	7,13	3,86
2 »	7,42	7,13	3,86
2 tamburer	14,55	3	3,86

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 folkskolesal	9,8	6,83	3—3,56
1 handarbetslokal	9,8	6,83	3—3,56
1 ritsal ¹⁾	9,8	7	3
1 avklädningsrum ¹⁾	5	3	3
1 lärarorum	4,9	3,5	3
1 tambur	3,5	2	3
Dessutom vaktmästarebostad om 1 rum och kök, 1 mindre tambur, vindsutrymme.			

¹⁾ Har takfönster.

* * *

Gamla skolhuset i Annedal

Tomt: n:o 70, 71 och 72 i Annedal.

Byggnadstid: 1876.

Arkitekt: W. Lidbom; byggmästare: F. O. Peterson.

Kostnad: 49,200 kr. utom kostnad för tomten.

Beräknat barnantal: 400.

Tillkomsten av skolhuset

Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 3 februari 1875 framhölls nödvändigheten av att i Annedal uppföra ett skolhus, om än ett mindre sådant. Stadsdelens hastiga tillväxt ävensom den närliggande stadsdelen Albostaden, som man antog hade 2,000 invånare, krävde det. Det ifrågasattes, om icke detta skolhus kunde byggas av trä. Vid kort tid förut skedd tomtreglering hade tomten n:o 25 i Annedal blivit reserverad till skoltomt. Det uppdrogs nu åt förut omförmälda kommitté, bestående av prosten C. S. Lindskog, rektor A. L. Schiller och skolinspektören C. A. Uddgren, att utreda behovet av skolhus, särskilt i Annedal och Majorna.

Den 15 påföljande mars inkom kommittén med sitt yttrande och framhöll, att flera skolhus borde snarast möjligt uppföras, när någorlunda lämpliga lokaler icke utan till överdrivet höga priser kunde förhyras. Användningen av hyrda lokaler medförde dessutom, att skolväsendet även på annat sätt fördyrades, när lokalerna ofta voro för små, och

lärarepersonalen i följd därav måste ökas mer än skäligt. En lokal, som ej vore uppbyggd för skoländamål, kunde dessutom aldrig bereda skolan någon verklig trevnad. I Haga och Annedal undervisades 592 barn i hyrda lokaler, för vilka den årliga hyran uppgick till 4,185 kr. eller 7 kr. för varje barn. Dessutom förekom duplikation i flera av styrelsens egna lokaler, så att egna lokaler i själva verket saknades till 690 barn, tillhörande dessa stadsdelar. Därtill kom, att ett betydligt antal nya hus, avsedda till arbetarebostäder, voro under uppförande i Annedal. Man antog därför, att det vid årets slut i denna trakt komme att finnas omkring 1,000 folkskolebarn, som ej kunde inrymmas i styrelsens egna skolhus, och att av dessa omkring 500 icke heller kunde inrymmas i de då hyrda lokalerna. Kommittén ansåg därför, att två skolhus borde byggas i Annedal, varav det ena, som kunde vara av trä, borde uppföras under sommaren 1875. Det andra borde vara ett stenhus, och dess uppförande kunde uppskjutas till följande år. Enär en betydlig bergkulle, som måste sprängas bort, upptog större delen av den reserverade tomten n:o 25, föreslog kommittén, att styrelsen snarast möjligt borde anskaffa en annan tomt för det föreslagna trähuset. Av flera skäl ansåg sig kommittén icke böra föreslå nybyggnader i andra stadsdelar än Annedal och Majorna, då stadsfullmäktige redan fattat beslut om nya skolhus vid Koopmansgatan, å Kvarnberget och å tomten Viktoria. Rörande kommitténs förslag om skolhus i Majorna redogöres i beskrivningen över skolhuset vid Gråbergsgatan.

Vid föredragning av detta yttrande den 7 april 1875 beslutade folkskolestyrelsen att ingå till stadsfullmäktige med anhållan, att fullmäktige måtte besluta, att ett nytt skolhus av trä skulle uppföras i Annedal, och att tomterna n:o 70, 71 och 72 i Annedal jämte ett för plantering avsett område av lägenheten Ryet måtte för ändamålet upplåtas. Dessutom beslutade styrelsen att till stadsfullmäktiges beredning rörande nya skolhus överlämna ett av styrelsen granskat förslag till nytt skolhus i Annedal med anhållan, att beredningen måtte förorda detsamma hos stadsfullmäktige. Ritningen till detta skolhus var utarbetad av W. Lidbom och fastställdes av byggnadsnämnden den 17 maj 1876.

Den 27 januari 1876 beslutade stadsfullmäktige, att tomterna n:o 70, 71 och 72 skulle upplåtas till skoltomt, och att ett skolhus av trä, rymmande 400 barn, skulle där uppföras. Sedan styrelsen därefter inlämnat ritningar och kostnadsförslag till det beslutade skolhuset, slutande på 45,000 kr., blev detta belopp beviljat av stadsfullmäktige den 7 april 1876. Därefter uppdrog folkskolestyrelsen åt samma byggnadskommitté, som åtagit sig bestyret med uppförandet av skolhusen å Kvarnberget och Viktoriatomten, att ombestyras uppförandet även av denna byggnad.

Byggnadskommittén, som, såsom redan är nämnt, utgjordes av herrar Schiller, Wahlgren och Strömman, antog till byggnadsentreprenör byggmästaren F. O. Peterson, och kontrakt med honom undertecknades den 22 maj 1876. Enligt detta kontrakt skulle skolhuset den 1 oktober samma år vara så pass färdigt, att det då kunde tagas i bruk; men åtskilliga arbeten, huvudsakligen målning, fingo anstå till följande år, då slutavsyning å skolhuset ägde rum den 20 juni. Entreprenadsumman var 45,000 kr. Däri ingick dock ej ersättning för skolgårdens planering och inhägnad m. m., vadan folkskolestyrelsen för dessa ändamål begärde

Gamla skolhuset i Annedal

och erhöll ett fyllnadsanslag av 4,200 kr. Hela kostnadssumman utgjorde således 49,200 kr., och då skolhuset var beräknat för 400 skolbarn, utgjorde kostnaden per barn 123 kr.

Beskrivning

Skoltomten, som upplåts av staden och är belägen vid hörnet av Ryegatan och Haga Kyrkogatan, utgjordes av n:o 70, 71 och 72 i Annedal och innehöll 48,140 kvadratfot; dessutom upplåts 28,158 kvadratfot av lägenheten Ryet till planteringsland, som skulle förenas med skoltomten, vilken således i sin helhet utgjorde 76,298 kvadratfot.

Ur den för byggnaden gällande arbetsdevisen inhämtas följande: Alla grundmurar skulle läggas av sprängd gråsten på rester och mäta 4 fots bredd i botten och 2 fots höjd över gatunivån. För alla ytterväggar ävensom eldstäder skulle läggas full grundmur, men för mellanväggar endast s. k. rösen på 6 fots avstånd från varandra. Stenfoten fogströks utvändigt med cement, och en källare anbringades till 30 fots längd under husets midtparti, med nedgång från förstugan. Ytterväggarna uppfördes av timmer, men mellanväggarna av plank. Huset bekläddes utvändigt med hyvlade och fasade bräder, och alla väggar i skollokaler panelades med spåntade och hyvlade bräder, varemot väggarna i bostadslägenheterna blevo rörade och putsade. Alla fönster försågos med yttre och inre bågar, och i skolsalarnas fönster skulle anbringas ventilationsluckor. I skolsalarna voro övre delen av väggarna fernissade, men nedre delen målade. Taken i skollokalerna, som voro panelade, oljemålades, de övriga taken beströkos med kalkfärg. Boningsrummen voro tapetserade och byggnaden utvändigt oljemålade. Uppvärmningen skedde med av tegel murade kakelugnar, med insatta kaminer.

»Gamla skolhuset i Annedal» innehöll följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Bottenvåningen:</i>			
5 folkskolesalar	8,9	5,95	4,45
7 småskolesalar	5,95	5,95	4,45
1 tambur	16,63	3,56	4,45
1 »	13,95	3,56	4,45

Vindsvåningen, som var uppförd över skolhusets midtparti, innehöll en lärarebostad, bestående av 2 rum och kök, och en vaktmästarebostad, som utgjordes av 1 rum och kök.

Skolhuset förstördes fullständigt genom eldsvåda den 15 mars 1890, och tomten återlämnades till drätselkammaren genom beslut i folkskolestyrelsen den 20 juni samma år. Den är ännu obebyggd och beagnas till vedupplag.

* * *

Skolhuset vid Gråbergsgatan

Tomt: n:o 107 litt. d, f, h, k i Majornas 1:sta rote.

Byggnadstid: 1876.

Ritningarna uppgjordes av aktiebolaget Strömman & Larsson.

Byggmästare: Abraham Pehrsson.

Kostnad: 47,309 kr., därtill kommer påbyggnaden 7,800 kr., tillsammans 55,109 kr.

Beräknat barnantal: 350 samt i påbyggnaden 120, tillsammans 470.

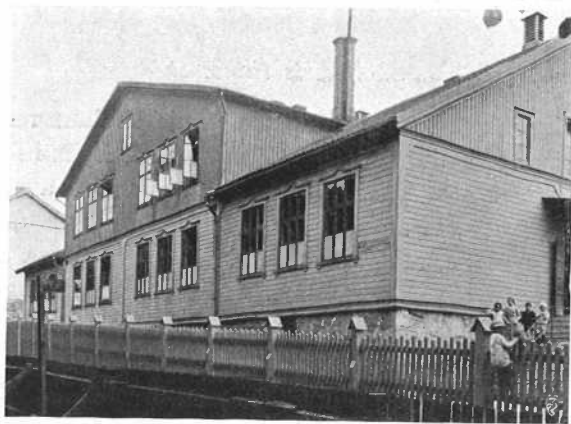
Skolhusets tillkomst

Det är i beskrivningen över Annedals gamla skolhus redan meddelat, att behovet av ett skolhus i västra Majorna framhölls i folkskolestyrelsen den 3 februari 1875. En kommitté, bestående av hrr Lindskog, Schiller och Uddgren, vitsordade i skrivelse den 15/3 s. å. detta behov. Kommittén meddelade, att omkring 400 barn i Majorna undervisades i hyrda lokaler, som nästan alla voro av sämre beskaffenhet. Icke desto mindre uppgick den årliga hyran för dessa lokaler till 2,853 kr. eller omkring 7 kr. per barn. Det vore numera svårt att hyra skollokaler, ty hyrorna vore mycket höga. Kommittén föreslog därför, att ett skolhus, innehållande 4 folkskolesalar och 8 småskolesalar, skulle uppföras. Skolhuset kunde uppföras av trä, och lämplig tomt kunde till billigt pris, 1,600 kr. för 29,085 kvadratfot, erhållas å den s. k. Höglundska ängen.

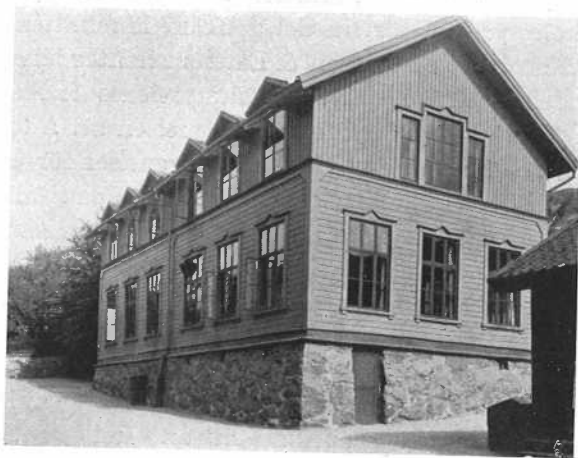
Sedan folkskolestyrelsen för sin del godkänt kommitténs förslag, och ritningar å aktiebolaget Strömman & Larssons kontor blivit upprättade, beslutade stadsfullmäktige, på folkskolestyrelsens framställning, den 27 januari 1876 att bemyndiga folkskolestyrelsen att å tomten n:o 107 litt. d, f, h, k, i Maj. 1 rote uppföra skolbyggnader för en kostnad av högst 44,400 kr. i överensstämmelse med de företedda ritningarna. Därefter uppdrog folkskolestyrelsen åt samma byggnadskommitté, som ombestyrde uppförandet av skolhusen å Kvarnberget, å Viktoriatomten och i Annedal, att även övertaga bestyret med uppförande av denna nybyggnad. Sedan ritningarna den 8 mars 1876 blivit fastställda av byggnadsnämnden, antog byggnadskommittén byggmästaren Abraham Pehrssons anbud att uppföra byggnaderna, och kontrakt med honom undertecknades den 12 april samma år. Enligt detta skulle skolhuset vara så pass färdigt, att det kunde tagas i bruk den 1 augusti och slöjdbyggnaden den 1 oktober 1876, men målningsarbeten skulle få anstå till år 1877, då slutavsyning också skedde den 20 juni. Till betäckande av utgifter för skolgårdens planering, grusning och inhägnad begärdes och erhöles av stadsfullmäktige den 31 oktober 1877 ett fyllnadsanslag av 2,909 kr., så att hela utgiften för nybyggnaderna uppgick till 47,309 kronor.

Sedan bristen på skollokaler i denna trakt åter blivit trängande, blev skolhusets midtparti år 1883 påbyggt med en våning, innehållande 4

folkskolesalar. Påbyggnaden, som för en kostnad av 7,800 kr. utfördes av byggmästare F. O. Peterson, blev färdig under sommarferierna. Åtskilliga mindre ändringar och förbättringar hava senare blivit utförda,

Skolhuset vid Gråbergsgatan

Slöjdbyggnaden vid Gråbergsgatan

såsom ventilationsanordningar, ändring av trappan till andra våningen m. m. samt införande av gasbelysning, varjämte dräneringen å skolgården blivit förbättrad.

Beskrivning

Å skoltomten, som är belägen invid Gråbergsgatan, finnas tre byggnader: skolhus, slöjdbyggnad och avträdeshus. Själva skolhuset uppför-

des av trä i en våning i huvudsaklig överensstämmelse med gamla skolhuset i Annedal, det sedermera nedbrunna. Liksom detta är skolhuset dubbelsidigt, d. v. s. en tambur, avdelad i två delar, går i husets längdriktning från gavel till gavel, och skolsalarna äro placerade på ömse sidor om denna tambur. Huset innehöll ursprungligen 4 folkskole- och 6 småskolesalar. Slöjdbyggnaden är även ett trähus, uppfört i två våningar, och innehåller 3 slöjdsalar för gossar samt vaktmästarebostad om 2 rum och kök. Också avträdeshuset är av trä, det innehåller 16 celler. Med avseende på grund, väggar, ytter- och innertak, trappor och målning överensstämja dessa byggnader med gamla skolhuset i Annedal. Även uppvärmningsanordningarna äro alldeles lika med dem i nämnda skolhus. Gas inleddes i skolhuset, och Auers glödlampor anbringades i alla skollokaler år 1905. Liksom i de övriga äldre skolhusen hava lamporna i skolsalarna en lyskraft av 60 normalljus och äro till antalet 5 i folkskolesal, 6 i slöjdsal och 3 i småskolesal.

Ventilationen är ordnad på samma sätt som i skolhuset vid Skolgatan. I Gråbergsskolan inrymmas nu följande lokaler:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>I skolhuset:</i>			
Bottenvåningen:			
4 folkskolesalar	8,9	5,95	4,45
6 småskolesalar	5,95	5,95	4,45
2 tamburer	16	3,56	4,45
Vindsvåningen:			
3 folkskolesalar	8,8	5,95	3,45
1 handarbetssal	8,8	5,95	3,45
<i>I slöjdbyggnaden:</i>			
Första våningen:			
2 slöjdsalar	9	9	3,56
Andra våningen:			
1 slöjdsal	9	9	3
Dessutom vaktmästarebostad om 2 rum och kök.			

* * *

Skolhuset å Redberget

Tomt: n:o 3 i 3:dje kvarteret av 18:de roten.
Byggnadstid: 1880 och 1881.

Byggmästare: J. Dähn.

Kostnad: 73,317 kr. plus påbyggnaden, 43,648 kr., eller tillsammans 116,965 kr.

Beräknat antal barn: 752.

Skolhusets tillkomst

Vid sammanträde den 26 februari 1879 beslöt folkskolestyrelsen att hos stadsfullmäktige anhålla om uppförande av ett skolhus vid Redberget. I skrivelsen motiverades förslaget därmed, att såväl de fyra små och låga lokaler, som funnos i det staden tillhöriga skolhuset vid Danska Vägen, i vilket omkring 100 barn undervisades, som de tre i denna trakt hyrda lokalerna voro olämpliga och dessutom otillräckliga, så att duplikation måst tillgripas. Med hänvisning till den år 1872 lämnade utredningen, som visade, att förhyrda lokaler i själva verket voro dyrare än lokaler i egna skolhus, och sedan styrelsen erinrat därom, att man kunde förvänta en stark tillväxt av barnantalet, då Olskroken och Ånäs komme att bebyggas, föreslog styrelsen, att ett staden tillhörigt område midt för inkörsporten till nya kyrkogården måtte upplåtas för uppförande av ett skolhus, som lämpligen kunde byggas av trä och ungefär lika med det i Annedal. Stadsfullmäktige remitterade ärendet till drätselkammaren, som anmodade folkskolestyrelsen att inkomma med fullständigt förslag jämte kostnadsberäkning. Den 17 mars s. å. inlämnade styrelsen förslagsritningar och kostnadsberäkning, som slutade på 55,261 kr. Sedan drätselkammaren funnit, att det föreslagna tomtområdet var för litet, för att de behövliga lokalerna skulle kunna inrymmas i ett trähus, avlämnade styrelsen den 27 oktober s. å. till drätselkammaren ett nytt förslag å en byggnad av sten i två våningar med flyglar i tre våningar. Kostnadsförslaget till detta hus slutade med en summa av 62,470 kr. Detta förslag, som tillstyrktes av drätselkammaren, bifölls av stadsfullmäktige den 11 december 1879.

Den 27 i samma månad uppdrog folkskolestyrelsen åt sin ordförande, J. D. von Holten, att ombesörja, att fullständiga ritningar blevo uppgjorda och av byggnadsnämnden fastställda. Fastställelse å ritningarna erhöles den 14 januari 1880, varefter anbud infordrades genom kungörelse. Vid sammanträde den 12 därpå följande februari öppnades anbud, och byggmästaren J. Dähns anbud, det lägsta, att uppföra skolhuset för 63,000 kr., antogs med villkor, som Dähn godkände. Vid samma tillfälle utsåg styrelsen en byggnadskommitté, bestående av herrar J. D. von Holten och Oscar Larsson, vilka därefter upprättade kontrakt med Dähn, varefter byggnadsarbetet började. Men på grund

av oberäknade kostnader för grundläggningsarbetet, beroende på felaktig börningskarta, begärde Dähn en extra ersättning av 4,131 kr., vilket belopp dock efter underhandlingar nedsattes till 3,000 kr. Den 27 oktober 1880 begärde styrelsen ett tilläggsanslag av 9,000 kr., motiverat dels med den ökade kostnaden för grunden, dels med stegrade priser på byggnadsmaterialier, och den 25 november samma år beviljade stadsfullmäktige det begärda beloppet. I början av augusti 1881 blev skolhuset färdigt och avsynat. Det togs i bruk vid höstterminens början och invigdes med en enkel högtidlighet den 19 augusti. Sedan

Skolhuset å Redberget

räkenskaperna blivit avslutade, visade sig en brist av 1,847 kr., som stadsfullmäktige den 28 oktober täckte genom ett fyllnadsanslag av samma belopp. Hela kostnaden för skolhuset utom tomten uppgick således till 73,317 kr.

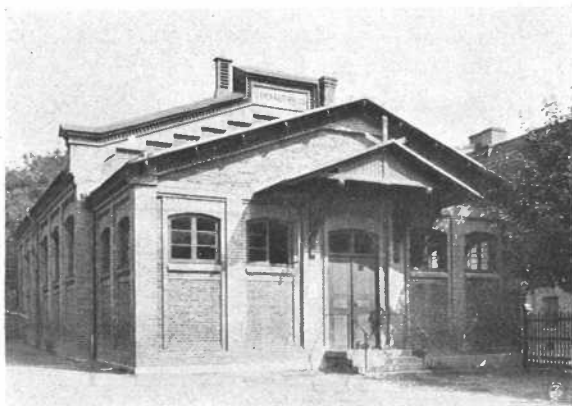
Under år 1889 blev ett avklädningsrum i 2:dra våningen apterat till skolsal, som sedermera användts till handarbetslokal.

Påbyggnad å skolhuset

Sedan skolinspektören anmält, att utrymmet i skolhuset var otillräckligt, uppdrog folkskolestyrelsen åt sin ekonomiska avdelning, förstärkt med kyrkoherden Sandblad och skolinspektören, att efter undersökning inkomma med yttrande.

Den 17 februari 1892 anmodade avdelningen skolinspektören att inkomma med utlåtande angående det behövliga antalet nya skolsalar. I sitt utlåtande visade skolinspektören, att det för den närmaste framtiden behövdes, om utrymmet skulle bli fullt tillräckligt, 11 folkskolesalar och 10 småskolesalar, men att det endast funnes 4 större och 4 mindre folkskolesalar samt 4 småskolesalar.

Avdelningen, som fann behovet av ökat antal skolsalar obestridligt, hade nu överläggningar rörande lämpligaste och billigaste sättet att fylla behovet och uppdrog därefter åt byggnadsinspektoren A. Nilsson att uppgöra förslagsritning till påbyggnad å skolhuset samt till gymnastikhus och nytt avträdeshus ävensom till lekplanens utvidgande genom

Gymnastikhuset å Redberget

bortsprängning av en del av berget på skoltomtens område. Sedan Nilsson fullgjort uppdraget och beräknat kostnaderna för de föreslagna åtgärderna till 44,098 kr., hemställde avdelningen, att folkskolestyrelsen skulle ingå till stadsfullmäktige med framställning om det behövliga anslaget för byggnadsföretaget. Styrelsen, som gillade avdelningens förslag, åberopade i skrivelse till stadsfullmäktige den förebragta utredningen och framhöll behovet av såväl gymnastikhuset som av skolgårdens utvidgning samt hemställde om det behövliga byggnadsanslaget samt dessutom om 4,600 kr. till inventarier och gymnastikredskap.

Sedan stadsfullmäktige den 16 februari 1893 bifallit folkskolestyrelsens framställning, tillsatte styrelsen den 22 februari 1893 en byggnadskommitté, bestående av handlanden M. E. Falck, d:r A. Backlund och fängelsedirektören Albert Montgomery. Till byggnadsentreprenör antogs byggmästaren J. Dähn. Vid höstterminens början 1894 var arbetet full-

bordat, och lokalerna togos i bruk. Kostnaden för byggnadsarbetena uppgingo till 43,648 kr. och för inventarierna till 3,866, vadan anslaget i sin helhet lämnade ett överskott av 1,183 kr. Genom nybyggnadsföretaget och förändringar i skolhuset erhöles följande nya lokaler: 5 större och 2 mindre skolsalar, 1 expeditjonsrum, 1 slöjdsal, 1 gymnastikhus och nytt avträdeshus, varjämte lekplanen blev utvidgad.

Beskrivning

Skoltomten, som är belägen mellan Redbergsparken och Örngatan, innefattar 4,904,7 kvadratmeter och är inhägnad med trästaket. Den delen av tomten, som gränsar till Redbergsparken, utgöres av berg, som dock är betäckt med jord och planterat. En terrassmur utgör planteringsgräns mot den lägre liggande grusade lekplanen. Planteringen planlades och ordnades vid skolhusets uppförande av trädgårdsmästaren P. Svensson men blev i viss mån minskad och ändrad vid lekplanens utvidgning medelst bortsprängning av en del av det planterade bergpartiet, då skolhuset påbyggdes.

Å skoltomten finnas tre byggnader: skolhuset, som ligger å tomtens sydvästra del, parallellt med Örngatan, gymnastikhuset, beläget å nordöstra delen av tomten, och avträdeshuset, liggande nära intill den ovan nämnda terrassmuren. Ingång och inkörsport till skolgården finnas endast från Örngatan, men från skolgården till skolhuset finnas två ingångar mot Örngatan och två mot Redbergsparken.

Skolhuset, som utgöres av tre våningar utom källar- och vindsvåning, är uppfört av tegel på gråstensgrund, som vilar på berg. Fasaderna äro murade av vanligt rött murtegel, sockel och solbänkar äro av kalksten. Yttertakets är beklädt med plåt. Alla trappor och trapplaner äro av kalksten och stegen lagda på murverk, utom yttertrapporna mot Örngatan, som också vila på murverk, men äro av granit. Alla innertak i skolsalar och tamburer äro panelade, bröstpanel är uppsatt i skolsalar och tamburer. Såväl innertak som bröstpanel och murväggar äro oljemålade och alla golv av golvplank. Alla tamburer äro oeldade. De äro försedda med tvättställ med stjälp-skålar och avloppsledning.

Skolsalarna uppvärmas med kaminer. Ventilationen är, liksom i de äldsta skolhusen, anordnad på så sätt, att frisk luft genom kallluftstrummor ledes till kaminerna, där den uppvärms. Den skämda luften bortföres genom evakueringskanaler, som äro försedda med ventiler vid golv och tak i skolsalarna. Skolsalarna voro från början försedda med fotogenlampor, men gas har sedermera blivit inledd i skolhuset, och nu sker belysningen medelst Auers glödlampor. Av sådana finnas i varje

folkskolesal 5 och i varje småskolesal 3 lampor, envar motsvarande 60 normalljus. Även i tamburer, trappor och övriga lokaler ävensom på skolgården finnes behöfligt antal lampor.

Liksom skolhuset äro även gymnastikhus och avträdeshus uppförda av tegel på gråstensgrund och täckta med plåt. Gymnastiksalen är försedd med avklädningsrum. Avträdeshuset innehåller 20 celler jämte urinkur.

Efter påbyggnaden och vidtagna ändringar innehåller Redbergsskolan följande lokaler:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 slöjdlokal (smedja)	10,09	6,53	2,8
1 » (träslöjd)	13,8	5,34	2,8
1 barnbespisningslokal ¹⁾	10,09	6,53	2,8
1 kokrum	6,83	6,23	2,8
Dessutom en mindre tambur, utrymme för bränsle m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,4	6,8	4,1
1 »	10,5	5,7	4,1
2 mindre folkskolesalar	6,8	6,7	4,1
2 småskolesalar	6,83	6,09	4,1
2 tamburer	5,7	4,3	4,1
<i>Andra våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,4	6,8	4,1
1 handarbetssal	10,5	5,7	4,1
2 mindre handarbetssalar	6,8	6,7	4,1
2 småskolesalar	6,83	6,09	4,1
2 tamburer	5,7	4,3	4,1
<i>Tredje våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,4	6,8	3,7
1 »	10,5	5,7	3,7
1 »	9,8	7	3,7
2 mindre folkskolesalar	6,8	6,7	3,7
2 tamburer	5,7	4,3	3,7
1 »	7	2,3	3,7

¹⁾ Är senare inrättad i en f. d. slöjdlokal.

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 expeditjonsrum	7	6,4	3
1 väntrum	7	2,4	3
Dessutom en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök, och en vaktmästarebostad: 2 rum och kök.			
<i>Gymnastikhuset:</i>			
Salen	15,5	11	4—7
Avklädningsrummet	10,2	4	4,1

* * *

Skolhuset i Annedal

Tomt: n:o 25 i Annedal.

Byggnadstid: 1881, 1882, 1883.

Arkitekt: Carl Fahlström; byggmästare: L. Forsberg.

Kostnad: 135,298 kr.; därtill kommer för påbyggnad och ändring 15,800 kr., tillsammans 151,098 kr.

Beräknat barnantal: 768.

Skolhusets tillkomst

I beskrivningen över det nedbrunna skolhuset i Annedal är nämnt, att en av folkskolestyrelsen tillsatt kommitté den 15 mars 1875 bland annat föreslagit, att 2 skolhus skulle byggas i Annedal, men att byggandet av det ena, som borde vara ett stenhus och lämpligen kunde förläggas å den till skolhustomt reserverade tomten n:o 25, kunde anstå något år. Vid sammanträde i styrelsen den 22 oktober 1879 återupptogs denna byggnadsfråga till behandling, och den 24 därpå följande november uppdrog styrelsen åt en kommitté att låta upprätta förslagsritningar och kostnadsförslag till det avsedda skolhuset. Kommittén, som utgjordes av översten P. Melin, rektorn A. L. Schiller, handlanden Oscar Larsson och inspektören C. A. Uddgren, inkom den 8 december 1880 med fullständiga ritningar och kostnadsförslag, som slutade med en summa av 143,000 kr. Ritningarna voro, som ovan nämnts, uppgjorda av arkitekten Carl Fahlström, och kostnadsförslaget var uppgjort av byggmästaren F. O. Peterson. Folkskolestyrelsen, som för sin del godkände förslaget, ingick

med anhållan om det behövliga anslaget till stadsfullmäktige, som den 8 september 1881 beslutade, att ett skolhus i huvudsaklig överensstämmelse med de företedda ritningarna skulle uppföras å tomten n:o 25 i Annedal, och anslogos de för ändamålet begärda medlen, 143,000 kr.

Den 5 därpå följande oktober utsåg styrelsen en byggnadskommitté, bestående av översten P. Melin, rektorn A. L. Schiller och handlanden Oscar Larsson. Dessa antogo till entreprenör byggmästaren L. Forsberg, som erbjudit sig att för en summa av 106,660 kr. utföra byggnads-

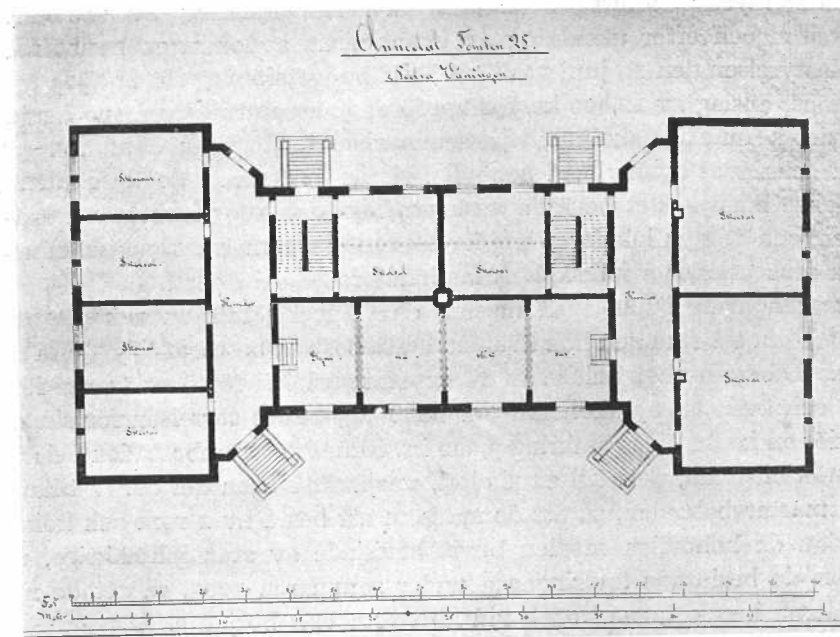
Skolhuset i Annedal

arbetet. En mindre ändring i ritningen beslutades i syfte, att hela byggnaden skulle komma att vila på berggrund. Värme- och ventilationsapparater levererades av Kockums mekaniska verkstads aktiebolag till ett pris av 11,100 kr. Vid början av höstterminen 1883 var skolhuset färdigt och togs i bruk samt invigdes av domprosten Anton Rosell.

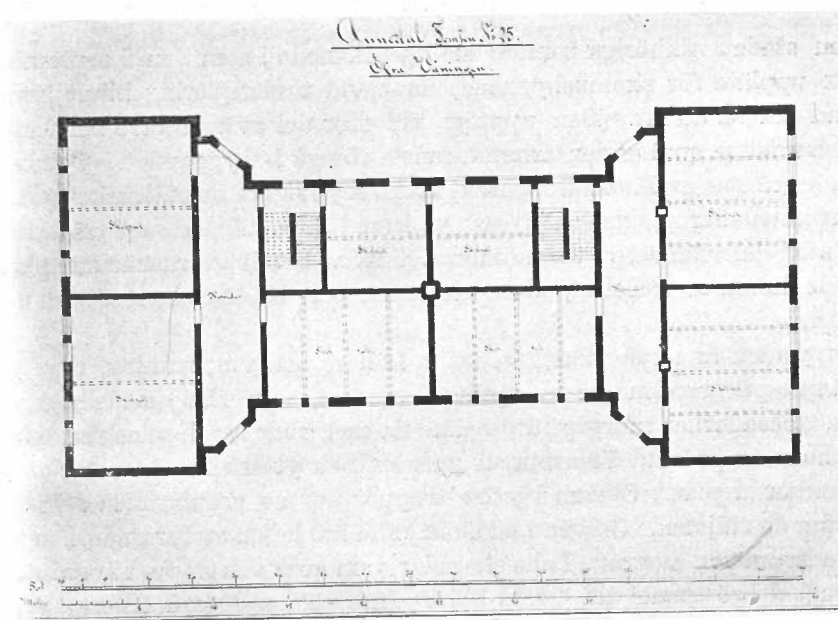
Hela kostnaden uppgick till 135,298 kr., vadan det beviljade anslaget lämnade ett betydligt överskott.

Även i detta skolhus hava vidtagits åtskilliga ändringar, sedan det blev färdigt. Å midtelpartiets vind inrättades år 1895 en mindre lokal (med takljus) för det av folkskolestyrelsen upprättade småskoleläraryrkesseminariet. Lokalen, som var avsedd för högst 16 elever, ansågs då vara tillräcklig för sitt ändamål. Sedan elevantalet ökades, blev den emellertid all-

Skolhuset i Annedal

Plan av nedre våningen

Plan av övre våningen

deles otillräcklig och ansågs med hänsyn till stegrade anspråk på skollokaler mycket otillfredsställande. På framställning av seminarie-styrelsen och efter utredning av ekonomiska avdelningen beslöt folk-skolestyrelsen den 19 juni 1908 att i sitt budgetsförslag för år 1909 upp-taga ett anslag av 12,800 kr. för uppförande av en tredje våning å midt-partiet i Annedals skolhus, vari seminarielokal jämte en handarbetssal, som också var synnerligen behöfelig, skulle inrättas. Sedan stadsfull-mäktige beviljat det begärda anslaget, blev den 1895 inrättade lokalen riven, och de nya lokalerna uppfördes under sommaren 1909 i samband med reparationer å folkskolans fastigheter.

Ursprungligen fanns i skolhusets ena flygel jämte en vaktmästare-bostad om ett rum och kök även en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök. Då synnerligt behov av en expeditiionslokal för överläraren före-låg, och även en ny skollokal var behöfelig, beslöt styrelsen för sin del att för en kostnad av omkring 3,000 kr. förändra lärarebostaden dels till expeditiionslokal, dels till en skolsal, varjämte någon del därav tillades vaktmästarebostaden, så att denna kom att bestå av 2 rum och kök.

Sedan de behöfliga medlen blivit beviljade av stadsfullmäktige, ut-fördes de beslutade ändringarna under sommaren 1905, så att de nya lokalerna kunde tagas i bruk vid höstterminens början s. å.

Beskrivning

Den staden tillhöriga tomten n:o 25 i Annedal, som den 8 september 1881 uppläts för skolhusbyggnad, hade vid tomtreglering blivit reser-verad till skoltomt. Den upptogs till stor del av en större bergkulle, och ansenliga sprängningsarbeten måste föregå bebyggandet. Tomten, som begränsas av Krokslätts-gatan, Haga Kyrkogata och Folkskolegatan samt innehåller 44,622 kvf. (3,933,52 kvm.), är inhägnad med trästaket, till stor del vilande på terrassmurar. Lindar och hagtornshäckar, plan-terade innanför staketet, giva lekplanen och skolhuset ett tilltalande utseende.

Byggnaden är i två våningar, utom källare och vindsvåning, uppförd av tegel på grundmurar av sprängd gråsten, som vila omedelbart på berg. Fasadernas murytor äro beklädda med rött tegel, pilastrar, lister och hörn av prässad Flensburger gulsten, och yttertakets är betäckt av galvaniserad plåt. Stegen i yttre trappor äro av granit, men i inner-trappor av täljsten. Golven i skollokalerna äro lagda av furuplank, men i bostadsrummen av gran. I alla skolsalar, tamburer och trappor är anbragt oljemålad bröstpanel till 5 fots höjd. Inre väggar i skollokalerna voro från början strukna med vattenfärg, men hava sedermera oljemålats;

däremot äro bostadsrummen tapetserade. Alla innertak äro putsade. Huset blev från början försett med vattenledning. Långt senare an-bragtes tvättstall med stälpskålar i tamburerna. Uppvärmning och ventilation sker medelst två med varandra förenade apparater. Distans-termometrar, konstruerade av slöjdinspektören O. A. Eriksson, uppsat-tes i skolsalarna, men då de ej visade sig tillfredsställande, ha de åter tagits bort.

Från början upplystes skollokalerna medelst fotogenlampor, men år 1903 inleddes gas i skolhuset, och i alla skollokaler uppsattes Auers glödlampor av samma ljusstyrka och till samma antal i varje skolsal som i skolhuset å Kvarnberget.

Till sin planläggning liknar skolhuset de övriga större skolhusen, som byggdes under 1870-talet. Två tamburer genom varje våning gå tvärs över huset, som har två ingångar till våningarna på vardera av husets långsidor samt dessutom två ingångar till källarlokalerna.

Numera finnas i Annedalsskolan följande lokaler:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
4 slöjdlokaler	11,7	7,42	3
1 barnbespisningslokal	15,14	6,53	3
Dessutom utrymmen för värmeapparat och bränsle.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	11,7	8,3	4,15
4 småskolesalar	8,3	5,6	4,15
2 »	7,1	6,5	4,15
1 gymnastiksal	22,4	7,1	4,7
2 tamburer	21	3	4,15
<i>Andra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	11,7	8,3	4,15
2 »	11	7,1	4,15
2 småskolesalar	7,1	6,5	4,15
2 tamburer	21	3	4,15
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 handarbetssal	11,7	8,3	3,27—4,15
1 folkskolesal	11,7	8,3	3,27—4,15
1 tambur	8,3	2,2	3,27—4,15
1 seminarielokal	10,8	7,3	4
1 tambur	7,3	2,8	4
1 förrådsrum	6	3,5	4

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
1 folkskolesal	8	7,3	4
1 tambur	4	4	4
1 handarbetssal	8,7	8	3,27
1 tambur	4,5	2	3,27
Dessutom expeditiionslokal, bestående av 2 rum och tambur, och vaktmästarebostad, som utgöres av 2 rum och kök.			

*

Annexbyggnaden till skolhuset i Annedal

Tomt: n:o 25 i Annedal.

Byggnadstid: 1898—1899.

Arkitekt: A. Nilsson; byggmästare: J. Dähn.

Kostnad: 64,765 k..

Beräknat barnantal: 384.

Byggnadens tillkomst

Dels till följd av den årliga ökningen av barnantalet i folkskolorna i allmänhet, dels till följd av eldsvådan i Annedals gamla skolhus 1890 hade bristen på skollokaler i 4:de distriktet blivit ganska stor, ehuru utrymmet genom ombyggnad av en del av skolhuset vid Skolgatan blivit ökat. Folkskoleinspektören, som framhöll detta förhållande i skrivelse den 18 februari 1897, meddelade, att i Annedals skolhus var duplication i 6 folkskolesalar och 7 småskolesalar. Han hemställde därför i skrivelse till folkskolestyrelsen, att antingen en tillbyggnad till Annedals skolhus eller ett fritt liggande skolhus måtte uppföras å skolgården därstädes.

För utredning av detta ärende tillsatte styrelsen den 24 februari 1897 en beredning, bestående av herrar Hugo Segerdahl, M. E. Falck, Oscar Hasselblad, J. W. Svalander och skolinspektören. Den 28 april s. å. inkom beredningen med yttrande och hemställde, att ett skolhus skulle uppföras å nordöstra delen av Annedals-skolhusets tomt, innehållande 6 folkskolesalar, 3 småskolesalar och 1 skolkökslokal, jämte ett nytt avträdeshus i stället för det gamla, som var otillräckligt. Ritningar och

kostnadsförslag, slutande med en summa av 63,000 kr., hade utarbetats av byggnadsinspektören A. Nilsson.

Med bifall till beredningens förslag ingick styrelsen till stadsfullmäktige med anhållan, att nämnda förslag måtte godkännas, och att det beräknade beloppet, 63,000 kr., till byggnadsföretaget och 5,984 kr. till inventarier för de nya lokalerna måtte beviljas. Sedan stadsfullmäktige den 30 december 1897 bifallit styrelsens framställning, uppdrog styrelsen åt sin ekonomiska avdelning att ombestyrja byggnadernas uppförande. Avdelningen antog till byggnadsentreprenör byggmästarefirman J. Dähn, som så bedrev arbetet, att skolhuset vid höstterminens

Annedalsskolans annex

början 1899 kunde tagas i bruk. Hela utgiftssumman utgjorde för byggnadsarbetet 64,765 kr. och för inventarierna 5,401 kr., vadan det beviljade anslaget något överskridits.

Beskrivning

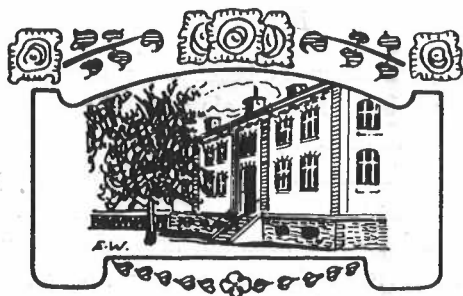
Huset är uppfört i 3 våningar av tegel på grundmurar av sprängd gråsten, som vila dels på berggrund, dels på armerad cement. Fasaderna äro av prima röd fasadtegel, och yttertaket är beklädt med svartplåt. De inre trapporna äro av finhuggna kalkstenssteg, vilande på järnkonstruktion, men trappstegen i yttertrapporna äro av granit. I såväl våningarna som i skolkökslokalerna i källaren äro golven lagda av furuplank samt fernissade. I alla skolsalar ävensom i skolköket är å väggarna uppsatt 150 cm. hög bröstpanel, i trappor och korridorer är bröstpanelen 180 cm. hög. Innertaken i skolsalar och tamburer äro panelade och fer-

nissade, väggarna oljemålade. Alla skolsalar ävensom skolköket ha sina fönster åt söder. För att bereda skolköket tillräckligt ljus är en ljusbrunn med väggar och botten av cementbetong anbringad utmed skolkökets fönstervägg.

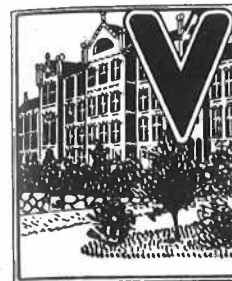
Alla skolsalar uppvärmas genom ventilationskaminer med rör. Till kaminerna leda friskluftstrummor samt evakueringsrör med ventiler och galler. Dessutom finnas i varje folkskolesal två, i varje småskolesal en och i skolköket tre fönsterventiler. Skolhuset upplyses med gas medelst Auers glödlampor liksom det äldre skolhuset å samma tomt. I skolköket finnas 10 Auerlampor.

I Annedalsskolans annex finnas följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
Skolkök	14	6,5	2,5
Lärarinnerum	3,5	2,2	2,5
Dessutom flera smärre till skolköket hörande rum såsom tambur, badrum, skafferier m. fl. ävensom utrymme för bränsle.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	9,7	7	3,7
1 småskolesal	7	6,5	3,7
1 tambur	19,5	3,5	3,7
I såväl andra som tredje våningen finnes samma antal lokaler med samma dimensioner som i första våningen. Alltså finnas i skolhuset 6 folkskolesalar och 3 småskolesalar med de här ovan uppgivna dimensionerna.			

1882—1905

AD de ledande personerna i folkskolestyrelsen under denna tid angår, så är det redan nämnt, att David von Holten kvarstod som styrelsens ordförande t. o. m. 1891, C. S. Lindskog som vice ordförande till sin död den 29 januari 1886 och Carl Wahlgren som kassaförvaltare t. o. m. 1886. Efter von Holtens avgång fungerade som ordförande professor Ernst Carlson 1892—1900, rektor R. Röding 1901 och 1902 och stadsnotarien Hugo Segerdahl 1903—1905. Vice ordförande efter Lindskogs död voro följande personer: rektorn C. F. Vinkrans 1886—1887 och 1890—1891, rektorn G. Cederschiöld 1888—1/7 1889, handlanden J. J. Ekman till slutet av 1889, rektorn A. O. Heurlin 1892 och 1893, stadsnotarien Hugo Segerdahl 1894—1902 samt e. o. hovrättsnotarien O. E. Mellgren 1903—1905. Kassaförvaltare efter Carl Wahlgren voro handlanden O. Lyrholm 1887—1895, notarien O. E. Mellgren 1896—1902 och handlanden Carl Blidberg 1903—1907. Det torde på tal om styrelsen böra nämnas, att under denna tid inträdde den första kvinnliga ledamoten i styrelsen. Det var skolföreståndarinnan Eva Rodhe, som tillhörde styrelsen åren 1890—1909 och inlade ett förtjänstfullt arbete ifråga om skolköksundervisningens införande och utveckling i Göteborgs folkskolor. Folkskoleinspektören C. A. Uddgren, som blev utnämnd till kyrkoherde, avgick den 1 maj 1882 och efterträddes av seminarieadjunkten och folkskoleinspektören i Skåne fil. d:r J. M. Ambrosius, som kvarstod i tjänsten till den 1 juli 1908, då han avgick med pension.

Skolväsendets förvaltning undergick under denna tid en genomgripande förändring, i det den ekonomiska förvaltningen, som dittills till stor del bestridits av ordföranden, skolinspektören och dennes biträde, helt och hållet överflyttades till ekonomiska avdelningen. Från 1892 års början tillsattes en kamrerare, A. Henriksson, som förut under många år tjänstgjort som skolinspektörens biträde, och som nu under ekonomiska

avdelningens ledning skulle bestrida förvaltningsgöromålen. Även byggnadsinspektoren kom, om ock mera indirekt, under ekonomiska avdelningens ledning.

Under denna tid använde man endast undantagsvis hyrda lokaler och upphörde snart alldeles att hyra skollokaler i enskilda boningshus. Under åren 1888—1903 undervisades en del av de å försörjningsinrättningar intagna barnen i inrättningens lokaler å Gibraltar. De lokaler, som hyrdes, tillhörde i allmänhet staden, och vid periodens slut användes endast 12 hyrda eller upplåtna skolsalar, därav 7 i Nya Arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget och 1 i Marielund samt 4 i Villinska skolhuset. I stället för hyrda lokaler användes duplikation i stor utsträckning. År 1896 duplicerade 106 folkskole- och 96 småskoleklasser och år 1906 66 folkskole- och 112 småskoleklasser, därav i Lundby 2 folkskole- och 7 småskoleklasser. Hela antalet folkskoleklasser utgjorde sistnämnda år 267 och småskoleklasserna 193.

De lokaler, som nu användes av duplicerande klasser, voro ojämförligt mycket bättre, än de man under en tidigare period hade till sitt förfogande, och duplikationens olägenheter minskades så mycket som möjligt därigenom, att man utsträckte undervisningen i lokalerna till en större del av dagen, för att undervisningstimmarerna för de duplicerande icke skulle allt för mycket behöva inknappas. Men naturligtvis försvårades uppgörandet av lämpliga läsordningar i hög grad av duplikationen, som ju dessutom medför många andra olägenheter.

De nya skolhus, som uppfördes under denna period, äro vida större än de äldre skolhusen och i alla avseenden bättre planlagda och utrustade. Ett undantag därifrån gör dock skolhuset vid Kämpegatan, som avsåg att endast provisoriskt fylla ett trängande behov.

* * *

Fjällskolan

Tomt: n:o 84 och 119 i Maj. 5:te rote.

Byggnadstid: 1888 och 1889.

Arkitekt: Hans Hedlund; byggmästare: L. Forsberg.

Kostnad: 172,143 kr.; tillbyggnaden 24,351 kr., tillsammans för byggnaden 196,494 kr.

Beräknat barnantal: 1,144.

Byggnadens tillkomst

I den mån folkmängden i Majornas 5:te rote växte och nybyggnader vid Vegagatan tillkommo, blevo skollokalerna i Viktoriaskolhuset och i skolhuset vid Koopmansgatan otillräckliga. För att avhjälpa lokalbristen fann styrelsen uppförande av ett nytt skolhus nödvändigt och uppdrog den 27 oktober 1886 åt en beredning att inkomma med förslag till tomt för ett sådant. Till ledamöter i beredningen valdes apotekaren R. Luhr, vågmästaren G. Falck, rektorn C. F. Vinkrans, handlanden Oscar Larsson och skolinspektören. Redan den 9 påföljande november inkom beredningen med yttrande och förslag, att delar av tomterna n:o 89 och 119 i Majornas 5:te rote skulle för ändamålet inköpas. Tomtagarna, A. Björkman och Johannes Olsson, hade erbjudit sig att sälja det erforderliga området för sammanlagt 17,190 kr., och på detta område borde ett större skolhus uppföras, så att skolhuset å »Vita Knut», som var synnerligen olämpligt, kunde överlämnas till drätselkammaren.

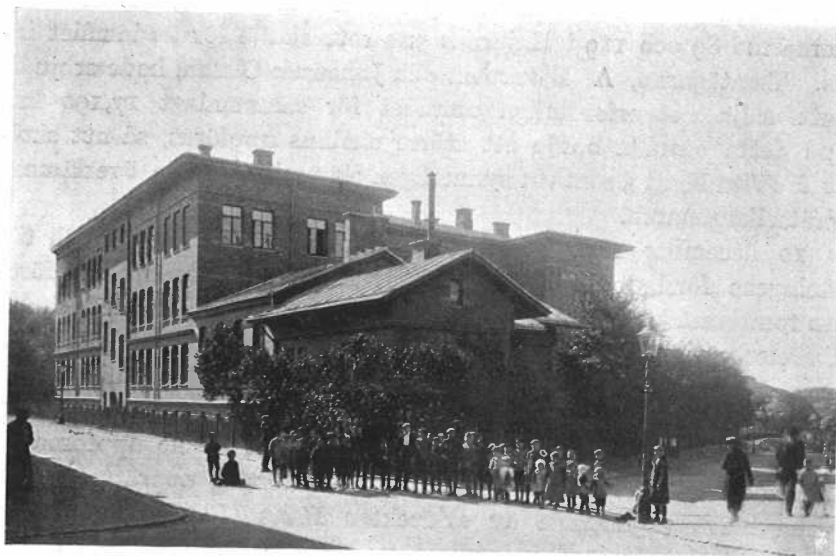
Den 10 december 1886 beslutade folkskolestyrelsen med bifall till beredningens förslag att hos stadsfullmäktige anhålla, att det föreslagna tomtområdet måtte inköpas, och den 30 mars 1887 meddelades i folkskolestyrelsen, att drätselkammaren efter uppdrag av stadsfullmäktige inköpt det föreslagna tomtområdet. Efter åtskilliga överläggningar om frågan, huruvida skolhuset skulle uppföras av trä eller sten, och sedan styrelsen beslutat, att skolhuset skulle uppföras av sten, kunde fullständiga ritningar och kostnadsförslag upprättas. Ritningarna blevo upprättade av arkitekten Hans Hedlund, och kostnadsförslaget slutade med en summa av 187,539 kr.

För sin del godkände folkskolestyrelsen ritningar och kostnadsförslag den 14 september 1887, och efter hemställan av styrelsen beviljade stadsfullmäktige den 29 december s. å. det begärda beloppet till skolhuset. Sedan styrelsen i början av 1888 utsett en byggnadskommitté, bestående av apotekaren Robert Luhr, förste stadsläkaren Ernst Almqvist och arkitekten Hans Hedlund, antogs till byggnadsentreprenör byggmästaren L. Forsberg, som ingivit lägsta anbudet, och till kontrollant dåvarande stadsbyggmästaren C. Fahlström.

Då man under byggnadsarbetets gång fann, att lekplanen behövde utvidgas, uppdrog folkskolestyrelsen den 4 juni 1889 åt byggnadskommittén att på lämpligaste sätt utvidga den, antingen genom bergsprängning å den upplåtna tomten eller genom inköp av ett intill densamma i öster gränsande område. Kommittén valde det senare alternativet och inköpte av inspektor Jonsson 546,5 kvadratmeter jämn mark för en summa av 5,098 kr.

Byggnadsarbetet begynte i maj 1888, och vid höstterminens början 1889 kunde skolhuset tagas i bruk, ehuru det först i november kunde avsynas. Besiktningsmän voro byggmästarna N. Andersson och F. O. Peterson. Hela kostnaden för skolhusbyggnaden hade uppgått till 172,143 kr., vadan det beviljade anslaget lämnat ett betydligt överskott. Kostnaden för inventarier uppgick till 14,095 kr.

År 1892 inrättades en handarbetslokal på vinden för en beräknad kostnad av 3,000 kr. Ritningen var uppgjord av byggnadsinspektoren

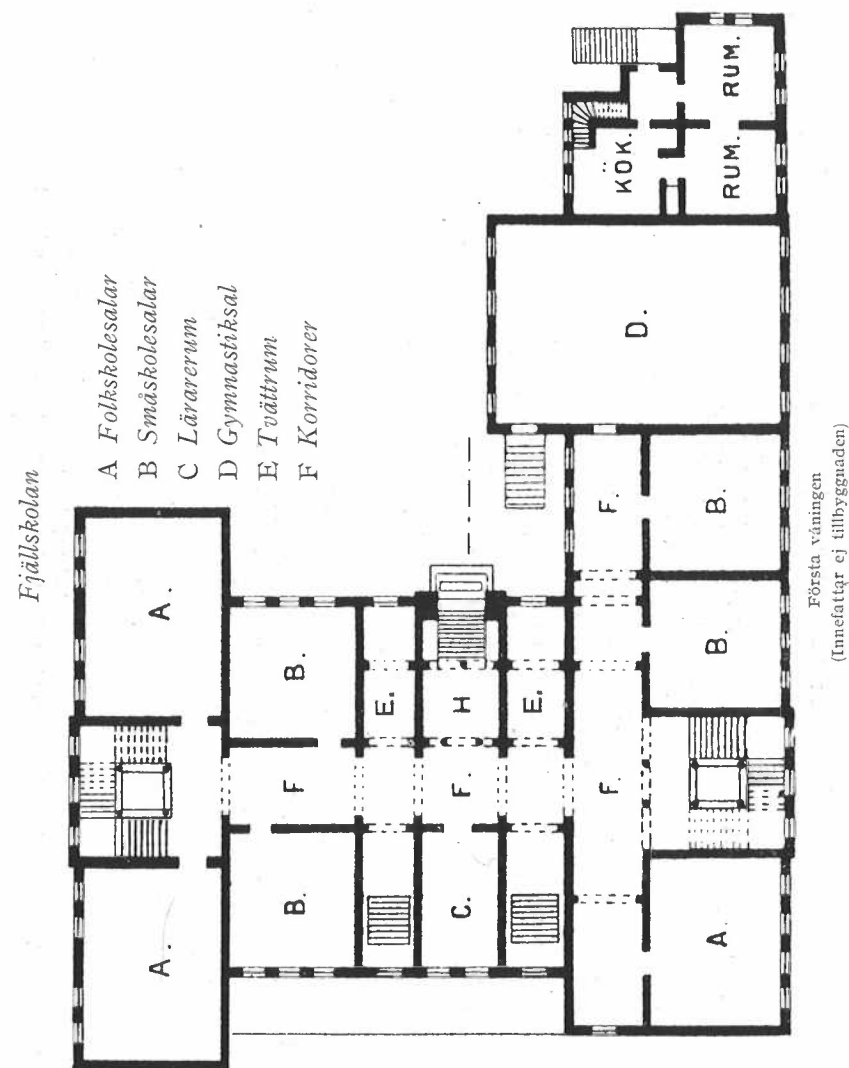

Fjällskolan

A. Nilsson och fastställdes av byggnadsnämnden den 31 maj nämnda år. Arbetet utfördes under sommaren i samband med årets reparationer å fastigheten.

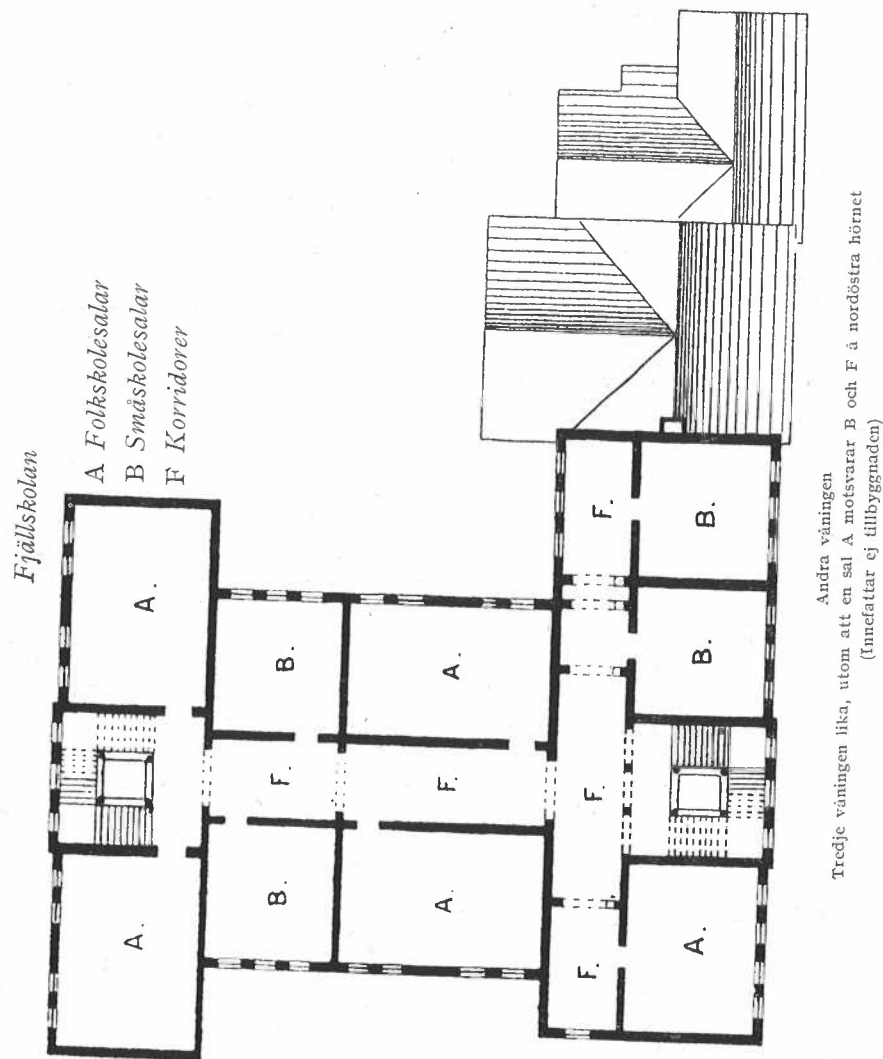
Sedan slöjdinspektören Hans Hallén i skrivelse till styrelsen framhållit behovet av flera slöjd- och handarbetslokaler, uppdrog styrelsen den 29 april 1903 åt en beredning att inkomma med yttrande och förslag i ärendet. Ledamöter i beredningen blevo stadsnotarien Hugo Segerdahl, notarien O. E. Mellgren, lektorn Axel Söderblom, handlanden Berndt Hedgren och skolinspektören. Den sistnämnde hade samma dag i styrelsen inlämnat ett förslag om en tillbyggnad till Fjällskolan, innehållande 2 folkskolesalar och 1 handarbetslokal, vilket förslag remitterades till nämnda beredning. Efter det byggnadsinspektören enligt uppdrag uppgjort ritning och kostnadsförslag till den föreslagna

tillbyggnaden, beslöt styrelsen den 30 september 1903 godkänna detta förslag och att ingå till stadsfullmäktige med anhållan om ett anslag för ändamålet av 25,500 kr.

Sedan stadsfullmäktige beviljat det begärda anslaget, uppdrog styrelsen den 22 januari 1904 åt sin ekonomiska avdelning att ombesörja byggnadsföretaget. De uppgjorda ritningarna fastställdes av byggnadsnämnden, och anbud å arbetet anskaffades. Lägsta anbudet, avgivet av byggmästaren Nils Vilén, antogs den 20 april 1904, och vid

höstterminens början samma år kunde lokalerna tagas i bruk. Uppförandet hade medfört en kostnad av 21,351 kr., vadan ett ansenligt överskott å det beviljade anslaget hade uppkommit.

Beskrivning

Skoltomten är belägen vid Fjällgatan och innehåller 6,003 kvadratmeter. Hela tomten är inhägnad: i gatulinjerna med trästaket och i södra gränslinjen med taggtråd, uppburen av ståndare av järn, fästade

i berget. Sydvästra hörnet, som utgöres av berg, är planterat och genom stängsel skilt från lekplanen.

Såväl den ursprungliga byggnaden som tillbyggnaden äro uppförda i tre våningar av tegel på grundmurar av gråsten i kallmur, lagd på berget. Sockeln är av huggen kalksten. Yttertaket å den ursprungliga byggnaden är beklädt med sinkplåt, men å tillbyggnaden med galvaniserad plåt. Fasaderna äro såväl å den äldre byggnaden som å tillbyggnaden reveterade med rött och svart Börringetegel. De yttre trappornas steg vila på murverk och äro av granit, men stegen i innertrapporna ävensom trappplaner äro av kalksten och vila på järnkonstruktion. I våningarna äro golven lagda av furuplank och taken i såväl skolsalar som tamburer panelade. 1,5 meter hög bröstpanel är uppsatt i alla skolsalar ävensom i slöjdlokaler och i barnbespisningslokalen; i tamburer och trappor är bröstpanelen 1,8 m. hög. Golven, innertaken och bröstpanelen äro fernissade. Väggarnas murytor, som från början i den äldre byggnaden voro strukna med limfärg i toner med friser och fyllningar, äro nu i alla skollokaler oljemålade. Golven i källarlokalerna äro i allmänhet av cementbetong; i slöjdlokalerna och barnbespisningslokalen äro betonggolven belagda med furuplank samt fernissade.

Centraluppvärmning med varmluft enligt professor Cederbloms system är anordnad i den ursprungliga byggnaden; apparaterna för uppvärmning och ventilation äro levererade av Ludvigsbergs mekaniska verkstads aktiebolag. I tillbyggnaden äro däremot lokalerna uppvärmda av ventilationskaminer med rör. Till kaminerna leda friskluftstrummor, anbringade under golven, och osund luft bortföres medelst evakueringskanaler, försedda med ventiler och galler.

Gas är inledd i alla skollokaler, såväl i den ursprungliga byggnaden som i tillbyggnaden. Sedermera, när Auers glödlampor i enlighet med folkskolestyrelsens beslut den 10 september 1902 infördes i de flesta andra skolhus, blevo sådana lampor uppsatta i alla lokaler även i detta skolhus.

Till skolhusets bottenvåning leda 5 ingångar: en huvudingång på norra sidan, 2 ingångar på södra sidan, en på östra och en ingång på västra sidan. Skolhusets midtparti är dubbelsidigt, d. v. s. skolsalar äro placerade på ömse sidor om en 3,75 meter bred korridor i varje våning. I östra flygeln finnes däremot en något smalare korridor i varje våning med skolsalar endast på ena sidan. På ömse sidor om huvudingången finnas i bottenvåningen två med korridoren i midtpartiet sammanhängande rum, i vilka finnas tvättställningar, bestående

av stjälp-skålar med självstängande kranar. Golven i dessa rum äro belagda med asfalt.

På skolhusets södra sida är emellan de framskjutande flyglarna uppförd en portik med en längd av 22,5 m. samt en bredd av 3 m. Golvet utgöres av asfalt på betong med en 0,3 m. bred skoning av granit i ytterkanten. Taket består av korrugerad sinkplåt.

I fasaden åt Fjällgatan är anbragt ett tornur av Linderoths tillverkning.

Nära skoltomtens södra gräns äro avträdeslokalerna förlagda i två paviljonger, vardera innehållande 14 celler.

Fjällskolan innehåller följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
4 slöjdlokaler	10,5	7	3
1 barnbespisningslokal	19	7	3
Dessutom korridorer, värmekamrar, förrådsrum för bränsle m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,64	7,1	3,8
1 »	10	7,1	3,8
1 »	8,75	6,9	3,8
4 småskolesalar	7,1	7	3,8
1 gymnastiksal	24,8	10,6	5,5
1 lärare- och materialrum	7	4,1	3,8
1 korridor i midtpartiet	13,33	3,75	3,8
1 » i östra flygeln	41,3	3,3	3,8
2 rum med tvättställ	3,3	2,8	3,8
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök.			
<i>Andra våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10,65	7,1	3,8
1 »	10	7,1	3,8
1 »	8,75	6,9	3,8
4 småskolesalar	7,1	7	3,8
1 korridor i midtpartiet	13,3	3,75	3,8
1 » i östra flygeln	41,3	3,3	3,8
<i>Tredje våningen:</i>			
5 folkskolesalar	10,65	7,1	3,8
1 »	10	7,1	3,8
1 »	8,75	6,9	3,8

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
3 småskolesalar	7,1	7	3,8
1 korridor i midtpartiet	13,3	3,75	3,8
1 » i östra flygeln	33,5	3,3	3,8
<i>Vinden:</i>			
1 handarbetslokal	10,2	8	2,2—3,1

* * *

Landalaskolan

Tomt: n:o 238—247 i 14:de roten.

Byggnadstid: 1890—1891.

Arkitekt: Adrian Peterson; byggmästare: J. Dähn.

Kostnad: 233,134 kr.

Beräknat barnantal: omkring 1,200.

Skolhusets tillkomst

Redogörelse för skolhusets tillkomst innehålles i folkskolestyrelsens skrivelse till stadsfullmäktige den 14 maj 1890, så lydande:

»Efter det folkskolehuset vid Rygatan i Annedal den 15 sistlidne mars nedbrunnit, och 450 barn, som där undervisades, måste tillsvidare undervisas i Annedals nya skolhus och övriga närbelägna skolhus, har folkskolestyrelsen vid sammanträde den 19 mars tagit i övervägande vilka åtgärder, som med anledning av den timade olyckan borde vidtagas. För utredning av frågan om uppförande av ett nytt skolhus uppdrog folkskolestyrelsen åt tre av sina ledamöter, herrar förste stadsläkaren doktor Almqvist, grosshandlaren M. E. Falck och kaptenen O. J. Schreiber, att så skyndsamt som möjligt inkomma med yttrande och förslag. Vid styrelsens nästa sammanträde den 9 april föredrog kommittén sitt förslag, vilket då av styrelsen prövades.

Under överläggning, som med anledning därav förekom i folkskolestyrelsen, fann styrelsen det vara av behovet påkallat att taga i betraktande, icke blott huru skollokaler skulle kunna beredas för skolbarnen i Annedal, utan även huru det under de senare åren allt mera ökade behovet av välbelägna och tjänliga skollokaler för barnen från

Landala med flera stadsdelar i 13:de, 14:de och 15:de rotarna skulle kunna tillgodoses.

Sist berörda behov har av skolinspektören blivit framhållet i en skriftlig framställning till folkskolestyrelsen i december 1888, vilken förnyats i februari detta år, och har skolinspektören däri föreslagit, att ett större skolhus skulle uppföras, avsett att ersätta skolhuset å Hagaheden med flera mindre, i kringliggande trakt belägna skolhus, samt så beläget, att det kunde begagnas av barnen från Landala och vissa andra stadsdelar.

Vid övervägande av dessa förhållanden har folkskolestyrelsen funnit, att behovet av ett stort skolhus i närheten av Landala är obestriddt. Befolkningen i Landala uppgick vid slutet av 1888 till 5,620 personer och torde nu icke mycket understiga 6,000. Detta antal giver inemot 900 barn i folkskolan. F. n. undervisas 250 barn från Landala i Annedals skolhus, där i följd därav trängseln på senare tiden börjat bliva besvärande. Att fortfarande anvisa Landala-barnen plats i skolhus här och där i Annedal, Haga, Otterhällan, förutom i de otillräckliga skolhusen i Brantdala, å Hagaheden samt Kristinelund, synes folkskolestyrelsen olämpligt, då en talrik befolkning finnes samlad på ett så begränsat område som Landala. För uppförande av ett sådant skolhus som det nu påtänkta talar dessutom den omständigheten, att de lokaler, som finnas i skolhuset å Hagaheden, äro ganska otjänliga, samt att skollokaler på Kristinelund äro rent av dåliga. Det bör i sammanhang härmed upplysas, att i dessa skolhus på senare tiden måst dupliceras i alla lokaler, där det kunnat ske, till stor olägenhet såväl för barnens undervisning som för barnens hälsa.

Även från ekonomisk synpunkt vore det en fördel, om berörda skollokaler, av vilka de flesta äro för små för att rymma skolklasser av vanlig storlek, kunde utbytas med lokaler av normala dimensioner. Antalet skolklasser och lärarekrafter skulle i följd härav kunna något minskas.

Beträffande behovet av skolhus i Annedal och förmånligaste utvägen att sörja för barnens undervisning i denna stadsdel, har folkskolestyrelsen funnit det olämpligt att föreslå uppbyggande av ett nytt skolhus på samma plats som det nedbrunna, emedan denna plats är belägen i yttersta hörnet av stadsdelen och omedelbart gränsar till obebyggda områden. Att på denna plats uppföra ett mindre skolhus av samma storlek som det nedbrunna vore i ekonomiskt avseende ofördelaktigt. Att uppföra ett större skolhus med utrymme för ett fullständigt system av skolklasser vore för mycket för stadsdelens närvarande behov. Om 250 Landalabarn, som för närvarande undervisas i Annedals nya

skolhus, flyttades därifrån, erbjuder detta skolhus tillsvidare utrymme för barnen från Annedal.

I följd av vad folkskolestyrelsen nu anför, anser sig styrelsen icke böra tillstyrka antagandet av herr E. Nymanssons anbud om utbyte av byggnadstomt å hans inom Örgryte församlings område belägna mark mot den avbrända skoltomten i Annedal samt hans erbjudande att å sin mark uppföra ett skolhus av samma storlek som det nedbrunna.

Folkskolestyrelsen har alltså funnit fördelaktigast att föreslå uppförande av ett stort skolhus i närheten av Landala, samt att den avbrända skoltomten i Annedal överlämnas till drätselkammarens disposition. Vid val av plats till det nya skolhuset har den Brantdala skolhus tillhörande tomten blivit undersökt, men befunnits alltför olämplig och otjänlig. En lämplig plats har styrelsen däremot funnit å tomtområdet mellan Molins-, Kapell-, Brantdala- och Grevegatorna. Den är tillräckligt stor för ändamålet, ett där förlagt skolhus erbjuder den största bekvämlighet för barnen från Landala, och de barn från 13:de, 14:de och 15:de rotarna, som nu äro hänvisade till skolhuset å Hagaheden och Kristinelund, erhålla dit endast obetydligt längre skolväg.

Folkskolestyrelsen har på grund av dessa skäl uppdragit åt samma kommitté att besörja utarbetandet av ritningar och kostnadsförslag till ett skolhus å nämnda plats med tillräckligt utrymme för omkring 1,200 barn, och hava dessa ritningar jämte kostnadsförslag, utarbetade av arkitekten Adrian Peterson, i dag blivit till folkskolestyrelsens prövning förelagda och godkända.

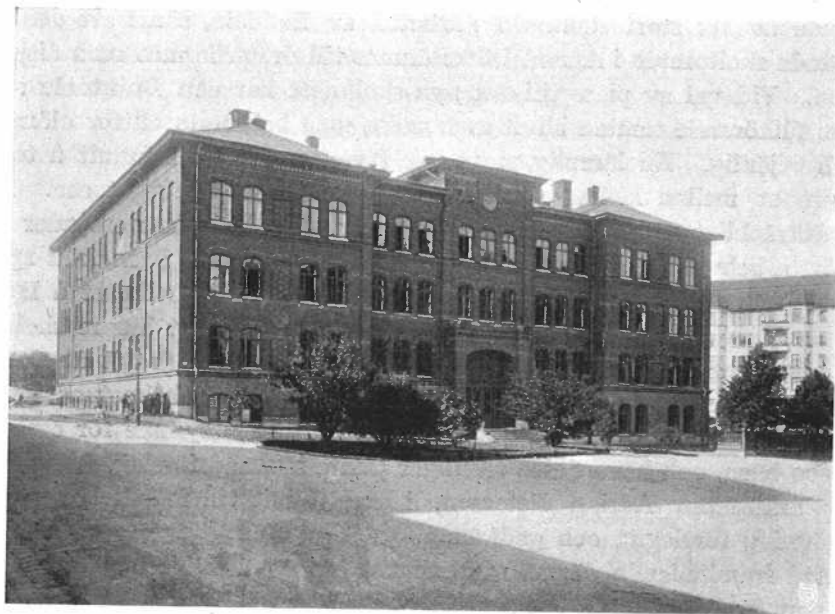
Med framhållande därav, att behovet av nya lokaler i stället för de genom branden förlorade kräver, att föreliggande byggnadsfråga skyndsamt behandlas, så att det nya skolhuset, så vidt möjligt är, skulle kunna bliva färdigt vid höstterminens början nästa år, vill folkskolestyrelsen nu anhålla hos herrar stadsfullmäktige,

att tomterna n:o 238 till och med 247 inom 13:de roten måtte för folkskolans behov upplåtas;

att anslag för uppförande av en folkskolebyggnad med uppvärmningsapparat, gas- och vattenledning samt bostäder för lärare och vaktmästare enligt medföljande ritningar och med iakttagande av de föreskrifter, som hälsovårdsnämnden meddelat beträffande skolhusbyggnaden vid Fjällgatan, samt för skolplanens dränering, planering, plantering och stängsel måtte beviljas det belopp, som medföljande kostnadsförslag upptager, eller 265,000 kr.; samt

att ett anslag till inventarier måtte beviljas till ett beräknat belopp av 11,800 kr.

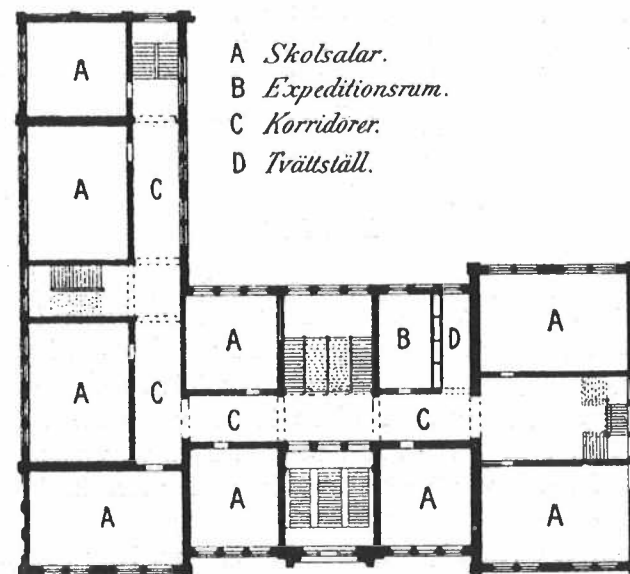
Slutligen får folkskolestyrelsen meddela, att, för den händelse stadsfullmäktige bifalla styrelsens framställning rörande skolhusbyggnaden, styrelsen vill till drätselkammarens förfogande överlämna såväl tomten 70—72 i Annedal som även tomten 109 B vid Vasagatan i 12:te roten med därå uppförda byggnader samt de å Kristinelund upplåtna skolkokalerna, så snart det nya skolhuset blivit färdigt och tagits i besittning.»

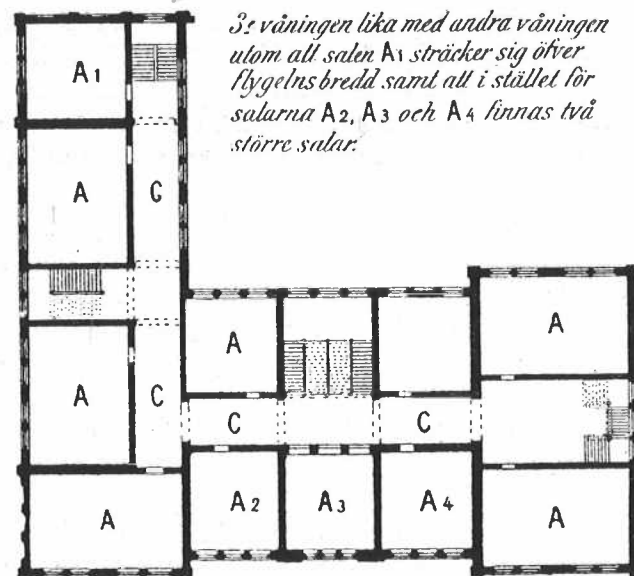
Landalaskolan

Sedan stadsfullmäktige den 12 juni 1890 bifallit styrelsens förslag och beviljat det begärda anslaget, tillsatte styrelsen den 20 i samma månad en byggnadskommitté, bestående av förste stadsläkaren E. Almqvist, handlanden M. E. Falck och kaptenen O. J. Schreiber, med uppdrag att vidtaga alla för byggnadsföretaget erforderliga åtgärder. Den 10 september hade anbud å byggnadsarbetet inkommit, och styrelsen antog byggmästare J. Dähns anbud att utföra byggnadsarbetet för 203,000 kr. I november 1891 avsynades byggnaden av byggmästarna N. Andersson och Adrian Peterson, vilka förklarade byggnadsarbetet vara väl utfört. Vid vårterminens början 1892 kunde skolhuset tagas i bruk, men invigdes först den 18 juni 1892, femtionde årsdagen av den svenska folkskolestadgans ut-

Landalaskolan

Första våningen

Andra våningen

3:2 våningen lika med andra våningen utom att salen A₁ sträcker sig öfver flygelns bredd samt att i stället för salarna A₂, A₃ och A₄ finnas två större salar.

färdande. Invigningstalet hölls av professor Ernst Carlson (se allm. folkskolestyrelsens årsberättelse för 1892, sid. 17—21).

Hela kostnaden för byggnaderna, däri inbegripna kostnader för skolplanens inhägnande och planering, uppgick till 233,134 kr. samt för inventarier till skolhuset till 13,065 kr. Sammanlagda kostnaden understeg alltså det beviljade anslaget med omkring 30,000 kr.

Beskrivning

Skoltomten, som innefattar tomterna n:o 238—247 i 13:de roten, utgöres av det kvarter, som begränsas av Kapellgatan i norr, Molinsgatan i öster, Grevegatan i söder och Brantdalagatan i väster. Hela arealen utgör 5,241 kvadratmeter, varav lekplanen, som är belägen norr om skolhuset, upptager 2,760 kvm. Skolplanen är inhägnad med trästaket, som till större delen vilar på terrassmur av gråsten. Innanför staketet äro planterade dels en hagtornshäck, dels en rad lindar.

Skolhuset utgör en hörnbyggnad med en 45,5 m. lång fasad åt Molinsgatan och med en fasad åt Grevegatan, 42 m. lång. Det är uppfört i tre våningar och med så hög källarvåning, att däri inrymmas slöjd- och badlokaler m. m. Å vinden är en handarbetslokal med takfönster inredd. Byggnaden är uppförd av tegel på grundmur av granit med sockel av kalksten. Yttertaket är beklädt med sinkplåt, och fasaderna äro reveterade med rött Börringetegel. Huvudingången (som sällan begagnas) är belägen åt Molinsgatan. Från skolgården leda tre ingångar: en till midtpartiet, en på norra gaveln av flygeln vid Molinsgatan och en ingång på norra sidan av flygeln vid Grevegatan. Flygeln vid Molinsgatan är dubbelsidig med en 3,5 m. bred korridor i flygelns mitt och gående i flygelns längdriktning. I södra flygeln ligga alla skolsalarna åt Grevegatan och en 3,2 m. bred korridor åt skolgården. I korridorerna finnas tvättställ med handfat och vattenkranar. I källarvåningen är anordnat ett badrum med tillhörande avklädningsrum. Här serveras varm dusch för skolbarnen. Det här inrättade är det första skolbadet vid Göteborgs folkskolor. Skolsalarna äro så placerade, att 14 ha sina fönster åt öster, 9 åt söder och 10 åt väster. (En av lokalerna har fönster både på södra och västra sidan.)

Golven i skollokalerna äro av furuplank, innertaken panelade och väggarna försedda med bröstpanel, som i salarna är 1,5 m. hög, i tamburer och trappor 1,8 m. Murväggarna äro oljemålade, panelen å tak och väggar fernissade ävensom alla golv av trä. Golven i korri-

dorerna, som från början voro liksom golven i skolsalarna fernissade plankgolv, hava sedermera vid behövlige reparationer blivit belagda med golvmassa av svenskt fabrikat.

Uppvärmningen sker med varmluft medelst apparater för centraluppvärmning efter professor Cederbloms system. Apparaterna äro tillverkade av Ludvigsbergs mekaniska verkstad efter ritning av entreprenören, ingenjör Hugo Theorell. Gasbelysning blev från början anordnad i skolhuset; sedermera ha Auers glödlampor blivit anbringade i alla skolsalar, korridorer och trappor, även i källarlokalerna. Antalet lampor i varje skollokal är detsamma som i motsvarande lokaler i förut beskrivna skolhus med dylik belysning.

Ett tornur av Linderoths tillverkning var från början anbringat å fasaden mot Molinsgatan, men har sedermera blivit flyttat till fasaden åt skolgården, där det är synligt för skolbarn och lärarepersonal under rasterna. Invid flygeln åt Molinsgatan är å skolgården uppförd en enkel portik med golv av cementbetong och tak av korrugerad plåt.

I en särskild tvåvåningsbyggnad, uppförd i samma stil och av samma slags material som skolhuset, finnas bostadslägenheter, dels för överläraren i distriktet, 4 rum och kök, dels för skolhusets vaktmästare, 3 rum och kök. Bostadshuset har huvudfasaden åt Brantdalagatan.

Avträdeslokalerna äro förlagda på västra sidan av skolgården och bestå av en avdelning för gossar och en för flickor i tvänne parallellt liggande paviljonger av sten, vardera innehållande 14 celler. Golven i cellerna ävensom i de utanför liggande korridorerna äro belagda med asfalt på betong. Ingångarna till dessa vetta mot lekplanen. Urinkuren vid sidan av gossarnes paviljong är försedd med plåttak och skiljeväggar samt golv av asfalt.

Följande lokaler finnas i Landalaskolan:

Lokalfördelning		Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>				
1	materialrum	7	4,2	3
1	badrum	7	5,2	3
1	avklädningsrum	7	3,7	3
2	slöjdlokaler	10,5	7	3
1	»	10,2	7	3
Dessutom korridorer, värmekamrar m. m.				
<i>Första våningen:</i>				
3	folkskolesalar	10,65	7	3,8
2	»	10,1	7	3,8

Lokal fördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
3 småskolelokaler	7	6,65	3,8
I »	7	7	3,8
I lärarorum	7	4,2	3,8
I tvätttrum	7	2,2	3,8
I korridor	28,7	3,2	3,8
I »	22	3,5	3,8
<i>Andra våningen:</i>			
3 folkskolesalar	10,65	7	3,8
2 »	10,1	7	3,8
5 småskolesalar	7	6,65	3,8
I »	7	7	3,8
I korridor	33	3,2	3,8
I »	22	3,5	3,8
<i>Tredje våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10,65	7	3,8
2 »	10,1	7	3,8
2 »	10	7	3,8
2 småskolesalar	7	6,65	3,8
I korridor	26	3,2	3,8
I »	22	3,5	3,8
<i>Vinden:</i>			
I handarbetssal	11	6,7	3,2

Således finnas i skolhuset 18 folkskolesalar, därav 10 rymma 48 barn vardera och 8 vardera 44, 12 småskolesalar, vardera för 32 barn, 3 slöjdsalar och 1 handarbetslokal.

* * *

Skolhuset vid Djurgårdsgatan

Tomt: n:o 89 litt. A i Majornas 3:dje rote.

Byggnadstid: 1862—1865.

Beräknat barnantal: 450.

Skolhusets tillkomst

Sedan kungl. maj:t anslagit ett belopp av 2,000 rdr till lön åt en rektor och 1,000 rdr till lön åt en kollega, tillsattes vid kommunalstämma i Karl Johans församling den 27 februari 1861 en kommitté

med uppdrag att inkomma med förslag till uppförande av ett skolhus för ett tvåklassigt elementarläroverk i Majorna. Kommittén bestod av lotskaptenen Sv. Ivarsson, segelsömmaren M. F. Leffler och varvsägaren A. J. Landgren. Sedan ritningar genom kommitténs försorg blivit uppgjorda, inköptes den 23 augusti s. å. tomten Saturnus, betecknad 110 A å Älvsborgs kungsladugårds ägor, för 8,000 rdr. Tomten innehöll 11,770 kvadratmeter. Därefter tillsattes en byggnadskommitté, bestående av kontraktsprosten C. S. Lindskog, segelsömmaren M. F. Leffler samt handlandena C. A. Borgström och C. P. Wiman, som med den rätt församlingen ägde, bemyndigades att vidtaga alla nödiga åtgärder för byggnadens uppförande och att därför upptaga lån å försam-

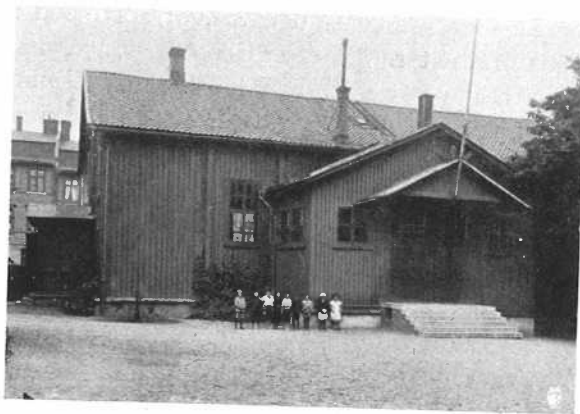

Skolhuset vid Djurgårdsgatan, stenhuset

lingens vägnar. Sedan de uppgjorda ritningarna i någon mån blivit ändrade, blevo de av kungl. maj:t fastställda den 21 februari 1862. Ritningarna avsågo endast det nuvarande stenhuset, som i sitt ursprungliga skick innehöll rektorsbostad och 1 skolsal i 1:sta våningen samt 4 skolsalar i 2:dra våningen. Skolhuset blev färdigt 1865 och kunde tagas i bruk under höstterminen s. å.

Under de första åren av sin tillvaro hade läroverket varit inrymt i förhyrda lokaler. År 1875 erhöi rektor hushyresersättning mot avstående av bostaden, som för en kostnad av 7,500 kr. ändrades och togs i anspråk för läroverkets behov. Gymnastikhuset uppfördes under år 1869 i enlighet med stadsfullmäktiges beslut. Till trähuset vid Amiralitetsgatan lämnade stadsfullmäktige anslag genom beslut den 15 januari 1880. Vid höstterminens början 1881 togs sistnämnda byggnad i bruk. Kostnaden var beräknad till 30,000 kr. och ritningen uppgjord av stadsarkitekten V. von Gegerfelt.

Sedan det blivit beslutat, att ett nytt skolhus skulle uppföras för 5-klassiga läroverket i Majorna, fick folkskolestyrelsen från drätselkammaren mottaga en skrivelse med förfrågan, huruvida styrelsen, som hade brist på skollokaler i östra Majorna, önskade erhålla de

Skolhuset vid Djurgårdsgatan, gymnastikhuset

Skolhuset vid Djurgårdsgatan, trähuset

gamla läroverksbyggnaderna. Efter yttrande av en beredning, bestående av herrar Ernst Carlson, Hugo Segerdahl, C. F. Vinkrans, M. E. Falck och skolinspektören, beslöt styrelsen den 21 mars 1894 förklara, att styrelsen framdeles ville hemställa om upplåtelse av ifrågasvarande byggnader under förutsättning, att medel komme att beviljas för behövliga ändringar.

Sedan byggnadsinspektör A. Nilsson efter uppdrag uppgjort förslag till ändringar i byggnaderna och beräknat kostnaderna därför, ingick folkskolestyrelsen den 24 oktober 1894 med hemställan till stadsfullmäktige, att läroverkets gamla byggnader måtte upplåtas till styrelsen, och att anslag måtte beviljas, nämligen dels 20,259 kr. till ändringar i byggnaderna, dels 8,072 kr. till inventarier i de lokaler, som genom ändringarna skulle erhållas. Den 27 december s. å. biföllo stadsfullmäktige styrelsens hemställan, varefter styrelsen uppdrog åt sin ekonomiska avdelning att ombestyrja verkställigheten av byggnadsarbetet och anskaffandet av inventarier.

Efter det ritningar till ändringar blivit fastställda av byggnadsnämnden, antog ekonomiska avdelningen till entreprenör byggmästare J. A. Forshell, som under sommaren 1895 utförde byggnadsarbetet, så att lokalerna vid höstterminens början kunde tagas i bruk. Kostnaden för ändringsarbeten och inventarier uppgick till 28,165 kr., däri inbegripna kostnaderna för en del ändringsarbeten i skolhuset vid Koopmansgatan.

Beskrivning

Tomten, som nu betecknas n:o 89 A i Majornas 3:dje rote och utgör 4,413,59 kvm., begränsas i öster av Djurgårdsgatan, i söder av Amiralitetsgatan, i väster av Kommendörsgatan och i norr av enskilda fastigheter. Sydöstra hörnet av den i övrigt fyrkantiga tomten är i enskild persons ägo och bebyggd med ett mindre boningshus.

Femklassiga läroverkets förra byggnader, som, sedan de övertagits av folkskolestyrelsen, kallas skolhuset vid Djurgårdsgatan, bestå av ett stenhus i två våningar åt Djurgårdsgatan, ett envåningshus med takvåning vid Amiralitetsgatan samt ett gymnastikhus vid Kommendörsgatan.

Stenhuset är uppfört av tegel på gråstensgrund; dess tre fasader äro beklädda med gulsten, södra gaveln är beklädd med skiffer och yttertakets täckt med tegelpannor. Trappan till andra våningen utgöres av kalkstenssteg, vilande på murverk. Huset har två ingångar: en åt Djurgårdsgatan och en åt skolgården. Framför ingången åt gårdssidan finnes en täckt veranda, vilken användes som förstuga.

Golven i skolsalarna, som äro av plank och ursprungligen oljemålade, blevo vid restaureringen 1895 fernissade. I tamburerna och barnbispisningslokalen äro golven belagda med svensk golvmassa, i skolkökslokalen är golvet lagt av asfalt på betong samt senare beklädd med linoleum. Innertaken äro panelade, väggarna i skolsalar och

tamburer försedda med bröstpanel. Såväl innertak som murväggar och bröstpanel äro oljemålade.

Lokalerna uppvärmas med kaminer, och frisk luft införes genom under golven lagda trummor, som utmynna vid kaminerna, där luften uppvärms. Den skämda luften bortföres genom evakuationsrör med ventiler och galler. Belysningen, som från början utgjordes av vanliga gaslågor, sker nu medelst Auers glödlampor, såväl i skolsalar som övriga lokaler.

Huset vid Amiralitetsgatan är uppfört av trä i en bottenvåning med takvåning och har på vardera långsidan en öppen veranda. Yttertaget är täckt med tegel. En trappa av trä leder från tamburen i bottenvåningen till vindsvåningen.

Även gymnastikhuset är av trä, täckt med tegel, och är åt skolgården försett med en rymlig veranda, som användes till avklädningsrum. Å vinden i gymnastikhuset är inredd en vaktmästarebostad om ett rum och kök, varjämte vaktmästaren disponerar ett rum i bottenvåningen. Vad som meddelats om stenhuset rörande golv, innertak, väggar, uppvärmning och belysning gäller i tillämpliga delar även trähuset vid Amiralitetsgatan och gymnastikhuset. Å skolgårdens norra del finnes ett avträdeshus av trä med 12 celler samt urinkur.

Efter restaureringen innehåller Djurgårdsskolan följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
Stenhuset			
<i>Källaren:</i>			
1 skolkökslokal	11,5	6,5	2,8
1 tambur	6,5	2,3	2,8
1 barnbespisningslokal	8,5	6	2,8
Dessutom skafferier, förrådsrum m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
1 folkskolesal	9	6,6	3,1
1 »	8	6,6	3,1
1 småskolesal	6,8	6,4	3,1
1 biblioteksrum	6,8	6,5	3,1
2 tamburer	7,6—8,5	2,3	3,1
<i>Andra våningen:</i>			
1 folkskolesal	9,2	6,6	3,56
1 »	9	6,6	3,56
2 småskolesalar	6,8	6,5	3,56
2 tamburer	3—8,5	2,3	3,56

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
Trähuset			
<i>Första våningen:</i>			
4 småskolesalar	7	6,6	3,86
2 tamburer	7	2,5	3,86
2 »	6	2,5	3,86
<i>Andra våningen:</i>			
2 folkskolesalar	9,1	7	3,56
<i>Gymnastikhusets bottenvåning:</i>			
1 gymnastiksal	18,41	10,99	5,94
Dessutom 1 boningsrum och 1 avklädningsrum. På vinden finnes 1 rum och kök för vaktmästaren.			

* * *

Oskar Fredriks skolhus

Tomt: n:o 40 H i Majornas 6 rote.

Byggnadstid: 1896 och 1897.

Arkitekt: Adrian Peterson; byggmästare: firman J. Dähn.

Kostnad: 301,611 kr.

Beräknat barnantal: omkring 1,200.

Skolhusets tillkomst

Sedan folkskoleinspektören i skrivelse till folkskolestyrelsen den 26 mars 1895 framhållit det trängande behovet av nya skollokaler, tillsatte styrelsen en beredning, bestående av herrar Ernst Carlson, Hugo Segerdahl, M. E. Falck, Axel Söderblom och folkskoleinspektören med uppdrag att till styrelsen inkomma med yttrande och förslag i ärendet.

Beredningen fann behovet av nya lokaler störst i dåvarande Masthuggsförsamlingen, där 40 skolklasser med daglig undervisning samt 4 fortsättnings- och repetitionsskolor undervisades i 25 skolsalar. Dessutom komme skolklassernas antal säkerligen att ökas, enär folkmängden ständigt ökades i denna trakt. Enär stadsplanen lade hinder i vägen för uppförande av ännu en skolbyggnad å Viktoriatomten, ansåg beredningen lämpligast, att den för skolhus reserverade tomten n:o 40 H i Majornas 6:te rote toges i anspråk för uppförande av ett stort skolhus.

Med bifall till beredningens förslag beslutade styrelsen den 18 september 1895 att hos stadsfullmäktige begära upplåtelse av nämnda tomt, varjämte styrelsen uppdrog åt arkitekten Adrian Peterson att i samråd med ekonomiska avdelningen, styrelsens ordförande och skolinspektören uppgöra fullständiga ritningar till det föreslagna skolhuset. Den 23 oktober 1895 godkände styrelsen de då utförda ritningarna med vissa ändringar och beslöt att av stadsfullmäktige begära, dels att förutnämnda tomt skulle upplåtas till skolhuset, dels att ett anslag av 299,075 kr. till skolhus och 15,400 kr. till inventarier därtill måtte beviljas.

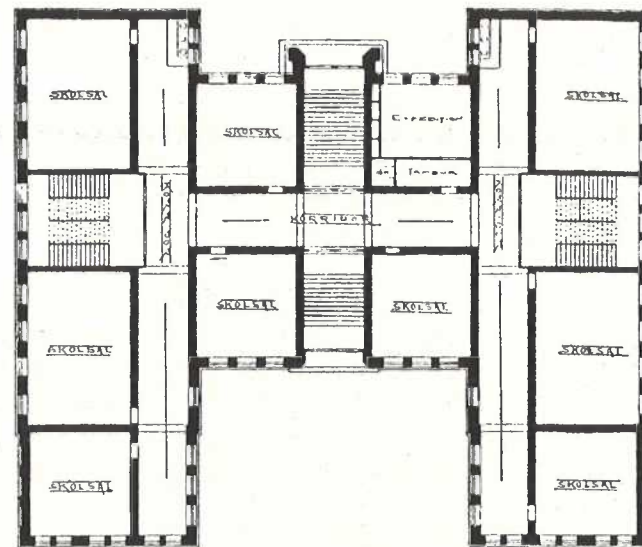

Oskar Fredriksskolan

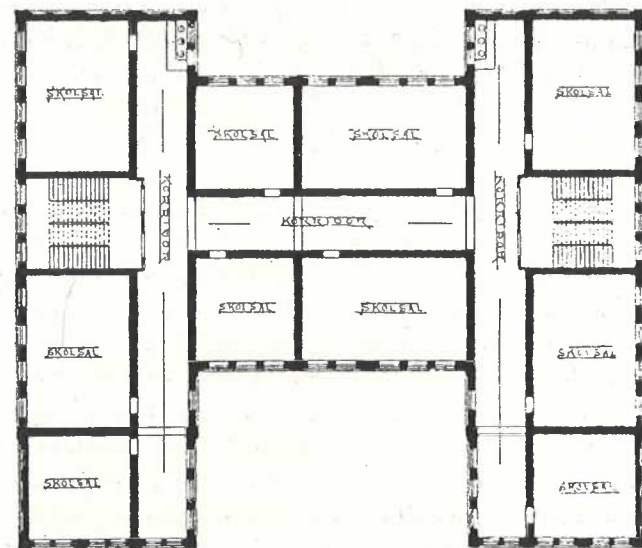
Sedan stadsfullmäktige den 27 december 1895 bifallit styrelsens begäran, tillsatte styrelsen en byggnadskommitté, bestående av herrar Segerdahl, M. E. Falck, förste stadsläkaren C. H. Benckert, arkitekten J. E. Leo och skolinspektören, med uppdrag att vidtaga alla för byggnadens uppförande nödiga åtgärder. Byggmästarfirman J. Dahn, som lämnat lägsta anbudet, att för 266,500 kr. utföra de i arbetsdevisen upptagna arbetena, antogs till entreprenör, och byggnadsinspektor A. Nilsson till kontrollant. Under byggnadsarbetets fortgång beslutades vissa tilläggsarbeten, såsom grundens och terrassmurarnas förstärkning, höjning av skolgården m. fl. åtgärder, som tillsammans vållade opåräknat ökade utgifter av mellan 9,000 och 10,000 kr.

Den 18 september 1897 var skolhuset färdigt eller 12 dagar tidigare, än kontraktet föreskrev, oaktat grundläggnings- och sprängningsarbetena med hänsyn till terrängens beskaffenhet och närheten till Oskar Fredriks

Oskar Fredriks skolhus

Bottenvåning

Våning 1 tr. upp

kyrka måst bedrivas med stor varsamhet. Den 22 september avsynades byggnaden av arkitekten Adrian Peterson och t. f. stadsarkitekten Carl Fahlström, som intygade, att byggnadsarbetet var utfört med omsorg och enligt gällande föreskrifter. Tre dagar efter avsyningen invigdes skolhuset med tal av professor E. Carlson och kyrkoherde E. Osterman. För invigningshögtidligheten finnes redogörelse i folkskolestyrelsens årsberättelse för år 1897 å sid. 22—26.

Kostnaderna för skolhuset och därtill hörande inventarier hade uppgått till 315,789 kr., därav för byggnaden 301,611 kr. och inventarierna 14,178 kr. I kostnadssumman för byggnaderna är inberäknad en oförutsedd utgift av 2,712 kr., utgörande ersättning till Sjömanshemmet för borttagandet av en hemmet tillhörig byggnad, som var hinderlig för byggnadsarbetet, tidigare än enligt gällande avtal.

I vindsvåningen fanns från början en överlärarebostad, bestående av 3 stora rum med kök och rymliga tamburer. Denna blev år 1913 för en beräknad kostnad av 2,500 kr. apterad till en ritsal och en handarbetslokal med mellanliggande tanbur.

Beskrivning

Skolhuset är beläget å tomten n:o 40 H i Majornas 6:te rote. Tomten, som förut tillhört Sjömanshemmet och omfattar 6,973,5 kvadratmeter, är inhägnad med järnstaket och begränsas i söder av Fjällgatan, i öster av Oskar Fredriks kyrkas område, i norr av enskildas fastigheter och i väster av Klamparegatan. Skolhuset är förlagt å skoltomtens midtparti, och lekplanerna omkring detsamma upptaga sammanlagda en areal av 3,800 kvadratmeter. Skolplanet har en lutning från söder mot norr av 1 m. på 20.

Före skolhusets uppförande var tomten sådan, att stora sprängnings- och terrasseringsarbeten erfordrades. Höjdskillnaden mellan dess norra och södra delar utgjorde, där den var störst, 13,5 meter, varför en 11 meter hög terrassmur med en längd av 98 meter måste uppföras i tomtens norra gräns. Terrassmuren, som har en tjocklek av 4 m. i bottnen och 1,5 m. i toppen med dosering åt båda sidor, vilar på berggrund och är uppförd av sprängd sten i cementblandat kalkbruk. Genom sin starka konstruktion blev muren ett pålitligt stöd mot påtryckningen från gårdsplanens fyllning. Till skolplanen leder dels en trappa med granitsteg och ledstänger av järn från Värmlandsgatan över kyrkans plan, dels en körväg från Fjällgatan.

Utom själva skolhuset är i nordöstra hörnet av skoltomten uppfört

ett gymnastikhus. I nordvästra hörnet och vid södra gränsen av skolplanen äro tvänne avträdesbyggnader förlagda, båda lika.

Skolhusets midtparti är uppfört i fyra våningar, och flyglarna äro uppförda i tre våningar utom källaren. Huset består nämligen av ett midtparti med längdriktning i öster och väster och med vid båda ändar åt norr och söder utskjutande flyglar, vilka hava sin största utsträckning åt söder. Till bottenvåningen finnas 4 ingångar, nämligen 2 huvudingångar med 3,7 m. breda trappor från norr och söder och 2 andra ingångar i östra och västra flyglarna. Från de senare leda dubbla 2,9 m. breda trappor upp genom alla våningarna. Korridoren i byggnadens midtparti är 3,5 meter bred och har skolsalar på båda sidor; korridorerna i flyglarna äro 3,2 m. breda och hava skolsalar endast på en sida.

Grundmurarna, som äro lagda av sprängd eller bruten gråsten, vila på berggrund. Då grundmurarna på vissa ställen till följd av terrängens lutning äro mycket höga, hava de blivit förstärkta medelst inmurning av järnbjälkar i cementblandat kalkbruk. Murstommarna äro av tegel och fasaderna reveterade med röd och svart Börringetegel. Sockel, solbänkar, inskriptionstavla m. m. äro av hyvlad kalksten, och yttertaket är beklädt med sinkplåt. Alla yttre trappor och trösklar äro av granit, de inre trappornas steg av finhuggen kalksten, i allmänhet vilande på järnkonstruktion. Golven såväl i våningarna som i slöjdlokalerna och gymnastiksalen äro lagda av spåntad plank. I badrummet och avklädningsrummet samt barnbispisningslokalen äro golven av äkta asfalt på betong, varjämte i badrummet finnes trallgolv ovanpå asfalten. I övriga källarutrymmen äro golven av betong, avglattad med cement. Bröstpanel är anbragt å väggarna i alla skolrum och slöjdsalar till en höjd av 1,5 m.; i trappor och tamburer är panelen 1,8 m. hög. Innertaken i skollokalerna äro panelade och såväl tak som golv och väggpanel fernissade. Murväggarna däremot äro oljemålade.

På taket över skolhusets midtparti är anordnad en utsiktsplattform, till vilken man uppkommer genom en trappa från vinden. Plattformen, som erbjuder plats för en skolklass, är försedd med räckverk av smidt järn och ett trallgolv ovanpå plåtbetäckningen. Ändamålet med denna anordning är, att skolbarnen från denna goda utsiktsplats må kunna åskådligt inhämta vissa elementära geografiska föreställningar.

För uppvärmning och ventilation äro centraluppvärmningsapparater, enligt professor Cederbloms system, uppsatta och levererade av ingenjör Hugo Theorell. 8 apparater, 2 i envar av 4 värmekammare, äro an-

bragta i källaren. Slöjdlokalerna och gymnastiksalen uppvärmas av kaminer, varjämte en kamin i vardera flygeln är placerad i trappgångarna för att användas, då låg yttre temperatur kan göra deras användning behöfvig. I källarvåningens korridor äro distanstermometrar uppsatta, där eldaren kan avläsa temperaturen i de särskilda lokalerna. Enligt leveranskontraktet rörande värmeapparaterna skall luften i skolsalarna kunna ombytas tre gånger i timmen och i korridorer och övriga lokaler en gång i timmen vid en yttre temperatur av -10 till $+8$ grader Celsius. Professor Aug. Wijkander, W. Wahlman och maskindirektören F. Pegelow, som avsynade uppvärmnings- och ventilationsanläggningen, intygade, att samtliga lokaler vid besiktningen voro uppvärmda till lämplig värmegrad, att ventilationen var tillfredsställande, och att luftomsättningen överensstämde med kontraktets bestämmelser.

Gasbelysning medelst Auers glödlampor finnes i alla skolhusets lokaler ävensom å skolgården, för vilkens belysning 4 lyktor med glödljusbrännare äro uppsatta på lämpliga ställen å byggnaderna. I varje folkskolesal finnas 5 lampor på 60 normalljus, i varje småskolesal 4, i varje slöjd- och handarbetssal 6 och i gymnastiksalen 8 sådana lampor. I lärum, handarbetssalar och expeditiionsrum finnes en opalskärm till varje glödljusbrännare.

I källaren är anordnat skolbad för servering av varm dusch, liksom i Landalaskolhuset; i varje korridor i skolhusets flyglar finnes ett tvättställ, bestående av en sinkbeslagen skiva med konsoller och 3 emaljerade stjälpaskålar. Även för handarbetssalarna i 4:de våningen och slöjdlokalerna i källaren äro tvättställ anordnade. Skolbadets inredning, alla rörledningar ävensom lysapparaterna äro levererade av firman A. J. G. Bissmarck & Co.

Angående ljusförhållandena i lärorummen så vetta 8 av dessa åt öster, 13 åt söder, 7 åt väster och 6 åt norr. I handarbetssal i 4:de våningen, som har fönster åt söder, har dessutom takfönster.

Som redan är nämnt, är gymnastiksalen med därtill hörande avklädningsrum inrymd i en särskild byggnad. Vartdera av de båda förutnämnda avträdeshusen innehåller 7 celler för gossar och 7 för flickor. Golven i cellerna äro liksom i urinkurarna lagda av betong och beklädda med äkta asfalt. I övrigt äro gymnastik- och avträdeshusen uppförda av samma slags materialier som skolhuset.

Skollokalerna i Oskar Fredriksskolan och deras dimensioner äro följande:

Lokalfördelning		Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Skolhusets källare:</i>				
3	slöjdlokaler	9,8	6,6	3,3
1	barnbespisningslokal	9,5	6,6	3,3
Dessutom badrum med avklädningsrum, bostad för vaktmästare om 2 rum och kök, 4 värmekamrar med eldningsrum samt kolkällare m. m.				
<i>Första våningen:</i>				
4	folkskolesalar	10	6,8	3,8
3	småskolesalar	6,7	6,5	3,8
2	»	6,7	6,7	3,8
2	»	6,7	6,5	3,8
1	expeditiionsrum	18,8	3,5	3,8
1	korridor i midtpartiet	33,5	3,2	3,8
2	» i flyglarna			
<i>Andra våningen:</i>				
4	folkskolesalar	10	6,8	3,8
2	»	10,7	6,7	3,8
2	»	6,7	6,5	3,8
2	småskolesalar	6,7	6,7	3,8
2	»	18,8	3,5	3,8
1	korridor i midtpartiet	33,5	3,2	3,8
2	» i flyglarna			
<i>Tredje våningen:</i>				
4	folkskolesalar	10	6,8	3,8
2	»	10,7	6,7	3,8
2	»	10,3	6,7	3,8
2	»	6,7	6,5	3,8
2	småskolesalar	18,8	3,5	3,8
1	korridor i midtpartiet	26,5	3,2	3,8
2	» i flyglarna			
<i>Fjärde våningen:</i>				
2	handarbetssalar	10,7	6,7	3
1	ritsal	10,7	6,7	3
1	»	6,7	6,4	3
1	biblioteksrum	10	3,5	3
1	tambur	11	3,3	3
1	»			
<i>Gymnastikhuset:</i>				
	Gymnastiksalen	15,5	11	5,6
	Avklädningsrummet	4,8	3	2,8—3,3

Skolhuset vid Kämpegatan

(Mårten Krakowsskolan)

Tomt: n:o 2 och 3 i 6:te kvart. av 17:de roten.

Byggnadstid: 1899.

Arkitekt: byggnadsinspektör A. Nilsson; byggmästare John Larsson.

Kostnad: 19,250 kr.

Beräknat antal barn: 260.

Skolhusets tillkomst

Dels för att avhjälpa den trängsel, som länge förefunnits i skolhuset å Kvarnberget, dels för att bereda kortare skolväg åt barn från 16:de och 17:de rotarna hade folkskolestyrelsen för avsikt att uppföra ett centralt beläget skolhus å Gullbergsvass, dit även de skolbarn, som undervisades i de hyrda lokalerna i Willinska skolhuset, kunde hänvisas. I detta syfte avläts den 28 oktober 1896 en skrivelse till drätselkammaren med förfrågan, huruvida en lämplig skolhustomt kunde upplåtas å Gullbergsvass. Drätselkammaren meddelade emellertid, att, då frågan om centralbangård i nämnda trakt ännu vore oavgjord, och stadsplan för samma trakt ännu icke vore upprättad, kunde tomt till skolhus där icke upplåtas.

Då således planen att där bygga ett stort skolhus måste på obestämd tid uppskjutas, men behovet av nya skollokaler var oavvisligt, och då det visade sig både dyrt och olämpligt att hyra skollokaler i enskilda boningshus, beslöt styrelsen att uppföra ett mindre, provisoriskt skolhus av trä i 17:de roten. Den 14 oktober 1898 avlät styrelsen en skrivelse till drätselkammaren med anhållan, att tomterna n:o 2 och 3 i 6:te kvarteret av 17:de roten måtte tillsvidare upplåtas till skolhustomt. Sedan styrelsen fått veta, att hinder för den begärda upplåtelsen icke komme att möta, uppdrog styrelsen åt sin byggnadsinspektör att uppgöra ritningar och kostnadsförslag till det beslutade skolhuset.

I samband med årsbudgeten för år 1899 begärde styrelsen av stadsfullmäktige dels att ovan nämnda tomter måtte upplåtas för en skolhusbyggnad, dels att anslag av 20,000 kr. till den föreslagna byggnaden och 3,300 kr. till inventarier för densamma måtte beviljas. Stadsfullmäktige biföllo styrelsens framställning den 22 december 1898, varefter styrelsen den 1 februari 1899 uppdrog utförandet av detta byggnadsföretag åt sin ekonomiska avdelning. Byggnadsarbetet utbjöds på entreprenad, och till byggnadsentreprenör antogs byggmästaren John Larsson, som lämnat lägsta anbudet och utförde hela

byggnadsarbetet för 19,250 kr. Kostnaden för inventarierna utgjorde 3,272 kr., vadan de beviljade anslagen såväl till skolhus som till inventarier lämnade överskott. Byggnadsarbetet utfördes under våren och sommaren, och vid höstterminens början 1899 kunde skolhuset tagas i bruk.

Beskrivning

Skoltomten, som ligger vid Kämpegatan, är 43 m. lång och 40 m. bred och innefattar således 1,720 kvadratmeter. Skolgården omgives på ena sidan av skolhuset och ett bostadshus, båda belägna i gatu-linjen, skilda genom en till skolgården ledande grind, på två sidor

Skolhuset vid Kämpegatan

av brandmurar till enskilda boningshus och på en sida av ett plank, som skiljer den från en bredvidliggande brädgård.

Skolhuset utgöres av ett envånings trähus och innehåller 3 folkskolesalar och 4 småskolesalar. Genom skolhuset i dess längdriktning går från den ena gaveln till den andra en 3 m. bred tambur med skolesalar på ömse sidor. På båda gavlarna finnas ingångar till tamburen. Även bostadshuset är ett envåningshus, innehåller två rum, kök och tambur och är avsett till bostad för skolhusets städerska.

I såväl skolhuset som bostadshuset äro väggarna uppförda av plank på underlag av bjälkar, som vila på pålar, neddrivna i jorden. Där- emot vila alla murverk på grundmur av sprängd sten, lagd på rest-bädd. Ytterväggarna äro drivna med tjärdrev på båda sidor, men mellanväggarna endast på en sida. Golven i skolhuset äro lagda av furuplank, i bostadshuset av granplank. Yttertaken äro beklädda med asfaltpapp av Munksjö tillverkning. Byggnaderna äro utvändigt

panelade och oljemålade. Alla väggar och innertak i skolhuset äro panelade och fernissade; däremot äro tak och väggar i bostadshuset putsade och väggarna tapetserade.

Skolhusets salar och tambur uppvärmas av s. k. expresskaminer och ventileras med fönsterventiler, varav finnas 3 i varje folkskolesal och 2 i varje småskolesal. Från början upplystes salarna med fotogenlampor, men blevo, liksom övriga skolsalar med fotogenbelysning, år 1905 försedda med Auers glödlampor av samma ljusstyrka och med samma antal lampor i varje sal som i övriga skolhus med dylik belysning.

Utom nämnda byggnader finnes å skolgården en avträdesbyggnad, som liksom förenämnda byggnader är uppförd av trä och innehåller 6 celler.

Skolsalarnas dimensioner äro i Mårten Krakowsskolan följande:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
2 folkskolesalar	9,2	6,6	3,7
1 "	9,5	6,6	3,7
4 småskolesalar	7	7	3,7
1 tambur	24,8	3	3,7

* * *

Skolhuset å Kviberg

Tomt: västra delen av Kviberg.

Byggnadstid: 1900 och 1901.

Arkitekt: Adrian Peterson; byggmästare: Janne Johansson.

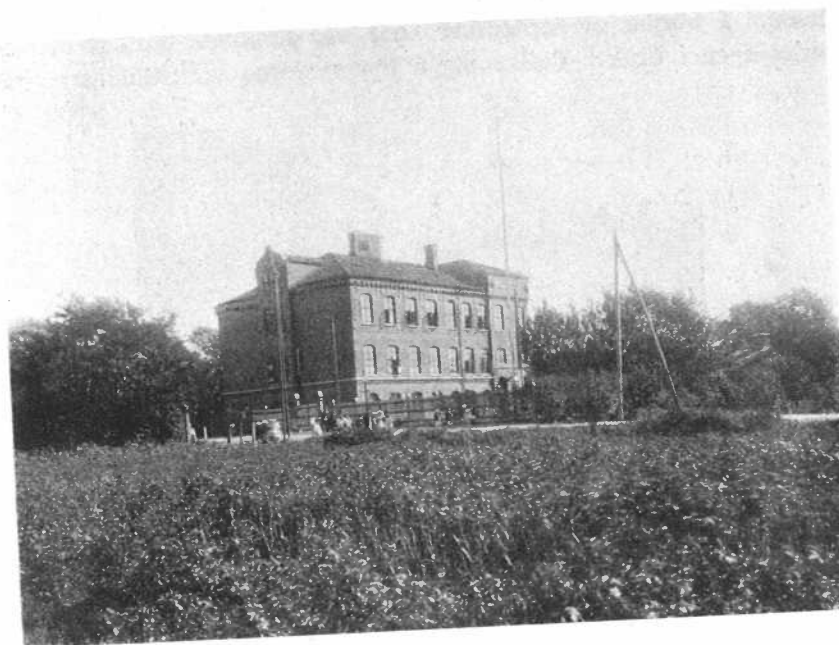
Kostnad: 82,280 kr.

Beräknat barnantal: omkring 300.

Skolhusets tillkomst

Sedan Göta artilleriregemente blivit förlagt till Kviberg, anhöll underofficerskåren och musikkåren i skrivelse till folkskolestyrelsen, att undervisningen i folkskolan vid Kviberg måtte så anordnas, att barnen kunde genomgå hela skolkursen därstädes och slippa att för genomgående av 4:de klass överflyttas till Gamlestadens skolhus. Efter det skolinspektören tillstyrkt denna framställning, ingick folkskolestyrelsen till chefsämberet för Göta artilleriregemente med skrivelse av innehåll, att styrelsen

under förutsättning, att kronan uppläte lämplig tomt vid västra gränsen av egendomen Kviberg, hade för avsikt att ingå till stadsfullmäktige med anhållan om anslag till ett nytt skolhus, som på ett fullt tillfredsställande sätt komme att tillgodose skolundervisningen i denna trakt. Skrivelsen föranledde förhandlingar mellan kronan och stadsfullmäktige, vilka förhandlingar hade till följd, att kungl. maj:t genom nådigt brev den 27 november 1897 medgav den begärda tomtupplåtelsen.

Kvibergsskolan

Den 26 januari 1898 uppdrog folkskolestyrelsen åt handlanden M. E. Falck, fängelsedirektören A. H. Montgomery och skolinspektören att låta utarbeta ritningar och kostnadsförslag för det tillämnade skolhuset. Emedan Artillerigatans nivå måste vara fastställd, innan ritningarna kunde utarbetas, dröjde det länge, innan dessa blevo färdiga. De utarbetades emellertid av arkitekten Adrian Peterson och avlämnades till styrelsen, som den 13 oktober 1899 godkände dem. Ritningarna avsågo dels ett skolhus av sten, dels ett bostadshus av trä med tillhörande avträdesbyggnader. Kostnaden för dessa byggnader var beräknad till 86,000 kr. och för inventarier i skollokalerna till 3,885 kr. Vid samma tillfälle, som ritningarna blevo godkända, beslutade styrelsen

sen att hos stadsfullmäktige anhålla om anslag till täckande av de beräknade kostnaderna. Den 21 december 1899 biföllo stadsfullmäktige styrelsens anhållan.

Den 30 januari 1900 uppdrog styrelsen åt sin ekonomiska avdelning att vidtaga alla åtgärder för byggnadsarbetets utförande. Sedan ritningarna blivit fastställda av byggnadsnämnden och arbetsdevis utarbetad, blev byggnadsarbetet utbudet på entreprenad. I ägsta anbudet ingavs av byggmästaren Janne Johansson, som antogs till entreprenör. Till kontrollant antog avdelningen byggnadsinspektoren A. Nilsson. I början av september 1901 var skolhuset färdigt och togs ofördröjligen i bruk. Besiktning å byggnaderna verkställdes av arki-

Lärarebostad vid skolhuset å Kviberg

tekterna Adrian Peterson och C. Fahlström. De verkliga kostnaderna för skolhuset hade uppgått till 82,280 kr., vadan det beviljade anslaget lämnade ett anseeligt överskott.

Beskrivning

Skoltomten är belägen på ömse sidor om Artillerigatan. Å den del, som ligger söder om nämnda gata och omfattar 6,210 kvadratmeter, ligger skolhuset med tillhörande avträdeshus. Å tomtdelen norr om Artillerigatan, som innehåller 2,660 kvadratmeter, ligger ett bostadshus med lägenheter för en lärare och två småskolelärarinnor. Båda tomtdelarna äro inhägnade med trästaket. En stor del av tomten söder om Artillerigatan är utlagd till skolträdgård, och å en del av tomten kring bostadshuset finnas trädgårdsland för dem, som bo i huset.

Från Artillerigatan kommer man såväl till skolhuset som till bostadshuset. Skolhuset är uppfört i två våningar utom källarvåningen och är så förlagt på tomten, att skolsalarna vetta antingen åt öster eller åt väster. Till bottenvåningen finnas ingångar både på östra och västra sidan av byggnaden, och ifrån dessa leder en trappa, 1,8 m. bred, upp till 2:dra våningen. Ingångar och trappor äro så ordnade, att skolhuset vid behov kan tillbyggas. Till vaktmästarebostaden, som inrymmer i källarvåningen, finnes särskild ingång. I skolhusets längdriktning går genom varje våning en 3,5 m. bred tambur med skolsalar på båda sidor. Tamburen får sitt ljus genom fönster på skolhusets gavlar.

Skolhusets murstomme är uppförd av tegel på grundmur av gråsten i cementbruk, lagd på betong och vilande på i jorden neddrivna pålar. Fasaderna äro beklädda med rött fasadtegel, sockeln är av kalksten och yttertakets beklädd med svartplåt. Stegen i innertrapporna äro av kalksten, i yttertrapporna av granit. Golven äro lagda av plank och innertaken panelade. Bröstpanel är anbragt å murväggarna i alla lärosalar till en höjd av 1,5 m., i trappor och tamburer är panelen 1,8 m. hög. Golven, innertaken och bröstpanelen äro fernissade, murväggarna oljemålade. I de båda tamburerna finnas tvättställ, bestående av 3 emaljerade stjälp-skålar, infattade av en sinkbeslagen träskiva med konsoller samt försedda med rörledningar och kranar.

För skolhusets ventilation och uppvärmning med varmluft finnas apparater i källaren. I en varmkammare äro två apparater uppsatta, av vilka under större delen av eldningsperioden endast den ena behöves användas. Luftväxlingen är så anordnad, att luften i skolrummen skall kunna ombytas tre gånger i timmen vid en yttre temperatur av -10 till $+8$ grader Celsius. Uppvärmnings- och ventilationsanläggningen är uppsatt och levererad av ingenjör C. E. Laurenus. Besiktning å densamma verkställdes den 14 januari 1902 av lektorn A. H. Lindfors, som fann den vara utförd med stor omsorg och fullt effektiv både med hänsyn till uppvärmning och ventilation.

Då skolhuset blev färdigt, anordnade man belysning med fotogenlampor, men man anlade dock servisirör för gasbelysning redan vid skolhusets uppförande. Några år därefter utbytte man fotogenbelysningen mot gasbelysning medelst Auers glödljuslampor i alla skollokaler.

Å skolgården är uppförd en avträdesbyggnad av trä. Den innehåller två avdelningar: en för gossar med 4 celler och en för flickor, likaledes med 4 celler. Golven i cellerna ävensom i urinkuren vid sidan av gossarnes avdelning äro av asfalt med underlag av betong.

Det förutnämnda bostadshuset ligger något innanför gatulinjen vid norra sidan av Artillerigatan och är uppfört av trä i två våningar. Huset är utvändigt beklädt med hyvlade och fasade bräder samt oljemålat och dess yttertak beklädt med svartplåt. I första våningen finnas 2 lägenheter, vardera bestående av ett rum och kök och avsedda för småskolelärarinnor, och i andra våningen en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök. Rummen i dessa lägenheter äro på vanligt sätt inredda med putsade tak och tapetserade väggar samt försedda med kakelugnar.

I Kvibergsskolan finnas följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 slöjdsal	10	6,8	3,3
1 handarbetslokal	6,8	6,5	3,3
1 barnbespisningslokal	6,8	6,5	3,3
Dessutom vaktmästarebostad om 1 rum och kök, värmekammare och utrymme för bränsle.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10	6,8	3,8
1 småskolesal	6,8	6,5	3,8
1 rastrum	6,8	6,5	3,8
1 tambur	17,5	3,5	3,8
<i>Andra våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10	6,8	3,8
2 småskolesalar	6,8	6,5	3,8
1 materialrum	6,8	5	3,8
1 tambur	17,5	3,5	3,8

* * *

Änässkolan

Tomt: 12 kvarteret i 18:de roten.

Byggnadstid: 1901—1903.

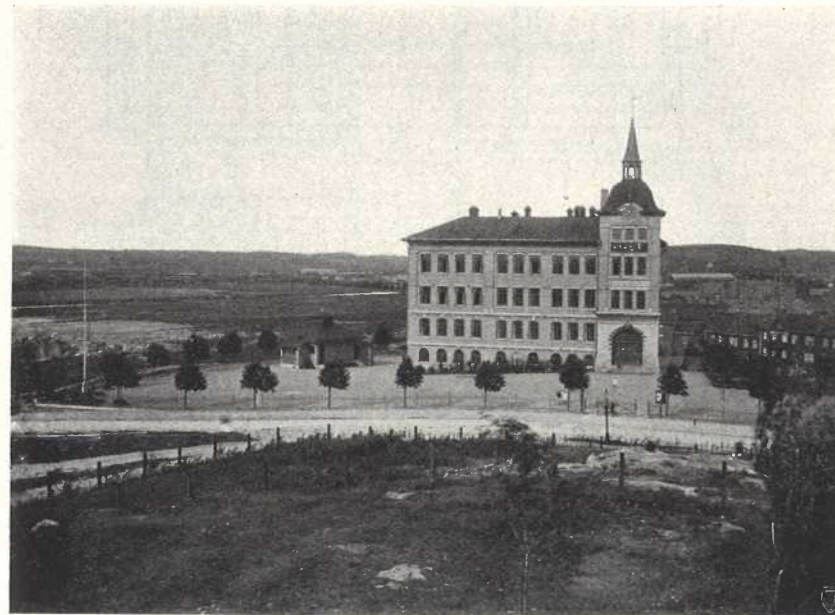
Arkitekt: Yngve Rasmussen; byggmästare: J. A. Forshell.

Kostnad: 206,685 kr.

Beräknat barnantal: omkring 600.

Skolhusets tillkomst

I december 1898 inkom skolnämnden i 3:dje distriktet till folkskolestyrelsen med en skrivelse, innehållande hemställan, att åtgärder måtte vidtagas för anskaffande av en tomt till ett nytt skolhus i närheten av Redberget. Sedan folkskoleinspektören den 30 januari 1900 avgivit yttrande i ärendet och tillstyrkt skolnämndens framställning, uppdrog styrelsen den 28 februari 1900 åt en beredning, bestående av rektorn R. Röding, handlanden M. E. Falck, handlanden G. Murray, lektorn A. Söderblom, arkitekten Hans Hedlund och skolinspektören att av-

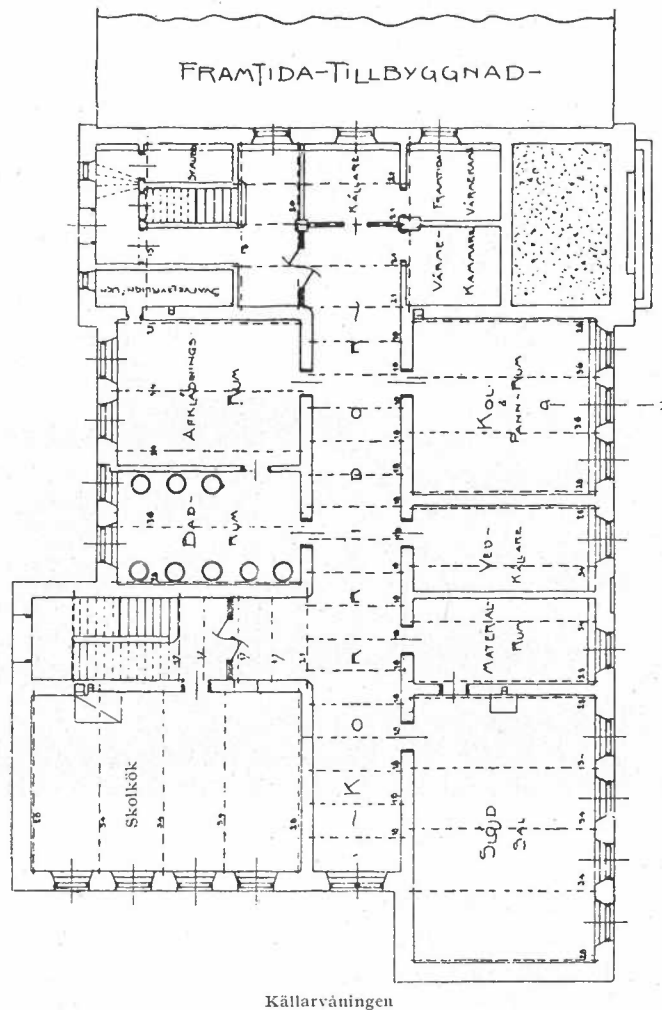
Änässkolan

giva utlåtande i ärendet. Den 28 april s. å. inkom beredningen med yttrande och hemställde bland annat, att 12:te kvarteret i 18:de roten skulle begäras till skoltomt, varjämte beredningen överlämnade ett program för det nya skolhus, som borde uppföras å den föreslagna tomten. Den 6 juni 1900 beslöt styrelsen i enlighet med beredningens förslag rörande skoltomt; dessutom beslöts det, att ritningar och kostnadsförslag för nytt skolhus enligt det föreliggande programmet skulle utarbetas.

Den 10 oktober 1900 företeddes i folkskolestyrelsen av arkitekten Yngve Rasmussen utarbetade ritningar och kostnadsförslag, som grans-

kades och vid nytt sammanträde den 31 i samma månad med några ändringar godkändes. Därefter ingick folkskolestyrelsen till stadsfullmäktige med anhängan dels att förutnämnda tomtkvarter måtte upp-

Änässkolan

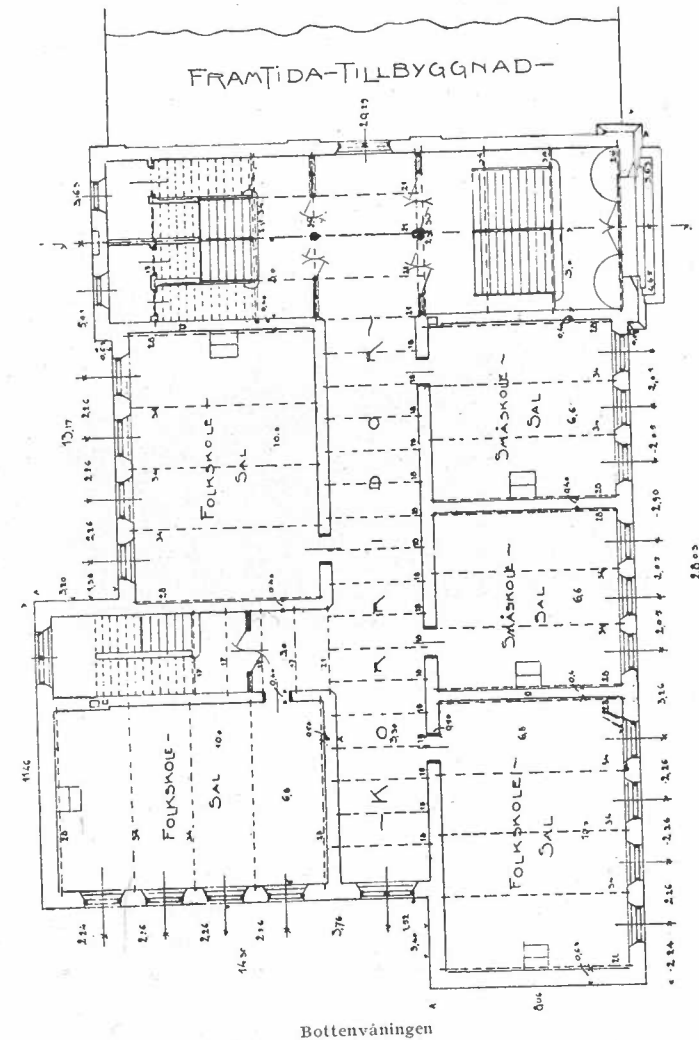
Källarvåningen

låtas för uppförande av ett nytt skolhus, dels att ett anslag av 203,597 kr. till de föreslagna byggnaderna och 8,300 kr. till inventarier i skolhuset måtte beviljas.

Sedan stadsfullmäktige den 20 december 1900 bifallit folkskolestyrelsens framställning, tillsatte styrelsen den 30 januari 1901 en byggnadskommitté, bestående av herrar M. E. Falck, G. Murray, Hans Hed-

lund, fängelsedirektören A. Montgomery och förste stadsläkaren d:r K. J. Gezelius. Kommittén utbjöd byggnadsföretaget på entreprenad och infordrade anbud, varefter den till byggnadsentreprenör antog

Änässkolan

Bottenvåningen

byggmästaren J. A. Forshell och till kontrollant byggnadsinspektoren A. Nilsson.

Vid höstterminens början 1903 var skolhuset färdigt och togs i bruk. Det avsynades av stadsarkitekten C. Fahlström och arkitekten Adrian Peterson samt invigdes den 19 december 1903, varvid tal hölls av

folkskolestyrelsens ordförande Hugo Segerdahl och kyrkoherden Ivar Wallerius. Kostnaderna för skolhuset uppgingo till 206,685 kr. Det av stadsfullmäktige beviljade anslaget överskreds, beroende därpå, att det skolkök med därtill hörande lokaler, som finnes i detta skolhus, icke var upptaget vare sig i ritningar eller kostnadsförslag, utan blev under byggnadstiden av folkskolestyrelsen beslutat.

Beskrivning

Skoltomten, som omfattar hela 12:te kvarteret i 18:de roten, begränsas av Falkgatan i söder, av Övre Olskroksgatan i väster och nordväst

Anässkolans bostadshus

samt av Sparvgatan i öster och nordost. Tomtens hela areal utgör 7,869,15 kvm., varav lekplanen upptager omkring 3,330 kvm. Norra delen av tomten lutar starkt åt norr, och 10 m. norr om skolhuset är uppförd en hög, 45 m. lång, med skolhuset parallell terrassmur, som vilar på berg, och som är lagd som kallmur av sprängd sten och med yttersidan som cyklopmur. Å den norr om denna mur belägna delen av tomten är anlagd en skolträdgård för en kostnad av omkring 1,500 kr. utom kostnad för inhägnaden. Hela området är inhägnat med staket. Järnstaket är uppsatt vid Falkgatan, vid Övre Olskroksgatan till terrassmuren och å denna mur samt vid en del av Sparvgatan. Hela skolträdgården är däremot inhägnad med trästaket, och sådant är även uppsatt som gräns mellan lekplanen och den obyggda, planterade delen av tomten. En rad lindar äro planterade innanför staketet längs Falkgatan och Övre Olskroksgatan.

Skolhuset, som är uppfört i 3 våningar utom källarvåningen, är förlagt väster om tomtens mittlinje och är så inrättat, att det vid behov kan tillbyggas åt öster. Huvudportalen och huvudtrappan äro nämligen placerade vid östra gaveln i syfte att kunna leda även till den vid den nämnda gaveln avsedda tillbyggnaden. Huvudingången vetter åt söder, varjämte finnes en ingång på norra sidan i en kortare, åt norr utskjutande flygel. I husets längdriktning går genom varje våning en 3,3 m. bred korridor med skolsalar på båda sidor. Även i källarvåningen finnes en dylik korridor med lokaler av olika slag på ömse sidor. Av 18 i skolhuset befintliga undervisningslokaler hava 11 sina fönster åt söder, 4 åt väster och 3 åt norr.

Grundmurarna vila direkt på berg och äro lagda av sprängd grästen i kalkbruk, förlängt med cement. Murarna äro uppförda av tegel och fasaderna beklädda med Skrombergategel. Sockel, solbänkar, slutstenar och huvudportalens omfattning utgöras av finhuggen kalksten. Yttertaket är beklädt med svartplåt med rännadalar av galvaniserad plåt; däremot äro lanterninen och spiran klädda med kopparplåt. Stegen i alla yttertrappor ävensom i huvudtrappan i 1:sta våningen äro av granit, men i alla övriga trappor av finhuggen kalksten. Trappstegen vila i allmänhet på järnkonstruktion, undantagsvis på murverk. Golven i läsrummen, slöjdl lokalen, skolköket och avklädningsrummet äro lagda av plank och fernissade, i förstugor och korridorer, även i källaren, utgöras golven av tvåfärgad kalkstensflis i rutor, i badrummet av asfalt och däröver trallgolv, i övriga ej nämnda källarlokalerna av betong och å vinden av hyvlade och spåntade bräder. Alla icke välvda innertak i våningarna äro panelade med furubräder, men utrymmena i källaren, som icke äro försedda med valv, hava takpanel av gipsdielen. Bröstpanel är anbringad i alla undervisningslokaler till en höjd av 1,5 m., däremot är bröstpanelen i alla tamburer, korridorer och trappor 1,8 m. hög. Träpanelade tak ävensom bröstpanelen äro fernissade, men murytorna liksom fönster, dörrar och andra snickerier oljemålade.

I källaren är skolbad anordnat för servering av varmluftsbad, s. k. finsk badstu. I avklädningsrummet finnes bassäng av betong, invändigt beklädd med släta kakelplattor och levererad av firman A. Rehder. Den övriga badattiraljen är, liksom även lysapparaterna, levererad av firman A. J. G. Bissmarck & C:o. I varje korridor i våningarna är uppsatt ett tvättställ med 3 emaljerade stjälp-skålar, anbringade i en sinkbeslagen träskiva med konsoller och försedda med vatten- och avloppsledningar.

Gasbelysning medelst Auers glödlampor är anordnad i skolhusets alla

lokaler. I varje folkskolesal finnas 5 lampor, vardera av 60 normal-ljus styrka, i varje småskolesal 4, i slöjd- och handarbetssalar 6 lampor. Även skolgården är upplyst med 3 auerlampor i lyktor.

Skolhuset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsapparat, levererad av ingenjör Hugo Theorell. Uppvärmningen sker med lågtrycksånga genom radiatorer jämte varmluftskanaler. Distanstermometrar till varje lokal i våningarna möjliggöra för eldaren att bekvämt kunna kontrollera och reglera temperaturen i de olika salarna.

I tornbyggnaden inrättades år 1909 ett biblioteksrum för en beräknad kostnad av 1,900 kr.

I sydöstra hörnet av skoltomten är ett bostadshus av trä uppfört i 2 våningar, innehållande en lärarebostad om 3 rum och kök samt en vaktmästarebostad om 2 rum och kök. Huset är uppfört av plank på cyklopmur av granit, och yttertaket är beklädt med svartplåt. Bottenvåningen är utvändigt panelad med spåntade och fasade klädselbräder, men övervåningen med stav i fjällfason. Rummen i båda lägenheterna hava putsade tak och väggar, de senare tapetserade, men i kök, skafferier, tamburer och trappor äro både tak och väggar panelade och målade.

Rummen uppvärmas med kakelugnar. En mindre förändring å bostadshuset har vidtagits, sedan det blev färdigt, i det den från början öppna verandan blivit inbyggd.

En avträdesbyggnad av sten är belägen å västra delen av tomten. Detta hus är i tillämpliga delar uppfört av samma materialier som skolhuset. Sålunda äro murarnas yttersidor beklädda med Skrombergategel, och yttertaket är klädt med svartplåt; golven i cellerna ävensom i urinkuren utgöras av asfalt på underlag av betong. Byggnaden innehåller 20 celler.

Änåsskolan innehåller följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 skolkökslokal	10	6,8	3,5
1 slöjdsal	10	6,8	3,5
1 materialrum	6,8	3,2	3,5
1 badrum	6,8	4,1	3,5
1 avklädningsrum	6,8	5,4	3,5
Dessutom korridor, kol- och pannrum, värmekamrar, tambur m. m.			

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
3 folkskolesalar	10	6,8	3,9
2 småskolesalar	6,8	6,6	3,9
1 korridor	21	3,3	3,9
<i>Andra våningen:</i>			
3 folkskolesalar	10	6,8	3,9
2 småskolesalar	6,8	6,6	3,9
1 lärare- och materialrum	7,3	6	3,9
1 korridor	21	3,3	3,9
<i>Tredje våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10	6,8	3,9
1 handarbetssal	10	6,8	3,9
2 småskolesalar	6,8	6,6	3,9
1 »	7,3	6	3,9
1 korridor	21	3,3	3,9
<i>Tornet:</i>			
1 biblioteksrum	7,2	5,9	3

* * *

Marielund

är ett till en enskild person av drätselkammaren uthyrt landeri, beläget utanför Gamlestaden. Då folkskolestyrelsen år 1904 överlämnade Gamlestadens skolhus till drätselkammaren, måste styrelsen hyra en lokal för mindre barn, boende i trakten av Alelyckan, enär dessa skulle fått för lång skolväg, om de blivit placerade i Kvibergs skolhus. Styrelsen hyrde då av Marielunds arrendator ett större och ett mindre rum i andra våningen med rätt för styrelsen att på egen bekostnad inreda dessa för sitt nya ändamål. Det större rummet inreddes till en småskolesal och det mindre till tambur. Hyran bestämdes till 150 kr. om året.

På förslag av folkskoleinspektören beslöt styrelsen den 21 maj 1916 att å Marielund förhyra en lägenhet i 2:dra våningen, belägen bredvid småskolans lokal. Den hyrda lägenheten skulle apteras till en skollokal för barn, boende i trakten, så att den kunde tagas i bruk den

Marielund

I oktober s. å. Förvaltningsnämnden, som fick uppdrag att vidtaga alla nödiga åtgärder, träffade avtal med arrendatorn om en hyra för den nya lokalen av 150 kr. årligen, varefter ändringsarbetena blevo utförda.

* * *

Götabergsskolan

Tomt: En del av Götabergsområdet i 14:de roten.

Byggnadstid: 1904—1906.

Arkitekt: Adrian Peterson; byggmästare: firman A. Krüger & Son.

Kostnad: 443,431 kr.

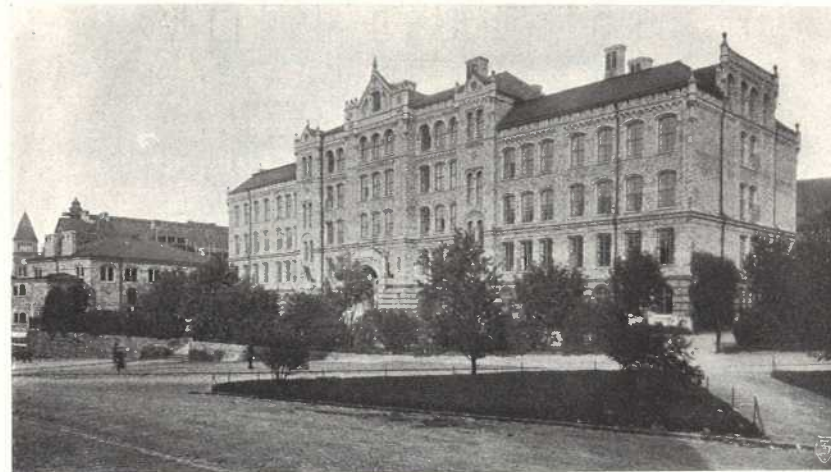
Beräknat barnantal: 1,300.

Skolhusets tillkomst

Redan i mars 1901 hade folkskolestyrelsen, efter framställning från skolinspektören om anskaffande av nya lokaler i första distriktet, tillsatt en beredning för att yttra sig angående bristen på skollokaler och eventuellt föreslå åtgärder till dess avhjälpande. På hösten 1902 inkom beredningen med förslag, att å området mellan Grevegatan, Kapellgatan och Brantdalagatan skulle uppföras ett större skolhus enligt ritningar av arkitekten Yngve Rasmussen för en kostnad av 337,240 kr. Förslaget godkändes av folkskolestyrelsen, men blev i december 1902 återremitterat till styrelsen av stadsfullmäktige, som

dels funno kostnaden för skolhuset för hög, dels ansågo det olämpligt, att gymnastiklokaler, enligt förslaget, skulle förläggas till vinden. Under tiden arbetade en stadsfullmäktiges beredning på uppgörande av ny stadsplan för den del av staden, där skolhuset skulle uppföras, och enligt stadsplaneberedningens förslag skulle en gata dragas över den föreslagna skoltomten, vadan hela förslaget om skolhus å nämnda tomt blev av folkskolestyrelsen återkallat.

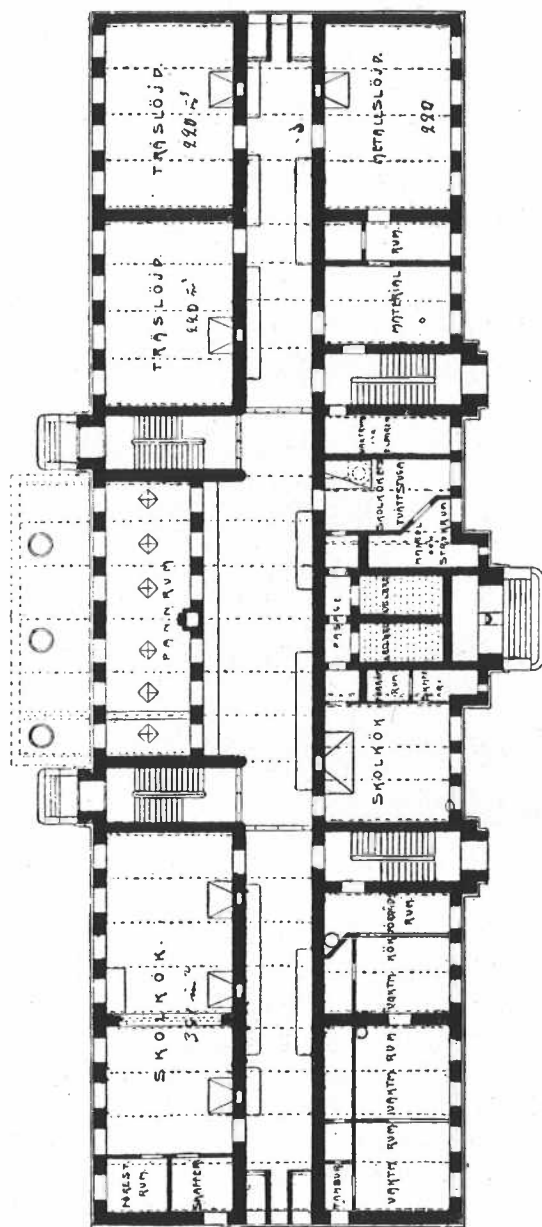
Frågan om en annan skoltomt hade icke blivit lämnad ur sikte. Efter yttrande och förslag av drätselkammaren beslutade stadsfullmäktige att, därest ett nytt skolhus komme att uppföras i denna trakt, anvisa

Götabergsskolan

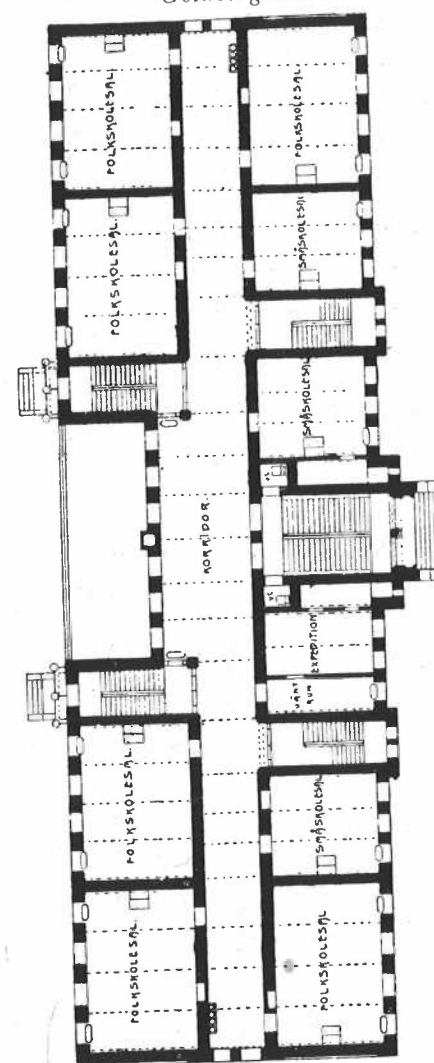
till skoltomt den del av Götabergsområdet, som är belägen mellan Molins-, Greve-, Gibraltar- och Berzeliigatorna. Därefter utsåg folkskolestyrelsen en ny beredning med uppdrag att, efter nödiga ändringar i byggnadsprogrammet, skyndsamt låta uppgöra ritningar till ett skolhus å denna tomt. Till ledamöter i beredningen utsågos herrar Hugo Segerdahl, O. E. Mellgren, A. Söderblom, Berndt Hedgren, arkitekten C. F. Ebeling, överläraren Joh. Ohlander samt skolinspektören. Sedan byggnadsprogrammet blivit omarbetat och utvidgat, och sedan arkitekt Adrian Peterson efter beredningens uppdrag utarbetat ritningar och kostnadsförslag, inkom beredningen i februari 1904 till folkskolestyrelsen med sitt förslag, som där granskades och godkändes. Den 16 februari 1904 ingick styrelsen till stadsfullmäktige med en skrivelse, som slutade med anhållan, att fullmäktige måtte till ett skolhus å

Göteborgsskolan

Plan av källarvåningen

Göteborgsskolan

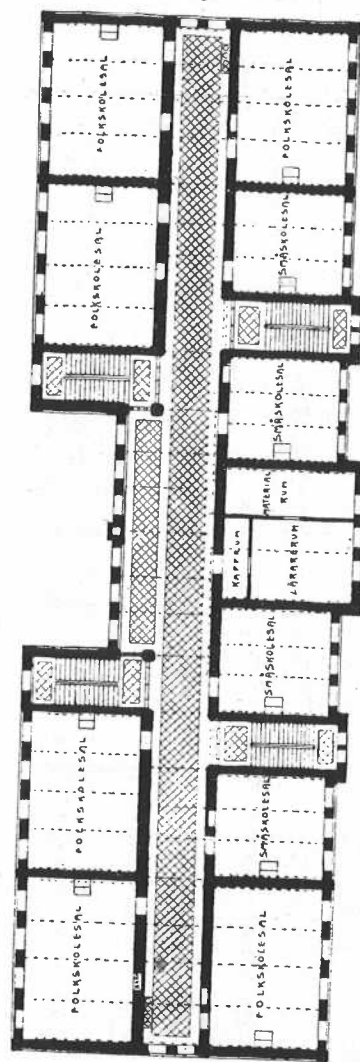

Plan av bottenvåningen

den förut anvisade platsen och i huvudsaklig överensstämmelse med de inlämnade ritningarna anslå ett belopp av 446,431 kr. och till inventarier för detsamma 25,200 kr. Styrelsens framställning bifölls av stadsfullmäktige den 3 därpå följande mars. Under förutsättning av bifall till den till stadsfullmäktige inlämnade anhållan hade folkskolestyrelsen den 24 februari utsett en byggnadskommitté med uppdrag att ombestyr skolkusets uppförande. Byggnadskommittén utgjordes

Götabergsskolan

Plan av andra våningen

av herrar O. E. Mellgren, A. Söderblom, Berndt Hedgren, C. F. Ebeling och Joh. Ohlander. Sedan ritningarna blivit fastställda av byggnadsnämnden, byggnadsarbetet utbjudits på entreprenad och anbud inkommit, antog kommittén den 17 augusti 1904 till entreprenör byggmästarefirman A. Krüger & Son. Till byggnadskontrollant hade kommittén utsett byggnadsinspektoren A. Nilsson. I början av augusti 1906 var skolhuset färdigt och avsynades den 9 i nämnda månad av

stadsarkitekten C. Fahlström och arkitekten Adrian Peterson, vilka intygade, att skolhuset vore uppfört på ett i allo tillfredsställande sätt och i enlighet med gällande föreskrifter. Skolhuset hade tagits i bruk vid höstterminens början och blev den 17 oktober 1906 högtidligen invigt. Invigningstalet hölls av herr O. E. Mellgren, och bön förrättades av domprosten J. N. Rexius. (Se allm. folkskolestyrelsens årsberättelse för år 1906, sid. 23—28.) Det av stadsfullmäktige beviljade anslaget lämnade ett överskott av 3,000 kr., vadan kostnaden för byggnaderna utgjorde 443,431 kr.

Beskrivning

Tomtområdet, som utgör en del av egendomen Götaberg i 14:de roten, innefattar 6,500 kvm. och begränsas i väster av Molinsgatan, i söder av Grevegatan, i öster av Gibraltargatan och i norr av Berzelligatans förlängning. Hela området är inhägnat medelst järnstaket med grindar vid Molinsgatan och inkörsport åt Grevegatan. Skolplanen är försedd med planteringar dels utmed staketet, dels vid skolhusets fasader på lämpliga ställen, där små blomstergrupper äro anordnade. Kostnaden för de ursprungliga planteringarna uppgingo till något över 1,000 kr.

Skolhuset är beläget midt på skoltomten, parallellt med Molinsgatan, med huvudfasaden åt nämnda gata. I nordvästra hörnet av tomten ligger ett gymnastikhus. Avträdesbyggnaden är förlagd till nordöstra delen av tomten.

Huvudbyggnaden är uppförd i 3 våningar utom källar- och vindsvåning och har huvudingången åt Molinsgatan. Dessutom finnas två andra ingångar på västra fasaden och två på den östra, varjämte en ingång till vaktmästarebostaden finnes på norra gaveln. Utanför varje ingång till våningarna finnes en fotskrapa av järn med en grop därunder, som är försedd med rensningskanal och avlopp. Från varje ingång leda trappor upp i våningarna, av vilka envar genomskäres av en 3,5 m. bred korridor, som i skolhusets längdriktning sträcker sig från norra till södra gaveln. På ömse sidor om dessa korridorer finnas skolsalar utom i midtpartiet, där korridorerna, som där hava en bredd av 5,6 m., endast hava skolsalar på ena sidan och fönstervägg på den andra.

Murstommen är uppförd av tegel på grundmur, som är lagd av sprängd granit i kalkbruk, förlängt med cement, och som vilar omedelbart på berget. Fasaderna äro klädda med flammig Skrombergategel, och yttertakets är betäckt med galvaniserad järnplåt. Sockel, solbänkar,

inskriftionsplattan m. m. äro av finhuggen kalksten. Yttertrappornas steg äro av granit, men stegen i övriga trappor ävensom podester av kalksten. Innertaken i skolhusets alla lokaler äro putsade och strukna med limfärg. Bröstpanel är uppsatt i alla skollokaler, men av olika höjd: i alla korridorer är panelen 1,8 m. hög, i trappor, slöjdsalar och skolkökslokaler 1,5 m. samt i alla skolsalar, handarbetslokaler, ritsal och naturkunnighetsrum 1 m. hög. Såväl murväggar som väggpanel äro oljemålade i ljusa färger. Golven, som i alla lokaler i våningarna utgöras av armerad cementbetong, äro i korridorer och förstugor belagda med hyvlade kalkstensplattor i två färger med rutindelning samt i skolsalar och övriga rum med linoleummattor, utom i en skolsal i vindsvåningen, där golvet är lagt av golvmassa. I källaren äro golven lagda av betong, som i korridorer och förstugor är beklädd med kalkstensplattor och i slöjdsalarna, i vaktmästarens och eldarens bostadsrum samt i strykrummet och träslöjdens förrådsrum med golvplank. I skolkökslokalerna voro golven ursprungligen beklädda med svensk förhydningsmassa, men hava sedermera blivit belagda med golvplank. I alla korridorer ävensom i handarbetssalarna m. fl. lokaler finnas tvättställ av porslin med kranar, vatten- och avloppsledningar.

Såväl skolhuset som gymnastikhuset uppvärmas och ventileras medelst centraluppvärmnings- och ventilationsapparater, levererade och uppsatta av Nordiska värme- och ventilationsaktiebolaget, som även levererat apparater för bad- och kokrum. Uppvärmningen sker med ånga medelst radiatorer, varjämte varmluftskanaler leda från värmekammare. Luftväxlingen sker genom särskilda kanaler. Enligt entreprenadkontraktets bestämmelser skall temperaturen i alla skolsalar kunna hållas uppe i + 18 gr. Celsius och i övriga lokaler vid + 15 gr. Celsius vid en yttertemperatur av — 20 gr. Celsius. Luftväxlingen skall vara så kraftig, att luften i lässalarna skall kunna ombytas minst två gånger i timmen och minst en gång i timmen i övriga lokaler.

Alla lokaler i såväl skolhuset som gymnastikhuset upplysas med auerlampor. I var och en av nedan uppgivna lokaler finnas följande antal lampor: i en folkskolesal 5 lampor, i en småskolesal 4, i en handarbetssal ävensom i ritsalen och naturkunnighetsrummet 6 lampor, likaledes 6 lampor i en var av gymnastiksalarna samt 7 lampor i den större och 5 lampor i den mindre skolkökslokalen. Alla dessa lampor utveckla en ljusstyrka av 60 normalljus. Auerlampor finnas dessutom i trappor, tamburer och alla övriga lokaler, varjämte skolgården belyses av 6 lyktor med glödljusbrännare. I bostadsrummen är elektrisk belysning införd.

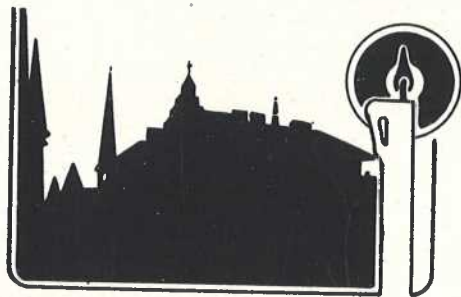
Gymnastikhuset består av en bottenvåning med hög källarvåning och

innehåller 2 gymnastiksalor med var sitt avklädningsrum samt i källarvåningen en större barnbespisningslokal med tillhörande kokrum; dessutom finnas i källaren badrum (finsk badstu) med duschar, bassäng och avklädningsrum. I gymnastiksalarna äro golven av plank och taken panelade. Bröstpanel täcker väggarna från golvet till fönsterplattornas överkant. Allt synligt trä i gymnastiksalarna är fernissat. De båda gymnastiksalarna äro förenade med varandra genom skjutdörrar. Taket i barnbespisningslokalen är panelat med bräder, i kokrummet och badrummet utgöras taken av putsade betongvalv. Bröstpanel är uppsatt i barnbespisnings- och kokrummen. Golven i alla gymnastikhusets källarlokalor äro lagda av betong, avjämnad med stålslipad cementputs. Bassängen i avklädningsrummet är utförd av armerad cementbetong och beklädd med kakelplattor samt försedd med trappor. Golvslifoner och beklädd med kakelplattor samt försedd med trappor. Golvslifoner finnas i kokrummet, barnbespisningslokalen, badstugan och avklädningsrummet. För övrigt äro gymnastikhuset ävensom avträdesbyggnaden i tillämpliga delar uppförda på samma sätt som skolhusbyggnaden och av samma slags materialier. Avträdesbyggnaden innehåller 32 celler, varjämte klosetter finnas dels vid huvudingångens trappor i 1:sta våningen av skolhuset, dels i skolhusets källare. Golven i cellerna ävensom i urinkuren äro av asfalt, vilande på betong.

Göteborgsskolan innehåller följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
Skolhuset			
<i>Källaren:</i>			
3 slöjdlokaler	10	6,8	3,3
1 skolkökslokal	17,2	6,8	3,3
1 »	6,8	6,4	3,3
Dessutom: lärarinnerum, rum för elever, förrådsrum, materialrum, tamburer, vaktmästarebostad om 2 rum och kök, bostad för eldare om 1 rum och kök, tvättstuga, strykrum, värmekammare, rum för bränsle m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
6 folkskolesalar	10	6,8	3,7
3 småskolesalar	6,8	6,5	3,7
1 expeditjonsrum	6,5	4,5	3,7
1 väntrum	6,5	2	3,7
1 korridor	63	3,5—3,6	3,7
<i>Andra våningen:</i>			
6 folkskolesalar	10	6,8	3,7
4 småskolesalar	6,8	6,5	3,7

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
1 lärarorum	6,3	5	3,7
1 kapprum	5	1,5	3,7
1 materialrum	8	2,8	3,7
1 korridor	63	3,5—5,6	3,7
<i>Tredje våningen:</i>			
6 folkskolesalar	10	6,8	3,7
1 »	8	8	3,7
4 småskolesalar	0,8	6,5	3,7
1 korridor	63	3,5—5,6	3,7
<i>Vindsvåningen:</i>			
2 handarbetssalar	10,6	6,9—8	3,7
1 naturkunnighetsrum	14,5	8,3	3,7
1 ritsal	14,5	8,3	3,7
1 folkskolesal	10,3	5,9	3,7
1 biblioteksrum	5,9	5	3,7
2 korridorer	13,5	3,5—5,9	3,7
Gymnastikhuset			
<i>Källaren:</i>			
1 barnbespisningslokal	14,7	10,8	3,2
1 kokrum med skafferier	11	5	3,2
1 badrum (finsk badstu)	7	4,7	3,2
1 avklädningsrum med bassäng	9,5	7	3,2
<i>Bottenvåningen:</i>			
2 gymnastiksalar	14,7	10,8	5,8
1 avklädningsrum	11	5	2,9
1 »	11,7	4,5	2,9

TIDEN EFTER ÅR 1906

ED år 1906 börjar en ny period i Göteborgs folkskolors historia, då Lundby kommun, som vid nämnda års slut hade en folkmängd av 12,953 invånare och i sina folkskolor 2,322 barn, införlivades med staden. I motsats till förhållandet i Majorna vid dess införlivning med staden hade Lundby kommun vid införlivningen icke mindre än 10 egna skolhus, nämligen: nya och gamla skolhusen å Lindholmen, småskolehuset å Lindholmen, skolhuset å Sannegården, Brämaregårdens och Hisingstads skolhus, gamla och nya skolhusen i Lundby kyrkby, Ivarsbergs och Häröds skolhus. En småskolesal å Biskopsgården var dessutom hyrd av enskild person. Flera av dessa skolhus voro visserligen små, men skollokalerna voro i allmänhet ganska tillfredsställande.

Ordförande i folkskolestyrelsen efter 1906 hava varit: e. o. hovrättsnotarien O. E. Mellgren från början av år 1906 till den 1 juli 1911, då han, som då avgick ur styrelsen, efterträddes av rektorn fil. d:r E. Hallgren, som fortfarande är styrelsens ordförande. Som vice ordförande under samma tid hava fungerat: lektorn fil. d:r P. G. Laurin 1906; rektorn fil. d:r A. V. Falk från början av år 1907 till den 13 oktober 1909; därefter rektorn E. Hallgren till den 6 september 1911, då han efterträddes av stadsnotarien Gust. Hamberg, som fortfarande innehar nämnda uppdrag och därjämte fungerar som ordförande i folkskolestyrelsens ekonomiska nämnd, nu benämnd förvaltningsnämnd. Som redan är nämnt, kvarstod handlanden Carl Blidberg som kassaförvaltare till utgången av år 1907, sedan vilken tid ingenjören Gust. Engström var folkskolestyrelsens kassaförvaltare till den 1 juli 1916, då han avgick ur styrelsen och som kassaförvaltare efterträddes av handlanden P. Olsson. Sedan folkskoleinspektören J. M. Ambrosius, såsom förut meddelats, år 1908 avgått med pension, efterträddes han av docenten fil. d:r och teol. kand. Rurik Holm, som efter utnämning till föreståndare

för Nääs slöjdseminarium avgick den 1 juli 1913 och efterträddes av rektorn vid Lysekils samskola, fil. d:r Axel Lagerwall, som fortfarande är stadens folkskoleinspektör.

Liksom under föregående period har styrelsen även under denna undvikit att begagna sig av hyrda skollokaler i enskildas boningshus. Undantag har gjorts i endast två fall, båda i Lundby, såsom synes längre fram.

Bristen på skollokaler var emellertid fortfarande stor, och under år 1914 duplicerade icke mindre än 184 folkskoleklasser och 136 småskoleklasser. Hela antalet folkskoleklasser utgjorde samma år 340 och småskoleklasser 226.

* * *

Lundby församlings första folkskolelokaler

Rörande tillkomsten av Lundby första skolhus har församlingens kyrkoherde, teol. d:r P. Rydholm, som välvilligt lämnat även en stor del andra uppgifter om skolhusen i Lundby, meddelat följande:

Första gången fråga förekom om byggande av skolhus i Lundby var år 1797. Dåvarande kyrkoherden, lektor Wetterberg, talade på sockenstämma så övertygande om saken, att sockenborna förklarade det mycket önskvärdt, att ett skolhus bleve byggt. Mera än någonting önskvärdt blev det icke på länge. Allvar med saken blev det icke förrän lektor Niklas Beckman blivit kyrkoherde. Han synes hava satt sig i sinnet att icke släppa saken, förrän han fått ett skolhus byggt. Den 14 oktober 1838 meddelade han sockenstämman, att han hade i Göteborg tiggat ihop penningar till behovet utom ännu behövliga 300 rdr, som han skaffat församlingen löfte om att få låna i konsistorium på 8 års amorteringstid. Nu blev saken satt i verket. Åtskilliga svårigheter tyckas hava ställt sig i vägen. Särskilt var frågan om anskaffande av tomt besvärlig. Men Beckman hade löst svårigheten, ty när skolhuset var färdigt, befanns det ligga i prästgårdens trädgård. Den 26 april 1840 anmäldes, att skolhuset var färdigt. Det hade kostat 1,268 riksdaler och 26 skilling riksgäld. Det innehöll en skolsal och en lärarebostad, båda med de mest anspråkslösa dimensioner. Det stod kvar efter att hava något utvidgats både på längden och höjden och användes de sista årtiondena till småskola, ända till dess det nya skolhuset i Lundby kyrkby blev färdigt. Det nedrevs år 1903.

Med detta skolhus och förhyrda lokaler redde man sig sedan i många år. Under en lång följd av år upplät Lindholmens verkstad fri lokal i

ett av verkstadens hus. Förslag att bygga ett skolhus på Lindholmen möttes på sockenstämma den 12 november 1861 av ett bleklagt nej. Men den 19 mars 1862 var folkskoleinspektör Meijerberg närvarande på stämman, och nu voro de närvarande medgörligare. Dock klagades över socknens fattigdom. Skolväsendet hade förra året slukat en summa av 473 riksdaler, och man mäktade ej mer o. s. v. Det var företrädesvis på Lindholmen och i yttre hemmanen, som behovet gjorde sig kännbart. Vad yttre hemmanen angår, så träffades en överenskommelse, att dessa själva skulle bekosta sin skola och bygga sig skolhus mot det, att de skulle vara fria från deltagande i kostnaderna för skolväsendet i den övriga församlingen. Om det skolhus, som enligt denna överenskommelse där byggdes, och som fortfarande användes, finnes ingenting nämnt i protokollen i Lundby församlings arkiv. Med skolhuset på Lindholmen dröjde det ännu länge.

I fråga om byggandet av nya skolhus i Lundby församling hade skolrådet erhållit påminnelser dels av folkskoleinspektören, dels av domkapitlet. Den 30 oktober 1872 tillsatte kyrkostämman en kommitté, som skulle förbereda frågan. Denna kommitté var den 29 oktober 1874 färdig med sitt förslag, som gick ut på, att följande skolhus skulle byggas: ett å Lindholmen med 4 salar och 2 lärarebostäder, ett småskolehus vid Kvillebäcken, ett småskolehus å Sannegården med 2 salar och 2 lärarinnebostäder samt ett folkskolehus i Kyrkbyn. Kommitténs mening var dock icke, att allt detta skulle göras på en gång; den föreslog, att man skulle bygga först på Lindholmen, sedan på Sannegården och sist i Kyrkbyn. Stämman godkände hela detta förslag och uppdrog åt samma kommitté att verkställa beslutet.

* * *

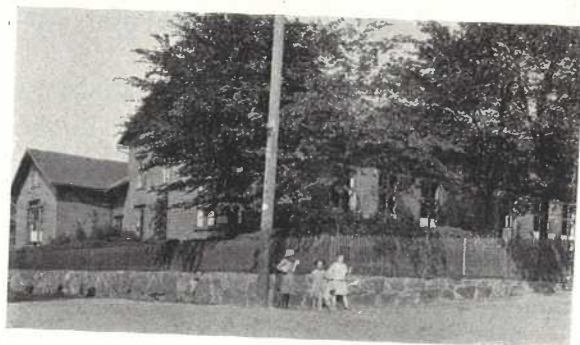
Lindholmens gamla skolhus

är beläget å tomten n:o 29 A och B i Lindholmens 1:sta rote.

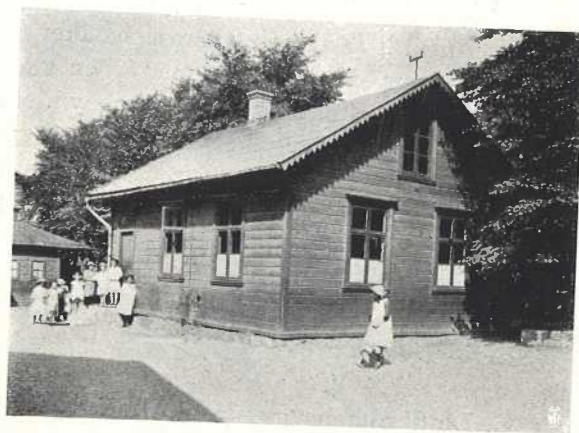
Skolhusets tillkomst

På förslag av den förutnämnda kommittén, bestående av herrar D. V. Flobeck, Anders Magnusson, Bernh. Kristoffersson, C. E. Norrman, Klas Kleberg och Benj. Andersson, beslöt kyrkostämman den 27 april 1875 att av Aug. Andersson m. fl. inköpa en skolhustomt å 5,200 kvadratalnar till ett pris av 65 öre pr kvadrataln, och att på

denna tomt skulle uppföras det den 29 oktober 1874 beslutade skolhuset å Lindholmen. Den 24 därpå följande maj undertecknades kontrakt om tomten, som hade en längd av 80 och en bredd av 65 alnar

Lindholmens gamla skolhus

Slöjdbyggnaden till Lindholmens gamla skolhus

samt kostade 3,380 kr. Byggnadsarbetet, som leddes av Anders Magnusson, började under sommaren 1875, och den 27 juli var grunden till skolhuset lagd. Man skulle sedan bygga, så fort man kunde, och huset blev färdigt 1876. Slöjdbyggnaden, som innehåller en slöjdsal med tambur och materialrum, uppfördes först år 1892 efter ritning av arkitekten Hj. Cornilsen.

Beskrivning

Tomten n:o 29 litt. A och B, som har form av en rektangel och är belägen vid hörnet av Lindholmsvägen och Verkmästaregatan, är inhägnad med trästaket, som delvis vilar på en terrassmur av gråsten. Innanför staketet är vid Lindholmsvägen planterad en häck och innanför den övriga delen av staketet en rad träd.

Å skoltomten finnas 3 byggnader, nämligen själva skolhuset, som ligger parallellt med Lindholmsvägen på något avstånd från gatulinjen, samt en slöjdbyggnad och ett avträdeshus, de båda senare belägna vid skoltomtens motsatta långsida. Skolhuset består av ett i två våningar uppfört midtparti med två i en våning uppförda flyglar.

Från början var hela midtpartiet inredt till lärarebostäder. Andra våningen därav inrymmer fortfarande en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök, men första våningen blev år 1906 förändrad och innehåller nu en handarbetslokal, ett lärarorum och ett materialrum. I vardera flygeln finnas två folkskolesalar.

Skolhuset är uppfört av trä på gråstensgrund. Yttertakets är bekläddt med asfaltpapp. Yttertrapporna äro lagda av kalksten men innertrapporna av trä. Huset är utvändigt bekläddt med hyvlade och fasade bräder samt oljemålat. Golven äro lagda av hyvlad och spåntad plank, och såväl innertak som väggar äro panelade och målade både i skolsalar och tamburer. I varje skolsal finnas fasta hörnskåp, som anbringats vid skolhusets uppförande. Likaledes vid skolhusets uppförande har å väggen bakom katederbordet anbringats en väggfast svart tavla av betydande längd.

Från början uppvärmdes lokalerna medelst kakelugnar, som ännu stå kvar; men rummen uppvärmas numera med senare insatta kaminer, och sådana hava blivit insatta även i tamburerna, som från början saknade uppvärmning. För åstadkommande av luftväxling äro ventiler insatta i väggarna. Vid Lundbys införlivning med Göteborg upplystes lokalerna med fotogenlampor, men år 1910 infördes elektrisk belysning i skolhuset. I varje folkskolesal finnas 7 och i varje småskolesal 5 lampor. Även i tamburer och övriga lokaler finnas behöfligt antal elektriska lampor. Sedan vattenledning år 1910 blivit anlagd i skolhuset, uppsattes i tamburerna tvättställ av porslin med kranar och avlopp.

Slöjdbyggnaden och avträdeshuset äro liksom skolhuset uppförda av trä och även i övrigt i tillämpliga delar av samma slags materialier som skolhuset. Avträdeshuset innehåller 6 celler, därav 2 stora med flera platser i varje.

Lokalernas dimensioner äro följande:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
4 folkskolesalar	8,91	8,91	4,16
2 tamburer	8,91	2,97	4,16
1 handarbetssal	10	4,45	3,25
1 materialrum	4,16	3	3,25
1 lärarorum	3	2,67	3,25
1 tambur	4,16	1,48	3,25
<i>Slöjdbyggnaden:</i>			
1 slöjdsal	6,4	5,8	3,16
1 tambur	3,19	1,66	2,2

* * *

Gamla skolhuset i Lundby Kyrkby

Enligt kyrkostämmans beslut den 29 oktober 1874 skulle, sedan skolhuset å Lindholmen blivit färdigt, uppföras ett skolhus å Sannegården, och därefter skulle ett skolhus uppföras i Kyrkbyn. Men det dröjde mycket länge, innan något skolhus å Sannegården blev uppfört, och det beslutade skolhuset i Kyrkbyn kom långt förut att uppföras.

Den 3 april 1877 beslutade kyrkostämman att ingå till kungl. maj:t med anhållan att få från prästgården avsöndra en tomt för ett skolhus i Kyrkbyn. Genom kungl. brevet den 29 mars 1878 erhöll församlingen rätt att för ändamålet avsöndra från Lundby prästgård 3 kvadratrevrar och 33 kvadratstänger mark till skolhustomt mot en årlig avgäld av värdet för 10 kubikfot korn efter länets medelmarkegångspris. På denna tomt uppfördes nu ett skolhus med 2 lärosalar och en lärarebostad. Byggnadskommittén, som bestod av herrar C. E. Norrman, D. W. Flobeck, Anders Magnusson, Bernh. Christoffersson och Benj. Andersson, erhöll av kyrkostämman den 22 oktober 1878 uppdrag att av länets hushållningssällskap söka att erhålla ett lån av 5,000 kr. för skolhusets fullbordande. Skolhuset blev färdigt och togs i bruk vid höstterminens början 1879.

De skolpliktiga barnens antal i Kyrkbyn tillväxte, och om några år blev utrymmet i skolhuset för litet. Den 28 mars 1887 beslöt man att bygga på skolhuset en andra våning, innehållande 2 lärosalar. Ritning till påbyggnaden var uppgjord av ingenjören Otto Magnusson, och byggnadsarbetet utfördes av byggmästaren August Carlson, som lämnat

Gamla skolhuset i Lundby Kyrkby

lägsta anbudet. Kostnaden utgjorde 5,625 kr. Snart fann man, att skolgården, efter skollokalernas tillökning var för liten, och beslöt att göra underdånig ansökan att få från prästgården avsöndra ytterligare mark till skolgårdens utvidgning. Genom nådigt brev den 21 september 1894 erhöll kommunen tillåtelse att få avsöndra ett norr om skolgården beläget område, utgörande 0,0787 hektar, för vilket avgälden längre fram bestämdes till 30,67 kubikfot korn att betalas efter medelmarkegångspris.

Beskrivning

Tomten, som enligt förut efter åtkomsthandlingarna meddelade uppgifter, tillsammans omfattar 3,722,9 m², är belägen väster om landsvägen och inhägnad av en hagtornshäck. På norra delen av tomten äro skolhuset och det därtill hörande avträdeshuset belägna. Den omgivande marken norr och öster om skolhuset är utlagd till lekplan. Den södra delen av tomten är utlagd till trädgård, varav en del under sommaren 1914 anordnades till skolträdgård.

Skolhuset är numera ett tvåvåningshus med 2 skolsalar i varje våning. En vinkelrätt från skolhuset åt söder utskjutande envåningslänga, som är sammanbyggd med skolhuset och har en längd av 13,5 meter och en bredd av 9,5 meter, innehåller dels en lärarebostad med 3 rum och kök, dels på vinden vid längans gavel en lärarinnebostad, bestående av ett rum och kök. Även tamburerna till skolsalarna äro inrymda i längan. Från skolgården leda två ingångar, dels en till skollokalerna, dels en till lärarebostaden.

Byggnaden är uppförd av timmer på grästensgrund. Utvändigt är

huset beklädt med bräder, oljemålat och försett med yttertak av tegelpannor. Yttertrapporna äro av kalksten men innertrapporna av trä. Väggarna och innertaken äro både i skolsalarna och tamburerna panelade och målade, men i bostadsrummen äro väggarna tapetserade och taken putsade. I varje skolsal finnas dels två väggfasta hörnsåp, dels en väggfast svart tavla av betydlig längd. Golven i såväl skollokaler som bostadslägenheterna äro lagda av plank. Både skolsalar och tamburer uppvärmas av kaminer av Ebbes bruks tillverkning. Bostadsrummen äro däremot försedda med kakelugnar. För skollokalernas ventilation leda under golven placerade kallluftstrummor frisk luft till kaminerna, där den uppvärms. Den skämda luften avledes genom evakuationskanaler och ventiler.

Vid Lundbys införlivning med staden användes för skolsalarnas belysning fotogenlampor, men år 1913 infördes elektrisk belysning med 7 lampor i var skolsal. Vatten hämtades från en i trädgården befintlig brunn, till dess vattenledning infördes i skolhuset under sommaren 1914, då även tvättställ av porslin med kranar och avlopp uppsattes i korridorerna.

Avträdeshuset är liksom skolhuset uppfört av trä, utvändigt beklädt med bräder och oljemålat. Det har 6 celler.

Skollokaler ha följande dimensioner:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	9	9	4
1 tambur ¹⁾	7,4	3	2,9
<i>Andra våningen:</i>			
2 folkskolesalar	9	9	3,9
1 tambur	7,4	3	2,9

¹⁾ Till tamburen finnes en förstuga, 3 m. lång och 1,5 m. bred

* * *

Småskolehuset å Lindholmen

Tomt: n:o 26½ i Lindholmens första rote.
Byggnadstid: 1882.

Skolhusets tillkomst

Som redan är nämnt, hade kyrkostämman den 29 oktober 1874 bland annat beslutat, att ett småskolehus skulle uppföras vid Kvillebäcken, och att skolhusbyggnadskommittén skulle verkställa beslutet. På kommitténs förslag beslöt kyrkostämman den 27 april 1875 att av Anders Magnusson inköpa ett å utmarken till säteriet Lindholmen beläget område, utgörande 2,500 kvadratalnar, till skoltomt för en summa av 1,625 kr. Kontrakt rörande köpet undertecknades den 24 maj s. å., men något skolhus blev icke byggt då.

Småskolehuset å Lindholmen

Efter upprepade påminnelser av statens folkskoleinspektör vidtogos äntligen förberedande åtgärder för verkställighet av beslutet att uppföra ett småskolehus på den för ändamålet inköpta tomten. Den 9 juni 1881 tillsattes en byggnadskommitté, bestående av v. pastor Klas Kleberg och herrar C. E. Norrman, D. W. Flobeck, Anders Magnusson, Bernh. Christoffersson samt Benj. Andersson. Kommittén föreslog, att skolhuset skulle innehålla 2 skolsalar och på vinden två lärarinnestäder om ett rum och kök. Den 31 oktober 1881 beslöt skolrådet att hos kyrkostämman hemställa om ett anslag av 2,000 kr. till skolhuset. Samma dag biföll kyrkostämman skolrådets förslag och uppdrog därjämte åt byggnadskommittén att på förmånligaste sätt anskaffa de medel, som utöver det beviljade anslaget kunde bli behövliga. Därefter uppfördes skolhuset och blev färdigt till höstterminens början 1882. Då annexbyggnaden till nya skolhuset å Lindholmen blev färdig, blev småskolehuset icke längre behövt för sitt ursprungliga ändamål. Folk-

skolestyrelsen uthyrde det mot en årlig hyra av 400 kr. till stadens hamnstyrelse.

Beskrivning

Skoltomten är belägen vid hörnet av Lindholmsvägen och Miragatan samt är inhägnad med ett trästaket. Skolhuset ligger i gatulinjen vid Miragatan. Ett därtill hörande avträdeshus, som liksom skolhuset är uppfört av trä, innehåller 6 celler och är beläget å tomtens nordvästra del.

Skolhuset, som har ingång till skollokalerna från skolgården och till bostäderna från Miragatan, är ett envåningshus, uppfört av trä på gråstensgrund, utvändigt beklädt med hyvlade bräder och oljemålat samt försett med yttertak, beklädt med tegelpannor. Innertak och väggar både i skolsalarna och tamburen voro panelade och målade. I vardera skolsalen funnos 2 väggfasta hörnskap för förvaring av böcker och annan skolmaterie. Uppvärmningen skedde medelst kakelugnar och kaminer, och skolsalarna hade elektrisk belysning. Det var dock först under sommaren 1911, som elektrisk belysning anlades där med 5 lampor i varje skolsal. Bostadsrummen voro på vanligt sätt inrättade med putsade tak och tapetserade väggar.

Skolhuset innehöll 2 småskolesalar, som voro 6,7 m. långa, 5,35 m. breda och 2,5 m. höga. Mellan de båda skolsalarna fanns en 3,23 m. lång, 2,8 m. bred tambur med samma höjd som skolsalarna. På vinden voro inredda två lärarinnebostäder, vardera bestående av 1 rum och kök.

* * *

Nya skolhuset å Lindholmen

Tomt: n:o 35 litt. B i 8 kvart. av Lindholmens 1:sta rote.
Byggnadstid: 1886.

Byggmästare: August Carlson.

Kostnad utom tomt: 27,018 kr.; för ändringar: 8,827 kr; tillsammans 35,845 kr.

Skolhusets tillkomst

På förslag av skolorådet beslöt kyrkostämman den 29 maj 1884 att bygga ett skolhus å Lindholmen, som skulle innehålla 4 skolsalar och 4

bostadslägenheter. Till förverkligande av detta beslut inköptes för församlingens räkning den 25 april 1885 en å säteriet Lindholmen belägen 79 alnar lång och 66 alnar bred tomtplats, innehållande 5,214 kvadratalnar, för en summa av 5,000 kr. och mot årlig avgift till säljaren av värdet av 20 kannor råg efter markegångspris. Tomten är enligt A. E. Söderströms karta av 1882 belägen i 8:de kvarteret av Lindholmens 1:sta rote. Åt byggmästaren August Carlson uppdrogs att bygga ett skolhus av den storlek, som kyrkostämman beslutat. Huset blev färdigt till höstterminen 1886 och kostade enligt uppgift av P. Rydholm 27,018 kr.

Nya skolhuset å Lindholmen

Den 28 maj 1891 beslöt kyrkostämman, att skolhuset skulle tillbyggas med en ny flygel i likhet med den redan byggda flygeln, men detta beslut har aldrig blivit verkställt. Då flera bostadslägenheter stodo obegagnade, beslutade skolorådet den 28 oktober 1892 att, i stället för att uppföra den beslutade flygeln, hemställa till kyrkostämman, att 2 lärarbostäder måtte apteras till 2 skolsalar, och den 31 oktober s. å. biföll kyrkostämman denna hemställan. Herrar L. Kock, J. Hansson och August Andersson fingo uppdrag att ombesörja ändringsarbetet, som utfördes av byggmästaren Anton Petersson och kostade 3,555 kr.

Då lokalernas antal nu var ökat, och man förutsåg, att ännu flera skolsalar framdeles skulle bliva behöfliga, ansåg man, att även skoltomten borde tillökas. Genom kontrakt den 7 december 1904 köpte Lundby kommun av Lindholmens aktiebolag 779,3 kvadratmeter intill den ursprungliga skoltomten belägen mark för en summa av 7,514 kr. Det var denna utvidgning av tomten, som möjliggjorde, att den senare

uppförda annexbyggnaden kunde inrymmas på samma tomt som det äldre skolhuset.

Sedan Lundby införlivats med Göteborg, inrättades i skolhusets källare år 1908, för en till 4,000 kr. beräknad kostnad och efter ritning av byggnadsinspektör A. Nilsson, en barnbispisningslokal med kokrum, varvid golvet sänktes och belades med cementbetong, fönstren förstora- des, väggar och tak putsades och målades. År 1913 anordnades dessa lokaler till ett provisoriskt skolkök. Ett mindre rum för skolkökslära- rinnan inrättades jämte tambur, skafferier m. m. Golvet belades med plank, och nödiga inventarier anskaffades. Kostnaden för ändrings- arbetena var beräknad till 1,272 kr., och arbetet utfördes i samband med de årliga reparationerna å folkskolans fastigheter. Vattenledning an- ordnades i skolhuset under sommaren 1910 och elektrisk belysning påföljande sommar.

Beskrivning

Skoltomten är belägen vid Verkmästaregatan och den ännu ej utlagda Stenbocksgatan. Den del av tomten, som begagnades, då folkskolesty- relsen övertog skolhuset, var på alla sidor omgiven av ett trästaket, men då annexbyggnaden uppfördes, uppsattes järnstaket å terrassmur kring den nyutlagda delen av skolgården, och den del av det gamla trä- staketet, som stod i vägen för nybyggnaden, blev nedriven. Den reg- lerade tomtens ytinnehåll uppgives enligt stadsingenjörskontorets karta den 28 oktober 1910 utgöra omkring 2,270 kvadratmeter. Ingången till tomten leder från Verkmästaregatan.

Skolhuset, som ligger vid Verkmästaregatan något innanför gatulinjen, består av en flygel, som innehåller 4 skolsalar, och en mot nämnda flygel vinkelrätt liggande långa, som från början endast innehöll bostads- lägenheter, och som var avsedd att utgöra ett midtparti med en likadan flygel som den befintliga vid sin andra ända. Byggnadens båda delar äro uppförda i två våningar, men rumshöjden är större i flygeln än i längan. 3 ingångar från lekplanen finnas till skolhuset och dessutom 2 till källaren. Byggnaden är uppförd av trä på rätt hög grästensgrund. Yttertrapporna äro lagda av kalkstensblock men innertrapporna av trä. Utvändigt är byggnaden beklädd med hyvlade bräder och olje- målad; yttertak är täckt med asfaltpapp. Golven i skolhusets alla lokaler äro lagda av plank. Innertak och väggar både i skolsalar och tamburer äro panelade och målade; i bostadsrummen äro taken putsade och väggarna tapetserade. I varje skolsal finnas dels två väggfasta hörnskap för förvaring av böcker, dels på väggen bakom katederbordet

en väggfast, svart tavla av betydlig längd. Både skolsalar och tam- burer uppvärmas medelst kaminer av Ebbes bruks tillverkning. För skolsalarnas ventilation leda i golven nedlagda trummor frisk luft till kaminerna, som uppvärma densamma. Den skämda luften avföres genom evakueringskanaler och ventiler.

Skollokaler belysning sker genom elektriskt ljus. 7 lampor finnas i varje folkskolesal, 5 i varje småskolesal och 7 i skolkökslokalen. Nö- digt antal lampor finnes även i tamburer och övriga lokaler. Då vatten år 1910 inleddes i skolhuset, uppsattes i varje tambur ett tvättställ av porslin, vilket försågs med kranar och avloppsledning.

I skolhuset finnas nu följande lokaler:

L o k a l f ö r d e l n i n g	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
Skolkökslokalen	14,5	7	2,4
En del av skolkökslokalen är avdelad till lärarinne- rum och skafferier. Dessutom finnas i källaren tambur, tvättstuga, bränslekällare m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
1 folkskolesal	9	8	3,7
1 småskolesal ¹⁾	8	6,6	3,7
1 tambur	9,4	2,72	2,82
1 folkskolesal	9,2	7,5	2,75
1 tambur	11,02	3,22	3,2
1 materiellrum	5,3	2,5	2,75
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök.			
<i>Andra våningen:</i>			
1 folkskolesal	9	8	3,7
1 småskolesal ¹⁾	8	6,6	3,7
1 folkskolesal	9,2	7,5	3,62
1 tambur	10,43	3,22	3,7
1 »	9,4	2,72	2,82
Dessutom finnas en expeditiionslokal för överläraren, bestående av 2 rum, och 1 lärarorum.			

¹⁾ Har under de senaste åren användts för folkskoleklasser med mindre barnantal.

Skolhuset å Sannegården

Skolhusets tillkomst

Som redan är nämnt, hade kyrkostämman den 29 oktober 1874 bland annat beslutat, att ett småskolehus, innehållande 2 skolsalar och 2 lärarinnebostäder, skulle uppföras å Sannegården, och att den kommitté, som inkommit till kyrkostämman med detta förslag, skulle verkställa beslutet, sedan folkskolehuset å Lindholmen blivit färdigt. Då nämnda skolhus 1876 var uppfört, skulle man enligt den uppgjorda planen börja med byggnadsföretaget å Sannegården. Den 3 april 1877 beslöt också kyrkostämman att ingå till Göteborgs stadsfullmäktige med anhållan, att en skoltomt måtte upplåtas å Sannegården. Skrivelsen till stadsfullmäktige tyckes emellertid hava blivit avglömd, ty den 27 mars 1884 fattade kyrkostämman åter samma beslut, och den 29 maj samma år upprepade kyrkostämman sitt beslut av den 29 oktober 1874 rörande skolhus å Sannegården. Den 12 november 1885 beslutade Göteborgs stadsfullmäktige att utan avgift upplåta 15,000 kvadratfot mark till skoltomt å stadens egendom Sannegården. Tomten är utmärkt på en kopia av 1873 års karta över Sannegården. Frågan om skolhusets uppförande fick emellertid fortfarande vila. Först år 1890 återupptogs tanken på bebyggandet av den upplåtna tomten. Den 30 oktober 1890 beslöt kyrkostämman att, med frångående av sitt förra byggnadsprogram, å den av staden upplåtna tomten bygga ett skolhus, som skulle innehålla 1 skolsal, 1 större sal att användas dels för konfirmationsundervisning, dels för kyrko- och kommunalstämmor, 1 mindre rum för kyrko- och skolrådssammanträden samt en lärarinnebostad om 1 rum och kök. Beslutet blev överklagat, och vid förklaringsstämman instämde även de icke klagande i besvären. Icke desto mindre blevo besvären ogillade; men beslutet blev aldrig verkställt.

Vid kyrkostämman den 28 maj 1891 fattades nytt beslut i ärendet. Innan kyrkostämman började, hade skolrådet sammanträdde. Därvid företeddes en av arkitekt Adrian Peterson uppgjord ritning till skolhus; men denna blev icke godkänd, emedan skolrådet ansåg lämpligast, att de ledamöter, som komme att ombesörja skolhusets uppförande, även finge fatta beslut angående ritningen. Skolrådet beslöt hemställa till kyrkostämman, att denna måtte anslå 7,800 kr. till uppförande av ett skolhus, som skulle innehålla 2 skolsalar och 1 lärarinnebostad. Kyrkostämman godkände skolrådets förslag och frångick således beslutet av den 30 oktober 1890. Därefter uppdrogs åt en byggnadskommitté, bestående av herrar D. W. Flobeck, J. A. Gahm och Gust. A. Pettersson, att ombesörja skolhusets uppförande.

Ritningen, efter vilken skolhuset uppfördes, var uppgjord av August Svensson, och byggnadsarbetet synes hava börjat 1893. Vid kyrkostämman den 30 maj 1895 redogjorde byggnadskommittén för sitt uppdrag och anmälde, att skolhuset var färdigt. Kyrkostämman godkände kommitténs åtgärder och betygade den sin tacksamhet. Men det nya skolhuset innehöll endast 1 skolsal och 1 lärarinnebostad, och man kan icke av protokollet finna anledningen till byggnadskommitténs avvikelser från kyrkostämmobeslutet.

Då de barn, som skulle begagna skolhuset i Sannegården, i allmänhet voro boende å Lindholmen, och då vägen från Lindholmen till skolhuset

Skolhuset å Sannegården

genom massgodshamnens anläggning blivit betydligt förlängd och dessutom gick över flera järnvägsspår, beslöt folkskolestyrelsen, sedan annexbyggnaden till Lindholmens nya skolhus blivit färdig, att den 1 oktober 1913 överlämna skolhuset å Sannegården till drätselkammaren. Huset är nu inredt till bostadslägenheter.

Beskrivning

Skoltomten, som utgjorde en rektangel med 150 fots längd och 100 fots bredd, var icke inhägnad och endast ofullständigt planerad.

Skolhuset var uppfört av trä på grästensgrund och utvändigt beklädt med hyvlade bräder samt oljemålat; yttertakets var betäckt med asfalt-papp. Genom en rymlig veranda på husets ena långsida ledde en ingång till skolsalens tambur. På husets andra långsida fanns en mindre veranda med ingång till bostadslägenheten. Både skolsalens och tambu-

rens såväl väggar som tak voro panelade och oljemålade, men bostadsrummets tak var putsat och väggarna tapetserade. Alla golven voro lagda av hyvlad och spåntad plank. I skolsalen var en lång svart tavla fästad på väggen bakom katederbordet, och ett väggfast hörnskåp fanns för förvaring av skolmaterieell. Skolsalen uppvärmdes medelst en större kamin, till vilken frisk luft för uppvärmning infördes genom en i golvet placerad kallluftstrumma. Den skämda luften bortfördes genom evakueringskanaler och ventiler. Varken vattenledning eller tvättställ fanns i skolhuset, och belysningen skedde genom fotogenlampor.

Skolhuset inrymde en mindre folkskolesal, som var 7,72 meter lång, 6,53 m. bred och 3,7 m. hög, samt en 6,53 m. lång, 2,38 m. bred och 3,7 m. hög tambur. Dessutom fanns en bostadslägenhet, bestående av ett rum och kök.

* * *

Hisingstads skolhus

Tomt: En del av Hisingstads 7:de kvarter.

Byggnadstid: 1896—1897.

Arkitekt: Hjalmar Cornilsen; byggmästare: Anton Pettersson.

Kostnad: 45,000 kr., oberäknat kostnader för skolgårdens dränering m. m. ävensom för värmeapparat.

Skolhusets tillkomst

Redan den 28 maj 1891 beslutade kyrkostämman att bygga ett skolhus i Hisingstad, som enligt detta beslut skulle innehålla 2 skolsalar och en lärarebostad. För att erhålla tomt till det tillämnade skolhuset vände man sig först till vassdelägarna, som medgävo upplåtelse, men endast på 5 år. Då detta anbud var oantagligt, beslöt skolrådet den 8 maj 1893 föreslå, att kyrkostämman skulle ingå till kungl. maj:t med anhållan om avsöndring från kyrkoherdeboställets andel i Lundby vassmark av ett område till tomt för ett skolhus, och kyrkostämman biföll samma dag skolrådets förslag. Genom kungl. brevet den 21 september 1894 avsöndrades från kyrkoherdeboställets andel i nämnda vassmark 0,12882 hektar till skolhusomt mot en årlig avgäld av värdet för 401,47 kubikfot korn efter markegångspris.

Då det nu gällde att bebygga tomten, hemställde skolrådet, att man skulle bygga ett större hus än det 1891 beslutade, nämligen ett skolhus

med 6 skolsalar, 1 slöjdsal, 1 lärarebostad m. m., och kyrkostämman biföll förslaget den 8 maj 1893. Men även nu dröjde det med verkställigheten av stämmans beslut. Efter upprepade överläggningar och sedan olika förslagsritningar blivit uppgjorda, beslöt skolrådet, med hänsyn till Hisingstads hastiga utveckling, den 19 juni 1895 hemställa, att det planerade skolhusets dimensioner ytterligare skulle ökas, så att det i enlighet med en av arkitekten Hjalmar Cornilsen uppgjord och av byggmästaren Nils Vilén granskad ritning komme att inrymma 11 skolsalar m. m. Den 1 juli 1905 biföll kyrkostämman även detta förslag, och i enlighet med detta beslut blev skolhuset uppfört. Skolrådet skulle verkställa beslutet. Då den förvärvade tomten var för liten för ett så

Hisingstads skolhus

stort skolhus, beslutade samma kyrkostämma att till ett pris av 30 öre per kvadratfot inköpa en intill den redan förvärvade tomten belägen vasslott, tillhörig Adolf Anderssons arvingar. Köpet avslutades den 14 augusti 1895. Den inköpta marken innehöll 28,563 kvadratfot samt kostade 8,568 kr. 90 öre.

Den 20 december 1895 uppdrog skolrådet åt en kommitté, bestående av D. W. Flobeck (som senare avsåg sig uppdraget och efterträddes av komminister R. Cérvin), L. Kock och C. J. Jonsson, att ombestyrja byggnadsföretaget, antaga entreprenör och övervaka arbetet. Kommittén antog till byggnadsentreprenör byggmästaren Anton Pettersson, som åtog sig att uppföra byggnaden för 45,000 kr. Men i entreprenaden ingick icke kostnaden för skoltomtens dränering, planering och inhägnad, som av kommittén beräknades till 5,000 kr., och icke heller värmeapparat. Kommittén beräknade kostnaden för värmeapparat och inven-

tarier till skolhuset till 10,000 kr. Skolhuset blev färdigt till hösttermi-
nens början och invigdes högtidligen den 23 augusti 1897.

Beskrivning

Tomten, som är belägen i Hisingstads 7:de kvarter, innehåller enligt
åtkomsthandlingarna 43,174 kvadratfot. Den omgives av Kapellagatan,
Floragatan och Thaliagatan samt på ena sidan av mark, tillhörig en-
skild person. Tomten, som har form av en rektangel, är på alla sidor
inhägnad av ett trästaket, innanför vilket en rad pilar äro planterade.
En del av tomten är utlagd till skolträdgård. Skolhuset ligger utmed
Kapellagatan, något innanför gatulinjen. Nästan midt på skoltomten
ligger ett av trä uppfört avträdeshus med 6 celler.

Skolhuset är ett tvåvånings trähus och består av ett midtparti med en
åt båda sidor utskjutande flygel på varje ända. På en var av husets
båda långsidor finnas två ingångar till våningarna; dessutom finnes en
ingång till källaren. Den rätt höga källarens väggar, som äro murade
av tegel och utvändigt reveterade med gulsten, vila på gråstensgrund.
Husets stomme är av trä och utvändigt beklädd med hyvlade bräder.
Brädklädseln är oljemålade. Yttertaket är beklädt med järnplåt. De
ganska höga yttertrapporna äro lagda av kalkstensblock på murverk, men
innertrapporna äro av trä. I våningarna äro alla golv lagda av plank,
innertak och väggar såväl i skolsalar som korridorer äro panelade, taken
och nedre delen av väggarna äro målade, men väggarnas övre del fernissad.
I vaktmästarens bostadsrum och i lärarorummet äro taken putsade och
väggarna tapetserade, i vaktmästarens kök är taket putsat, men väg-
garna panelade och oljemålade. Liksom i andra skolhus i Lundby fin-
nas i varje skolsal på väggen bakom katederbordet en väggfast, lång
svart tavla samt ett eller två väggfasta hörnskap för förvaring av böc-
ker m. m.

Skollokaler uppvärmas och ventileras av en centraluppvärmnings-
apparat för varmluft, levererad av Ebbes bruk. Särskilda evakuerings-
kanaler avleda den skämda luften. Från början fanns ingen annan be-
lysnings än fotogenlampor; men under sommaren 1911 anordnades
elektrisk belysning i skolhuset. I varje folkskolesal finnas 7 elektriska
lampor, 12 i slöjdsalen, 12 i handarbetssalen. Även tamburer och övriga
lokaler äro försedda med behövliga elektriska lampor. Vattenledning
anlades i skolhuset år 1910, då även tvättställ av porslin med kranar
och avlopp uppsattes i alla tamburer.

I Hisingstads skolhus finnas följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
4 folkskolesalar	10,4	6,9	3,8
1 slöjdsal med materialrum	10,5	10,5	3,8
2 korridorer	17,5	3,2	3,8
1 lärarorum	4,8	3,5	3,8
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 1 rum och kök.			
<i>Andra våningen:</i>			
5 folkskolesalar	10,4	6,9	3,5
1 handarbetssal ¹⁾	10,5	10,5	3,5
2 korridorer	17,5	3,2	3,5

¹⁾ Denna sal var från början avsedd till högtidssal.

* * *

Häröds skolhus

Såsom förut meddelats, hade å kyrkostämman i Lundby den 19 mars
1862 träffats ett avtal, att de 6 s. k. yttre hemmanen i församlingen
själva skulle bekosta sin skola och bygga sitt skolhus mot det, att de
befriades från deltagande i kostnaderna för skolväsendet i den övriga
delen av församlingen. Enligt av folkskolläraren A. Stene från där
boende inhämtade muntliga uppgifter hade folkskolan för dessa hem-
man under den närmaste tiden efter detta avtal ingen egen lokal, utan
ambulerade i gårdarna där i trakten. Men år 1877 köpte skolroten en
tomt, belägen vid allmänna vägen på gränsen till Björlanda. Hem-
mansägaren Niklas Johansson sålde genom kontrakt den 1 februari
nämnda år till skolhustomt 7,270 kvadratfot mark för ett pris av 275 kr.,
med rätt för köparen att å hemmanet i närheten av skoltomten upptaga
en brunn. Bland försäljningsvillkoren ingick även, att köparen skulle
betala en årlig avgäld, utgörande värdet av 1 kubikfot korn efter länets
markegångspris. Tomten var delvis bergig, delvis sumpig. Dessutom
arrenderades av Gustaf Larsson i Lilla Rödja för skoltomtens tillökning
ett triangelformigt område, utgörande 450 kvadratfot berg, mot ett årligt
arrende av 2 kr.

Nu skulle skolhus uppföras. Någon ritning uppgjordes icke. Två
bönder från Skepplanda, Anders och Karl Jonsson, upptimrade stom-

men och lade vattentaket mot en ersättning av 1,800 kr. Huset fullbordades sedan av handtverkare från skilda håll. Bönderna på platsen gjorde alla körslor och diverse andra arbeten gratis, men likväl uppgick kostnaden i sin helhet till mer än 8,000 kr. Någon ordentlig kontroll över medlens användning och byggnadsarbetets utförande förekom icke.

Den 29 oktober 1885 upphävdes ovan nämnda avtal av den 19 mars 1862. Skolroten överlämnade Häröds folkskolehus med tomt och inventarier till Lundby församling, som åtog sig att hädanefter ombesörja undervisningen i Härödstrakten liksom i den övriga delen av församlingen. Det jämförelsevis nya skolhuset var emellertid bristfälligt. Golv, väggar och tak måste repareras. År 1892 inreddes en slöjdsal för gossar på vinden över skolsalen, och landstinget lämnade bidrag till kostnaden för denna inredning. Senare inreddes å andra ändan av vinden ett rum med garderober och tillades lärarebostaden. På yrkande av statens folkskoleinspektör år 1899 blev en särskild småskola inrättad för de »yttre hemmanen». Den 15 februari nämnda år beslöt skolrådet att av Per Eliasson i Häröd för ändamålet hyra ett rum mot en hyra av 15 kr. pr månad. Samma dag väckte herr J. A. Gahm förslag i skolrådet, att folkskolehuset i Häröd skulle tillbyggas, så att småskolan där skulle kunna inrymmas. Något senare erhöles herrar J. A. Gahm och J. Olsson av skolrådet uppdrag att inkomma med utarbetat förslag till sådan tillbyggnad, men tydligen har tomtområdet visat sig otillräckligt för tillbyggnad, ty den 23 juli 1900 framlades i skolrådet ett förslag, att till tomt för ett småskolehus skulle inköpas ett intill den förutvarande skoltomten beläget område med samma bredd som denna och med en längd av 42 meter. Förslaget godkändes, och den 13 därpå följande augusti undertecknades ett mellan Lundby skolråd och Nikolaus Johansson upprättat kontrakt om avsöndring från egendomen Häröd Nordgården av ett sydväst om församlingens förutvarande skolgård beläget område av 443 kvadratmeter. Köpesumman utgjorde 300 kr.

Sedan det visat sig omöjligt för lärarinnan i den hyrda småskolesalen att få hyra lämplig bostad i skolans närhet, hemställde skolrådet den 18 mars 1901 till kyrkostämman, att ett småskolehus skulle uppföras i Häröd för en kostnad av 4,500 kr. Samma dag biföll stämman förslaget att bygga ett småskolehus och beviljade 5,000 kr. till företaget. Skolrådet, som skulle verkställa kyrkostämmans beslut, uppdrog åt sin ordförande, kyrkoherden P. Rydholm, samt komminister R. Cervin och landtbrukaren Joh:s Olsson att ombestyrja skolhusets uppförande. Byggmästaren J. A. Blad byggde huset, som innehöll en småskolesal med tambur samt bostad åt en lärarinna. Det blev färdigt under sommaren 1901.

Småskolehuset är ännu oförändrat, men såväl folkskolehuset som skol-

tomten hava blivit förändrade och utvidgade. Sedan Lundby blivit införlivat med Göteborg, föreslog folkskolestyrelsens ekonomiska avdelning, att den mark, där den av skolan begagnade brunnen var belä-

Häröds folkskolehus

Häröds småskolehus

gen, skulle inköpas och införlivas med skolgården, som behövde utvidgas. Markägaren hade erbjudit sig att sälja 9,000 kvadratfot till ett pris av 10 öre pr kvadratfot. Efter åtskillig skriftväxling meddelade drätselkammaren i februari 1910, att den behöfliga marken var inköpt. Under sommaren samma år blev denna inhägnad och planterad, och numera finnes en vacker trädgård vid skolhuset.

Enär såväl skolsalen som lärarebostaden saknade avklädningsrum och hade gemensam ingång och förstuga åt landsvägen, uppfördes under sommaren 1911 en större inbyggd veranda åt gårdssidan med ingång till skolsalen. Verandan innehåller dels ett med kamin försett avklädningsrum, dels ett skafferijämte förstuga till köket i lärarebostaden. Därjämte uppfördes en liten byggnad, innehållande tvättstuga till lärarebostaden, och skolgården blev dränerad och iordningställd.

Å den numera rymliga skoltomten finnas 4 byggnader, nämligen folkskolehuset, småskolehuset, tvättstugan och avträdeshuset. Såväl folkskolehuset som småskolehuset äro uppförda endast i en våning. Folkskolehuset innehåller en folkskolesal med därtill hörande avklädningsrum, en slöjdsal på vinden samt en lärarebostad, bestående av 3 rum och kök, varav det ena rummet är inredt på vinden. Huset har numera två ingångar, nämligen en till lärarebostaden genom en mindre, öppen veranda på långsidan åt landsvägen och en till skolsalen på den motsatta långväggen genom den nämnda, år 1911 uppförda stora verandan. Dessutom finnes ingång till källaren. Till småskolehuset, som innehåller en skolsal och en lärarinnebostad om ett rum och kök samt en för bostaden och skolsalen gemensam tambur, finnes ingång från lekplanen genom en mindre, öppen veranda samt särskild ingång till källaren.

Alla de fyra ovan nämnda byggnaderna äro uppförda av trä på grästensgrund och utvändigt klädda med hyvlade bräder samt oljemålade. Yttertaken äro beklädda med tegelpannor utom småskolehusets tak, som är beklädt med asfaltpapp. Yttertrapporna äro av kalksten, innertrapporna av trä. Golven i alla lokaler äro lagda av plank med undantag av tvättstugans golv, som består av cementbetong. Väggar och innertak äro både i skolsalar och avklädningsrum ävensom i köken panelade och oljemålade, men bostadsrummen i båda skolhusen hava putsade tak och tapetserade väggar. I folkskolesalen finnes å väggen bakom katederbordet en väggfast svart tavla, som sträcker sig utefter hela väggen. Skollokaler uppvärmas medelst kaminer, men i bostadsrummen finnas kakelugnar. Belysningen sker med fotogenlampor. För skolsalarnas ventilation finnas väggventiler.

Häröds skollokaler hava följande dimensioner:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
Folkskolesalen	8,3	6,5	3,5
Slöjdsalen med materialrum	6,5	5,5	1,7—2,4
Avklädningsrum i verandan	5	3	3
Småskolesalen	6,6	6,4	3,1
Tamburen i småskolehuset	5,5	2,7	3,1

* * *

Skolhuset å Ivarsberg

Tomten: Ett område å Ivarsberg.

Byggnadstid: 1899.

Byggmästare: Aug. Hammar.

Kostnad: omkring 14,000 kr.

Skolhusets tillkomst

Man hade länge känt behov av ett skolhus för Färjestadsområdet. Frågan om uppförande av ett sådant väcktes i skolrådet av landtbrukaren Gustaf Pettersson. På dennes förslag tillsatte skolrådet den 25 april

Skolhuset å Ivarsberg

1898 en kommitté, bestående av kyrkoherden P. Rydholm, förslagsställaren, hr Pettersson, och inspektoren Johannes Gustafsson, med uppdrag att förbereda frågan om uppförande av ett skolhus i nämnda trakt. Den 3 juni samma år inkom kommittén med förslag, att ett skolhus, som enligt av kommittén företedda förslagsritningar skulle innehålla 4 skolsalar, måtte uppföras å kommunen tillhörig mark öster om fattiggården, och att skolhuset borde vara färdigt att tagas i bruk vid början av höstterminen 1899.

Skolrådet tillstyrkte och kyrkostämman biföll kommitténs förslag, varjämte kyrkostämman uppdrog åt ovan nämnda kommitté att verkställa beslutet och ställde till kommitténs förfogande i skolkassan befintliga medel. Den 12 juli 1898 beslöt skolrådet, på kommitténs förslag, att ingå till kommunalfullmäktige med anhållan, att för behövliga skolbyggnader måtte upplåtas det område, »som är beläget utmed allmänna

vägen nordost om fattiggården mellan gränsen och fattiggårdens inhägnad till en linje, dragen ungefär vinkelrätt från denna 55 meter från vägen, eller ett område av 6,700 kvadratmeter». Den 28 december 1898 biföllo kommunalfullmäktige skolrådets anhållan, varefter byggnadsföretaget sattes i gång. Skolhuset uppfördes av byggmästare Aug. Hammar. Den 24 oktober 1899 anmäldes i skolrådet, att skolhuset tagits i bruk, och beslutades, att lekplan omkring skolhuset skulle iordningställas. Ledamoten i byggnadskommittén, Gustaf Pettersson, har uppgivit, att kostnaden för skolhuset utgjorde omkring 14,000 kr.

För skolhusets städerska inreddes sommaren 1912 å vinden en bostad, bestående av 1 rum och kök. Kostnaden var beräknad till 1,267 kr. Arbetet utfördes i samband med de under samma sommar utförda reparationerna å folkskolans fastigheter.

Under nästföljande sommar 1913 infördes elektrisk belysning i skolhuset. I varje lässal anbragtes 7 elektriska lampor, i slöjdsalen 8 dylika, och även övriga lokaler försågos med behöfligt antal lampor. Förut hade lokalerna varit belysta av fotogenlampor.

På förslag av förvaltningsnämnden beslutade folkskolestyrelsen år 1915, att en handarbetssal och ett lärarorum skulle inredas å den del av vinden, som icke tagits i anspråk för städerskans bostad, samt upptog för ändamålet i sin årsbudget för 1916 ett belopp av 4,200 kr. Stadsfullmäktige beviljade anslaget, och arbetet utfördes under sommaren 1916.

Beskrivning

Skoltomten är, såsom av det föregående framgår, belägen utmed allmänna vägen. Den är mycket rymlig och utgöres av bergig, mot vägen starkt sluttande mark. Mot nämnda väg är den inhägnad genom en av sprängd sten lagd stängselmur med två par grindar av järn. Även mot gränsen av ett vid vägen, öster om skoltomten liggande torp finnes en liknande stängselmur, och på motsatta sidan finnes i tomtgränsen ett Ivarsbergs ålderdomshem tillhörigt staket, men på nordvästra gränsen saknar tomten helt och hållet inhägnad. En del av tomten är, i den mån detta utan större kostnader kunnat ske i den bergiga terrängen, planterad med träd och buskar, och en mindre del har under sommaren 1915 blivit utlagd till skolträdgård.

Skolhuset har ett dominerande läge på den bergiga tomtens högsta del, rätt nära nordvästra gränsen av det till skoltomt upplåtna området. Byggnaden är ett envåningshus med en ingång genom en öppen veranda på vardera av husets långsidor. Till källaren finnas dessutom 2 ingångar. Huset är uppfört av trä på gråstensgrund, vilken till följd

av tomtens starka sluttning har betydlig höjd på den mot vägen vettande huvudfasaden. Åt denna sida är källaren så hög, att en slöjdlokal för gossar däri kunnat inredas, och trapporna till verandan på denna sida äro även ganska höga, då däremot verandan på husets baksida ligger endast ett par trappsteg över marken. Huset är utvändigt beklädt med hyvlade bräder och oljemålat samt yttertaket belagt med galvaniserad plåt. Alla golven äro lagda av plank utom i slöjdlokalen, som har golv av cementbetong. Yttertrapporna äro lagda av kalkstensblock på murer, men innertrappan är av trä. Innertak och väggar såväl i skolsalar som tamburer äro panelade och målade, utom i slöjdlokalen, där väggarna äro putsade men taket panelat och fernissat. I städerskans rum är taket putsat och väggarna tapetserade, men i köket äro tak och väggar putsade och oljemålade. I varje lässal finnas dels på väggen bakom katederbordet en lång, väggfast svart tavla, dels ett väggfast hörnskåp. Såväl skolsalar som tamburer uppvärmas med kaminer. Den ursprungliga anordningen för lokalernas uppvärmning medelst 2 stora kaminer, som vardera skulle uppvärma 2 skolsalar och 1 tambur, och som även stodo i samband med ventilationsanordning, har icke fungerat tillfredsställande. En ny kamin har blivit insatt i varje rum. Enär vattenledning ännu icke blivit utsträckt till denna trakt, hämtas behöfligt vatten från en på skolgården befintlig brunn. Å tomtens östra del finnes ett mindre avträdeshus med 4 celler. Liksom skolhuset är det uppfört av trä, brädklädt och oljemålat samt täckt med galvaniserad plåt.

Skollokalerna i Ivarsbergsskolan hava följande dimensioner:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
4 skolsalar	8	6,1	3,8
1 tambur	7	5	3,8
1 »	5	5	3,8
1 slöjdsal	8,5	5,5	2,5
1 handarbetssal	9	7	2,6
1 lärarorum	5	3	2,6

* * *

Skolhuset å Brämaregården

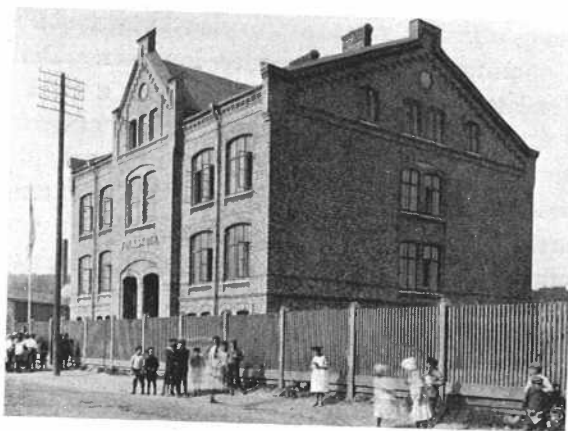
Tomt: Litt. Ibz, Ibå, Ibä och Ibö å Brämaregården.

Byggnadstid: 1901 och 1902.

Arkitekt: C. F. Ebeling; byggmästare: firman A. Krüger & Son.

Kostnad: 80,073 kr. 70 öre.

Då skolhuset i Hisingstad med 11 skolsalar blivit uppfört, trodde skolrådet, att behovet av skollokaler för denna trakt var för lång tid framåt tillgodosett; men det visade sig snart, att detta icke var förhållandet. Första året efter det Hisingstadsskolhuset blivit färdigt, stodo visserligen 4 skolsalar obegagnade; men andra året därefter blevo alla upptagna, och redan tredje året måste man börja med duplikation. Skolrådets ordförande, P. Rydholm, väckte därför den 22 juni 1899 förslag om byggande av ett nytt skolhus i denna del av församlingen, och för frågans närmare utredning tillsatte skolrådet en beredning, bestående av kyrkoherden P. Rydholm, komministern R. Cervin och fabriksföre-

Skolhuset å Brämaregården

ståndaren L. Kock. Beredningen inkom den 14 maj 1900 med utredning, åtföljd av förslagsritning av A. Krüger & Son, enligt vilken utredning ett skolhus borde uppföras av sten i två våningar med så hög källarvåning, att åtskilliga lokaler kunde däri inredas, och borde skolhuset innehålla 8 skolsalar m. m. Skolrådet, som för sin del godkände förslaget, beslöt till kyrkostämman hemställa, att ett skolhus i enlighet med detta förslag måtte uppföras i Hisingstads 4:de kvarter, där församlingen redan ägde ett område av 9,000 kvadratfot, och där den därutöver behövlige marken skulle kunna inköpas av Göteborgs mekaniska verkstads aktiebolag. Vid kyrkostämma den 22 maj 1900 bifölls skolrådets förslag, och verkställigheten av beslutet uppdrogs åt skolrådet, som bemyndigades att för byggnadsföretaget å församlingens vägnar upptaga ett lån av 80,000 kr.

Den 11 därpå följande juni tillsatte skolrådet en byggnadskommitté, bestående av komministern R. Cervin, byggnadsinspektoren A. Nilsson och fabriksidkaren P. A. Andreasson. Sedan den sistnämnde av sagt sig uppdraget, valdes i hans ställe fabriksföreståndaren L. Kock. Då nu byggnadskommittén skulle träffa avtal om det behövlige tomtområdet, visade det sig, att Göteborgs mekaniska verkstads aktiebolag icke ville sälja mer än hälften av det behövlige området. Kommittén fick då uppdrag att söka anskaffa en annan tomt och inkom den 16 augusti till skolrådet med förslag, att tomterna litt. Ibz, Ibå, Ibä och Ibö, belägna å Brämaregården och utgörande omkring 20,000 kvadratfot, skulle till ett pris av 60 öre pr kvadratfot för ändamålet inköpas. I enlighet med kommitténs förslag beslöt skolrådet göra hemställan till kyrkostämman, som den 28 augusti 1900 biföll samma förslag. Den 13 september s. å. undertecknades kontrakt om tomten mellan byggnadskommittén och säljarna, David Adler och Charles Gren, som avhände sig området för en summa av 12,553 kr. 20 öre. Fullständiga ritningar till skolhuset uppgjordes av arkitekt C. F. Ebeling, och den 15 mars 1901 undertecknades entreprenadkontrakt, varigenom byggmästarefirman A. Krüger & Son åtog sig att mot en summa av 62,430 kr. uppföra byggnaden. Den 16 juli 1902 avsynades byggnadsarbetet av arkitekt Adrian Peterson och fortifikationsbefälhavaren Claes Grill, och den 1 september s. å. blev skolhuset invigt. Hela kostnaden, köpesumman för tomten inbegripen, utgjorde 80,074 kr. I denna summa ingick icke kostnaden för de i skolhuset behövlige inventarierna, vilken kostnad utgjorde 4,327 kr.

Beskrivning

Tomten, som är belägen utmed Herkulesgatan, innehåller 1,844,32 kvadratmeter och är inhägnad med staket av trä. Skolhuset ligger parallellt med Herkulesgatan, ett stycke innanför gatulinjen. På tomtens västra del ligger ett av tegel uppfört avträdeshus, innehållande 8 celler och urinkur.

Skolhuset, som är uppfört i två våningar med frontespis och hög källarvåning, har endast *en* ingång till våningarna, nämligen på huvudfasaden åt Herkulesgatan. Till källarvåningen finnes en ingång på vardera av gavlarna. Med hänsyn till skolsalarnas placering vid tamburerna är skolhuset dubbelsidigt. I varje våning finnes en tambur, som räcker från den ena gaveln till den andra och har skolsalar på båda sidor.

Husets grundmurar äro lagda av sprängd gråsten på underlag av armerad betong, som vilar på pålar. Murstommen är uppförd av välbränt tegel i cementblandat kalkbruk. Fasader och skorsten äro beklädda

med flammigt Skrombergategel, och yttertakets är betäckt av galvaniserad plåt. Sockel, listverk och solbänkar äro av kalksten. Yttertrappan till huvudingången är lagd av finhuggen granit och försedd med fotskrapor av järn. Även tröskelstegen i de båda källarnedgångarna äro av granit, men övriga trappsteg äro av kalksten. Huvudtrappans steg äro finhuggna och vila på järnkonstruktion. Till vindsrummen leder en trappa av trä. Med undantag av golven i vaktmästarebostaden äro alla golv i källaren lagda av betong och avslipade med cement. I första våningens korridor är golvet på underlag av betong lagt av finhyvlade kalkstensplattor i två färger. Alla övriga golv i skolhuset äro lagda av plank. I skolsalarna och andra våningens korridor äro golven fernissade. Alla innertak äro panelade med undantag av taket i vaktmästarens bostadsrum. 1,5 m. hög bröstpanel är uppsatt å väggarna i alla skolsalar ävensom i slöjdsalen och barnbispisningslokalen; i korridorerna och trapporna har panelen en höjd av 1,78 m. Såväl väggar som innertak äro oljemålade i alla lokaler utom i vaktmästarens bostadsrum, som har putsat tak och tapetserade väggar. I varje korridor finnes ett tvättställ med två emaljerade stjälpkålar och försett med kranar samt avlopp (sedan vattenledning blivit anordnad i skolhuset).

Skolhuset uppvärms och ventileras medelst 2 centraluppvärmningsapparater enligt varmluftssystem, levererade av Kockums mekaniska verkstad i Malmö. Enligt leveranskontraktet skola skolsalarna och slöjdlokalen kunna uppvärmas till en temperatur av + 18 à 20 grader Celsius och tamburerna till + 15 à 16 grader Celsius samt luften ombytas 3 gånger i timmen, allt vid en yttertemperatur av — 20 grader Celsius, dock under förutsättning att innanfönster finnas i alla lokaler. Vaktmästarebostaden har ej centraluppvärmning utan är försedd med kakelugn. Uppvärmningsanläggningen kostade 3,250 kr. och avsynades den 19 januari 1903 av ingenjören, professor A. H. Lindfors.

Då skolhuset blev färdigt, försågs det med fotogenlampor, men under sommaren 1911 anordnades där elektrisk belysning. I varje folkskolesal ävensom i slöjdlokalen finnas 7 elektriska lampor, i handarbetssalen 6 och i varje småskolesal 5 lampor. Även i trappor, tamburer och övriga lokaler är elektrisk belysning anordnad.

Skolhuset å Brämaregården innehåller följande lokaler med nedanstående dimensioner:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 slöjdlokal	10	6,8	3,2
1 barnbispisningslokal	10	6,8	3,2

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
Dessutom vaktmästarebostad om 1 rum och kök, materialrum och kolkällare.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,2	6,8	3,6
2 småskolesalar	7	6,8	3,6
1 korridor	20,7	3,5	3,6
<i>Andra våningen:</i>			
4 småskolesalar	7	6,8	3,6
1 "	6,8	6	3,6
1 korridor	20,7	3,5	3,6
<i>Vinden:</i>			
1 handarbetssal	7,6	6,8	3,1
1 lärarorum	7,2	6	3,1

* * *

Nya skolhuset i Lundby Kyrkby

Tomt: ett område å Andersgården, betecknad litt. Ba och Ca.
Byggnadstid: 1902 och 1903.
Arkitekt: byggnadsinspektör A. Nilsson.
Kostnad: omkring 34,000 kr.

Skolhusets tillkomst

Det gamla, år 1840 å prästgården uppförda skolhuset, som under de senare årtiondena hade användts av småskolan, var otillräckligt och dåligt, och lokal till en småskoleavdelning hade man måst hyra. Sedan det vid sammanträde i skolrådet den 10 januari 1901 framhållits, att det gamla skolhuset nu vore »i fallfärdigt skick», enade sig skolrådets ledamöter därom, att ett nytt småskolehus, innehållande 4 lässalar och 1 slöjdlokal, borde uppföras och förläggas vid landsvägen, där tomt sannolikt kunde inköpas av handlanden Heineman. För frågans utredning tillsatte skolrådet en kommitté, bestående av fabriksidkaren John A. Gahm, komminister R. Cervin och byggnadsinspektör A. Nilsson. Kommitténs första uppgift blev att anskaffa en lämplig tomt. Sedan

kommittén från olika håll erhållit 4 anbud å tomter och vid skolrådets sammanträde den 28 januari 1902 redogjort för dessa anbud ävensom företett av kommittéledamoten A. Nilsson upprättade ritningar till skolhus, vilka skolrådet vid ett föregående sammanträde i huvudsak godkänt, beslöt skolrådet hemställa, att kyrkostämman måtte dels av landtbrukaren Julius Niklasson inköpa ett område å Andersgården till skoltomt, dels anslå 34,000 kr. till betalning för tomten och till uppförande därå av ett skolhus, innehållande 1 folkskolesal, 4 småskolesalar och 1 slöjdlokal m. m. Kyrkostämman, som sammanträdde samma dag,

Nya skolhuset i Lundby kyrkoby

biföll det framställda förslaget. Skolrådet fick uppdrag att verkställa beslutet.

Sedan skolrådet uppdragit verkställigheten åt ovan nämnda kommitté, undertecknades den 27 mars 1902 en köpehandling, varigenom ovan nämnde Julius Niklasson till Lundby kommun mot en köpesumma av 8,662 kr. 94 öre sålde ett område å Andersgården, betecknat litt. Ba och Ca och innehållande 98,877 kvadratfot. Den 21 juli 1902 upprättades kontrakt mellan byggnadskommittén och byggmästare D. E. Aspelin, vilken åtog sig skolhusets uppförande. Den 28 oktober 1903 anmälades det, att skolhuset var färdigt, och redovisning avlämnades av byggnadskommittén, därvid antecknades, att skoltomtens planering, grusning och plantering hade kostat 815 kr.

Detta var det sista skolhus, som byggdes i Lundby före dess införlivning med Göteborg. Den 18 augusti s. å. hade det beslutats, att det gamla småskolehuset å Lundby prästgård skulle säljas på auktion för att nedrivs.

Beskrivning

Såsom av det föregående framgår, är skoltomten mycket rymlig. Den är belägen öster om landsvägen och utgöres av en mot vägen sluttande bergig terräng samt saknar inhägnad. Utmed landsvägen äro en häck och en rad lönnar planterade, endast en del av tomten är planerad och grusad. Bakom skolhuset finnes en grupp furor, som sannolikt funnits där, innan skolhuset uppfördes.

Skolbyggnaden, som har ett dominerande läge, ligger parallellt med landsvägen, tämligen långt ifrån densamma. På tomtens nord-östra del ligger avträdeshuset. Skolhuset är ett envåningshus med en flygel på varje ända och en inbyggd veranda midt på huvudfasaden mellan flyglarna. Till lässalarna finnes endast *en* ingång, nämligen genom verandan. Till denna leder en tämligen hög trappa av kalkstenssteg på murverk. Från verandan kommer man in i tamburen, som sträcker sig från den ena gaveln till den andra. På ena sidan om tamburen finnas en folkskolesal och 2 småskolesalar, men på andra sidan endast 2 i flyglarna belägna småskolesalar, enär tamburen i skolhusets midtparti på denna sida begränsas av fasadväggen och verandan. Till källaren finnas 2 ingångar, nämligen 1 till slöjdlokalen och 1 till en tvättstuga, avsedd till lärarebostaden i det närliggande gamla skolhuset i Lundby, där tvättstuga saknas.

Källaren, som på den sidan av skolhuset, som vetter åt vägen, är rätt hög, är murad av tegel på gråstensgrund och utvändigt reveterad med gulsten. I övrigt är skolhuset uppfört av trä, utvändigt beklädt med hyvlade bräder samt oljemålat. Yttertaket är beklädt med galvaniserad plåt. Såväl innertak som innerväggar i både skolsalar och tamburer äro panelade och oljemålade, och i varje skolsal finnas dels på väggen bakom katederbordet en lång svart väggstavla, dels ett väggfast hörnskåp för förvaring av böcker och annan skolmaterieell. Golven äro lagda av plank.

I tamburen finnes en trappa till vinden. Trappan, som medelst gångjärn är fästad i taket, är i allmänhet upphissad till taket och nedfälld, endast då den begagnas.

Lokalerna uppvärmas med kaminer av Karl Johans mekaniska verkstads tillverkning, och till varje kamin leder en i golvet nedlagd trumma, genom vilken frisk luft tillföres lokalerna. Den skämda luften bortföres genom ventiler och andra trummor.

År 1913 anordnades i skolhuset elektrisk belysning. Här finnas i folkskolesalen 9, i slöjdsalen 9 och i varje småskolesal 5 elektriska lampor. Även i de övriga lokalerna finnes behöfligt antal sådana lampor. Under

sommaren 1914 blev skolhuset försett med vattenledning, och tvättstall uppsattes i tamburen och slöjdsalen.

Avträdeshuset, som är uppfört av trä och vars yttertak är beklädt med galvaniserad plåt, innehåller 6 celler.

Nya skolhusets i Lundby kyrkby lokaler äro följande:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 slöjdsal	10,2	6,2	3
Dessutom ett materialrum, 1 tvättstuga samt vedbod.			
<i>Bottenvåningen:</i>			
1 folkskolesal	10,4	6,8	3,8
4 småskolesalar	6,8	6,8	3,8
1 tambur	2,4	2,9	3,8

* * *

Nya skolhuset å Otterhällan

Tomt: n:o 164 och 165 i 2:dra roten.

Byggnadstid: 1906—1909.

Kostnad: 272,682 kr., samt 3,000 kr. för en senare inrättad lokal; tillsammans 275,682 kr.

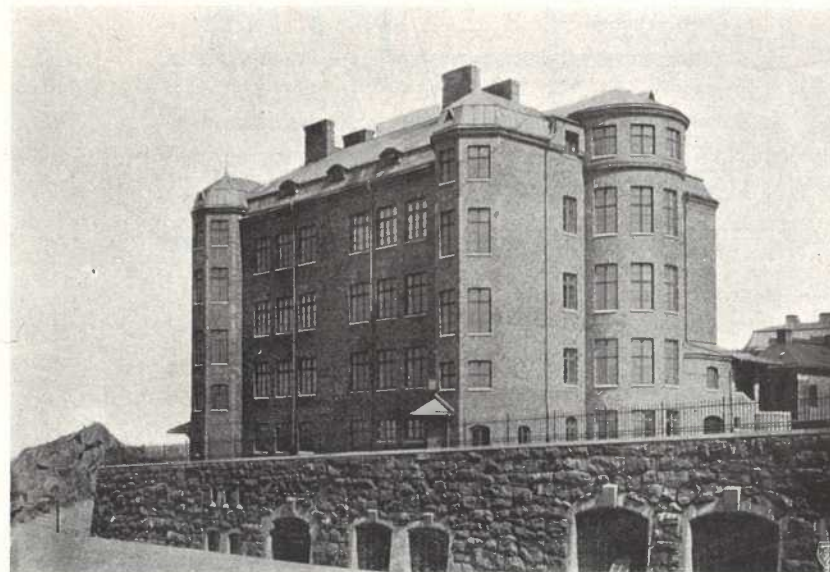
Arkitekt: Eugen Thorburn; byggmästare: L. Forsberg.

Beräknat antal barn: 748.

Skolhusets tillkomst

Det gamla skolhuset å tomten n:o 101 I i andra roten var dels otillräckligt (det innehöll endast 4 skolsalar), dels hade läget, genom uppförandet av en fabriksbyggnad på endast 6 meters avstånd från skolhuset, blivit alldeles olämpligt. I synnerhet lokalerna i bottenvåningen voro så mörka, att man där en mulen dag knappast kunde se att läsa och skriva, varjämte buller och stenkolsrök från fabriken voro i hög grad besvärande. Sedan folkskoleinspektören påpekat dessa förhållanden, tillsatte folkskolestyrelsen den 29 april 1904 en beredning för att yttra sig i ärendet. Beredningen bestod av dåvarande ordföranden i styrelsen, rådman Segerdahl, samt herrar Erik Mellgren, Axel Söderblom, Berndt Hedgren och folkskoleinspektören. Efter underhandlingar med drät-

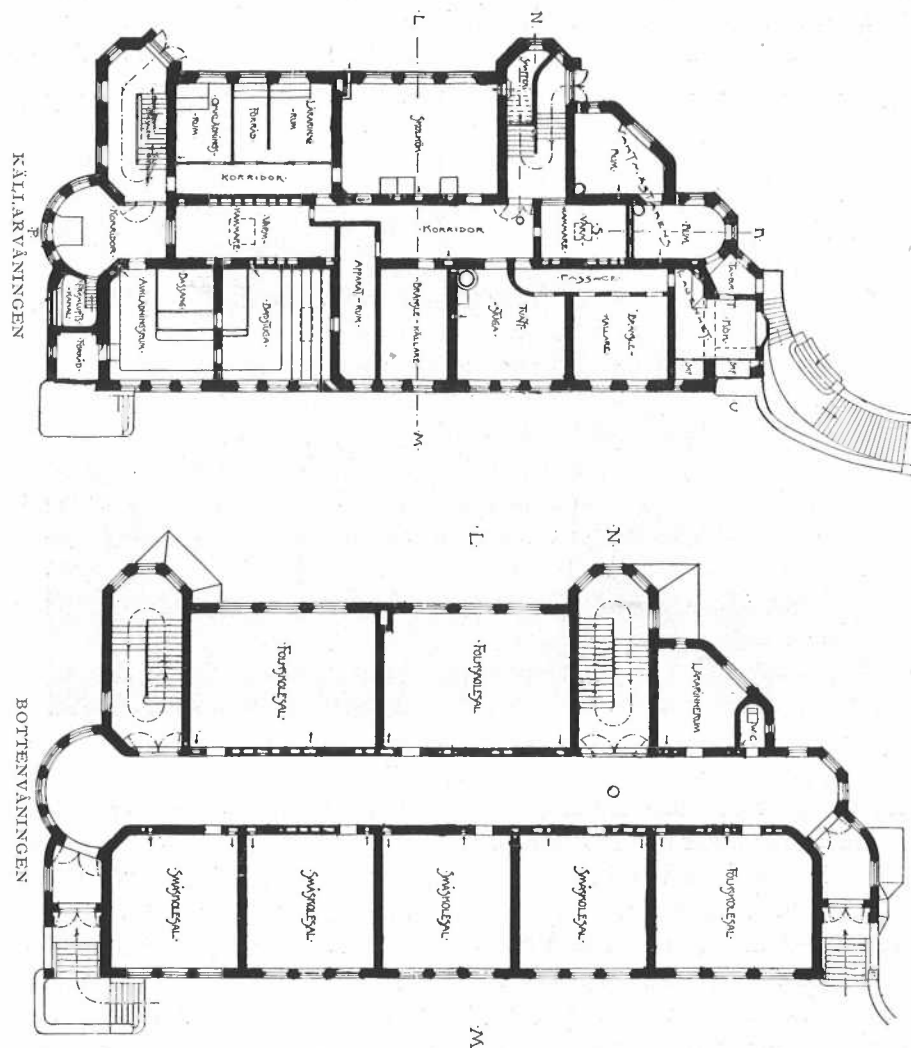
selkammaren rörande tomt till ett nytt skolhus föreslog beredningen, att ett medelstort skolhus, innehållande 16 skolsalar m. fl. lokaler, skulle uppföras å den plats, där det nya skolhuset nu ligger. Den 2 november 1904 beslöt folkskolestyrelsen i enlighet med beredningens förslag att ingå till stadsfullmäktige med anhållan, att en del av nyreglerade tomtarna n:o 164 och 165 i 2:dra roten skulle upplåtas till skolhustomt. Sedan stadsfullmäktige den 2 februari 1905 bifallit styrelsens anhållan, uppdrog styrelsen den 1 påföljande mars åt en byggnadskommitté att i

Otterhällans skolhus

huvudsaklig överensstämmelse med ett tidigare uppgjort program låta utarbeta ritningar och kostnadsförslag för nybyggnaden samt att ombesörja byggnadens uppförande. Kommittén utgjordes från början av dåvarande ordföranden i styrelsen O. E. Mellgren, lektor A. Söderblom, arkitekten C. F. Ebeling, handlanden Berndt Hedgren och överläraren A. Engström. Sedan herrar Ebeling och Hedgren av sagt sig uppdraget, inträdde handlanden Carl Blidberg och ingenjören Gustaf Engström i deras ställe. Efter kommitténs uppdrag utarbetades av arkitekt Eugen Thorburn ritningar och kostnadsförslag, som slutade med en summa av 269,000 kr. Dessutom behövdes till inventarier 15,580 kr. Sedan ritningar och kostnadsförslag blivit granskade och godkända såväl av beredningen som styrelsen, avlät styrelsen den 25 april 1906 en skrivelse till stadsfullmäktige med anhållan om det behövliga anslaget.

Sedan stadsfullmäktige den 14 juni 1906 bifallit styrelsens anhållan, antog kommittén till byggnadsentreprenör byggmästaren L. Forsberg, som lämnat lägsta anbudet, samt utsåg till byggnadskontrollant byggnadsinspektoren A. Nilsson. För att skolplanen skulle få en bättre gräns

mot söder, blev tomten efter byggnadskommitténs begäran genom inköp av drätselkammaren ökad med 186,35 kvadratmeter. Tomtens omreglering förorsakade en icke förut beräknad kostnad av över 7,000 kr., vilket medförde, att byggnadsanslaget överskreds. Hade icke denna

reglering skett, skulle ett överskott av omkring 3,000 kr. hava uppkommit. Hela kostnaden för skolhuset, tomtregleringen inbegripen, uppgick till 272,682 kr.

Skolhuset avsynades våren 1910 av stadsarkitekten C. Fahlström och arkitekten Eug. Thorburn. Det togs i bruk vid vårterminens början 1910 och invigdes den 17 oktober samma år.

Under sommaren 1912 inrättades å skolhusets vind en ritsal och en folkskolesal med därtill hörande tambur för en kostnad av omkring 3,000 kr.

Beskrivning

Skoltomten utgöres av nyreglerade tomterna n:o 164 och 165 i stadens 2:dra rote. Det av stadsfullmäktige upplåtna området utgjorde enligt drätselkammarens uppgift 3,256,6. kvadratmeter. Detta område ökades, som förut omnämnts, med 186,35 kvadratmeter. Skolhuset och avträdeshuset upptaga tillsammans en yta av omkring 753 kvadratmeter. Hela området utgjordes av en skrovlig bergmassa med en höjdskillnad mellan dess högsta och lägsta punkt av omkring 17 meter. Den stora höjdskillnaden krävde omfattande sprängningsarbeten, som enligt avtal med byggnadsentreprenören utfördes av Skånska cementgjuteriet.

Skolplanen, som i väster, nordväst och norr begränsas av Västra Liden, ligger betydligt högre än nämnda gata, varför en hög terrassmur med yttersidan lagd som cyklopmur är uppförd i gatulinjen. Då gatan slutar från norr till söder, och skolplanen är horisontell, har terrassen sin största höjd vid skoltomtens södra gräns. Enär skoltomten i förhållande till det antal lokaler, som borde inrymmas i skolhuset, var väl liten, och utrymme för gymnastiksal icke kunde på annat sätt erhållas, begagnade sig arkitekten av de befintliga terrängförhållandena och förlade en större gymnastiksal med avklädningsrum under skolplanen och med fönster dels åt Västra Liden, dels åt söder. En del av lekplanen, som vilar på starka järnbjälkar, utgör således gymnastiklokalernas yttertak. Hela lekplanen blev därför belagd med asfalt på underlag av cementbetong. Gymnastiksalens vägg mot berget är bestruken med en blandning av asfaltbeck och tjära, och till förekommande av fukt är en kraftig ventilation anordnad i gymnastiksalen, som är ljus och luftig och som visat sig fullt tillfredsställande. På terrassmurens krön åt norr, väster och söder är uppförd en barriermur av sten i cementbruk; muren är avtäcktd med en slät granitplatta, på vilken ett järnstaket är uppfört. Vid tomtens östra gräns är uppfört ett träplank. Längs detta är en liten skolträdgård anlagd. På lämpliga ställen invid skolhusets fasader

äro anordnade blomsterrabatter, skyddade med kantstenar av kalkstensblock. Ingången till skolplanen från Västra Liden finnes norr om skolhuset.

Skolbyggnaden, som är uppförd i 3 våningar utom källare och vindsvåning, är förlagd på tomtens norra del, ett stycke innanför gatulinen både i norr och väster. Avträdeshuset ligger i tomtens sydöstra hörn. Från skolplanen leda 4 ingångar till skolhusets bottenvåning, nämligen 2 på östra och 2 på västra sidan av huset. Dessutom finnes en ingång till gymnastiklokalerna omedelbart från Västra Liden och en ingång från norr till vaktmästarebostaden i källarvåningen. Från bottenvåningen leda 2 trappgångar till de övriga våningarna. Skolhuset är dubbelsidigt: genom varje våning går i skolhusets längdriktning en korridor med skolsalar på båda sidor. Av skolhusets lärosalar hava 8 sina fönster åt väster och de övriga åt öster.

Skolhusets stomme är uppförd av tegel på grundmurar av granit, vilka vila på berg. Fasaderna äro reveterade med Skromberga fasadtegel, och yttertakets är beklädt med galvaniserad plåt. Sockel och solbänkar äro av hyvlad och finhuggen kalksten. Yttertrappor ävensom trappor i källaren bestå av trappsteg av granit på underlag av murverk, men övriga trappor bestå av hyvlade kalkstensplan, som i allmänhet vila på järnkonstruktion. Golven i källaren äro lagda av cementbetong, som, där ingen golvbeläggning finnes, är avplanad med cement. I vaktmästarebostaden ävensom i skolkökslokalerna och gymnastiksalen har man ovanpå cementbetongen lagt plankgolv, som i skolköket och gymnastiksalen äro fernissade. I gymnastiksalens avklädningsrum är golvet belagt med linoleummatta, i förstugan utanför detta rum består golvet av kalkstensplattor i två färger, lagda i rutor, i badrummet ävensom i det därtill hörande avklädningsrummet finnas trallgolv ovanpå cementgolvet. Golven i våningarna såväl i skolsalar som tamburer och övriga rum utgöras av armerad cementbetong, avplanad med cementbruk, varefter golven blivit belagda med Forshaga kronlinoleum. Innertaken äro finputsade i kalkbruk samt limfärgstrukna utom taken i skolköket och vaktmästarens kök, som äro oljemålade. I alla skolsalar äro väggarna panelade endast under fönstren; i korridorer, trappor, förstugor och avklädningsrum är uppsatt panel rundt väggarna, i allmänhet till en höjd av 1,7 m., men i gymnastiksalen till fönsterbröstning. Såväl murväggar som panel äro oljemålade, i allmänhet i ljusa färger.

I alla korridorer äro uppsatta tvättställ med porslinskålar och självstängande kranar. I källaren är anordnad en s. k. finsk badstuga med lave i trappformiga avsatser, duschar, bassäng och avklädningsrum.

Uppvärmning och ventilation åstadkommas genom centraluppvärmnings- och ventilationsapparater, levererade av värmeledningsaktiebolaget Celsius, som även levererat apparater till badrummet. Uppvärmningen sker med lågtrycksånga medelst radiatorer och med varmluft, som genom kanaler ledes till rummen från värmekamrarna. Uppvärmningen regleras automatiskt enligt system Clorius, och temperaturen hålles konstant utan tillsyn med de olika regleringsapparaterna. Enligt leveranskontrakt skall temperaturen i alla lässalar kunna hållas vid + 18 gr. Celsius och i övriga lokaler vid + 15 gr. Celsius vid en utetemperatur av — 20 gr. Celsius. Badstugan skall kunna uppvärmas till + 45 à 50 gr. Celsius och avklädningsrummet till 22 à 23 gr. Luftväxlingen skall vara så kraftig, att luften under lektionstimarna skall, medelst en jämn tillströmning av uppvärmd luft och avföring av den skämda luften, kunna ombytas minst två gånger i timmen i lärosalar och en gång i timmen i övriga lokaler.

Elektrisk belysning är anordnad i alla lokaler. I varje folkskolesal finnas 7 lampor, i varje småskolesal 5, i en var av handarbetssalarna och i gymnastiksalen 8 lampor, alla av 25 normalljus styrka. Å skolgården finnas 4 st. lampor med större ljusstyrka. Belysningsanläggningen är utförd av Allmänna svenska elektriska aktiebolagets filial i Göteborg.

Det ovan nämnda avträdeshuset innehåller 20 celler. Liksom skolhuset är det uppfört av tegel på gråstensgrund, fasaderna äro reveterade med Skrombergategel, och yttertakets är beklädt med galvaniserad plåt. Trappsteg, sockel och solbänkar äro utförda av kalksten. Vid sidan av avträdeshuset finnes en av trä uppförd urinkur, vars inre väggar äro beslagda med sinkplåt till en höjd av 1,5 meter. Golven i såväl avträdeshuset som i urinkuren äro av betong, belagd med äkta asfalt liksom lekplanen.

Inom skolhuset finnes ett för lärarepersonalen avsett toaletttrum, beläget vid korridoren i 1:sta våningen.

Av lässalarna äro 10 avsedda för i medeltal 48 barn = 480

2	»	»	»	»	40	»	=	80
4	»	»	»	»	32	»	=	128
2	»	»	»	»	30	»	=	60

eller tillsammans 748 barn.

I Otterhällans skolhus finnas följande lokaler med vidstående dimensioner:

Lokal fördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Terrassen:</i>			
1 gymnastiksal	16	12	5,5
1 avklädningsrum	12	5,2	4
Dessutom ångpannerum, kolrum och hushållskällare.			
<i>Källarvåningen:</i>			
1 skolkök	9,3	6,6	3
1 badrum	6,6	6,3	3
1 avklädningsrum med bassäng	6,6	6,3	3
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök, lärarinnerum, förrådsrum, tvättstuga, tambur, korridor, 2 varmkamrar, apparatrum m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
2 folkskolesalar	9,4	6,8	3,8
1 »	8,4	6,8	3,8
4 småskolesalar	6,8	6,5	3,8
1 lärarinnerum	5	3,8	3,8
1 korridor	40	3,5	3,8
<i>Andra våningen:</i>			
5 folkskolesalar	9,5	6,8	3,8
1 småskolesal	6,8	5,7	3,8
1 materialrum	5—3,1	3,8	3,8
1 korridor	40	3,5	3,8
<i>Tredje våningen:</i>			
3 folkskolesalar	9,5	6,8	3,8
2 handarbetssalar	9,5	6,8	3,8
1 småskolesal	6,8	5,7	3,8
1 biblioteksrum	5	5—2	3,8
1 korridor	40	3,5	3,8
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 ritsal	9,4	6,2	3,4
1 folkskolesal	9,4	6,2	3,4
1 tambur	19	5,6—3,4	3,4

* * *

Annexbyggnaden till nya skolhuset å Lindholmen

Tomt: n:o 35 litt. B i Lindholmens 1:sta rote.

Byggnadstid: 1912—1913.

Arkitekt: Byggnadsinspektör A. Nilsson och efter hans död Arvid Bjerke; byggmästare: firman Hollander & Vesterberg.

Kostnad: 127,748 kr.

Beräknat barnantal: 400.

Byggnadens tillkomst

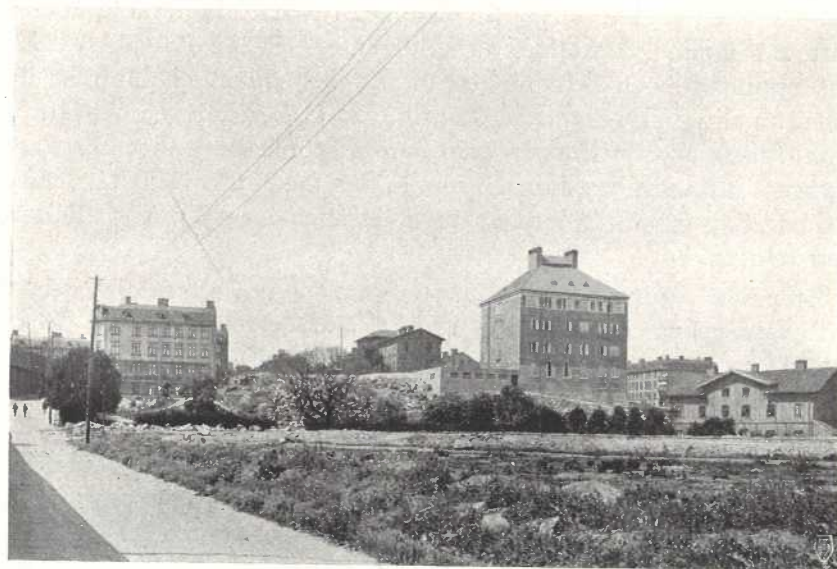
Sedan folkskoleinspektören framhållit behovet av nya skollokaler å Lindholmen, tillsatte folkskolestyrelsen för ärendets utredning den 30 januari 1907 en beredning, bestående av herrar P. Rydholm, Axel Söderblom, John A. Gahm, överläraren E. Ekman och folkskoleinspektören. Då behov av nya skollokaler framträdde även i andra delar av Lundby, utvidgades kommitténs uppdrag genom styrelsens beslut den 9 september 1909 att omfatta utredning av behovet av nya lokaler i hela Lundbydistriktet. Beredningen anmodade byggnadsinspektören A. Nilsson att uppgöra förslag till en annexbyggnad till det å tomten n:o 35 litt. B belägna nya skolhuset å Lindholmen. Sedan ett sådant förslag blivit upprättat, och beredningen för sin del gillat och förordat det samma, uppdrog styrelsen den 6 april 1910 åt beredningen att låta utarbeta fullständiga ritningar och kostnadsförslag för det föreslagna nybygget, varjämte beredningen förstärktes med en ny ledamot, ingenjör Gust. Engström. Sedermera invaldes även ingenjör A. J. Eduards i beredningen.

Fullständiga ritningar blevo nu utarbetade i två alternativ: dels till ett trevåningshus, innehållande 11 skolsalar, gymnastik- och slöjdsal samt badrum, dels till ett fyrvåningshus, som utöver de nämnda lokalerna skulle inrymma 3 skolsalar och 1 lärarinnerum. 3-våningshuset skulle kosta 111,500 och det i 4 våningar 133,500 kr.

Beredningen förordade det förstnämnda alternativet, vilket även folkskolestyrelsen för sin del godkände den 22 mars 1911, då det beslutades att hos stadsfullmäktige hemställa, att ett anslag av 111,500 kr. måtte beviljas till skolbyggnaden samt 10,850 kr. till inventarier för densamma. Emellertid blev ärendet för yttrande remitterat till drätselkammaren, som i sitt utlåtande yrkade, att även tredje våningen, som enligt ritningen skulle byggas som mansardvåning, i stället skulle uppföras av sten. I enlighet med detta yrkande beslutade stadsfullmäktige den 8 juni 1911 samt anslog 115,500 till byggnaden och det begärda beloppet, 10,850 kr., till inventarier.

Sedan anslag sålunda blivit beviljat, uppdrog folkskolestyrelsen den 21 juni åt den förra beredningens ledamöter att i egenskap av byggnadskommitté ombesörja den beslutade byggnadens uppförande. Med anledning av byggnadsinspektör A. Nilssons sjukdom och kort därefter timade död uppdrog byggnadskommittén åt arkitekten Arvid Bjerke dels att omarbeta ritningarna i enlighet med stadsfullmäktiges beslut, dels att utarbeta arbetsdevis. Sedan man därefter utbjudit byggnadsarbetet på entreprenad, och anbud inkommit, fann man, att byggnads-

kostnaden skulle komma att överstiga det beviljade anslaget med omkring 5,500 kr. Därtill kom, att man, för att genom nedrivande av det gamla avträdeshuset vinna en välbehörlig tillökning av lekplatsen, ville anordna ett för både det äldre och det nu beslutade skolhuset gemensamt avträdeshus under lekplanen, enligt av herr Bjerke framlagt förslag. På tillstyrkan av byggnadskommittén ingick folkskolestyrelsen till stadsfullmäktige med hemställan dels om ett fyllnadsanslag av 5,500 kr., dels ett anslag av 5,800 kr. till den ifrågasatta avträdesbyggnaden, och stadsfullmäktige biföllo styrelsens hemställan.

Annexet till Lindholmens nya skolhus

Den 8 januari 1912 antogs byggmästarefirman Hollander & Vesterberg till byggnadsentreprenör och till byggnadskontrollant arkitekt Bjerke. I februari s. å. började grundläggningsarbetet, och vid höstterminens början 1913 kunde skolhuset tagas i bruk. Hela kostnaden uppgick till 127,748 kr. Skolhuset invigdes den 30 oktober 1913.

Beskrivning

Enär skolhuset är beläget på samma tomt som nya skolhuset å Lindholmen, är tomten beskriven i kapitlet om nämnda skolhus.

Skolhuset, som är beläget på tomtens östra del parallellt med den ännu ej utlagda Stenbocksgatan, är uppfört i tre våningar och har två ingångar, båda från lekplanen väster om byggnaden. I byggnadens längd-

riktning går genom varje våning en korridor från den ena gaveln till den andra. På båda sidor om korridorerna äro skolsalarna placerade, och då byggnaden sträcker sig i norr och söder, hava alla skolsalarna sina fönster antingen åt väster eller åt öster, då tamburerna däremot hava fönster både åt norr och söder. Från vardera av ingångarna leder en trappa upp till de övre våningarna.

Byggnaden är uppförd av tegel på grundmurar av granit, som vila på berg. Fasaderna äro reveterade med Slottsmöllans handslagna fasadtegel, och yttertakets är beklädt med Hyllinge högröda falstaktegel. Sockeln är av betong; trappornas steg äro av kalksten och vila på underlag av armerad betong. Bjälklagen i gymnastiksalen och korridorerna äro utförda av armerad betong, men i skolsalarna av håltegel (system Bremer). Bärande balkar samt pelaren i gymnastiksalen äro av armerad betong.

Golven i skolsalarna och materialrummet äro så utförda, att ovanpå hålteglet anbringats stålslipad cement, som belagts med linoleum. I korridorerna samt i gymnastiksalens och badrummets avklädningsrum äro golven belagda med ekspånsmassa av J. P. Melins fabrikat. I gymnastiksalen och slöjdlokalen äro golven belagda med plank.

I skolsalarna äro väggar och tak putsade och strukna med kalkfärg, väggarna i ljus färgton, taken vita. I korridorerna äro väggarna till omkring 2 meters höjd över golvet finputsade med cementblandat bruk samt oljemålade; övre delen av väggarna ävensom taken äro avslimmade och strukna med kalkfärg i vitt. I slöjdlokalen äro väggarna panelade till en höjd av 1,6 meter och över panelen putsade samt strukna med kalkfärg. Dörrar, fönster och andra snickeriarbeten äro oljemålade. Fönstren äro utförda, i enlighet med arkitekt Flodqvists patent, med inåtgående bågar, som upptaga fönstrets hela höjd, och som stängas med fjäderrigelstänger, försedda med handtag vid bågens nedre kant.

Skolhuset uppvärms med lågtrycksånga, alstrad i 2 gjutna ångpannor av Hellefors tillverkning. Ångan ledes dels till i skolsalarna placerade radiatorer, dels till radiatorer i varmkammaren, där frisk luft utifrån inströmmar och uppvärms. Den uppvärmda luften ledes från varmkammaren genom murade kanaler med ventiler och galler till skollokalerna. Den skämda luften avföres av evakueringskanaler, som finnas i varje rum och äro försedda med ventiler både vid golv och tak. Evakueringskanalerna äro på vinden sammandragna i ventilationsskorstenar, försedda med fallluckor, som man i källaren kan stänga med lina och vinsch. Uppvärmnings- och ventilationsanläggningen är konstruerad av ingenjör William Fagerström och levererad av G. Matthiesens maskinaffär.

I alla tamburer finnas tvättställ med helgjutna porslinsskålar, dessutom dricksfontäner, så anordnade, att, då man öppnar en kran, en vertikal vattenstråle uppstiger, av vilken man kan släcka sin törst utan att använda något dricksskär. För servering av varma duschar är i källaren anordnad en badinrättning, bestående av badrum och avklädningsrum.

Sedan det gamla avträdeshuset blivit nedrivet, begagnade man sig av den bergiga åt öster sluttande terrängen och anlade i tomtens sydöstra hörn under skolplanen en avträdesbyggnad, som, utom urinkur och baljrum samt gångar, innehåller 20 celler. Stommen är uppförd av betong i samband med skolhusets grund- och terrassmurar, och golvet i gångar och celler består av betong, avjämnat med stålslipad cement. Taket, som på samma gång utgör en del av lekplanen, utgöres av armerad betong, betäckt av naturlig asfalt, över vilken skärvning och grusning blivit utförd, liksom å den övriga skolplanen. Trapporna ned till avträdet äro av granit, och trappnedgångarna äro omgivna av järnräcken. Dagsljuset inkommer i inrättningen dels genom fönster i terrassmuren, dels som överljus genom en lanternin. Ventilationskanaler äro anordnade under gårdsplanen till skolhuset och utmynna i en av ventilationshuvorna på skolhusets tak.

Såväl i skolhuset som avträdesbyggnaden är anordnad elektrisk belysning. Denna anordning är utförd av Allmänna svenska elektriska aktiebolagets filial i Göteborg. I gymnastiklokalen finnas 12 elektriska lampor, i handarbetssalen och en var av folkskolesalarna 9, i slöjdlokalen 8 och i varje småskolesal 6 dylika lampor. Även i korridorer, trappor och övriga lokaler finnes behöfligt antal lampor. För skolgårdens belysning äro 3 lampor med större ljusstyrka anbringade, därav en på den äldre skolbyggnaden.

I annexbyggnaden finnas följande lokaler med nedan uppgivna dimensioner:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källarvåningen:</i>			
1 gymnastiksal	12,89	10,4	5,25
1 avklädningsrum	6,53	5,1	3,25
1 slöjdsal	7,4	6,21	3,25
1 tambur	6,21	2,3	3,25
1 badrum	6,8	4	3,25
1 avklädningsrum	6,8	2,57	3,25
Dessutom pannrum, rum för bränsle m. m.			

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
5 småskolesalar	6,92	6,61	3,75
1 korridor	20,4	3,6	3,75
<i>Andra våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,11	6,92	3,75
2 småskolesalar	6,92	6,61	3,75
1 korridor	20,4	3,6	3,75
<i>Tredje våningen:</i>			
2 folkskolesalar	10,11	6,92	3,75
1 handarbetssal	10,11	6,92	3,75
1 lärare- och materialrum	4,5	3,2	3,75
1 korridor	20,4	3,6	3,75

* * *

Nordhemsskolan

Tomt: n:o 1—13 i 4:de kvarteret av Maj. 6:te rote.

Byggnadstid: 1915—1916.

Arkitekt: firman Arvid Bjerke & R. O. Svensson; byggmästare: firman A. Krüger & Son.

Kostnad: 1,000,380 kr. 88 öre utom tomt.

Barnantal: c:a 2,550.

Byggnadens tillkomst

Sedan en utredning angående behovet av nya skolhus under de närmast följande 10 åren blivit verkställd, hade folkskolestyrelsen den 6 juni 1900 hemställt till drätselkammaren, att åtgärder måtte vidtagas för förvärvande av en skolhustomt sydväst om Viktoriaskolhuset mellan Nordhems- och Vegagatan. Med anledning härav hemställde drätselkammaren i mars 1901 till stadsfullmäktige att av byggmästare Nathan Persson inköpa tomterna n:o 1—13 i 4:de kvarteret av Maj. 6:te rote, utgörande 9,800 kvadratmeter, för en summa av 75,000 kr., av vilket belopp dock skulle bestridas kostnaden för utläggning av vissa gator, som säljaren skulle bekosta. Stadsfullmäktige biföllo drätselkammarens förslag den 3 april 1901.

Den 18 december 1907 tillsatte folkskolestyrelsen en beredning med uppdrag att till styrelsen inkomma med förslag till nytt skolhus å nämnda tomt. Beredningen hade åtskilliga sammanträden och lät genom arkitekt Eug. Thorburn utarbета skisser till det ifrågakämda skolhuset, men inkom aldrig med något förslag till styrelsen.

I en skrivelse till folkskolestyrelsen den 10 maj 1912 framhöll dåvarande skolinspektören Rurik Holm det trängande behovet av nya skolhus. Han påpekade, att 272 klasser eller fullt halva antalet av alla skolklasserna duplicerade, att läsordningarna därför blevo mycket olämpliga såväl med hänsyn till undervisningen som till skolbarnens föräldrahem, i synnerhet för sådana hem, som hade flera barn i folkskolan, enär dessa hade sin middagsrast på så olika tider, att de icke kunde intaga sina måltider på samma gång eller tillsammans med sina föräldrar. Lokalbehovet vore störst i 5:te och 6:te distriktet, och då åtskilliga förarbeten för skolhus i 5:te distriktet redan voro utförda, ville han i främsta rummet yrka, att ett nytt skolhus uppfördes i detta distrikt.

Sedan förvaltningsnämnden instämt i skolinspektörens yrkande, uppdrog styrelsen den 19 juni 1912 åt en ny beredning att låta utarbета fullständiga ritningar och kostnadsförslag till nytt skolhus å den nämnda för ändamålet inköpta tomten. Beredningen, som utgjordes av stadsnotarien Gust. Hamberg, direktören Gust. Engström, handlanden Berndt Hedgren, med. d:r Gösta Göthlin, byggmästaren Leander Johansson, överläraren C. Fredriksson och folkskoleinspektören (först d:r R. Holm, sedan, efter dennes avflyttning, d:r Axel Lagerwall), valde herr Hamberg till sin ordförande. Sedan skolinspektören inkommit med program, upptagande 34 folkskolesalar, 28 småskolesalar och 28 andra lokaler för undervisning i övningsämnen m. m., och beräknat utrymmet i de i programmet upptagna lokalerna för 2,000 barn, enade sig kommitténs ledamöter om följande plan för skolhuset.

»Byggnaden skall upptaga minst det i folkskoleinspektörens program uppgivna lokalantalet.

Så vidt möjligt böra för vanliga folkskole- och småskolesalar icke mer än tre våningar över källarvåningen tas i anspråk. Folkskolesalarna böra till omkring halva antalet hava måtten 7×10 m. och till omkring halva antalet 7×9 ; småskolesalarna $6,5 \times 7$; handarbetslokalerna böra ha en storlek av omkring 70 kvm. och slöjdsalarna omkring 65 kvm; de senare böra förses med materialrum och förläggas till källaren.

Naturkunnighetssalarna böra förläggas bredvid varandra och förses med gemensamt mindre förrådsrum; vardera salens storlek bör vara omkring 100 kvm. Ritsalen bör vara av omkring samma storlek. Gymnastiksalarna böra så vidt möjligt ligga vid sidan av varandra och

skiljas åt genom skjutdörrar; vardera salen omkring 160 kvm. utom avklädningsrum; dessa senare vardera omkring 50 kvm.

Skolköken böra förläggas till källar- eller bottenvåningen och hava ett ytmått av högst 60 kvm. vardera; de böra förses med gemensamma lärarinnerum och rum för tvätt, mangel och strykning samt förråd.

Badstugan bör hava minst samma storlek som i Götabergsskolan, dock bör bassängen göras något större; bör helst förses med 2 avklädningsrum.

Barnbespisningslokalen bör ha ett mått av omkring 160 kvm. och förses med särskilt mindre kokrum.

Erforderliga lokaler för värme- och ventilationsanordningar samt tvättrum för skolans behov skola upptagas.

Det är önskvärdt, att lärosalarna i största möjliga mån anbringas åt öster och väster. Av särskild vikt är, att korridorerna erhålla tillräcklig belysning, och att tillräckligt antal trappgångar anordnas. Våningshöjden mellan golv och tak bör vara 4 m. Vid byggnadens anordning bör hänsyn tagas till, att lekplanerna bli lämpligt fördelade och lämpligt belysta.»

Då beredningen ansåg lämpligt, att tävlan mellan flera arkitekter anordnades, uppdrog den åt arkitekterna E. Thorburn, Arvid Bjerke & R. O. Svensson, Sigfrid Eriksson och O. Vesterberg att uppgöra skisser till byggnaden, och sedan sådana inkommit jämte beskrivningar, uppdrog beredningen åt byggmästarefirman Ullgren & Friman att verkställa kostnadsberäkningar för de inlämnade förslagen. Beredningen anmodade professor Hans Hedlund, arkitekten E. Thorulf, förste stadsingenjören A. Lillienberg och skolinspektören R. Holm att såsom prisnämnd avgiva motiverat uttalande om de inlämnade förslagen.

I anledning av prisnämndens yttrande anmodades arkitektfirman Bjerke & Svensson att omarbета sitt förslag, vilket beredningen efter omarbetningen för sin del godkände. Beredningen hemställde, att folkskolestyrelsen med godkännande av förslaget måtte hos stadsfullmäktige göra framställning om beviljande av 785,100 kr., vartill kostnaden för ett skolhus enligt detta förslag å den inköpta tomten var beräknat. Förslaget upptog 8 rum mera än de i programmet upptagna. I enlighet med beredningens förslag beslutade folkskolestyrelsen den 16 maj 1913 att till täckande av den beräknade byggnadskostnaden hos stadsfullmäktige anhålla om ovannämnda belopp, 785,100 kr., vilket stadsfullmäktige den 2 oktober s. å. beviljade.

Den 3 december 1913 uppdrog folkskolestyrelsen åt förutnämnda beredning att i egenskap av byggnadskommitté ombesörja uppförandet av det beslutade skolhuset. Byggnadskommittén, som hade sitt första

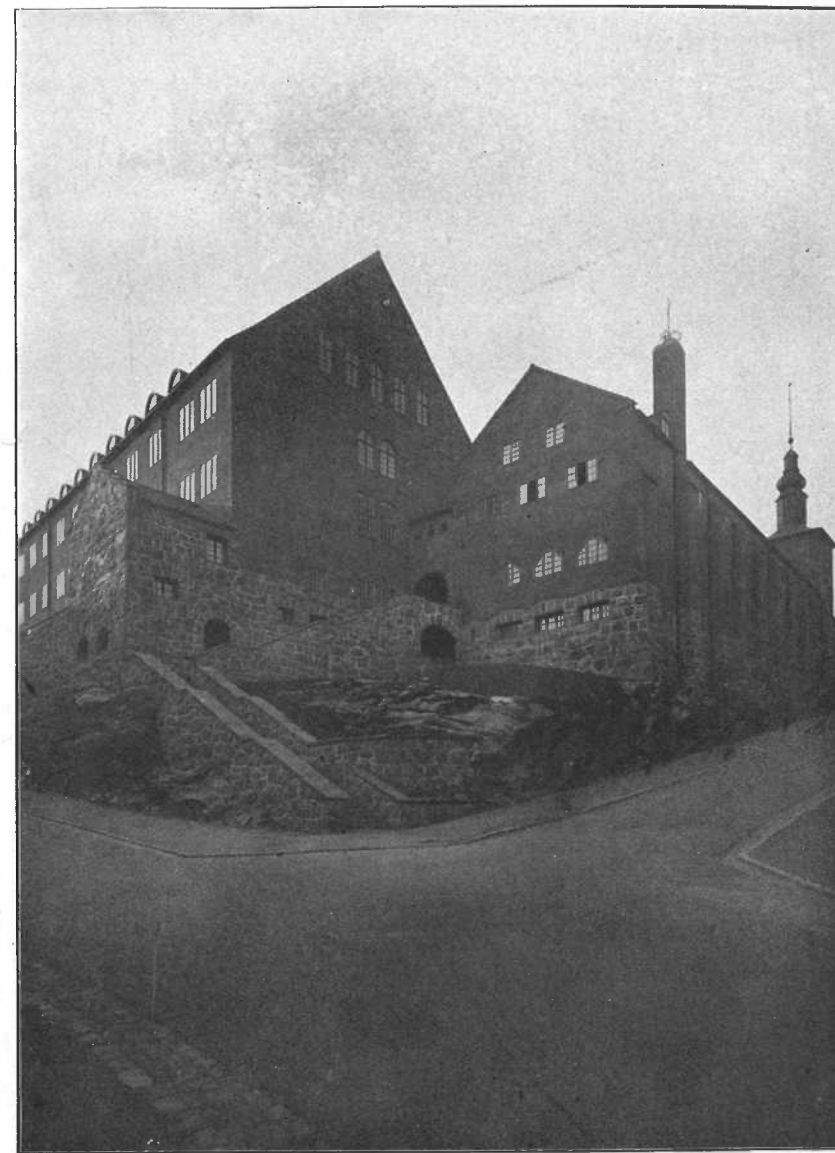
sammantråde den 12 december 1913, uppdrog åt arkitektfirman Bjerke & Svensson att uppgöra fullständiga ritningar till skolhuset, vilka fastställdes av byggnadsnämnden den 9 juni 1914, varefter arbetsdevis utarbetades. Sedan efter kommitténs uppdrag ingenjör William Fagerström uppgjort förslag till värme- och ventilationsanläggning samt till vatten- och avloppsledningar och professor F. H. Lamm förslag till elektrisk belysningsanläggning, utbjöds såväl skolhusets uppförande som övriga arbeten på entreprenad.

Sedan anbud inkommit, fann byggnadskommittén, att det beviljade anslaget, till följd av stegrade byggnadskostnader, som det i augusti 1914 utbrutna kriget framkallade, var alldeles otillräckligt. Då kommittén ansåg, att byggnadsföretaget icke borde uppskjutas, föreslog kommittén, att folkskolestyrelsen skulle av stadsfullmäktige begära ett ytterligare anslag av 198,000 kr. Folkskolestyrelsen, som delade kommitténs mening, beslutade den 14 december 1914 att hos stadsfullmäktige anhålla om beviljande av det bristande beloppet, och den 21 januari 1915 biföllo stadsfullmäktige även denna anhållan.

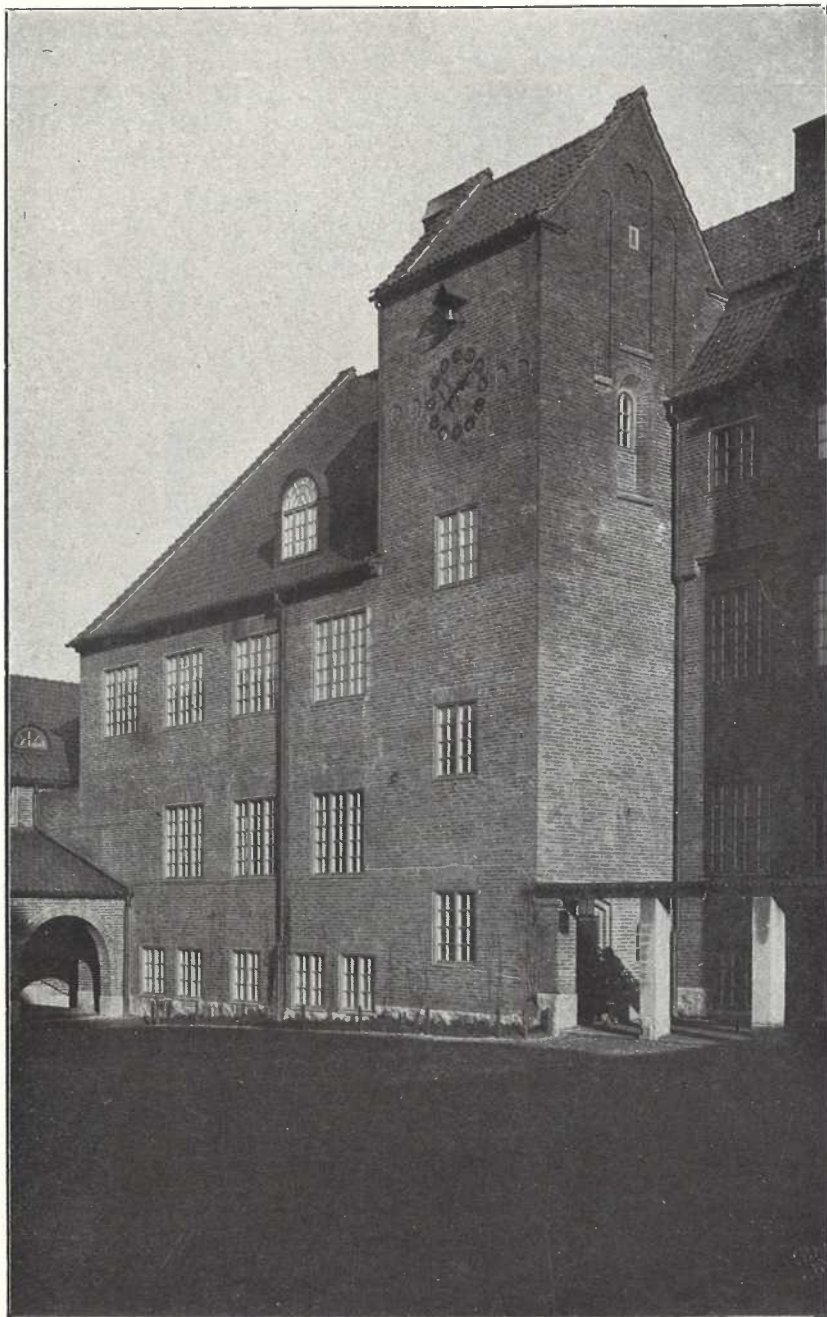
Under förutsättning att stadsfullmäktige beviljade de nödiga medlen, hade byggnadskommittén till byggnadsentreprenör antagit firman A. Krüger & Son, som åtagit sig att för en summa av 768,500 kr. verkställa skolbygget. Under samma förutsättning hade kommittén även träffat avtal med Nordiska värme- och ventilations A.-B. om värme- och ventilationsanläggning, med firman Bismarck & C:o om vatten- och avloppsledningar samt med Nyberg & Karlssons elektriska A.-B. angående elektrisk belysning i skolhuset. Till överkontrollant för skolhusbygget antog kommittén arkitekt Arvid Bjerke och till underkontrollant byggnadsinspektoren E. H. Brihs. Enligt entreprenadkontraktet skulle skolhuset vara färdigt den 1 december 1916. (Ehuru det kunnat begagnas tidigare, togs det till följd av brist på bränsle icke i bruk förr än den 16 april 1917.)

Beskrivning

Skoltomten, som utgör en del av egendomen Olivedal, begränsas av Övre Djupedalsgatan i norr, av Nordhemsgatan i öster, av Övre Majorsgatan i söder och av enskilda fastigheter vid Vegagatan i väster. Tomten utgöres av en bergkulle, vars högsta delar före sprängningarnas början voro 23 m. högre än Vegagatan och 32 m. högre än Linnégatan. På tomtens alla sidor äro nu uppförda terrassmurar, som vila på berg och äro lagda som kallmur av på tomten sprängd sten. De å terrasserna uppförda barriermurarna ävensom barriermurar längre in på skol-

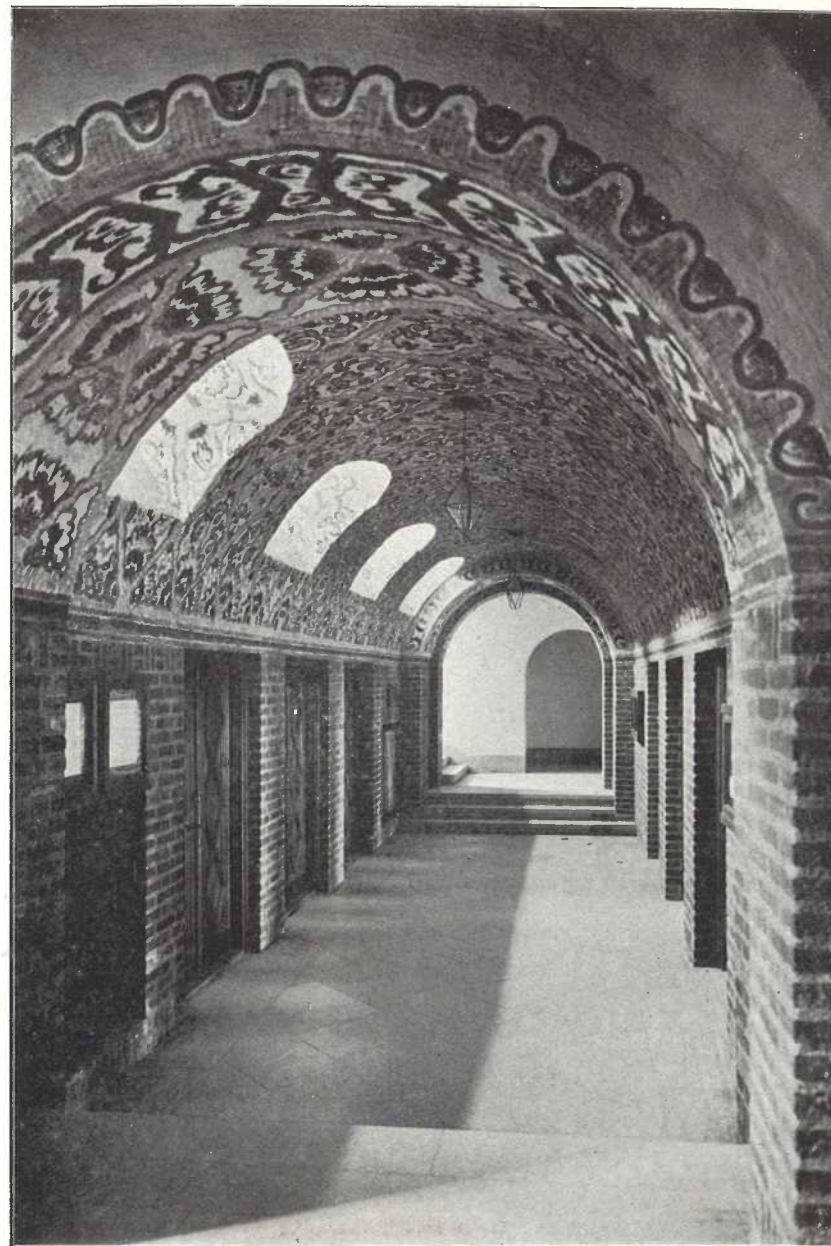

Nordhemsskolan. Åt nordost

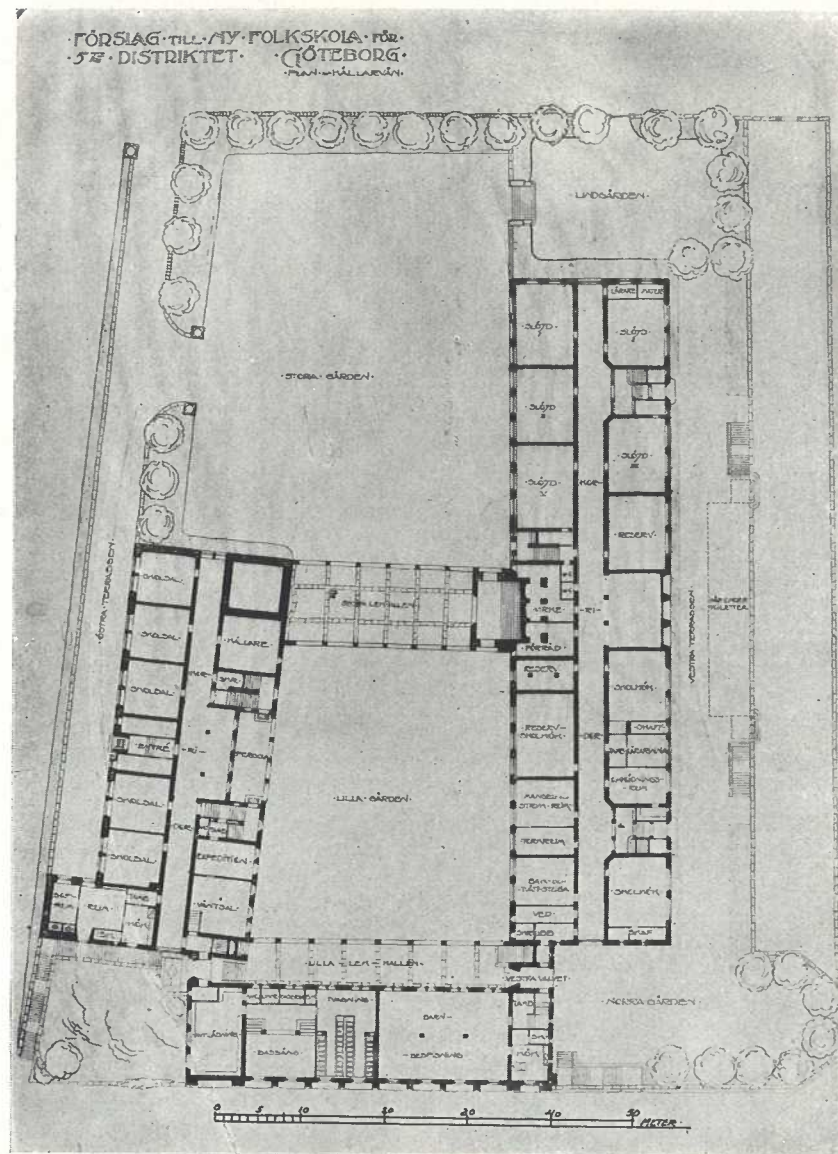
Nordhemsskolan. Del av småskolebyggnadens fasad mot skolgården

Nordhemsskolan

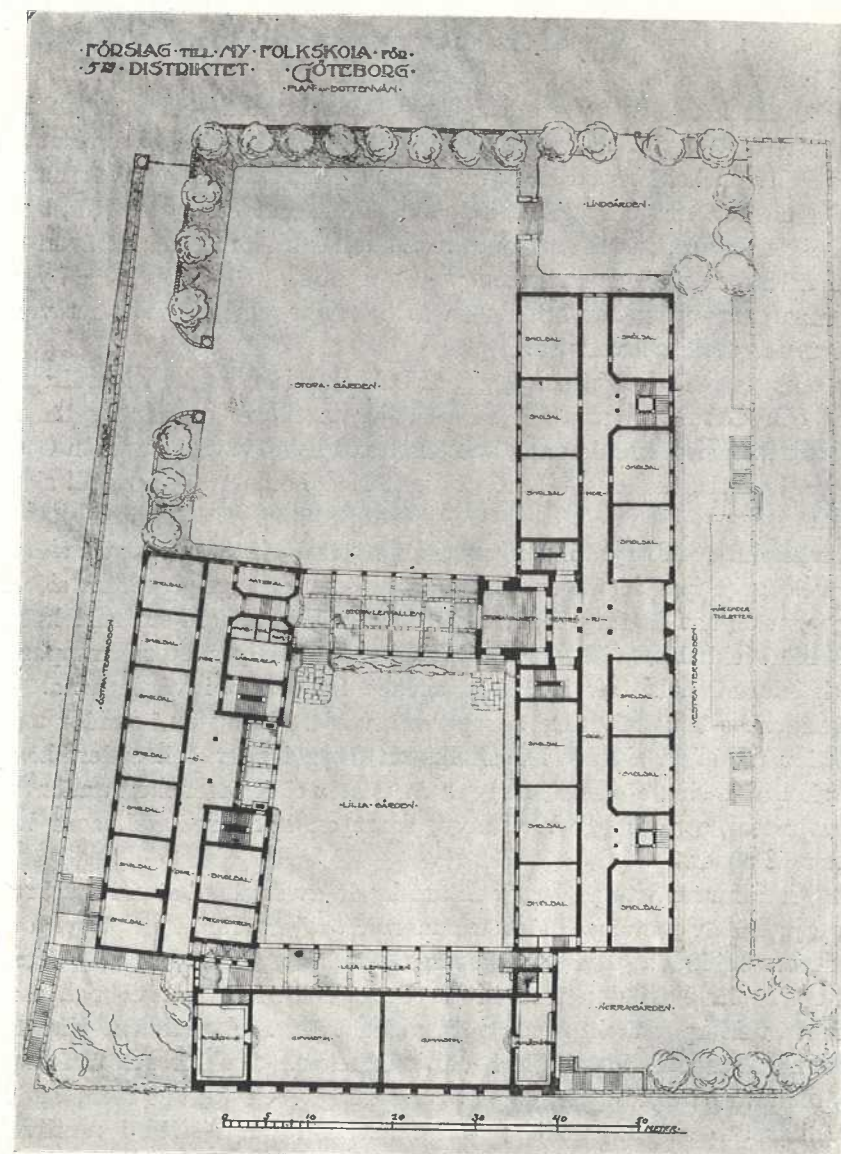
Entrén i folkskolebyggnaden

Nordhemsskolan

Källarvåningen

Nordhemsskolan

1:sta våningen

planen äro likaledes uppförda av på platsen sprängd sten, i kallmur med bakgjutning av betong åt gårdssidan och avtäckta med Rådahällar. Genom sprängningar och fyllningar är skolgården planerad. Å områden, avsedda för planteringar, är fyllt med lera och matjord; å den övriga till lekplan avsedda större delen äro skärv och grus påförda.

Med hänsyn till det stora antal barn, för vilket skolhuset är avsett, har man funnit lämpligt att fördela skolsalarna i två byggnader: en för folkskole- och en för småskolesalar. Folkskolehuset ligger å tomtens västra och småskolehuset å dess östra del. De båda skolhusen äro sammanbyggda med en tredje byggnad, innehållande lokaler för gymnastik, bad, barnbespisning m. m. Dessutom äro lekhallar så förlagda, att även de sammanbinda de båda skolhusen med varandra. Genom denna byggnadernas gruppering har bildats en kringbyggd gård, avsedd att vara lekplats för småskolans barn.

Huvudingången till skolkomplexet är belägen vid hörnet av Nordhemsgatan och Övre Majorsgatan; men därjämte finnes en ingång längre västerut från sistnämnda gata, och dessutom leda två trappor från Övre Djupedalsgatan, den ena vid hörnet mot Nordhemsgatan, upp till skolplanen.

Folkskolehuset har fyra ingångar, två på östra och två på västra sidan, småskolehuset fyra ingångar, därav en på östra och tre på västra sidan. Dessutom finnas ingångar såväl till folkskolehuset som småskolehuset från lilla lekhallen vid gymnastikbyggnaden. Fyra stora trappor i folkskolehuset och två i småskolehuset leda upp i våningarna. I byggnadernas längdriktning går genom varje våning en korridor med skolsalar på båda sidor. Då skolhusen ligga i norr och söder, hava alla skolsalar sina fönster antingen åt väster eller öster med undantag av en ritsal, som ligger mot norr, samt en handarbetssal, som har fönster åt söder.

Alla grundmurar vila på berg och äro lagda av sprängd sten i murbruk eller gjutna av betong. Murstommarna äro uppförda av tegel och fasaderna beklädda med Minnesbergs handslagna fasadtegel. Yttertaken äro alla beklädda med Minnesbergs röda falstaktegel och torn ävensom takkupor täckta med galvaniserad plåt. Av likadan plåt äro takrännor, stuprör, fönsterbleck och takluckor. Socklar och åtskilliga solbänkar äro utförda av på platsen sprängd och tuktad sten, andra solbänkar äro av Rådahällar; där fönsterkarmarna sitta i murlivet, finnas icke solbänkar utan fönsterbleck av galvaniserad plåt. Yttertrappor äro av granit och till dem hörande barriermurar av sprängd sten, de inre trappornas steg och planer utgöras av hyvlad kalksten och vila på stommar av armerad betong. Såväl längs väggen som längs vangeln

finnes en 30 cm. bred sockel av hyvlad kalksten. Trapporna äro försedda med räcken av järn och, där de gå intill väggar, med ledstänger av järn.

Bjälklagen äro utförda av armerad betong utom över småskolehusets vindsvåning, där de utgöras av träbjälkar, dock ej över korridorerna eller trapporna, över vilka finnas bjälklag av betong. Innertaken äro i alla skollokaler putsade och strukna med vit kalkfärg med undantag av gymnastiksalarnas tak, som äro panelade. Bröstpanel förekommer icke, vare sig i skolsalar, korridorer eller andra lokaler. I stället är i korridorerna kring golvet anbringad en 30 cm. hög sockel av hyvlad kalksten, däröver äro väggarna oljemålade till 1,6 m. höjd från golvet, och den övre delen av väggarna är bestruken med vit kalkfärg. I korridorerna äro alla fönsterbänkar av finhyvlad kalksten. Väggar, där tvättställ och dricksfontäner äro anbringade, äro beklädda med kakel i färg: 3 skift över dem och två på vardera sidan och ned till sockeln. Tillräckligt antal klädhängare för angränsande salar äro uppsatta i korridorerna. I skolsalarna äro väggarna kalkfärgade i ton 2,2 m. högt från golvet och däröver i vit färg. I varje skolsal finnes vid ena tvärväggen ett podium (esträd), 20 cm. högt och 1,5 m. bredt, av ek. Över podiet är på väggen, inom en profilerad ram med krithylla nedtill, med skifferfärg målade en svart tavla, 1,2 m. hög och 4 m. bred. Slöjdsalarnas och skolkökens väggar äro behandlade på samma sätt som lässalarnas, men den på ena kortväggen befintliga svarta tavlan är något kortare. I bostadsrum, lärare- och expeditorsrum m. fl. äro nedre delen av väggarna tapetserade, men övre delen struken med vit kalkfärg liksom taken. I valv, entréer och vid åtskilliga trappplan äro väggarna i sin helhet eller dess nedre delar murade med fasadtegel och fogade. I badrummen äro väggarna till 2,2 m. höjd beklädda med glaserat kakel och övre delen av väggarna ävensom taken oljemålade och lackerade. Bassängen i badrummet är gjuten av betong, och dess väggar och botten äro beklädda med kakelplattor i ljus, blågrön färg. Bjälklagen äro av betong och avjämnade med cement. Golven äro i skolsalar, lärare- och materialrum belagda med ek, men i korridorer av Skromberga klinker och i entréer, förstugor och trapprum med hyvlade kalkstensplattor i rutmönster. Vanliga furugolv finnas i bostadsrummen, i slöjdlokaler med därtill hörande materialrum, i skolkök och i gymnastiksal samt i naturkunnighetssalen. I badrummen golv av Höganäsklinker, i barnbespisningslokalen av trottoarklinker, i klossettrummen av tilesplattor och i lekhallarna av fasadtegel i enkla mönster.

I gymnastikhuset finnas 2 gymnastiksal, som kunna förenas med varandra genom skjutbara dörrar, löpande på kullager.

Skolhuset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsanlägg-

ning. Uppvärmningen sker med lågtrycksånga från 6 i småskolehusets källare befintliga ångpannor. Ångan ledes till radiatorer dels i alla rum i de olika byggnaderna, som skola uppvärmas, dels till värmekammare, belägna i källare. Frisk luft intages genom friskluftsintag och framdrives genom elektriska ventilatorer till värmekamrarna, där den uppvärms till lämplig temperatur, och därifrån genom varmluftskanaler, som utmynna i de särskilda rummen och äro försedda med ventiler och galler. Den skämda luften utsuges genom evakueringskanaler, som i regel hava ventiler vid golv och tak. Evakueringskanalerna äro sammandragna å vinden i evakueringsskorstenar. Värmen i de olika rummen regleras automatiskt medelst termostatanordning, varigenom rumstemperaturen hålles konstant.

Enligt ritningar, program och kontrakt är elektrisk belysning anordnad i alla lokaler. I skolsalarna är s. k. halvindirekt belysning.

I västra terrassen är under lekplanen anordnad en avträdesbyggnad. Anläggningen, som innehåller 30 celler jämte urinkur och baljrum, är byggd av armerad betong. Till en höjd av 1,6 m. äro cellernas väggar klädda med glaserad tegelsten i ljus färg. Ett 0,5 m. brett bälte däröver är bestruket med konstgjord asfalt, och däröver äro väggar och tak målade med vit kalkfärg. Anläggningens tak, som på samma gång utgör en del av lekplanen, består av armerad betong, belagd med asfalt i två lag samt däröver med skärv och grus. Ventilationsrör leda från anläggningen till dylika i folkskolans hjärtmur. Ljus till anläggningen inkommer genom fönster i terrassmuren åt väster. I östra terrassen, vid trappan i hörnet av Nordhems- och Övre Djupedalsgatorna, äro på liknande sätt anordnade avträdeslokaler för småskolans lärjungar. Dessa lokaler hava fönster åt Nordhemsgatan. Båda avdelningarna ävensom åtskilliga i skolhusen befintliga, för lärarepersonalen avsedda toaletter äro anordnade som vattenklosetter.

I Nordhemsskolan finnas följande lokaler:

Gymnastikhuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Bottenvåningen:</i>			
Barnbespisningslokal	16	10,5	3,2
Badrum (bassäng)	8,5	8,2	3,2
Tvagningsrum	10,5	6,8	3,2
Avklädningsrum	10,5	6	3,2
Tvättstuga	6	4,5	3,2

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Första våningen:</i>			
2 gymnastiksal	16	10,5	7,62—4,66
1 avklädningsrum	10,5	4,5	2,7
1 »	9	6	2,7
<i>Andra våningen:</i>			
Utom gymnastiksalarna, som gå även genom denna våning, finnas läktare och en eldarebostad, bestående av 2 rum och kök.			

Folkskolehuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Bottenvåningen:</i>			
1 slöjdlokal	9,94	6,7	3,3
1 »	9,78	6,7	3,3
1 »	8,94	6,85	3,3
1 »	8,85	6,85	3,3
1 »	8,85	6,7	3,3
1 »	8	6,85	3,3
1 skolkök	9,94	6,7	3,3
1 »	8,25	6,85	3,3
1 »	8,29	6,85	3,3
1 korridor	79	3,2	3,3
Dessutom lärare- och lärarinnerum, åtskilliga materialrum, strykrum, tvättstuga, klosettrum m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
5 folkskolesalar	10	7	3,8
6 »	9	7	3,8
1 »	8,5	7	3,8
1 korridor	79	3,2	3,8
<i>Andra våningen:</i>			
5 folkskolesalar	10	7	3,8
7 »	9	7	3,8
1 biblioteksrum	7	5,5	3,8
1 materialrum	7	2,5	3,8
1 korridor	79	3,2	3,8
Dessutom klosettrum med tambur.			

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Tredje våningen:</i>			
5 folkskolesalar	10	7	3,8
8 »	9	7	3,8
1 korridor	79	3,2	3,8
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 ritsal	10,4	9,9	3,7—1,6
2 naturkännighetsrum	11—9	9,5	3,7—1,6
2 handarbetssalar	9,5	9,5	3,7—1,6
1 »	9,5	7	3,7—1,6
1 »	9,5	9,5	3,7—1,6
1 ritsal	9,5	5,5	3,7—1,6
1 korridor	45	4,5—2,5	3,7—1,6
Dessutom materialrum.			

Småskolehuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
1 pannrum			
1 bränsleförråd			
1 apparatsrum			
1 varmkammare m. m.			
<i>Bottenvåningen:</i>			
2 småskolesalar	6,7	6,52	3,8
2 »	6,7	6,37	3,8
1 »	6,7	6,2	3,8
1 expeditjonsrum	7	4,2	2,8
1 väntrum	7	6,7	2,8
1 korridor	47,5	3	3,8
Vaktmästarebostad om 2 rum och kök, klosett- rum m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
6 småskolesalar	7,12	6,5	3,8
2 »	7,12	6,37	3,8
1 frukostrum	7	4,3	3,8
1 lärarorum	7	4,5	3,8
1 materialrum	7	3,45	3,8
1 korridor	47,5	3	3,8
Dessutom klosett m. m.			

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Andra våningen:</i>			
5 småskolesalar	7,12	6,5	3,8
2 »	7,12	6,37	3,8
4 »	7	6,5	3,8
1 korridor	47,5	3	3,8
<i>Vindsvåningen:</i>			
5 småskolesalar	8	6,5	3,8—1,8
1 lektrum	8	6,5	3,8—1,8
1 biblioteksrum	13	6,5	3,8—1,8
1 tambur	6,5	3	3,8—1,8
1 korridor	10,7	3	3,8—1,8
2 korridorer	6	1,7	3,8—1,8
Dessutom 1 läkarorum.			

* * *

Rambergsskolan

Tomt: Litt. Idd å Stillestorp.

Byggnadstid: 1915—1916.

Arkitekt: firman Arvid Bjerke & R. O. Svensson.

Byggmästare: firman F. O. Peterson & Söner.

Kostnad: 534,962 kr. 46 öre.

Barnantal: omkring 1,100.

Skolhusets tillkomst

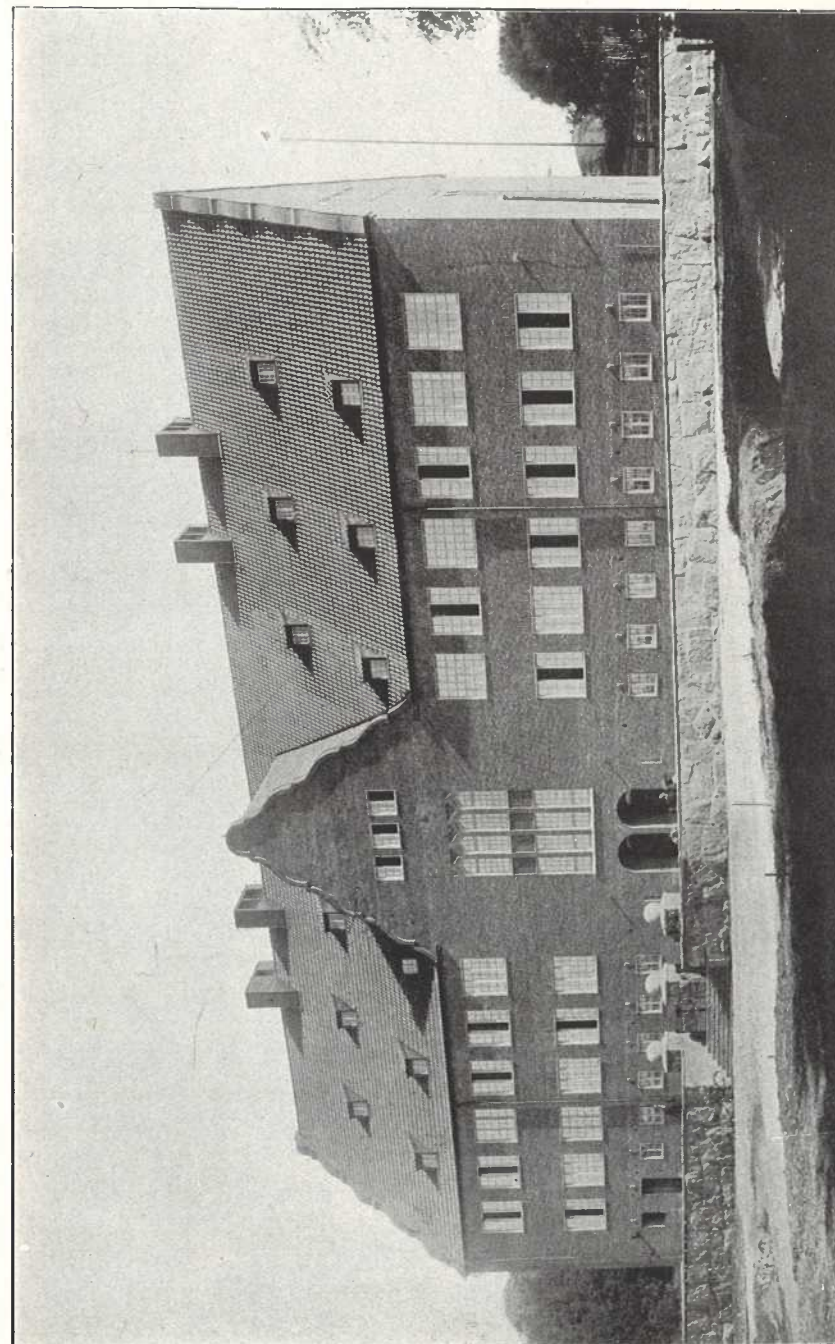
Den 30 januari 1907 hade folkskolestyrelsen tillsatt en beredning med uppdrag att vidtaga åtgärder för uppförande av ett skolhus å Lindholmén. Beredningen bestod av herrar P. Rydholm, A. Söderblom, John A. Gahm, Ernst Ekman och folkskoleinspektören. Sedan trängande behov av nya lokaler framträdde även i andra delar av Lundby, blev beredningens uppdrag den 9 september 1909 utvidgat, så att beredningen skulle avgiva yttrande och förslag rörande behovet av lokaler i hela Lundbydistriktet. Den 6 april 1910 inkom beredningen med hemställan, att folkskolestyrelsen skulle till tomt för ett nytt skolhus begära ett område av egendomen Stillestorp, betecknat litt. Idd och beläget norr

om Keillers park samt öster om parkens norra utgång. I enlighet med beredningens förslag ingick styrelsen till drätselkammaren med hemställan om inköp av det föreslagna området. Sedan stadens byggnadschef och förste stadsingenjören ifrågasatt inköp av ett annat område, beläget å Brämaregården, men folkskolestyrelsen i avgivet yttrande vidhållit sin begäran, träffade drätselkammaren villkorligt avtal med Stillestorps tomtaktiebolag, som ägde den föreslagna tomten, varigenom bolaget till staden för en summa av 41,250 kr. sålde nämnda tomtområde, som innefattade 75,000 kvf. Sedan stadsfullmäktige godkänt drätselkammarens inköp, fick beredningen, förstärkt med ingenjören Gust. Engström och ingenjören A. J. Eduards, uppdrag att låta upprätta förslag till tomtens bebyggande och att därefter fungera som byggnadskommitté, i vilken sedermera även med. d:r Gösta Göthlin invaldes. Beredningen uppdrog åt arkitektfirman Arvid Bjerke & R. O. Svensson att uppgöra skisser och kostnadsförslag till skolhuset, varjämte Elektriska provningsanstalten fick uppdrag att uppgöra program för elektrisk belysning och ingenjör W. Fagerström att uppgöra förslag med kostnadsberäkning till värme- och ventilationsanläggning i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande anläggning i skolhuset å Otterhällan.

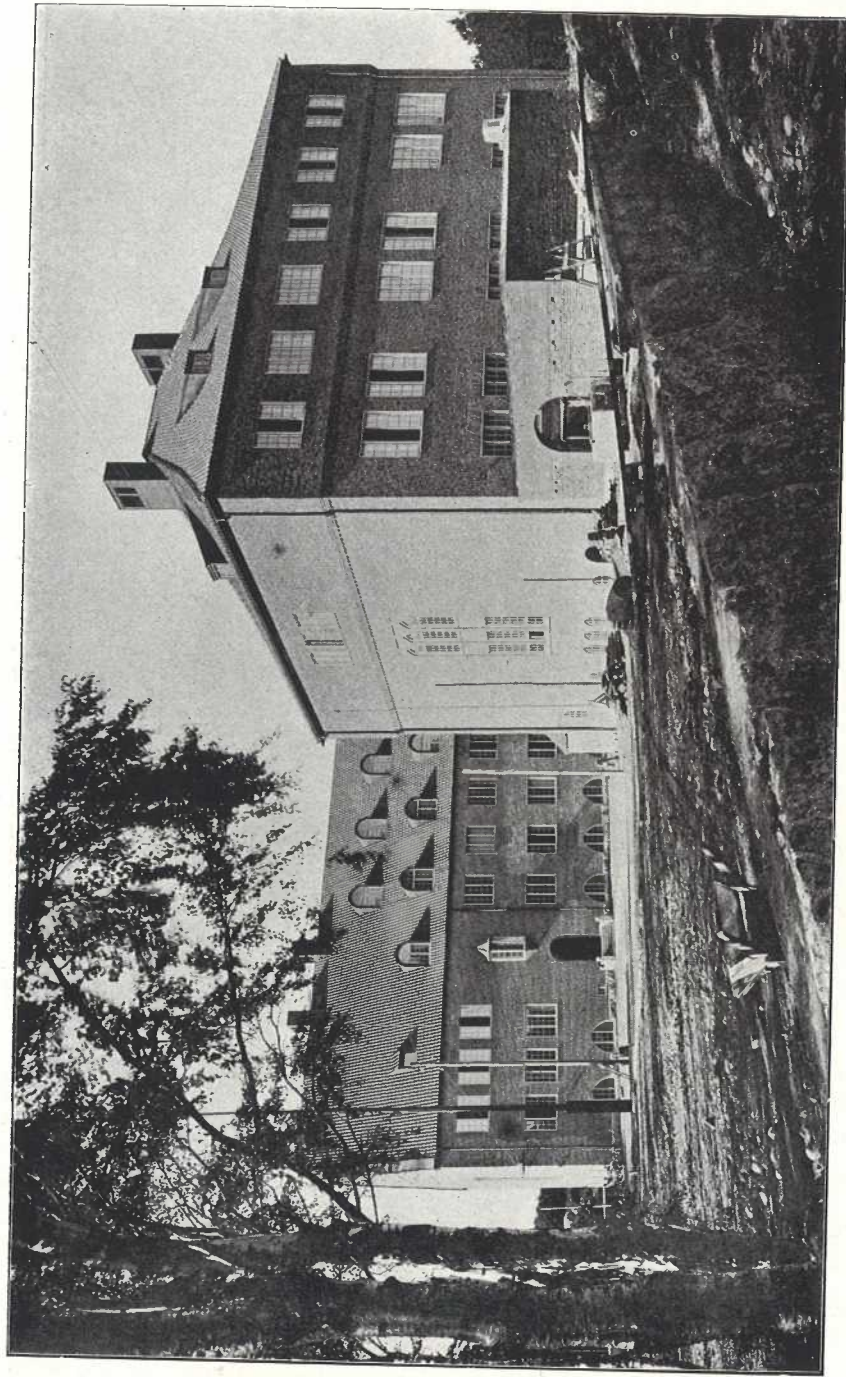
Sedan kostnadsförslag sålunda blivit upprättade, beslutade folkskolestyrelsen den 29 april 1914 på förslag av beredningen att ingå till stadsfullmäktige med anhållan om anslag av 425,000 kr. till skolhus å den för ändamålet inköpta tomten. Den 4 juni s. å. biföllo stadsfullmäktige folkskolestyrelsens anhållan.

Byggnadskommittén uppdrog därefter åt firman Bjerke & Svensson dels att upprätta fullständiga ritningar och arbetsdevis, dels att fungera som överkontrollant vid byggnadsföretaget. Sedan fullständiga ritningar till värme- och ventilationsanläggning, gas-, vatten- och avloppsledning samt elektrisk installationsanläggning blivit upprättade, utbjödos de särskilda byggnadsarbetena på entreprenad. Av de anbud, som inkommo, fann kommittén, att det beviljade byggnadsanslaget var otillräckligt till följd av den prisstegring, som krigsutbrottet den 1 augusti 1914 förorsakat, och hemställde till folkskolestyrelsen att hos stadsfullmäktige anhålla dels om ett fyllnadsanslag av 96,700 kr., dels om ett anslag till vattenklosetter av 12,300 kr. Sedan folkskolestyrelsen begärt och stadsfullmäktige den 4 juni 1915 beviljat även dessa anslag, kunde byggnadsarbetet taga sin början.

Till byggnadsentreprenör antogs firman F. O. Peterson & Söner, som för en summa av 389,500 kr. skulle uppföra byggnaden; värmeledningsaktiebolaget Celsius skulle enligt kontrakt för ett belopp av 34,650 kr.

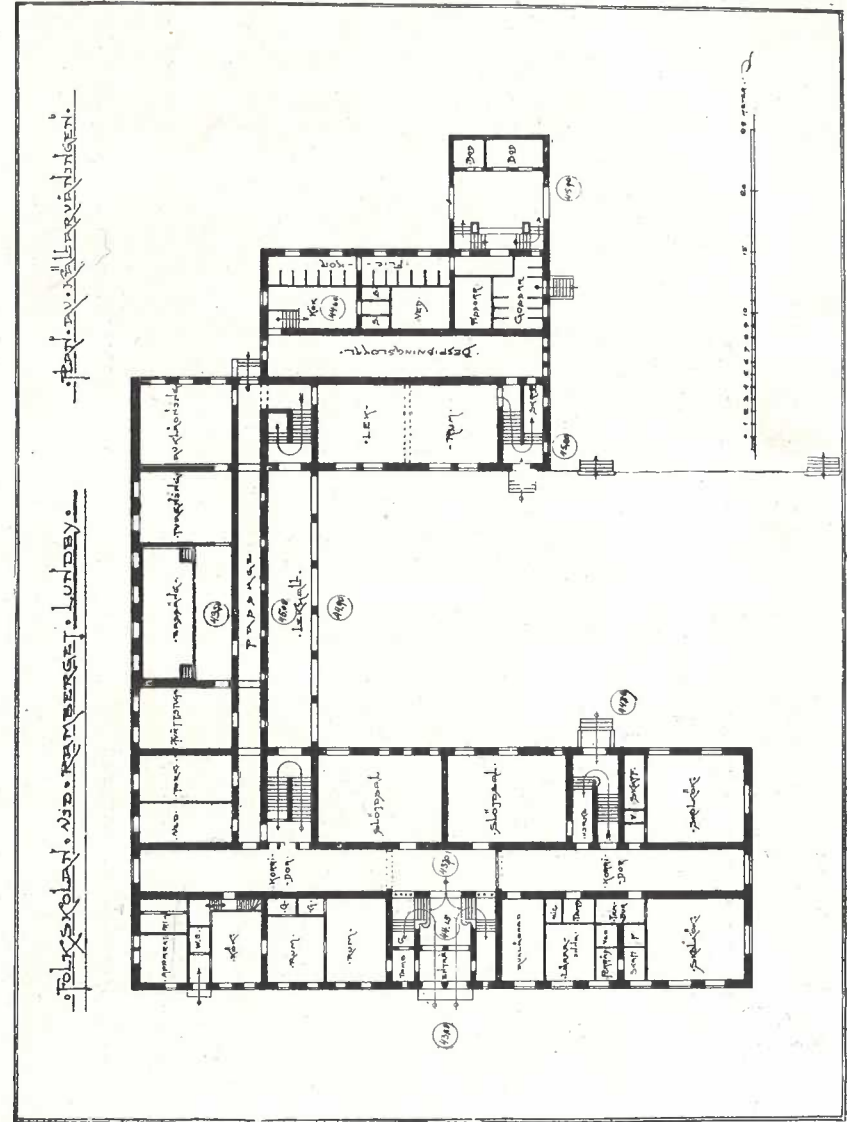

Rambergsskolan. Från väster

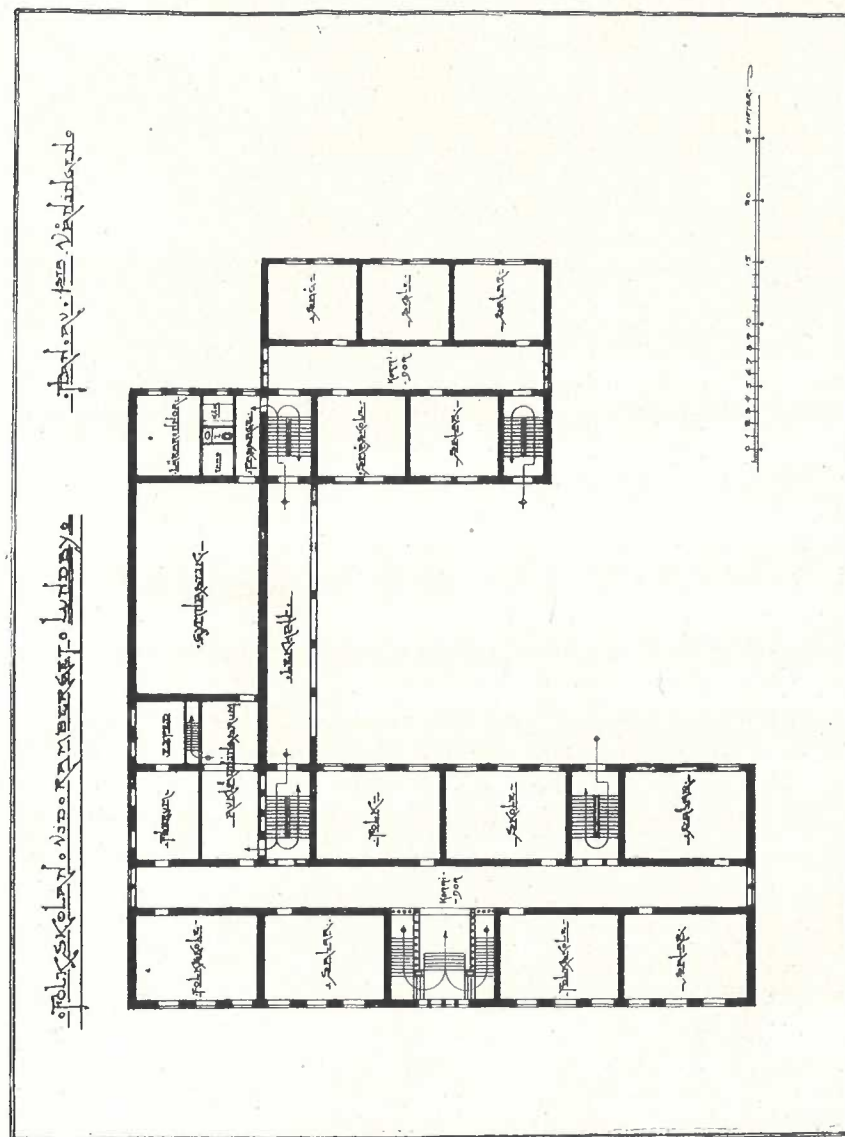

Rambergsskolan. At nordost

Rambergsskolan

Källarvåningen

1sta våningen

utföra värme- och ventilationsanläggning; firman Bissmarck & Co åtog sig att enligt kontrakt utföra alla rörledningsarbeten och Elektriska aktiebolaget A. E. G. elektrisk belysningsanläggning i skolhuset. Den 1 augusti 1916 skulle hela byggnadsarbetet vara färdigt. Det togs i bruk vid höstterminens början nämnda år.

Beskrivning

Skoltomten, som innefattar 75,000 kvf. och i söder gränsar till Keillers park, har ett särdeles vackert läge och är inhägnad med stängselmurar av gråsten med betongbakmurning åt skolgården. I stängselmurarna finnas grindar åt söder, väster och norr. Sedan skolgården blivit vederbörligen planerad, är makadamsten, lerblandad singel och grus i olika lager utbredd över densamma.

Liksom i Nordhemsskolan äro skolsalarna förlagda i ett folkskolehus å tomtens västra del och i ett småskolehus å östra delen av tomten. Dessa båda byggnader äro förenade genom ett gymnastikhus, intill vilket en lekhall är uppförd åt skolgården. De båda skolhusen hava sin längdriktning i norr och söder, och båda äro dubbelsidiga med en i skolans längdriktning i varje våning befintlig korridor med skolsalar på båda sidor. Alla skolsalarna ha därför sina fönster antingen åt väster eller åt öster med undantag av lokalerna i folkskolans vindsvåning. Till folkskolehuset finnas tre ingångar och till småskolehuset två; båda hava dessutom genom dörrar förbindelse med gymnastikhuset.

Alla tre byggnaderna äro uppförda av tegel på grundmurar av betong. Fasaderna äro murade av Trelleborgs handslagna fasadtegel och yttertaken täckta av rött falstaktegel av Minnesbergs tillverkning. Takkupor, ventilationshuvor m. m. äro beklädda med galvaniserad plåt, och av samma slags plåt äro även takluckor, fönsterbleck, stuprör m. m. Socklarna utgöras av granithällar och solbänkar, där sådana förekomma, i allmänhet av Rådahällar, men undantagsvis av granit.

Utvändiga trappor äro lagda av granit, däremot äro de inre trappornas stommar av armerad betong och stegen ävensom planerna av hyvlad kalksten. I fråga om de stora invändiga trapporna äro såväl längs väggarna som längs vanglarna anbringade 30 cm. breda socklar av hyvlad kalksten. Trapporna äro försedda med räcken och ledstänger av järn, och framför alla ytterdörrar finnas fotskrapor av järn, nedlagda i därför gjorda ursparningar. I mindre trappor äro stegen av stålslipad cement.

Alla bjälklag utgöras av armerad betong, och även folkskolans takstomme utgöras delvis av armerad betong. Däremot äro småskolans och lekhallens takstolar av trä och gymnastikhusets av järn. Alla

innertak äro putsade och strukna med vit kalkfärg utom gymnastikhusets tak, som är panelat med bräder och oljemålat, samt badrummets tak, som är oljemålat och lackerat.

Alla golvens bottnar utgöras av betong, men golvbeläggningen är olika i olika slag av lokaler. Trägolv finnas i skolköket jämte åtskilliga därtill hörande lokaler, i slöjdlokalerna, i gymnastiklokalen m. fl. rum samt i naturkunnighetsrummet, där golvet är lagt i trappstegsform. I lärosalarna äro golven belagda med linoleummattor, och vid ena tvärväggen är av golvträ uppfört ett 2 dm. högt och 1,5 m. brett podium (esträd). I korridorer, trapprum, entréer och vestibuler äro golven lagda av hyvlade kalkstensplattor i grå färg i rutmönster, i badrum av tilesplattor och i lekhallen av fasadtegelstenar, lagda i enkla mönster.

Liksom golven äro även väggarna behandlade på olika sätt i olika lokaler. I skolsalar äro väggarna kalkstrukna i tonfärg 2,2 m. högt över golvet och däröver strukna med vit kalkfärg liksom taken. Över podiet är på väggen, inom en profilerad ram med krithylla nertill, med skifferfärg målad en svart tavla, 1,2 m. hög och 4 m. bred. I slöjdlokalerna äro väggarna behandlade på samma sätt, men den svarta tavlan är mindre. Skolkökens väggar äro till en höjd av 2,2 m. över golvet målade med oljefärg, och den övre delen av väggen struken med vit kalkfärg. Även i skolköken äro mindre svarta tavlor målade på den ena väggen. Å väggarna kring korridorernas golv äro anbringade 30 cm. höga socklar av hyvlad kalksten, och över socklarna äro väggarna till 1,6 m. höjd över golven oljemålade samt däröver kalkfärgade. Vid tvättställ och dricksfontäner, som finnas i alla korridorer, äro väggarna beklädda med färgat kakel, nämligen med 3 skift över dem och 2 skift på varje sida om desamma samt ner till kalkstenssockeln. I korridorerna äro anbringade ett antal klädhängare för angränsande skolsalar, och fönsterbänkarna i dem äro av finhuggen kalksten. I entréer och vestibuler är nedre delen av väggarna beklädd med fasadtegel och väggarnas övre delar kalkfärgade. I ritsalen och handarbetsalarna äro väggarna till 90 cm. höjd över golvet målade med oljefärg. Över den oljefärgade delen av väggen i ritsalen är uppsatt en list i form av en krithylla, och 75 cm. över denna en smal trälist. Det mellanliggande partiet är genom lodräta trälistor uppdelat i 1 m. breda fält, målade med skifferfärg, och över dessa fält äro väggarna kalkfärgade i vitt. Väggarna i en del rum, såsom materialrum m. fl., äro behandlade på samma sätt som i skolsalar, men i sådana rum finnas inga svarta tavlor. I bostadsrum, lärarinnerum m. fl. äro väggarna till 2,2 m. över golvet tapetserade och däröver målade i vit kalkfärg.

Byggnadernas uppvärmning sker genom lågtrycksånga, alstrad av tre

i folkskolebyggnadens källare placerade ångpannor, från vilka ångan ledes till radiatorer i alla tre byggnadernas lokaler. I alla lärosalarna äro radiatorerna försedda med termostatregering, så att temperaturen kommer att automatiskt hållas jämn och oföränderlig.

Från en i folkskolehusets källare befintlig varmkammare, som erhåller frisk luft utifrån, framdrives den friska, uppvärmda luften medelst en elektrisk ventilator genom varmluftskanaler till lärosalarna, där luften inströmmar genom ventiler under taken. Den skämda luften uppsuges genom evakueringskanaler, som hava ventiler i de särskilda lokalerna vid golv och tak.

Belysningen sker medelst elektriska glödlampor. Varje handarbetsal har 12 sådana lampor, varje slöjdlokal 10, varje folkskolesal 9 och varje småskolesal 6. Även i alla övriga lokaler och på skolgården äro uppsatta ett behövt antal lampor.

Avträdeslokaler äro anordnade i småskolehusets källare och innehålla 20 celler jämte urinkur. Liksom i Nordhemsskolan äro dessa lokaler, ävensom åtskilliga toaletterum i våningarna, anordnade som vattenklosetter.

Följande lokaler med nedanstående dimensioner äro inrymda i Rambergsskolan.

Folkskolehuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Bottenvåningen:</i>			
2 slöjdlokaler	9,7	6,7	3,3
2 skolkök	7,7	6,7	3,3
1 korridor	49	3,2	3,3
Dessutom lärarinnerum, åtskilliga förråds- och materialrum, skafferier, omklädnadsrum m. fl. samt 2 bostadsrum med kök för vaktmästare.			
<i>Första våningen:</i>			
7 folkskolesalar	9,8	7	3,7
1 väntrum	7	5	3,7
1 korridor	49	3,2	3,7
<i>Andra våningen:</i>			
7 folkskolesalar	9,8	7	3,7
1 lärarorum	7	6,3	3,7
1 korridor	49	3,2	3,7
Därjämte toaletterum, tambur m. m.			

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Vindsvåningen:</i>			
1 ritsal	10,3	10	3,7—2,5
1 naturkunnighetsrum	10,3	10	3,7—2,5
1 biblioteksrum	8	7	3,7—2,5
2 folkskolesalar	10	9	3,7—2,5
1 korridor	10	3	3,7—2,5
1 »	8	3	3,7—2,5
Dessutom 6 modell- och materialrum.			

Småskolehuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källarvåningen:</i>			
1 mindre gymnastiksal	13,5	6,3	3,3
1 bespisningslokal	21	3	3,3
Dessutom avträdeslokaler m. m.			
<i>Första våningen:</i>			
2 småskolesalar	6,6	6,5	3,7
3 »	7	6,5	3,7
1 korridor	21,5	3,2	3,7
<i>Andra våningen:</i>			
2 småskolesalar	6,6	6,5	3,7
3 »	7	6,5	3,7
1 korridor	21,5	3,2	3,7
<i>Vindsvåningen:</i>			
2 småskolesalar	6,6	6,5	3,7—2,5
2 handarbetssalar	10,2	6,5	3,7—2,5
1 korridor	21,5	3,2	3,7—2,5

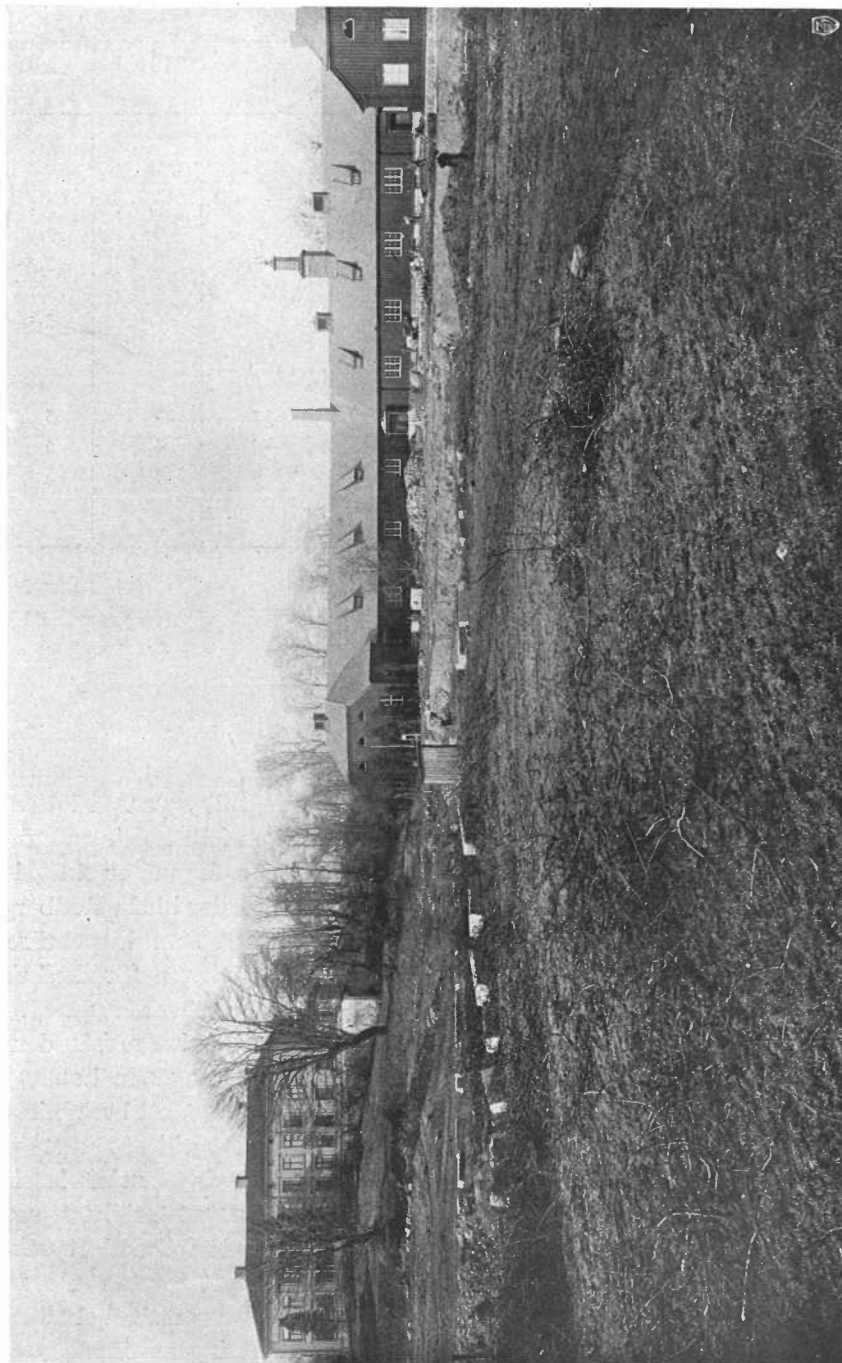
Gymnastikhuset

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källarvåningen:</i>			
1 bassängrum	11	7,67	3,3
1 tvagningsrum	7,67	6,35	3,3
1 avklädningsrum	7,67	6,35	3,10
1 passage	37	2	3,3
1 tvättstuga	7,5	4,8	3,3
<i>Första våningen:</i>			
1 gymnastiksal	17	10	5
1 avklädningsrum	12	4	5
1 expeditjonsrum	6	4,8	5
Dessutom 1 lärarinnerum med tambur samt toalett- rum.			

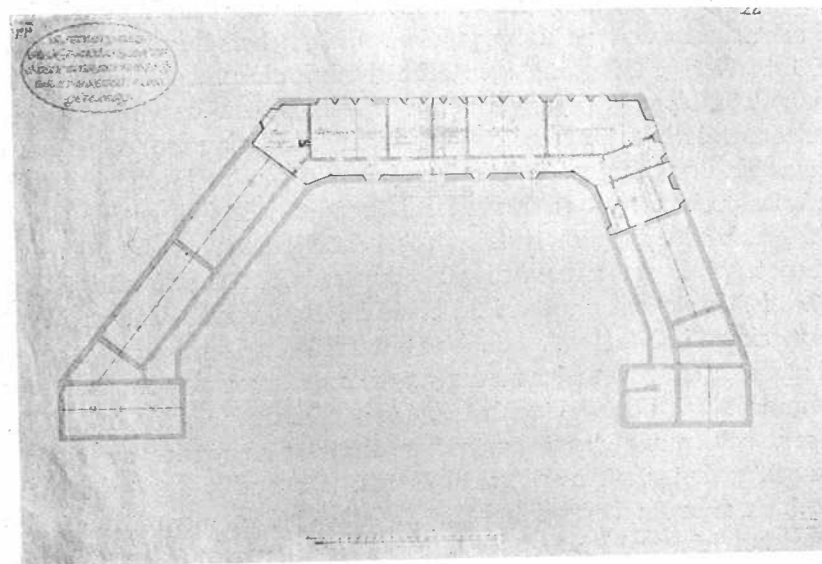
* * *

Skolhuset å Bagaregården

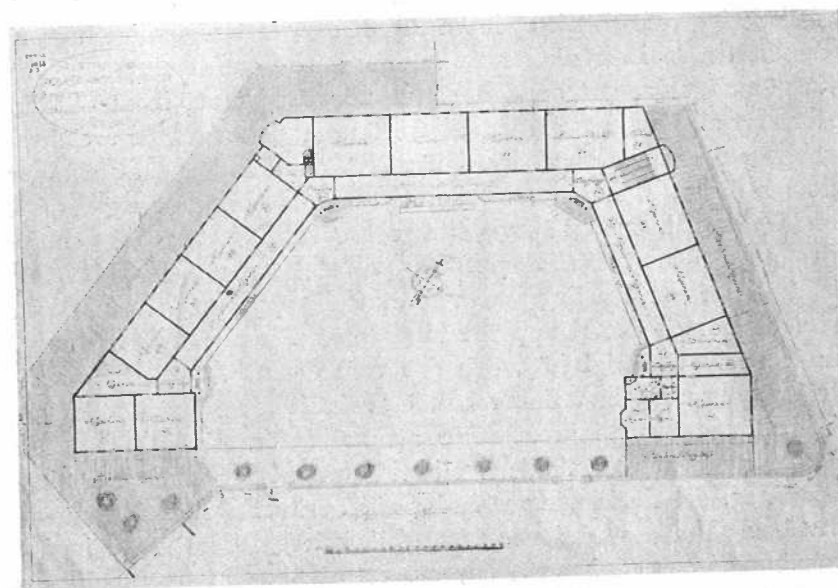
Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 14 september 1915 inlämnade styrelsens ledamot, underofficeren Karl Gutke, en motion, i vilken han på anförda skäl föreslog, att Anäskolan skulle tillbyggas. Motionen bordlades. Med anledning av denna motion inkom folkskoleinspektören till styrelsens nästa sammanträde den 13 oktober s. å. med en skrivelse, i vilken han redogjorde för behovet av nya skollokaler i hela Redbergsdistriktet. För yttrande såväl rörande motionen som inspektörens skrivelse remitterades dessa handlingar till beredningen för skolhus i Kvarnbergsdistriktet, förstärkt med herr Gutke och överläraren J. A. Jarlén. Den 13 oktober 1916 inkom till styrelsen en skrivelse från denna beredning, som konstaterade, att det funnes ett trängande behov av nya skollokaler i Kvarnbergsdistriktet, och meddelade, att beredningen hade för avsikt att inom kort inkomma med förslag till ett nytt en-vånings skolhus av trä, innehållande 6 folkskole- och 6 småskolesalar, 1 slöjd- och 1 handarbetssal, 1 gymnastik- och 1 materialrum samt vaktmästarebostad. Beredningen föreslog därför, att folkskolestyrelsen skulle ingå till drätselkammaren med hemställan, att tomten n:o 16 i 7:de kvarteret av 19 roten (Bagaregården) måtte reserveras till skoltomt. Folkskolestyrelsen förfor i enlighet med beredningens förslag, och drätselkammaren biföll styrelsens hemställan.

Bagaregårdsskolan

Bagaregårdsskolan

Källaren

Första våningen

Därefter uppdrog beredningen, som förut uppgjort program för det tillämnade skolhuset, åt arkitekten Johan Jarlén att i enlighet med programmet och närmare anvisningar uppgöra huvudritningar och arbetsbeskrivning till byggnaden. Sedan beredningen för sin del godkänt såväl ritningarna som arbetsbeskrivningen, och byggmästarfirman Törnblom & Junger efter beredningens uppdrag uppgjort kostnadsberäkning för skolhuset, vilken beräkning slutade med en summa av 260,000 kr., ingick beredningen den 12 februari 1917 till folkskolestyrelsen med en skrivelse i ärendet. Skrivelsen innehöll en utförlig och bindande motivering för behövligheten av det föreslagna skolhuset. I de redan befintliga skolhusen i Redbergssdistriktet duplicerades i alla skolsalar utom i en skolsal i Redbergsskolan, en i Änäs-skolan och tre i Kvibergsskolan. Uppgifter från stadsarkitekten utvisade, att i nämnda distrikt under åren 1912—1917 tillkommit eller beräknats tillkomma 1,334 bostadslägenheter, därav 482 under 1917 intill den 1 oktober, och varav det övervägande flertalet utgjordes av en- eller tvårumslägenheter. Visserligen hade man för avsikt att överföra 200 à 300 barn från Redbergssdistriktet till Odinsskolan, men därmed bleve lokalbristen icke avhjälp. Det vore endast barn av äldre årsklasser, som komme att överföras till Odinsskolan, som dessutom ej kunde bli färdig att tagas i bruk förr än tidigast hösten 1918. Då det med hänsyn till det stora antalet nytillkomna lägenheter måste antagas, att folkökningen i distriktet inom den närmaste tiden bleve stor, och då duplikationen i distriktets skolhus tagit den omfattning, som ovan blivit nämnd, vore det oundgängligen nödvändigt att inom distriktet uppföra ett skolhus, som redan till hösten det innevarande året kunde mottaga en avsevärd del av den väntade tillökningen av skolbarn.

Dels av denna anledning, då ju ett stenhus ej kunde uppföras till nämnda tid, dels med hänsyn till kostnaden hade beredningen föreslagit, att skolhuset skulle uppföras av trä. Av samma anledningar hade föreslagits, att det ifrågasatta huset skulle uppvärmas med kaminer. Kostnaden för en centraluppvärmningsapparat vore nämligen för närvarande utomordentligt hög, och det vore dessutom ovisst, huruvida centraluppvärmningsmaterialier kunde anskaffas före den tid, då skolhuset behövde tagas i bruk. För att möjliggöra skolhusets centraluppvärmning framdeles, skulle emellertid murverken för kamineldningen så anordnas, att de kunde användas till evakueringskanaler.

Skrivelsen slutade med förslag, att folkskolestyrelsen måtte ingå till stadsfullmäktige med hemställan, att ett skolhus av trä skulle uppföras å tomten n:o 16 i 7:de kvarteret av 19 roten i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Johan Jarlén uppgjorda ritningar

och beskrivning, samt att 260,000 kr. måtte anslås för skolhuset och tillhopa 20,000 kr. till inventarier och undervisningsmateriell, avsedda för samma hus.

Den 17 februari 1917 beslutade folkskolestyrelsen i enlighet med beredningens förslag, och den 29 mars s. å. bifölls samma förslag av stadsfullmäktige, dock med den ändringen, att skolhuset skulle förses med centraluppvärmning och det begärda anslaget ökas till 285,000 kronor.

Sedan folkskolestyrelsen fått del av stadsfullmäktiges beslut, tillsattes en byggnadskommitté, som skulle ombestyrja byggnadens uppförande. I kommittén invaldes: assessorn Gust. Hamberg, d:r Gösta Göthlin, handlandena Berndt Hedgren, Albert Malmgren och P. Olsson, byggmästaren Leander Johansson, underofficeren K. Gutke, d:r Axel Lagerwall och överläraren J. A. Jarlén. Kommittén antog ingen entreprenör för grundläggnings- och byggnadsarbetet utan valde för ändamålet ett verkställande utskott, bestående av herrar Hamberg, P. Olsson och Leander Johansson. Utskottet skulle verkställa inköp av materialier och öva tillsyn över byggnadsarbetet, som närmast leddes av byggnadsinspektoren E. H. Brihs.

Beskrivning

Skoltomten är, som bilden visar, belägen i närheten av Bagaregårdens gamla byggnader och innehåller 3,693,1 kvm. Till formen oregelbunden begränsas den i nordost av Stockholmsgatan och i sydost av Bagaregårdsgatan. Utmed båda dessa gator skola finnas 5 meter breda förgårdar. Skolplanen skall inhägnas: mot gatorna av låga murar, lagda av sprängsten och jordsten och avtäckta med Rådahällar, i övriga tomtgränser skall uppsättas trästaket. I stängselmuren mot Bagaregårdsgatan anbringas 2 par grindar till skolgården. Förgårdarna och vissa andra delar av skoltomten skola planteras.

Skolhuset är uppfört av trä i en våning med källarvåning under byggnadens midtparti. Grundmurarna äro lagda av sprängd sten: undergrunden i kallmur, den övre delen av grunden i kalkbruk. Solbänkarna i sockeln äro av Rådahällar. Källarvåningens mellanväggar äro murade av tegel. Byggnadsstommen utom källaren är uppförd av trä. Alla ytter- och innerväggar äro av liggande plank. De äro drivna på bägge sidor med tjärdrev samt beklädda med papp, ytterväggarna på båda sidor, innerväggarna endast på ena sidan. Väggarna äro utvändigt panelade med ohyvlade bräder och bestrukna med kreo-sotfärg. Yttertakets är bekläddt med rött falstaketeegel, takryttaren med galvaniserad plåt. Rännalar, stuprör m. m. äro av galvaniserad plåt.

Alla yttertrappor äro av granit. Innertrapporna i källarvåningen äro av kalksten, men vindstrappan är av trä. I källarvåningen äro golven lagda av cementbetong. Ovanpå betongen är dock i slöjdlokalerna och gymnastiksalen lagt plankgolv, och i toaletterummen är betongen belagd med Skromberga refflade trottoarsten. Alla golven i huvudvåningen äro lagda av plank såväl i skolsalar och korridorer som i bostads-lägenheten. Golven i skolsalarna och korridorerna äro bestrukna med linolja. I alla lokalerna i källarvåningen äro både väggar och tak putsade och kalkstrukna. I huvudvåningen äro däremot både väggar och tak panelade. Väggarna äro betsade, men taken strukna med limfärg.

Skolhuset är försett med centraluppvärmnings- och ventilationsapparat. Uppvärmningen sker med lågtrycksånga. I enlighet med program och ritningar av ingenjör William Fagerström har anläggningen blivit utförd av fabrikör T. Hallberg för en summa av 28,900 kr. Nyberg & Karlssons elektriska aktiebolag har anordnat s. k. halvindirekt elektrisk belysning i skolhuset. Kostnaden därför uppgick till 6,299 kr. Belysningen här är anordnad enligt samma system som belysningen i Nordhemsskolan. Gas-, vatten- och avloppsledning, däri inbegripna vattenklosetter, tvättställ och dricksfontäner, äro utförda av firman A. J. G. Bissmarck & Co. Kostnaden för dessa arbeten utgjorde 15,830 kr.

Då detta skrives (i mars 1918), är skolbyggnaden i det närmaste färdig, men planeringsarbeten m. m. återstå.

I Bagaregårdsskolan finnas följande lokaler:

Lokalfördelning	Längd meter	Bredd meter	Höjd meter
<i>Källaren:</i>			
2 slöjdsalar	8,8	6,2	2,75
1 gymnastikrum	10	6,2	3,7
Dessutom tvättstuga, 2 toaletterum, materialrum, korridor m. m.			
<i>Bottenvåningen:</i>			
5 folkskolesalar	9	7	3,6
1 »	8,5	7	3,6
1 handarbetssal	9	7	3,6
6 småskolesalar	7	6,5	3,6
1 korridor	28	2,5	3
1 »	24	2,5	3
1 »	18	2,5	3
Dessutom vaktmästarebostad, bestående av 2 rum och kök, lärarorum, 2 materialrum, kapprum m. m.			

* * *

SKOLHUS UNDER UPPFÖRANDE (1918)

Odinsskolan

Sedan det blivit känt, att stadsfullmäktige hade för avsikt att sälja det förra »Arbets- och Försörjningshuset» vid Drottningtorget, i vilket en del lokaler tillsvidare voro upplåtna till folkskolestyrelsen, gjorde folkskoleinspektören styrelsen uppmärksam på detta förhållande och framhöll nödvändigheten av anskaffandet av andra lokaler till ersättning för dem, som styrelsen sannolikt skulle mista. Styrelsen remitterade då ärendet till sin förvaltningsnämnd, som uppdrog åt folkskoleinspektören att till nämnden inkomma med fullständig utredning av lokalbehovet i denna del av staden.

Den 8 januari 1914 hade stadsfullmäktige beslutat att under vissa villkor sälja ovannämnda fastighet, och vid förvaltningsnämndens sammanträde den 24 i samma månad förelåg den av nämnden begärda och av skolinspektören lämnade utredningen. Därav inhämtades, att 161 barn undervisades i skollokalerna vid Drottningtorget och 145 i Willinska skolhuset, varjämte av folkskolebarn, boende å Stampen, 63 undervisades i Kvarnbergets och Otterhällans skolhus samt 27 i Redbergs- och Änässkolorna. Emellertid kunde en del av de barn, som undervisades i skolhuset vid Drottningtorget och Willinska skolan, lämpligen gå till Kvarnbergets och Otterhällans skolhus, vadan barnantalet, till vilket man ofördröjligen behövde anskaffa lokaler, utgjorde omkring 300. Därjämte påpekade skolinspektören, att lokalbristen i Redbergsdistriktet vore mycket kännbar, och att man, om ett nytt skolhus uppfördes på lämplig plats å Stampen, till detta skolhus kunde tillsvidare överföra omkring 200 barn från det närmast Stampen belägna området av Redbergsdistriktet. När därtill kom, att man hade skäl att motse en avsevärd folkökning i trakten, ansåg skolinspektören, att ett nytt skolhus, innehållande minst 6 småskole- och 10 folkskolesalar med tillhörande specialrum, borde uppföras.

Nämndens ordförande hade anskaffat förteckning över alla staden tillhörande byggnader å Stampen, uppgifter rörande nybyggnader i samma stadsdel samt karta över de tomter i denna trakt, som voro i

stadens ägo och som, efter vad han vid överläggning med förste stadsingenjören funnit, med hänsyn till läge och omfång bäst lämpade sig till skolhustomt. Vid överläggning fann nämnden, att alla stadens byggnader i denna stadsdel voro olämpliga att ändra till skollokaler, och att såväl lokalerna vid Drottningtorget som i Willinska skolan voro föga tillfredsställande och för barnantalets framtida tillväxt otillräckliga. Då, efter vad nämnden inhämtat, det dessutom vore ovisst, huru länge folkskolestyrelsen finge behålla lokalerna i Willinska skolan, och upplåtelsen av lokalerna vid Drottningtorget vore tillfällig, fann nämnden uppförandet av ett nytt skolhus oundvikligt. Nämnden hemställde därför, att folkskolestyrelsen ville ingå till stadsfullmäktige med anhållan om upplåtelse av tomterna n:o 35, 36 och 37 samt del av n:o 34 i 16 roten.

Folkskolestyrelsen beslöt den 31 januari 1914 i enlighet med förvaltningsnämndens hemställan, och den 4 juni s. å. blevo de begärda tomterna genom stadsfullmäktiges beslut reserverade till plats för en ny folkskolebyggnad.

Den 10 februari 1915 tillsatte folkskolestyrelsen en beredning med uppdrag att låta utarbeta ritningar och kostnadsförslag till ett nytt skolhus å det för ändamålet upplåtna tomtområdet. Beredningen utgjordes av stadsnotarien Gust. Hamberg, handlanden Berndt Hedgren, med. d:r Gösta Göthlin, handlanden Albert Malmgren, överläraren Per Holmén, folkskoleinspektören Axel Lagerwall och byggmästaren Leander Johansson. Sedan den till skolhustomt reserverade marken blivit så reglerad, att ett skolhus där kunde lämpligen uppföras, och sedan landshövdingeämbetet fastställt ny tomtindelning, blev tomten betecknad med n:o 34 litt. A i 16 roten. Tomten är belägen i kvarteret emellan Odinsgatan, Färgaregatan och gatan D samt innehåller 3,298,8 kvadratm. Genom gatu- och vägförvaltningens försorg upprättades borrningskarta över tomten.

Beredningen hade flera sammanträden, dels för att fastställa det barnantal, som borde kunna inrymmas i skolhuset, dels för att utarbeta fullständigt program för byggnadsföretaget. Liksom skolinspektören ansåg beredningen, att det nya skolhuset skulle ersätta såväl lokalerna vid Drottningtorget som i Willinska skolan; varjämte 300 barn, tillhörande äldre årsklasser i Redbergsdistriktet, enligt beredningens uppfattning borde kunna placeras i detta skolhus. Då barnantalet vid 1914 års slut utgjorde i lokalerna vid Drottningtorget 241 och i Willinska skolan 130, och därtill komme dels 300 från Redbergsdistriktet, dels en fortgående ökning av barnantalet i Kvarnbergsdistriktet, ansåg beredningen, att skolhuset borde byggas för minst 750 barn.

Ett detaljerat program uppgjordes, som bland annat innehöll följande bestämmelser:

Våningshöjden mellan golv och golv skall utgöra 4 m. Folkskole- och småskolesalar böra i största möjliga utsträckning anbringas i öster och väster. Följande lokaler skola inrymmas i skolhuset: 12 folkskolesalar, därav 10 med golvyta av 7×9 och 2 med 7×10 m.; 8 småskolesalar, $6,5 \times 7$ m.; 2 handarbetssalar, vardera med omkring 63 kvm.¹ golvyta; 1 teckningssal, 80 à 85 kvm.; 2 slöjdsalar, vardera 60 à 65 kvm. med var sitt materialrum (10 à 12 kvm.); slöjdlokalerna förläggas i nedersta våningen; 1 skolkök, 55 à 60 kvm. och försett med skafferi, omklädnadsrum (9 à 10 kvm.), lärarinnerum (15 à 16 kvm.), mangel- och strykrum (12 kvm.), torkrum (15 à 20 kvm.), bak- och tvättrum (minst 25 kvm.) och vedförråd (8 kvm.). Skolköket med tillhörande utrymmen skall förläggas i nedersta våningen. 1 gymnastiksal med golvyta av minst 150 kvm. och höjd 5 m.; 1 till gymnastiksalen hörande avklädningsrum, 25 à 30 kvm.; 1 gymnastikrum för de lägre årsklasserna (65 à 70 kvm.) och med vanlig skolsalshöjd samt om möjligt avlång form; 1 skolbad med ett rum (omkring 40 kvm.) för bassäng, den senare 25 à 30 kvm.; ett rum för tvagning och dusch (omkring 40 kvm.) och ett avklädningsrum, omkring 30 kvm.; skolbadet bör förläggas i nedersta våningen; 1 barnbespisningslokal, omkring 80 kvm., jämte tillhörande mindre kokrum, 1 rum för skolmaterieell (15 kvm.), 1 lärarorum (30 à 35 kvm.), en vaktmästarebostad om 2 rum och kök, skafferi och tambur; önskvärdt vore, att bostaden så förläggas, att tillsynen över gårdsplanen underlättas; behövlige avträden samt nödiga utrymmen för värme- och ventilationsanläggning.

Beredningen beslutade därjämte att inbjuda svenska arkitekter att inkomma med förslagsritningar till skolhuset, att för tävlingen utfästa ett första pris à 2,000 kr., ett andra pris à 1,000 kr. och att åt beredningen förbehålla rätt att inköpa icke prisbelönt förslag med 500 kr. Till att granska och bedöma de inkomna tävlingsritningarna utsågs en nämnd, bestående av stadsnotarien Gust. Hamberg, professor Erik Lallerstedt, arkitekten Ernst Torulf, förste stadsingenjören A. Lillienberg och folkskoleinspektören Axel Lagerwall. De inlämnade förslagen skulle bedömas med hänsyn till deras ändamålsenlighet, arkitektoniska värde och prisbillighet. Inbjudningen till tävlingen utfärdades den 18 juni 1915, och senast den 15 därpå följande september skulle tävlingsförslagen vara inlämnade. Inom den föreskrivna tiden hade 45 tävlingsförslag inlämnats, och sedan dessa förslag granskats av den utsedda prisnämnden, avgav denna sitt utlåtande den 19 oktober 1915. Dessförinnan hade nämnden med hänsyn till förslagens

¹) Kvadratmeter.

förtjänster låtit kostnadsberäkna 5 av dem. Prisnämnden tilldelade förslaget med motto »Y», författare arkitekten G. A. Falk i Tullinge, första pris 2,000 kr. Andra pris tilldelades förslaget med motto »Ad acta», författare arkitekten Karl Samuelsson i Stockholm.

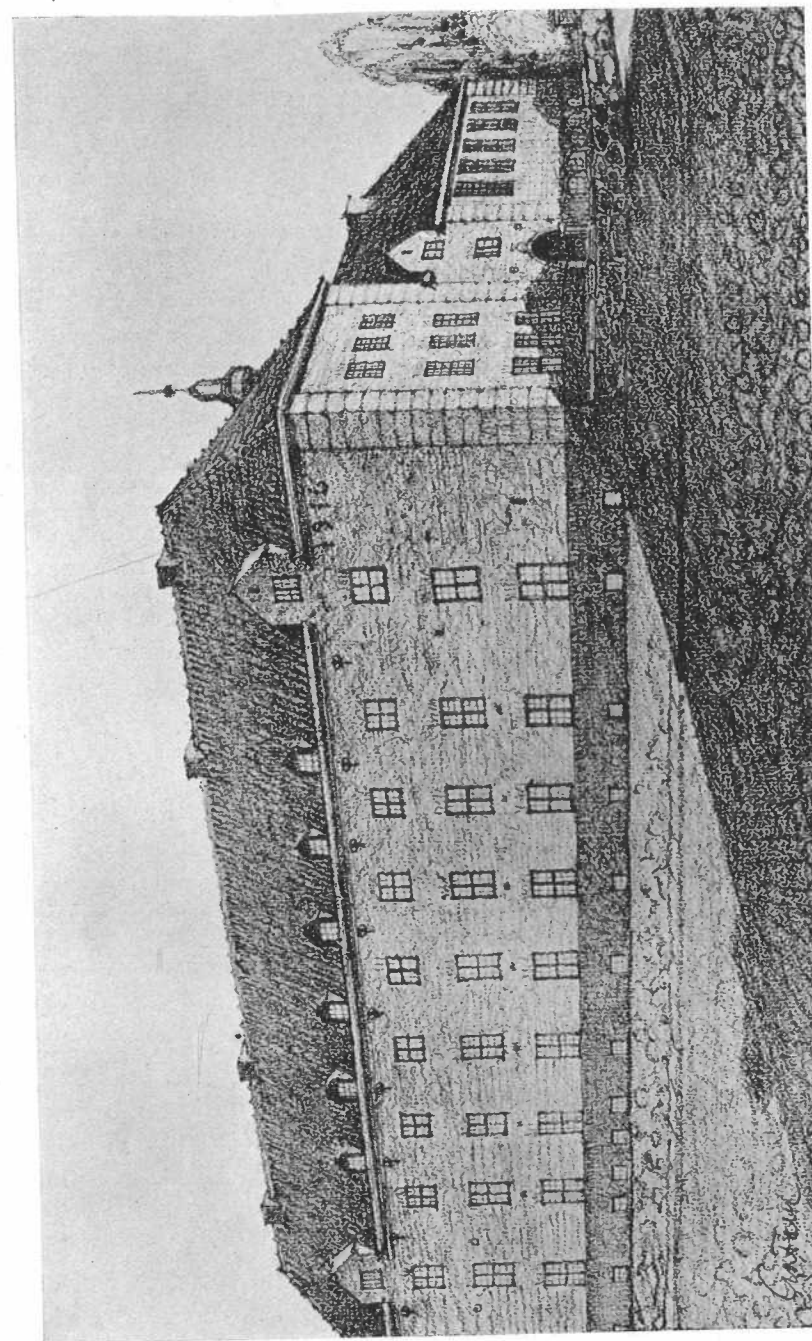
Sedan beredningen tagit del av prisnämndens utlåtande och funnit, att det av arkitekten Falk utarbetade förslaget borde i huvudsak komma till utförande, men att vissa ändringar i detsamma borde vidtagas, uppdrogs åt herr Falk att med ledning av sitt tävlingsförslag och med iakttagande av de beslutade ändringarna upprätta fullständiga ritningar och därtill hörande arbetsbeskrivning. Sådana ritningar jämte arbetsbeskrivning blevo nu upprättade av herr Falk samt granskade och godkända av beredningen. Ritningarna inrymma alla de i programmet upptagna lokalerna samt därutöver ytterligare en folkskolesal.

Kostnadsförslaget till skolhuset, som å pålnings- och betongarbeten upprättades av Byggnadstekniska byrån M. Granberg, å övriga byggnadsarbeten av firman Törnblom & Junger, å rörledningsarbeten av ingenjör W. Fagerström, slutar med en summa av 620,000 kr.

I enlighet med beredningens hemställan beslutade folkskolestyrelsen den 25 juli 1916 anhålla, att stadsfullmäktige måtte bevilja 620,000 kr. för uppförande av en skolhusbyggnad å tomten 34 litt. A i 16:de roten i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten G. A. Falk upprättade ritningar och beskrivning. Sedan drätselkammaren tillstyrkt folkskolestyrelsens anhållan, beviljade stadsfullmäktige den 28 september 1916 det av folkskolestyrelsen begärda anslaget med uppdrag för styrelsen att ombestyrja skolhusets uppförande. För att verkställa detta uppdrag tillsatte styrelsen den 13 oktober s. å. en byggnadskommitté, bestående av stadsnotarien Hamberg, som kommittén sedermera utsåg till sin ordförande, samt d:r Göthlin, handlandena Hedgren och Malmgren, byggmästaren Leander Johansson, d:r Axel Lagerwall, överläraren P. Holmén samt styrelsens nyvalde kassaförvaltare, handlanden P. Olsson. (Sedan direktör Engström av sagt sig uppdraget, hade herr Olsson blivit vald till hans efterträdare.)

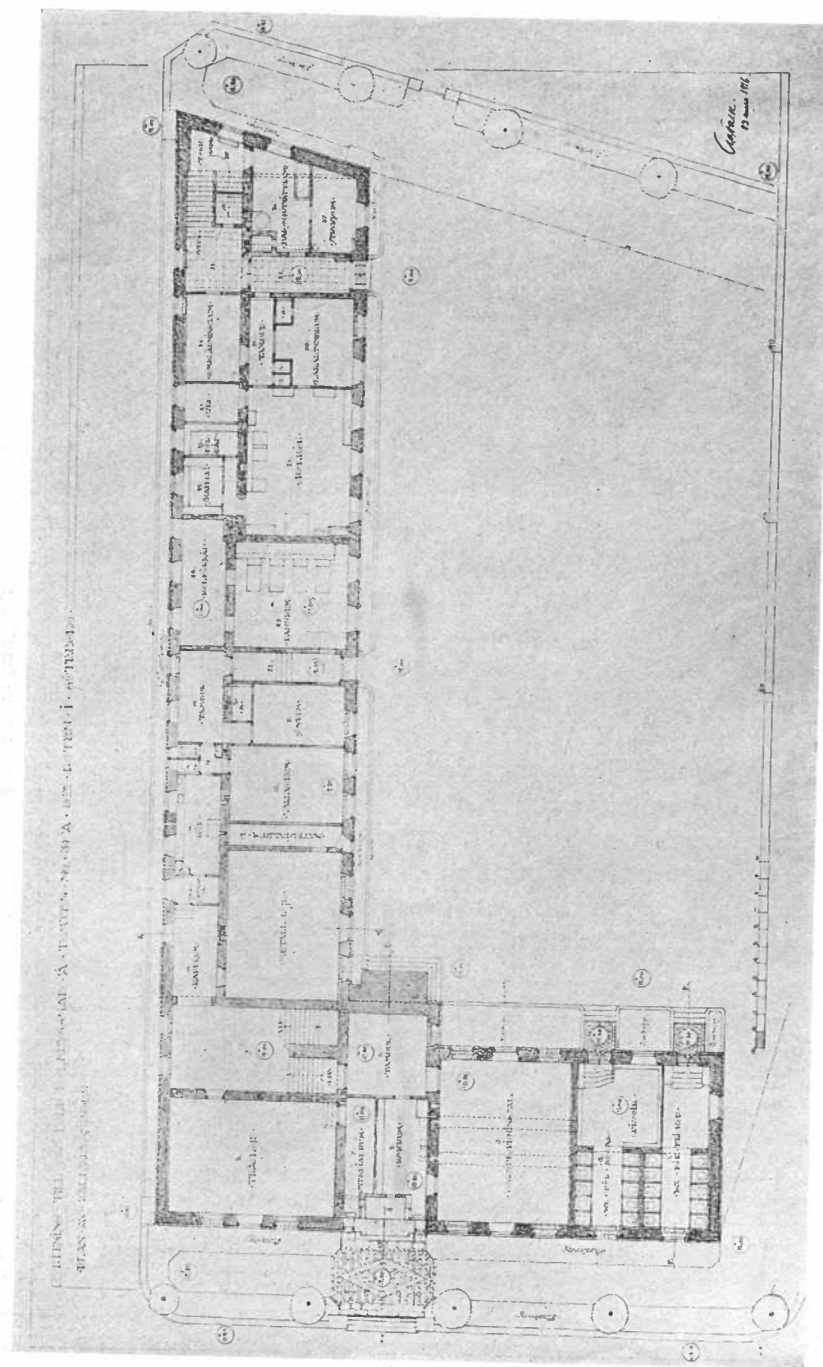
Byggnadskommittén utbjöd arbetets utförande på entreprenad, och anbud skulle vara inlämnade den 2 januari 1917.

Sedan anbud inkommit och det visat sig, att skolhuset icke kunde uppföras för det beviljade anslaget, hemställde byggnadskommittén, att folkskolestyrelsen skulle begära ett behövt tilläggsanslag av 234,000 kr. Den 6 januari 1917 beslutade folkskolestyrelsen i enlighet med kommitténs hemställan, och den 25 i samma månad beviljades det begärda tilläggsanslaget av stadsfullmäktige. Den 31 januari antog

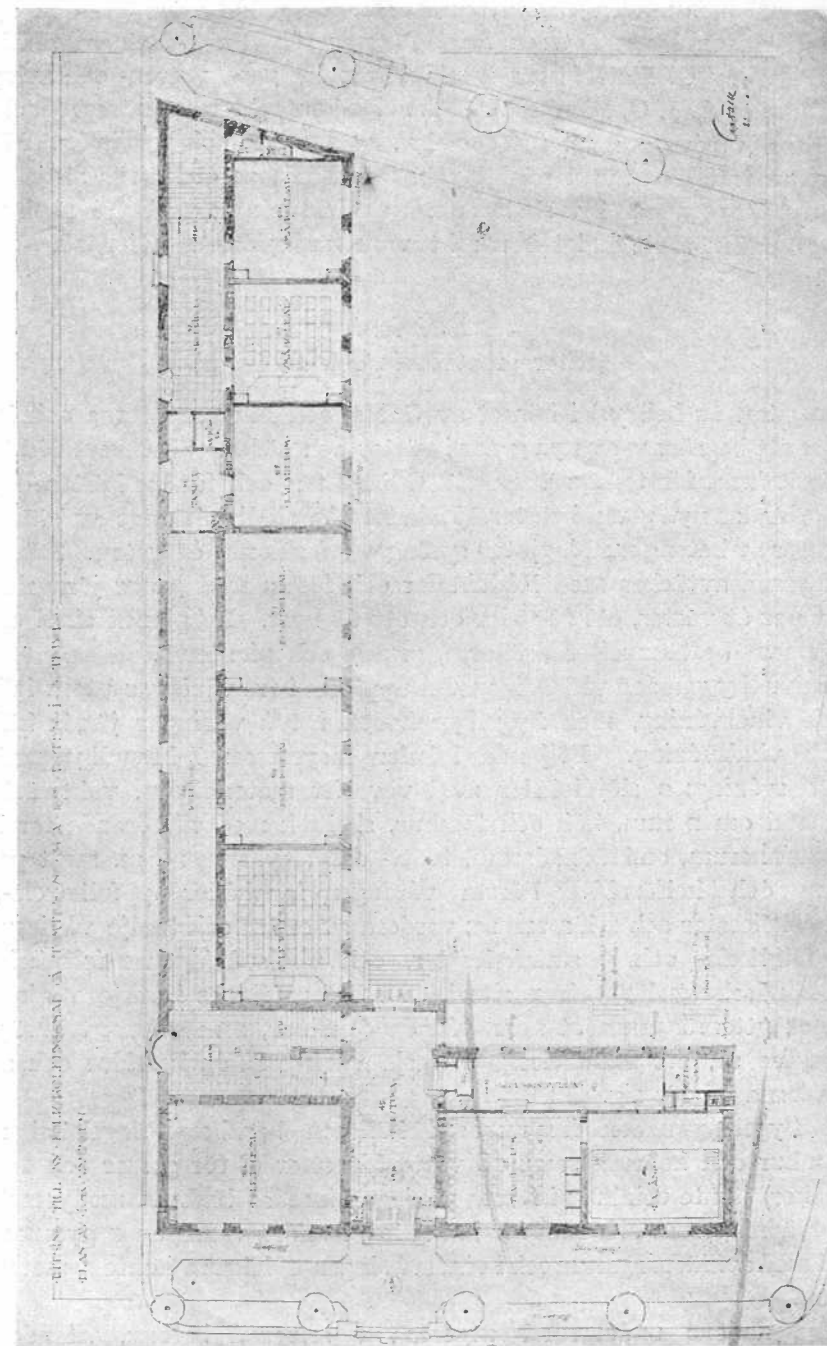
Odinskolan efter ritning

Odinsskolan

Källarvåning

Odinsskolan

Första våningen

byggnadskommittén till entreprenörer: för grundläggnings- och byggnadsarbeten byggmästaren Axel Person; för värme- och ventilationsanläggning G. Matthiesens maskinaffär; för gas-, vatten- och avloppsledningar A. J. G. Bismarck & Co. De kontrakterade entreprenadsummorna utgjorde resp. 666,000 kr., 70,200 kr. och 39,000 kr. Något senare träffades avtal med Nyberg & Karlsons elektriska aktiebolag, som för 13,000 kr. skall anordna elektrisk belysning i skolhuset. Byggnaden skall enligt kontrakt vara färdig den 1 juli 1918.

Beskrivning

(Efter arbetsdevis och ritningar)

Tomten är belägen i hörnet av Odins- och Färgaregatorna och kommer att begränsas av nya gator i väster och söder. Skolhuset förlägges något innanför tomtgränsen vid Odinsgatan och får en kortare flygel utes efter den nya gatan i väster. Hela tomten skall inhägnas av stängselmurar av betong med ingjuten sprängsten å sidorna åt gatan. Stängselmurarna avtäckas med Rådahällar och förses med 3 par järngrindar: ett par åt väster, ett åt söder och ett åt norr. Lekplanen skall enligt närmare bestämmelser dräneras, grusas och planteras.

Huvudbyggnaden vid Odinsgatan uppföres i tre våningar utom källar- och vindsvåning, men flygelbyggnaden i två våningar jämte källar- och vindsvåning. Följande lokaler inrymmas: I huvudbyggnadens källarvåning: 2 slöjdlokaler med var sitt materialrum, vaktmästarebostad om 2 rum, kök och tambur, skolkök med tillhörande tambur, lärarinnerum, omklädnadsrum, tvätt- och strykrum m. m. samt pannrum och kolförråd. Första våningen innehåller 4 folkskole-, 2 småskolesalar och 1 lärarorum; vardera av andra och tredje våningarna 4 folkskole- och 3 småskolesalar, och vindsvåningen 1 folkskolesal, 2 handarbetssalar och 1 ritsal. Dessutom finnes i varje våning en längs ytterväggarna åt norr gående korridor, som genom tvärväggar avdelas så, att folkskolorna i varje våning få en korridor och småskolorna en för sig.

I flygelbyggnaden inrymmas: i källaren barnbespisningslokal med tambur och kokrum samt 18 vattenklosetter (8 för gossar och 10 för flickor) jämte urinkur; i första våningen inredas badrum med bassäng, avklädningsrum och rum för baderska; i andra våningen 1 gymnastiksal med avklädningsrum och i vindsvåningen 1 lektrum jämte 1 materialrum.

Byggnadens undergrund utgöres av armerad betong, vilande på pålar. På denna grund uppföres källarvåningens murar av sprängsten

med barkytan utåt. Över källarmurarna skall rundt byggnaden anbringas en 30 centimeter hög sockellist av granit. Byggnadens stomme muras av tegel. Ovan sockeln skall till fasaderna användas Helsingborgs handslagna fasadtegel eller någon motsvarande tegelsort. Solbänkarna, där sådana förekomma, skola utföras av Rådahällar. Alla yttertrappor läggas av granit, men innertrapporna av hyvlad kalksten, vilande på murverk eller armerad betong. Bjälklagen i alla våningar, även vindsvåningen, komma att utföras av armerade håltegelbjälklag, takstolarna äro av trä. Yttertaken skola beklädas med Minnesbergs röda falstaktegel eller motsvarande; tornet däremot skall täckas med galvaniserad plåt och målas.

Golvens beskaffenhet blir olika i olika slags lokaler. I alla lässalar beklädas golven med hyvlade och spåntade ekbräder samt strykas med linolja; i korridorer, vestibuler och trapprum läggas golven av kalkstensplattor i rutformat; i bostadslägenheter, i skolkökslokalerna, i gymnastiksalen och därtill hörande avklädningsrum m. fl. skola golven läggas av furuplank; i metallslöjden, en del materialrum, pannrummet m. fl. bliva golv av stålslipad cement; av Höganäs refflade golvplattor läggas golv i badrum, bassäng m. fl.; i toalettavdelningen skola golven läggas av trottoarklinker. Innertaken skola putsas och strykas i vitt. Väggarna skola icke panelas. De bliva i allmänhet strukna med kalkfärg, nedre delen i ton, övre delen i vitt. I korridorer, trapprum, skolköket m. fl. rum skola dock nedre delen av väggarna oljemålas, men den övre delen kalkfärgas. Väggarna i bostadsrum samt i lärare- och lärarinnerum skola tapetseras. I ritsalen och i handarbetslokalerna sättes å en av väggarna 0,9 m. över golvet en trälist i form av en krithylla och 1 m. däröver en smal profilerad trälist, varefter fältet mellan dessa lister genom lodräta lister uppdelas i ungefär 1 m. breda rutor, som målas med skifferfärg. Fältet under krithyllan oljemålas, och ovanför den översta listen kalkfärgas väggen liksom taket. I skolbarnens klosettrum beklädas väggarna till en höjd av 1,6 m. med glaserad tegel; däröver skola de putsas och strykas med kalkfärg. Avdelningsväggarna, som endast få en höjd av 1,6 m. och vila på vinkeljärn och järnfötter, uppföres av tegel, glaserat på båda sidor.

I alla lärosalar uppsättes vid en av kortväggarna i ena hörnet ett värmeskåp och i det andra ett skåp med hyllor för förvaring av skolmaterie. Mellan skåpen uppföres en 0,2 m. hög och 1,5 m. bred plattform av golvträ. På midten av väggen vid plattformen målas med skifferfärg på lämplig, tät, på väggen fästad väv en omkring 4 m. bred och 1,2 m. hög svart tavla, som omgives av en träram med krithylla nedtill. I korridorerna skola såväl socklar kring golven som

fönsterbänkar göras av kalksten. I varje korridor anordnas tvättställ och dricksfontän. Skivan, vari tvättfaten fästas, skall vara av kalksten, och väggen över stället beklädes med kalksten. Klädhängare uppsättas i alla korridorer och avklädningsrum. På väggarna uppsättas lister med hängare av järn. Därjämte uppsättas spjälkar för hatthyllor, som fästas på i väggen inmurade järnkonsoller. För varje folkskolesal beräknas 50 och för varje småskolesal 34 klädhängare.

* * *

Annex till Karl Johansskolan

(Skolhuset vid Koopmansgatan)

Såsom redan är nämnt, blev tomten till skolhuset vid Koopmansgatan år 1907 tillökad åt väster och söder i syfte, att ett nytt skolhus där skulle uppföras. Behov av nya skollokaler i denna trakt hade redan då framträtt, och detta behov ökades år efter år. Dåvarande folkskoleinspektören, d:r Rurik Holm, framhöll i folkskolestyrelsen 1912, att i hela Karl Johansdistriktet funnos tillsammans endast 56 större och mindre lässalar men 81 skolklasser med daglig undervisning samt 6 fortsättnings- och ersättningsskolor. Distriktets överlärare, J. A. Elfström, framhöll år 1914 i skrivelse till skolinspektören det trängande behovet av flera skollokaler, i synnerhet i östra Majorna. Efter framställning av skolinspektören, d:r Axel Lagerwall, uppdrog folkskolestyrelsen den 10 februari 1915 åt en beredning att verkställa utredning angående en ny skolbyggnad i Karl Johansdistriktet. Till ledamöter i beredningen utsågos stadsnotarien Gust. Hamberg, med. d:r Gösta Göthlin, handlandena Berndt Hedgren och Albert Malmgren, folkskoleinspektören d:r Axel Lagerwall, byggmästaren Leander Johansson, kaptenen Arthur Asplund och överläraren J. A. Elfström. Av de upplysningar angående lokalförhållandena, som framlades, fann beredningen det vara uppenbart, att ett nytt större skolhus var i hög grad behövt, och att detta skolhus borde uppföras i östra Majorna. Det var ju helt naturligt, att skolbyggnaden skulle förläggas till den till folkskolestyrelsen för ändamålet upplåtna tomten. Den är belägen vid Amiralitysgatan mellan skolgården vid Karl Johansskolan och Karl Johans torg. Den gamla skoltomten tillsammans med det därmed förenade tomtområdet innehåller 7,120,5 kvm., varav 2,700 kvm. upptagas av det äldre skolhuset och den föreslagna nybyggnaden. Det har blivit ställt i utsikt, att 28 meter av Karl Johans torg skulle komma att

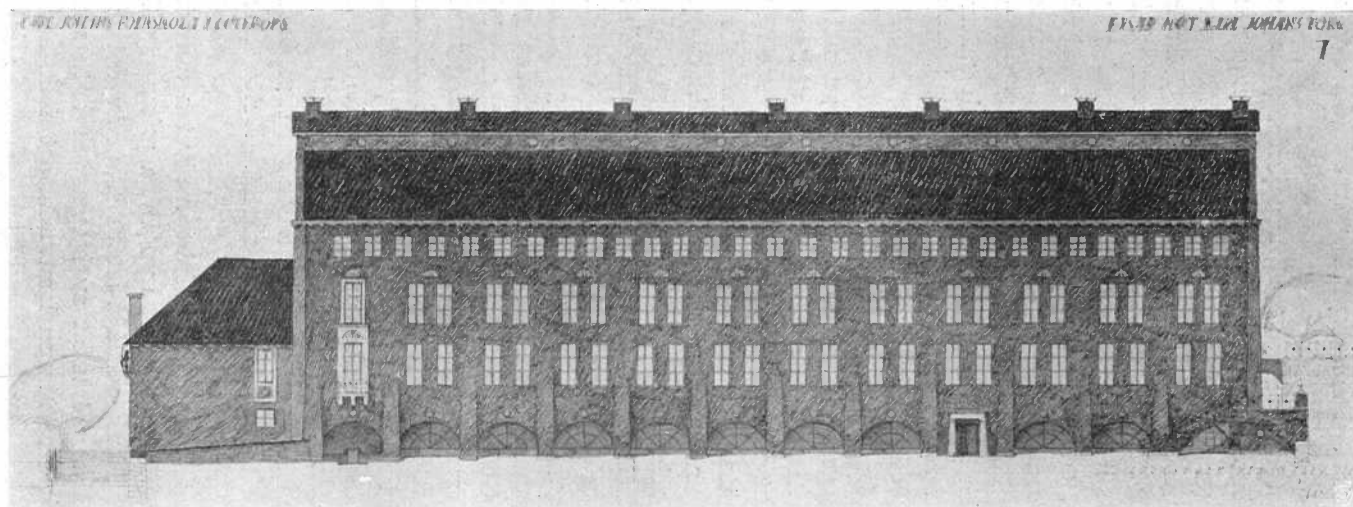
tilläggas skolans lekplan vid en blivande ändring av stadsplanen i denna del av staden. Denna nytillkommande del av skolplanen skulle icke få bebyggas.

Sedan byggnadstomt var bestämd, uppgjordes program för byggnadsföretaget. Skolhuset, som skulle rymma omkring 1,100 barn, borde icke innehålla mer än 3 våningar utom källarvåningen. Våningshöjden skulle vara 4 meter från golv till golv. Lässalarna borde, så långt det låte sig göra, läggas åt öster och väster. I huset skulle inrymmas följande lokaler, nämligen: 20 folkskolesalar (16 st. 7×9 m., 4 st. 7×10 m.), 12 småskolesalar (6,5×7 m.), 1 sal för friluftsunervisning, 1 naturkunnighetssal, 1 teckningssal, 2 handarbetssalar, 3 slöjdsalar, 2 skolkök med därtill hörande omklädnadsrum, lärarinne- rum, mangel- och strykrum, torkrum, bak- och tvättrum, vedförråd; 2 gymnastiksalar med därtill hörande två avklädningsrum; 1 mindre gymnastikrum med vanlig skolsalshöjd för de lägre årsklasserna; 1 skolbad med ett rum för bassäng, ett rum för tvagning och dusch och ett avklädningsrum; 1 barnbespisningslokal; 2 materiellrum i olika våningar; 1 tvättrum; 1 expeditjonsrum med väntrum; 1 lärararum; 1 reservrum samt vaktmästarebostad om 2 rum och kök.

Svenska arkitekter inbjödos att i enlighet med detta program till beredningen inlämna tävlingsritningar. För tävlingen utfästes ett första pris å 2,500 kr. och ett andra pris å 1,500 kr., att tilldelas de förslag, som av en förut tillsatt prisnämnd sattes i första och andra rummet. Beredningen förbehöll sig att för ett pris av 600 kr. få inlösa icke prisbelönt förslag. Inom utsatt tid inkommo 30 tävlingsförslag, som prisnämnden granskade. Första priset tilldelades ett förslag med motto »Gamla Göteborg», författare arkitekterna Björner Hedvall och Gustaf Lindgren j:r, Stockholm. Ett förslag med motto »Karl Johan», författare arkitekten E. G. Asplund, Stockholm, erhöll andra priset. De prisbelönda förslagen samt ett av prisnämnden till inköp förordat förslag blevo därefter omarbetade, varefter beredningen, med stöd av yttrande av tvenne sakkunnige, för sin del antog till utförande det av arkitekten Asplund uppgjorda och omarbetade förslaget. Fullständigt kostnadsförslag blev nu utarbetat. Detta slutade å 1,370,000 kronor.

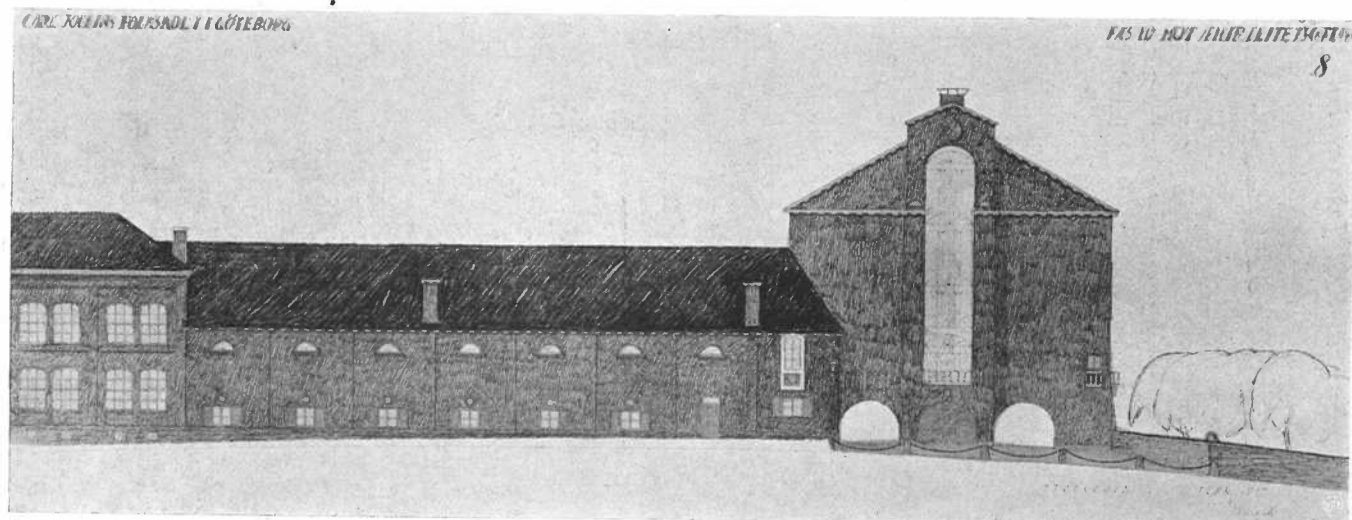
Beredningen var å ena sidan fullt medveten om svårigheterna att i nuvarande tidsläge med högt uppdrivna priser uppföra ett så stort byggnadskomplex, men också å andra sidan av det stora behovet av nya lokaler. Då uppförandet av byggnaden antogs kräva en tid av 2 till 3 år, beslöt beredningen hemställa, att folkskolestyrelsen måtte ingå till stadsfullmäktige med anhållan, att stadsfullmäktige måtte

Annex till Karl Johansskolan

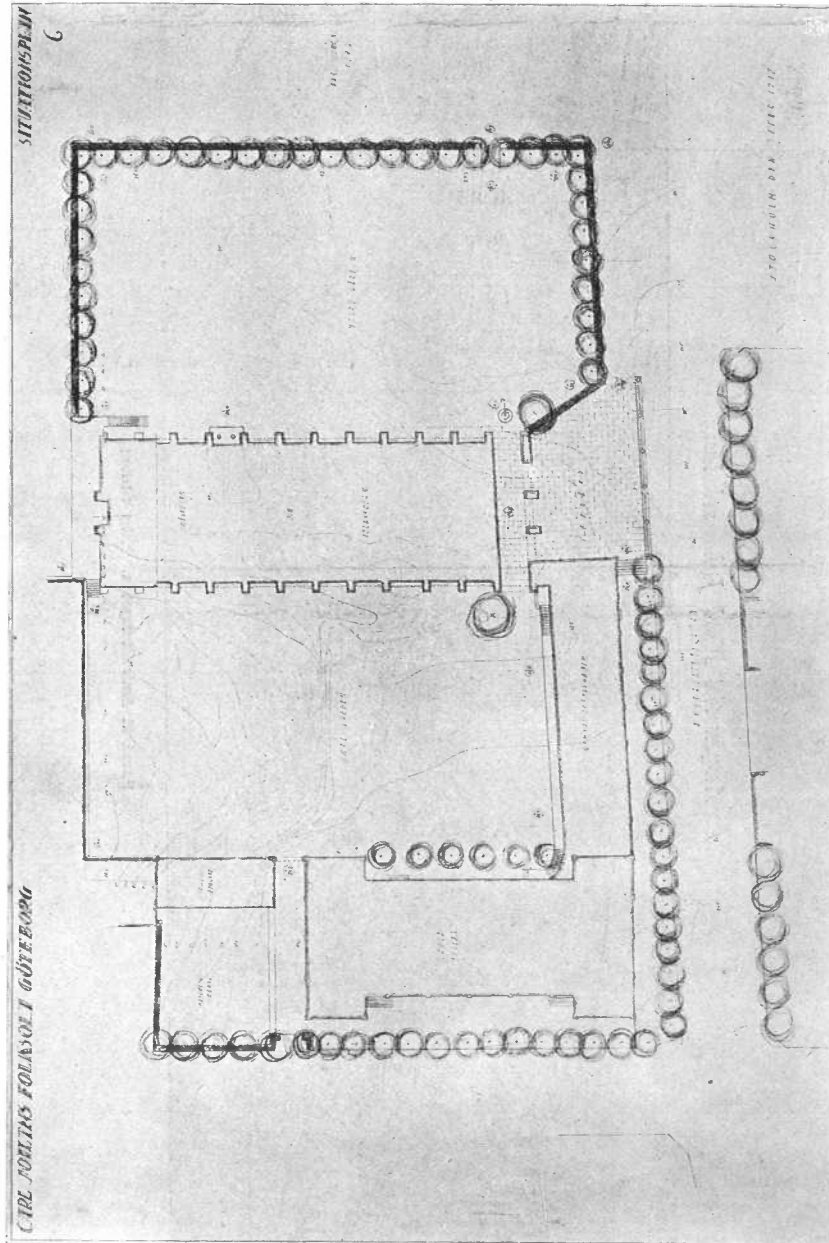
Fasad åt Karl Johanstorg. Efter ritning

Annex till Karl Johansskolan

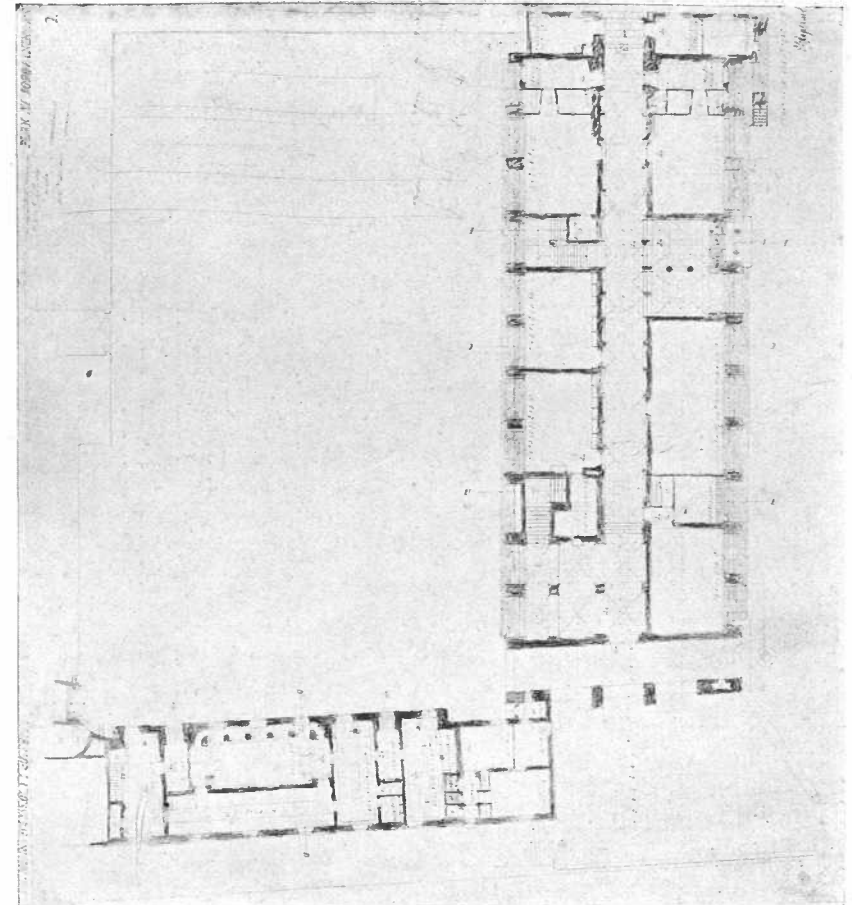
Fasad åt Amiralitetsgatan. Efter ritning

Annex till Karl Johansskolan

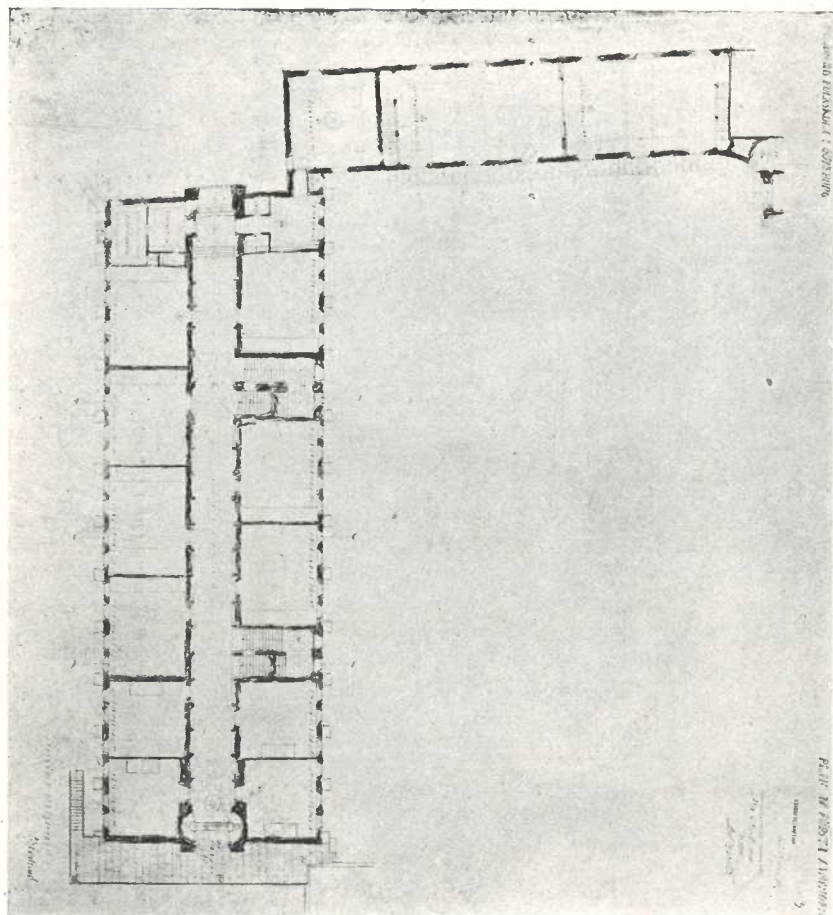
Situationsplan

Annex till Karl Johansskolan

Källarvåningen

Annex till Karl Johansskolan

Första våningen

bevilja ett anslag av 220,000 kr. till kostnader för grundläggning och terrassering å tomten n:o 19 i 9 kvarteret i Maj. 3 rote i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Asplund upprättade ritningar och beskrivning.

Folkskolestyrelsen hemställde i enlighet med beredningens förslag. Den 28 februari 1918 beviljade stadsfullmäktige 220,000 kr. till grundläggningen.

Hyrda lokaler

År 1914 blev, som förut antydts, bristen på skollokaler i Lundby distrikt så stor, att folkskolestyrelsen icke kunde undvika att i enskilda hus hyra lokaler till skolsalar, avsedda att begagnas, tills Rambergsskolan bleve färdig. Genom därtill utsedda kommittéerade förhyrdes för en tid av tre år dels av byggnadsföreningen Frideborg 3 rum, som inreddes till 2 småskolesalar och 1 tambur, dels av byggmästare Anton Petterson 2 rum, av vilka det större rummet inreddes till en handarbetssal och det mindre till tambur. Lokalerna inrymdes i nybyggda hus, belägna vid Neptunusgatan, och det åläg fastighetsägarna att inreda lokalerna, förse dem med elektrisk belysning och för dem anordna lekplan enligt bestämmelser i hyreskontrakten. För den förstnämnda lägenheten, som var inrymd i bottenvåningen av fastigheten n:o 21 i kvarteret litt. H å Stillestorp, skulle i årlig hyra betalas 900 kr. Den sistnämnda av dessa lägenheter är belägen i bottenvåningen av fastigheten Hermes n:o 1 i kvarteret litt. E, likaledes å Stillestorp, och utgör den årliga hyran för densamma 500 kr.

* * *

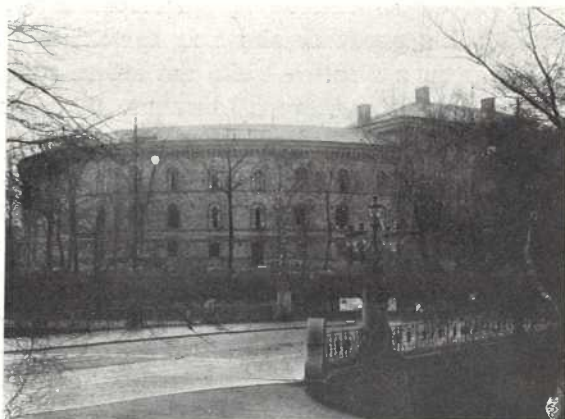
Tandkliniken i f. d. Sahlgrenska sjukhuset

Även till en för folkskolan ny verksamhetsgren hava lokaler under de sista åren måst förhyras. Sedan stadsfullmäktige i enlighet med folkskolestyrelsens förslag år 1908 beslutat, att en tandklinik för Göteborgs folkskolor på försök skulle inrättas, blev försöksklinikens till en början inrymd i samma lokaler, som begagnades av en av hälsovårdsnämnden i tvenne rum i f. d. Sahlgrenska sjukhuset inrättad klinik. Men i den mån folkskolornas tandklinik i enlighet med en för den-

samma uppgjord plan år efter år utvidgades, blev den i början använda lokalen otillräcklig. Från början av år 1914 hyrde folkskolestyrelsen av drätselkammaren 7 rum till kliniken, men redan under 1915 påkallades en ytterligare tillökning av tandkliniken lokaler. För närvarande disponerar Göteborgs folkskolors tandklinik i 2:dra våningen av östra flygeln i nämnda byggnad 12 rum samt i tredje våningen bostadsrum för klinikens städerska. Den årliga hyran för dessa lokaler utgör 2,100 kr.

Tandkliniken lokaler, som blivit omsorgsfullt inredda för sitt nuvarande ändamål, äro rymliga och ljusa och även med hänsyn till fastighetens centrala läge synnerligen lämpliga.

Fastigheten är betecknad med n:o 21 i stadens åttonde kvarter och är omgiven av Sahlgrensgatan, Västra Hamngatan och Magasinsgatan.

Gamla Sahlgrenska sjukhuset

LOKALER FÖR FOLKSKOLESTYRELSENS SAMMANTRÄDEN OCH EXPEDITION

Då allmänna folkskolestyrelsen med biskop G. D. Björck som sin förste ordförande började sin verksamhet, hade den sina sammanträden i domkapitlets sessionsrum i biskopshuset. Sedan svårigheter att få begagna denna lokal yppat sig, mottog styrelsen den 20 november 1863 ett erbjudande av sin ledamot rektor A. O. Heurlin att hålla sina sammanträden i rektorsrummet i elementarläroverkets hus vid Vitfeltsplatsen. Men även begagnandet av denna lokal måtte hava medfört olägenheter, ty den 12 januari 1866 beslutade styrelsen att av rådman E. Melin anhålla om tillåtelse att för sina sammanträden få begagna f. d. borgerskapets äldstes rum i rådhuset, och ehuru protokollen icke meddela något om rådman Melins svar, förefaller det på grund av vissa omständigheter sannolikt, att styrelsen för någon tid fick begagna nämnda rum. Från början av 1870 t. o. m. 1882 hade folkskolestyrelsen sina flesta sammanträden i fattigvårdsstyrelsens sessionsrum i Nya arbets- och försörjningshuset vid Drottningtorget, men vid vissa tillfällen, då nämnda rum var upptaget av fattigvårdsstyrelsen, sammanträdde styrelsen antingen i förutnämnda rektorsrum eller i handelsföreningens lokal å Börsen eller i folkskoleinspektörens expeditiionsrum. Sedan folkskolestyrelsen år 1882 hyrt f. d. husarkasernen vid Södra Allégatan och dit förlagt skol- och slöjdinspektörens expeditioner, har styrelsen haft sina sammanträden, där folkskoleexpeditionen varit inrymd.

*

Ordförandens mottagningslokal

Redan tidigt hade folkskolestyrelsen anskaffat en lokal, där dess ordförande hade sin mottagning, och där en del av styrelsens handlingar förvarades. Av de lokaler, som styrelsen under 1868 hyrde i Olehska huset, Östra Hamngatan n:o 52, användes 5 till skolsalar och en

till mottagningsrum för folkskolestyrelsens ordförande. Sedan styrelsen under 1875 avflyttat från detta hus, hyrdes rum för ordföranden först för en kort tid vid Stora Nygatan och därefter 2 rum i handlanden Börjessons hus med adress Kungssportsplatsen n:o 1. Under år 1881 hyrde folkskolestyrelsen landeriet Kristinelund, där folkskolestyrelsens ordförande sedan disponerade 3 rum i 2:dra våningen t. o. m. 1891, då den gamle ordföranden J. D. von Holten, som allt sedan 1858 varit medlem i folkskolestyrelsen, avsåg sig detta uppdrag.

*

Folkskoleexpeditionens lokaler

Under många år hade stadens folkskoleinspektör, som saknade ämbetsrum, mottagningar i skolärenden i sin privata bostad och utbetalning av löner och arvoden i någon skolsal, sedan undervisningen för dagen slutat. Men vid styrelsens sammanträde den 16 oktober 1867 anmälde folkskoleinspektören behovet av en lokal till arkiv- och mottagningsrum för besökande i skolärenden, och styrelsen fann detta behov grundat samt förklarade sig vilja besluta i ärendet, när passande lokal kunde erhållas. Det dröjde dock ännu en tid, innan denna lokalfråga fick sin lösning. Omsider ordnades saken så, att folkskoleinspektören till expeditionslokal på styrelsens bekostnad hyrde en gårds-lägenhet, bestående av 2 rum och kök, i 3:dje våningen av huset n:o 12 vid Järnväggsgatan, i vilket hus inspektören då hade sin privata bostad. Då nämnda lokaler saknade tambur, användes köket som väntrum, men fick i någon mån även tjänstgöra som materiellrum. Där fanns bland annat ett ankare med skrivbläck, som därifrån distribuerades till stadens alla folkskolor. Från köket kom man in i inspektörens mottagningsrum, som var tämligen rymligt, och innanför detta fanns ett litet rum, som användes till arkivrum. Sedan inspektören sålunda erhållit expeditionslokaler, utbetaltes där avlöningen till lärarepersonalen, som år efter år tillväxte, och vid avlöningar, sedan köket var fyllt, fick ställa sig i kö i trappan. Sedan styrelsen år 1882 hyrt f. d. Husarkasernen, erhöll folkskoleexpeditionen bättre utrymme.

*

Husarkasernen. Det var fastigheten n:o 25 och 26 i Nya Haga med adress Södra Allégatan n:o 10, som kallades så. Anledningen därtill var den, att en avdelning av Karl XV:s husarregemente, som för ordningens upprätthållande sedan lång tid tillbaka varit förlagd till Göteborg,

men som indrogs 1875, under tiden närmast före sin förflyttning härifrån hade varit inkvarterad i detta hus. Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 7 juni 1882 meddelades, att styrelsen kunde mot en billig hyra få övertaga den staden tillhöriga »Husarkasernen», där såväl folkskoleinspektörens som slöjdinspektörens expedition ävensom förråd av böcker, slöjdalster och materiell kunde inrymmas på ett ställe. Styrelsen uppdrog nu åt sin ordförande att på fördelaktigaste sätt träffa avtal med drätselkammaren rörande förhyrandet av ifrågavarande fastighet, som folkskolestyrelsen övertog redan vid höstterminens början 1882.

Fastigheten är belägen vid hörnet av Södra Allégatan och Husargatan och består av två byggnader: en tvåvåningsbyggnad vid Södra

Förra Husarkasernen

Allégatan samt en stallbyggnad åt gården, båda av trä under tegeltak. I huvudbyggnadens bottenvåning inreddes expeditionsrum med därtill hörande förrådsrum för slöjdinspektören samt ett s. k. slöjdmagasin, (en försäljningslokal, där slöjdalster och handarbeten, förfärdigade i folkskolan, ävensom slöjdartiklar från Räddningsinstitutet försålles). Då denna ständiga utställning och försäljning av slöjdalster ansågs främja allmänhetens intresse för hemslöjd, lämnade Göteborgs och Bohusläns hushållningssällskap ett årligt anslag för slöjdmagasinet uppehållande, vilket första året utgick med 600 kr., men därefter med 750 kr. årligen. I andra våningen av byggnaden inreddes sessionsrum för folkskolestyrelsen, expeditionsrum för folkskoleinspektören och dennes biträde samt förrådsrum för böcker m. m. Stallbyggnaden uthyrdes av styrelsen till enskild person.

Vid sammanträde i folkskolestyrelsen den 18 januari 1888 föredrogs en skrivelse från drätselkammaren av innehåll, att f. d. Husarkasernen

bleve behöylig till polisvaktkontor i tredje polisdistriktet, att folkskolestyrelsen därför uppsades till avflyttning den 1 augusti 1888, och att styrelsen i ersättning kunde erhålla det så kallade Sopphuset vid Husargatan n:o 25.

*

F. d. Vågmästarebostället, n:o 54 i 11:te roten. I denna fastighet, som tillhörde staden och ursprungligen var boställe för vågmästaren, hade folkskolestyrelsen under åren 1869—1872 hyrt åtskilliga lokaler, som apterats och använts till lokal för en avsöndringsskola för gossar, och längre fram i tiden hade fattigvårdsstyrelsen där inrättat ett barnhem, varför fastigheten i folkskolestyrelsens protokoll kallas »Barn-

F. d. Vågmästarebostället

hemmet vid Järnvägen». Då fattigvårdsstyrelsen nu tagit den nya fattigvårdsanstalten å Gibraltar i besittning, blevo såväl nämnda till barnhem använda byggnad som »Sopphuset» vid Husargatan för fattigvårdsstyrelsen obehövlige.

Sedan folkskolestyrelsen blivit uppsagd till avflyttning från »Husarkasernen», och då det av drätselkammaren erbjudna s. k. Sopphuset vore behöylig till skolsalar, beslöt styrelsen den 8 juni 1888 att anhölla hos drätselkammaren att till expeditionslokaler få hyra f. d. vågmästarebostället, vilken anhållan beviljades. Redan i augusti s. å. överflyttades folkskolestyrelsens expedition till f. d. vågmästarebostället.

Detta var beläget, där Smala Vägen utmynnade i Järntorget och bestod av en i två våningar av trä uppförd byggnad med tak av tegel samt en uthuslänga, likaledes av trä under tegeltak, belägen in på gården och av folkskolestyrelsen delvis uthyrd till enskild person. Vågmästarehuset var rymligare än »Husarkasernen», och sedan det

blivit apterat för sitt nya ändamål, erhöill styrelsen här ganska lämpliga lokaler för expedition.

I andra våningen inreddes en tämligen rymlig sal för styrelsens sammanträden, rum för styrelsens ordförande, folkskoleinspektören och kamreraren samt väntrum och bostad för städerska. I bottenvåningen inreddes även här ett slöjdmagasin, tjänsterum för slöjdinspektören, bostad för ett expeditionsbiträde samt förrådsrum för böcker och skolmaterie. Å vinden inreddes en vaktmästarebostad, och en del av gården blev inhägnad och planterad.

Den elektriska spårvägen skulle emellertid framdragas i 1:sta Långgatan, f. d. Smala Vägen, och denna skulle med anledning därav utläggas till sin fulla bredd. Då vågmästarebostället låg i vägen för gatans utvidgning, måste det nedrivas. Den 21 december 1900 blev folkskolestyrelsen uppsagd till avflyttning den 1 april 1901, men efter underhandlingar mellan folkskolestyrelsen och vederbörande myndigheter blev dock avflyttningen uppskjuten till sommaren 1902. Folkskolestyrelsen måste nu se sig om efter nya expeditionslokaler.

*

Fastigheten n:o 7 i 13:de kvarteret av Maj. 6:te rote (med adress Linnégatan n:o 55). Sedan det visat sig, att folkskolestyrelsen icke nu kunde erhålla lämpliga expeditionslokaler i någon av stadens fastigheter, infordrades genom annons anbud å uthyrning av lokaler för ändamålet. Sedan åtskilliga anbud inkommit, och de erbjudna lokalerna tagits i skärskådande, beslutade styrelsen den 29 juli 1901 att från och med den 1 juli 1902 av byggmästaren Leander Johansson förhyra hela 1:sta våningen av ovan nämnda fastighet, som då var under uppförande. I hyreskontraktet föreskrevs bland annat, att nämnda våning skulle inredas i enlighet med en av byggnadsinspektör A. Nilsson upprättad och av styrelsen godkänd ritning. Våningen hyrdes för en tid av 5 år mot en årlig hyra av 2,800 kr., och sedan 5 år voro förflutna, förnyades kontraktet för ytterligare 10 år, och den årliga hyran höjdes till 3,000 kr. Den 1 juli 1902 togos de nya lokalerna i besittning, styrelsens arkiv, bokförråd och inventarier ditflyttades, en del nya möbler till styrelsens sessionssal m. fl. rum anskaffades; men slöjdmagasinet avyttrade sitt lager och upphörde, enär styrelsen beslutat, att slöjdande elev därefter skulle själv få behålla de arbeten, han förfärdigat.

Ifrågavarande hus, som är uppfört av tegel i 5 våningar, är beläget vid hörnet av Linnégatan och Nordenskiöldsgatan. Flygeln åt Linnégatan inrymmer styrelsens sessionsrum, 1 rum för kamreraren, 1 rum för

Linnégatan 55

styrelsens och i rum för barnavårdsnämndens sekreterare, tjänste- och materialrum för slöjdinspektören, väntrum, tambur och klosettrum samt vaktmästarebostad. I flygeln vid Nordenskiöldsgatan finnas kamrerarekontor med arkivrum, tjänsterum för folkskoleinspektör, byggnadsinspektör och skrivbiträde samt väntrum och tambur. I gårdsflygeln är inredt ett stort förrådsrum för böcker och annan skolmateriell, som därifrån distribueras till stadens alla folkskolor.

